

KONSTYTUCJA REPUBLICY INDII

Uchwalona przez Zgromadzenie Konstytucyjne
26 listopada 1949 roku,
weszła w życie 26 stycznia 1950 roku.

Publikowany tekst uwzględnia wszystkie zmiany wprowadzone
do Konstytucji od czasu jej uchwalenia do dnia 31 marca 2020 roku.
Ostatnia 104 zmiana weszła w życie 25 stycznia 2020 roku.

सत्यमेव जयते

THE CONSTITUTION OF INDIA

भारत का संवधान

PREAMBUŁA

MY, NARÓD INDII, postanowiwszy uroczyście ustanowić Indie SUWERENNA, SOCJALISTYCZNA, DEMOKRATYCZNA, ŚWIECKĄ REPUBLIKĄ oraz zapewnić wszystkim jej Obywatelom:

SPRAWIEDLIWOŚĆ społeczną, ekonomiczną i polityczną;

WOLNOŚĆ myśli, wypowiedzi, przekonań, wyznania i kultu religijnego;

RÓWNY status i możliwości;

a także wspierać wśród nich

BRATERSTWO, zapewniając godność jednostki oraz jedność i integralność Narodu;

NA NASZYM ZGROMADZENIU KONSTITUCYJNYM dnia dwudziestego szóstego listopada 1949 roku NINIEJSZYM PRZYJMUJEMY, UCHWAŁAMY I NADAJEMY SOBIE TĘ KONSTITUCJĘ.

UNIA
I JEJ TERYTORIUM

CZĘŚĆ I.

UNIA I JEJ TERYTORIUM

1. Nazwa i terytorium Unii

- (1) Indie, to znaczy Bharat, są Unią stanów.
- (2) Stany i ich terytoria określa Pierwszy Załącznik.
- (3) Terytorium Indii składa się z:
  - (a) terytoriów stanów;
  - (b) terytoriów Unii wymienionych w Pierwszym Załączniku; oraz
  - (c) innych terytoriów, które mogą zostać pozyskane w przyszłości.

2. Przyjęcie lub utworzenie nowych stanów

Parlament może w formie ustawy i na warunkach, jakie uzna za stosowne, przyjąć do Unii lub utworzyć nowe stany.

2A. [*Stowarzyszenie Sikkim z Unią*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Trzydziesta Szósta Poprawka do Konstytucji) z 1975 r., art. 5 (w.e.f. 26-4-1975).*¹

3. Tworzenie nowych stanów oraz zmiana obszarów, granic lub nazw istniejących stanów

Parlament może w formie ustawy:

- (a) utworzyć nowy stan w drodze wydzielenia terytorium z istniejącego stanu, połączenia dwóch lub więcej stanów lub ich części, lub połączenia jakiegokolwiek terytorium z częścią terytorium stanu;
- (b) powiększyć obszar stanu;
- (c) zmniejszyć obszar stanu;
- (d) zmienić granice stanu;
- (e) zmienić nazwę stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień, projekt ustawy w powyższych sprawach może zostać wniesiony w którejkolwiek z Izby Parlamentu jedynie na podstawie rekomendacji Prezydenta, a ponadto gdy propozycja zawarta w projekcie dotyczy obszaru, granic lub

¹ Sikkim było monarchią do 1975 r. i po plebiscycie stało się stanem Indii.

nazwy stanu, i Prezydent przekazał taki projekt Ciału Ustawodawczemu tego stanu w celu wyrażenia przez nie opinii w tej sprawie, w terminie, jaki może zostać określony w piśmie przekazującym ten projekt lub w innym terminie, jaki Prezydent może wyznaczyć, a termin tak określony lub wyznaczony upływał.

Objaśnienie I. – Na potrzeby niniejszego artykułu w punktach od (a) do (e), wyrażenie „stan” obejmuje terytorium Unii, ale w przepisie uzupełniającym do tego artykułu słowo „stan” nie obejmuje terytorium Unii.

Objaśnienie II. – Uprawnienie przekazane Parlamentowi na mocy pkt (a) obejmuje uprawnienie do utworzenia nowego stanu lub terytorium Unii przez przyłączenie części stanu lub terytorium Unii do innego stanu lub terytorium Unii.

4. Ustawy uchwalone na podstawie art. 2 i art. 3 w celu zmiany Pierwszego i Czwartego Załącznika oraz powiązane z nimi materie uzupełniające, przejściowe i dostosowujące

(1) Ustawa, o której mowa w art. 2 lub art. 3 winna zawierać przepisy zmierzające do zmiany Pierwszego i Czwartego Załącznika, niezbędne do wykonania jej postanowień, ponadto może zawierać przepisy uzupełniające, przejściowe i dostosowujące (w tym przepisy dotyczące przedstawicielstwa w Parlamencie i Ciele Ustawodawczym lub Ciałach Ustawodawczych stanu lub stanów, których dotyczą tego rodzaju ustawy), a które Parlament może uznać za niezbędne.

(2) Żadna z powyższych ustaw nie może być uznana za zmianę niniejszej Konstytucji w rozumieniu art. 368.

OBYWATELSTWO

OBYWATELSTWO

CZĘŚĆ II. OBYWATELSTWO

5. Obywatelstwo w dniu wejścia w życie Konstytucji

Z dniem wejścia w życie niniejszej Konstytucji każdy, kto zamieszkuje na terytorium Indii oraz:

- (a) kto urodził się na terytorium Indii; lub
- (b) kogo przynajmniej jedno z rodziców urodziło się na terytorium Indii; lub
- (c) kto stale przebywał na terytorium Indii przez nie mniej niż pięć lat bezpośrednio poprzedzających wejście w życie Konstytucji,

staje się obywatelem Indii.

6. Prawa obywatelskie określonych osób, które przybyły do Indii z Pakistanu

Niezależnie od postanowień art. 5 osobę, która przybyła na terytorium Indii z terytorium należącego obecnie do Pakistanu, uznaje się za obywatela Indii z dniem wejścia w życie niniejszej Konstytucji, jeżeli:

- (a) osoba ta lub przynajmniej jedno z jej rodziców albo dziadków urodziło się w Indiach w rozumieniu Aktu o rządzie Indii z 1935 r. (w pierwotnym brzmieniu); oraz
- (b) (i) gdy osoba ta przybyła do Indii przed 19 lipca 1948 r. i stale przebywała na terytorium Indii od chwili przybycia; lub
- (ii) gdy osoba ta przybyła do Indii 19 lipca 1948 r. lub po tym dniu oraz została zarejestrowana jako obywatel Indii przez urzędnika powołanego w tym celu przez rząd Dominium Indii na osobisty wniosek przedstawiony takiemu urzędnikowi przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji w formie i trybie określonym przez rząd Dominium.

Niezależnie od powyższych postanowień, nikt nie może zostać zarejestrowany w trybie, o którym mowa powyżej, jeśli nie przebywał na terytorium Indii przez co najmniej sześć miesięcy bezpośrednio poprzedzających dzień złożenia przez siebie wniosku.

7. Prawa obywatelskie osób, które przeniosły się do Pakistanu

Niezależnie od postanowień art. 5 i art. 6 osoba, która po 1 marca 1947 r. przeniosła się z terytorium Indii na terytorium należące obecnie do Pakistanu, nie jest uznawana za obywatela Indii.

Niezależnie od powyższych postanowień niniejszy artykuł nie ma zastosowania do osoby, która po przeniesieniu na terytorium obecnie należące do Pakistanu powróciła na terytorium Indii na podstawie zezwolenia na ponowne osiedlenie lub pobyt stały, wydanego mocą uchwalonej ustawy bądź na jej podstawie, a każdą taką osobę, mając na względzie art. 6 pkt (b), uznaje się za osobę, która przeniosła się na terytorium Indii po 19 lipca 1948 r.

8. Prawa obywatelskie określonych osób pochodzenia Induskiego¹ przebywających poza Indiami

Niezależnie od postanowień art. 5 każdego, kto urodził się w Indiach w rozumieniu Aktu o rządzie Indii z 1935 r. (w pierwotnym brzmieniu), oraz każdego, kogo przynajmniej jedno z rodziców lub dziadków urodziło się w Indiach w rozumieniu Aktu o rządzie Indii z 1935 r. (w pierwotnym brzmieniu), i kto przebywa na stałe w jakimkolwiek państwie innym niż Indie, w rozumieniu tego aktu, uznaje się za obywatela Indii, o ile został zarejestrowany jako obywatel Indii przez przedstawiciela dyplomatycznego lub konsularnego Indii w państwie, w którym aktualnie przebywa, na podstawie wniosku złożonego przez niego przedstawicielowi dyplomatycznemu lub konsularnemu w formie i trybie określonym przez rząd Dominium Indii lub rząd Indii, bez względu na to czy stało się to przed, czy po wejściu w życie niniejszej Konstytucji.

9. Osoby dobrowolnie nabywające obywatelstwo obcego państwa nie mogą być obywatelami

Nikt nie może stać się obywatelem Indii na mocy art. 5 lub zostać uznany za obywatela Indii na mocy art. 6 lub art. 8, jeśli dobrowolnie nabył obywatelstwo obcego państwa.

10. Ciągłość praw obywatelskich

Każdy, kto jest obywatelem Indii lub został za takiego uznany na mocy jednego z powyższych postanowień niniejszej Części,

¹ W oryg. *Indian Origin*.

pozostaje obywatelem, chyba że przepisy ustawy, którą może uchwalić Parlament, będą stanowiły inaczej.

11. Uprawnienie Parlamentu do określania praw obywatelskich w formie ustawy

Postanowienia niniejszej Części nie ograniczają uprawnienia Parlamentu do ustanowienia przepisów dotyczących nabywania i utraty obywatelstwa oraz wszelkich innych spraw dotyczących obywatelstwa.

PRAWA PODSTAWOWE

CZEŚĆ III. PRAWA PODSTAWOWE

Postanowienia ogólne

12. Definicja

Na potrzeby niniejszej Części, chyba że z kontekstu wynika inaczej, wyrażenie „państwo” oznacza rząd i Parlament Indii oraz rząd i Ciało Ustawodawcze każdego ze stanów oraz wszelkie organy władzy lokalnej lub innej na terytorium Indii lub terytorium pod kontrolą rządu Indii.

13. Akty prawne niezgodne z prawami podstawowymi lub uchylające te prawa

(1) Wszystkie akty prawne obowiązujące na terytorium Indii bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, o ile są niezgodne z postanowieniami niniejszej Części, tracą moc obowiązującą w zakresie tejże niezgodności.

(2) W państwie nie mogą być stanowione żadne akty prawne odbierające prawa nadane w niniejszej Części lub je ograniczające, a akt prawny ustanowiony z naruszeniem niniejszego ustępu traci moc obowiązującą w zakresie naruszenia.

(3) Na potrzeby niniejszego artykułu, jeśli z kontekstu nie wynika inaczej:

(a) akt prawny obejmuje rozporządzenie z mocą ustawy, rozporządzenia, akty prawa miejscowego, zarządzenia, akty wykonawcze, notyfikacje, zwyczaj lub praktykę, na terytorium Indii mające moc prawa;

(b) „obowiązujące akty prawne” obejmują akty przyjęte lub uchwalone przez Ciało Ustawodawcze lub inny właściwy organ działający na terytorium Indii przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, a które nie zostały wcześniej uchylone, bez względu na to, czy takie akty lub ich części nie były stosowane w tym czasie wcale albo były stosowane na określonych obszarach.

(4) Postanowienia niniejszego artykułu nie mają zastosowania do jakiegokolwiek zmiany niniejszej Konstytucji dokonanej mocą art. 368.

Prawo do równości

14. Równość wobec prawa

Państwo nie może nikomu odmówić równości wobec prawa ani równej ochrony prawnej na terytorium Indii.

15. Zakaz dyskryminacji ze względu na religię, rasę, przynależność kastową, płeć lub miejsce urodzenia

(1) Państwo nie może dyskryminować żadnego obywatela ze względu na religię, rasę, przynależność kastową, płeć, miejsce urodzenia lub jedynie ze względu na którąkolwiek z nich.

(2) Żaden obywatel nie może, ze względu na religię, rasę, przynależność kastową, płeć, miejsce urodzenia lub jedynie ze względu na którąkolwiek z nich, podlegać pozbawieniu praw, odpowiedzialności, ograniczeniom lub warunkom dotyczącym:

(a) dostępu do sklepów, publicznych restauracji, hoteli i miejsc rozrywki publicznej; lub

(b) korzystania ze studni, zbiorników, ghat kąpielowych¹, dróg i innych miejsc użyteczności publicznej, utrzymywanych w całości lub w części z funduszy stanowych lub przeznaczonych do publicznego użytku.

(3) Postanowienia niniejszego artykułu nie ograniczają uprawnień organów państwa do wydania przepisów szczególnych dotyczących kobiet i dzieci.

(4) Postanowienia niniejszego artykułu ani art. 29 ust. (2) nie ograniczają uprawnień organów państwa do wydania przepisów szczególnych służących poprawie sytuacji jakiegokolwiek grupy obywateli upośledzonej społecznie² lub edukacyjnie, jak też kast lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku.

¹ Kamienne schody wzdłuż rzeki, na których Hindusi dokonują rytualnych ablucji lub palą zwłoki.

² W oryg. *backward classes of citizens*.

(5) Postanowienia niniejszego artykułu, a także postanowienia art. 19 ust. (1) pkt (g) nie ograniczają uprawnień organów państwa do wydania przepisów szczególnych służących poprawie sytuacji jakiegokolwiek upośledzonej społecznie lub edukacyjnie grupy obywateli, jak też kast lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku, w zakresie, w jakim przepisy szczególne odnoszą się do dostępu do instytucji edukacyjnych, w tym prywatnych instytucji edukacyjnych, innych niż instytucje edukacyjne należące do mniejszości, o których mowa w art. 30 ust. (1), bez względu na to czy otrzymują one pomoc państwową.

(6) Żadne z postanowień niniejszego artykułu lub art. 19 ust. (1) pkt (g) lub art. 29 ust. (2) nie ogranicza uprawnień organów państwa do wydania:

(a) wszelkich przepisów szczególnych dotyczących awansu grup obywateli o niskim statusie ekonomicznym, innych niż wymienione w ustępach (4) i (5); oraz

(b) wszelkich przepisów szczególnych dotyczących awansu grup obywateli o niskim statusie ekonomicznym, innych niż wymienione w ustępach (4) i (5), o ile takie przepisy szczególne dotyczą przyjmowania do instytucji edukacyjnych, w tym prywatnych instytucji edukacyjnych, niezależnie od tego czy są one wspierane przez państwo, czy takiego wsparcia są pozbawione, innych niż instytucje edukacyjne dla mniejszości, o których mowa w art. 30 ust. (1), które w przypadku rezerwacji byłyby uzupełnieniem obowiązujących rezerwacji i stanowiłyby nie więcej niż dziesięć procent całkowitej liczby miejsc w każdej kategorii.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu i art. 16 „grupy o niskim statusie ekonomicznym” to takie, które mogą być okresowo odnotowywane przez organy państwa na podstawie dochodów rodziny i innych wskaźników niekorzystnej sytuacji ekonomicznej.

16. Równość szans w zakresie dostępu do zatrudnienia w urządach publicznych

(1) Zapewnia się wszystkim obywatelom równość szans w zakresie dostępu do zatrudnienia lub powoływania na dowolny urząd państwowy.

(2) Żaden obywatel nie może, ze względu na swoją religię, rasę, przynależność kastową, płeć, pochodzenie, miejsce urodzenia lub ze względu na którąkolwiek z nich, być pozbawiony możliwości zatrudnienia lub objęcia urzędu państwowego lub na tej podstawie być dyskryminowany.

(3) Postanowienia niniejszego artykułu nie ograniczają uprawnień Parlamentu do uchwalenia ustawy ustanawiającej, w odniesieniu do typu lub typów zatrudnienia lub powołania na urząd podległy rządowi danego stanu lub rządowi Unii, jak i jakiegokolwiek organowi władzy lokalnej lub innej na terytorium stanu lub terytorium Unii, wymogu zamieszkiwania na terenie danego stanu lub terytorium Unii, poprzedzającego zatrudnienie lub powołanie.

(4) Postanowienia niniejszego artykułu nie ograniczają uprawnień organów państwa do wydania przepisów przewidujących powołania lub stanowiska na rzecz, określonej jako upośledzona, kategorii obywateli, a która to kategoria, zdaniem organów państwa, nie jest w wystarczającym stopniu reprezentowana w służbach podległych państwu.

(4A) Postanowienia niniejszego artykułu nie ograniczają uprawnień organów państwa do wydania przepisów dotyczących awansów w ramach określonych kategorii hierarchii służbowej lub stanowisk w danej kategorii w służbach podległych państwu na rzecz kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załącznikach, a które to, zdaniem organów państwa, nie są w wystarczający sposób reprezentowane w służbach podległych państwu.

(4B) Postanowienia niniejszego artykułu nie ograniczają uprawnień organów państwa do uznania stanowisk nieobsadzonych w danym roku – przewidzianych do obsadzenia na podstawie ust. (4) lub (4A) – za odrębną kategorię nieobsadzonych stanowisk, które winny zostać zapełnione w kolejnym roku lub latach; taka kategoria stanowisk nie będzie uwzględniana w pięćdziesięcioprocentowym limicie całkowitej liczby stanowisk przeznaczonych do zapełnienia w danym roku.

(5) Postanowienia niniejszego artykułu nie mają wpływu na zakres obowiązywania jakiegokolwiek ustawy, zgodnie z którą osoba sprawująca urząd powiązany z działalnością dowolnej

instytucji religijnej lub wyznaniowej³ lub członek jej ciała zarządzającego winien być osobą wyznającą określoną religię lub należącą do określonego wyznania.

(6) Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie ogranicza uprawnień organów państwa do wydania przepisów dotyczących rezerwacji powołań lub stanowisk na rzecz grup obywateli o niskim statusie ekonomicznym, innych niż grupy wymienione w ust. (4), jako uzupełnienie do obowiązujących rezerwacji i stanowiących nie więcej niż dziesięć procent powołań w ramach każdej kategorii.

17. Zniesienie niedotykalności

Znosi się „niedotykalność”, a jej praktykowanie w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykluczenie⁴ jako następstwo odwołania się do kategorii „niedotykalności” stanowi czyn zabroniony, podlegający karze określonej przez ustawę.

18. Zniesienie tytułów

(1) Z wyjątkiem stopni wojskowych i naukowych państwo nie nadaje żadnych tytułów.

(2) Obywatel Indii nie może przyjąć żadnego tytułu od obcego państwa.

(3) Nikt, kto nie jest obywatelem Indii, nie może w czasie sprawowania jakiegokolwiek urzędu państwowego – odpłatnie albo honorowo – przyjąć bez zgody Prezydenta żadnego tytułu od obcego państwa.

(4) Nikt, kto sprawuje jakikolwiek urząd państwowy – odpłatnie albo honorowo – nie może bez zgody Prezydenta przyjąć od obcego państwa lub w jego imieniu żadnego podarunku, korzyści lub urzędu.

Prawo do wolności

19. Ochrona określonych praw odnoszących się do wolności wypowiedzi oraz inne uregulowania

(1) Wszystkim obywatelom przysługuje prawo do:

³ W oryg. *denominational institution*.

⁴ W oryg. *enforcement of any disability*.

- (a) wolności wypowiedzi i wyrażania poglądów;
- (b) pokojowego i bez broni gromadzenia się;
- (c) tworzenia stowarzyszeń lub związków lub spółdzielni;
- (d) swobodnego przemieszczania się po terytorium Indii;
- (e) przebywania i osiedlania się na dowolnej części terytorium Indii; oraz
- (f) [uchylony]⁵
- (g) wykonywania dowolnego zawodu lub podejmowania dowolnego zajęcia, handlu lub działalności gospodarczej.

(2) Postanowienia ust. 1 pkt (a) nie wywierają wpływu na zakres obowiązywania jakiegokolwiek istniejącego aktu prawnego ani nie ograniczają uprawnień organów państwa do uchwalenia aktu prawnego, który nakłada niezbędne ograniczenia w zakresie korzystania z prawa przyznanego mocą tego punktu, w interesie suwerenności i integralności Indii, bezpieczeństwa państwa, przyjaznych stosunków z państwami obcymi, porządku publicznego, przyzwoitości lub moralności albo w związku z obrazą sądu, zniesławieniem lub podżeganiem do popełnienia przestępstwa.

(3) Postanowienia pkt (b) ustępu, o którym mowa powyżej, nie mają wpływu na zakres obowiązywania jakiegokolwiek istniejącego aktu prawnego, który nakłada w interesie suwerenności i integralności Indii lub porządku publicznego niezbędne ograniczenia w zakresie korzystania z prawa przyznanego mocą tego punktu, ani nie ograniczają uprawnień organów państwa do wydania aktu prawnego nakładającego takie ograniczenia.

(4) Postanowienia pkt (c) ustępu, o którym mowa powyżej, nie mają wpływu na zakres obowiązywania jakiegokolwiek istniejącego aktu prawnego, który nakłada w interesie suwerenności i integralności Indii lub publicznego porządku czy moralności niezbędne ograniczenia w zakresie korzystania z prawa przyznanego mocą tego punktu, ani nie ograniczają uprawnień organów państwa do wydania aktu prawnego nakładającego takie ograniczenia.

⁵ Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Czwarta Poprawka) z 1978 r., art. 2 (w.e.f. 20-6-1979).

(5) Postanowienia pkt (d) i (e) wskazanego powyżej ustępu nie mają wpływu na zakres obowiązywania jakiegokolwiek istniejącego aktu prawnego, który nakłada w interesie publicznym lub w celu ochrony interesów grup etnicznych wskazanych w Załączniku niezbędne ograniczenia w zakresie korzystania z prawa przyznanego mocą tego punktu ani nie ograniczają uprawnienia organów państwa do wydania aktu prawnego nakładającego takie ograniczenia.

(6) Postanowienia pkt (g) ustępu, o którym mowa powyżej, nie mają wpływu na zakres obowiązywania jakiegokolwiek istniejącego aktu prawnego, który nakłada w interesie publicznym rozsądne ograniczenia w zakresie korzystania z prawa przyznanego mocą tego ustępu ani nie ogranicza uprawnienia organów państwa do wydania aktu prawnego nakładającego takie ograniczenia; w szczególności postanowienia tego punktu nie mają wpływu na zakres obowiązywania jakiegokolwiek istniejącego aktu prawnego ani nie ograniczają uprawnienia organów państwa do wydania aktów prawnych, w zakresie, w jakim odnoszą się one do:

(i) kwalifikacji zawodowych lub technicznych niezbędnych do wykonywania jakiegokolwiek zawodu lub podejmowania jakiegokolwiek zajęcia, prowadzenia handlu lub działalności gospodarczej, albo

(ii) prowadzenia przez państwo lub przez przedsiębiorstwo należące do państwa lub przez nie kontrolowane jakiegokolwiek handlu, działalności gospodarczej, przemysłowej lub usługowej, z całkowitym lub częściowym wyłączeniem obywateli lub w inny sposób.

20. Ochrona przed skazaniem za czyny zabronione

(1) Nikt nie może zostać skazany za czyn zabroniony, jeśli nie był on za takowy uznawany w chwili jego popełnienia przez obowiązującą ustawę, ani zostać poddany karze bardziej dolegliwej niż ta, która mogła zostać nałożona na mocy ustawy obowiązującej w chwili popełnienia czynu.

(2) Nikt nie może być ścigany ani ukarany za ten sam czyn więcej niż raz.

(3) Nikt, kto został oskarżony o popełnienie czynu zabronionego, nie może być zmuszony do zeznawania na swoją niekorzyść.

21. Ochrona życia i wolności osobistej

Nikt nie może zostać pozbawiony życia lub wolności osobistej, chyba że w sposób zgodny z procedurą określoną prawem.

21A. Prawo do edukacji

Państwo zapewnia bezpłatną i obowiązkową edukację wszystkim dzieciom w wieku od sześciu do czternastu lat, której zakres i sposób realizacji państwo może określić w ustawie.

22. Ochrona przed zatrzymaniem i pozbawieniem wolności w określonych przypadkach

(1) Nikt, kto został zatrzymany, nie może zostać pozbawiony wolności, jeśli nie zostanie niezwłocznie poinformowany o powodach zatrzymania; nikomu nie można odebrać prawa do uzyskania porady wybranego adwokata i do obrony przez niego.

(2) Każdego, kto został zatrzymany i pozbawiony wolności, stawia się przed najbliższym sędzią pokoju w ciągu dwudziestu czterech godzin od chwili zatrzymania, wyłączając czas niezbędny na dotarcie z miejsca zatrzymania do sądu magistrackiego; nikt nie może zostać pozbawiony wolności przez okres dłuższy niż ten, który został wskazany, bez zgody sędziego pokoju.

(3) Postanowienia ust. (1) i (2) nie mają zastosowania do:

(a) osoby, która w danym czasie jest obywatelem wrogiego państwa; oraz

(b) osoby, która została zatrzymana lub pozbawiona wolności na mocy ustawy przewidującej prewencyjne pozbawienie wolności.

(4) Ustawa ustanawiająca prewencyjne pozbawienie wolności nie może zezwalać na zatrzymanie na okres dłuższy niż trzy miesiące, chyba że:

(a) Rada Doradcza, złożona z osób, które są lub były sędziami Sądu Wyższego albo spełniają wymogi do powołania na takie stanowisko, przed upływem wskazanego

powyżej okresu trzech miesięcy stwierdzi, że jej zdaniem istnieją wystarczające powody uzasadniające takie pozbawienie wolności.

Niezależnie od powyższych postanowień przepisy niniejszego punktu nie uprawniają do pozbawienia nikogo wolności na okres dłuższy niż określony w ustawie uchwalonej przez Parlament na mocy ust. (7) pkt (b); lub

(b) osoba taka została pozbawiona wolności zgodnie z przepisami ustawy uchwalonej przez Parlament na mocy ust. (7) pkt (a) i (b).

(5) W przypadku osoby pozbawionej wolności w celu wykonania postanowienia o aresztowaniu, wydanego na mocy ustawy przewidującej prewencyjne pozbawienie wolności, organ, który wydał takie postanowienie, niezwłocznie przedstawia takiej osobie powody, dla których postanowienie takie zostało wydane i umożliwia jej jak najszybsze odwołanie się od tego postanowienia.

(6) Postanowienia ust. (5) nie nakładają na organ, który wydał postanowienie, o którym mowa w powyższym ustępie, obowiązku ujawnienia faktów, na podstawie których zostało ono wydane, o ile – zdaniem tego organu – ich ujawnienie byłoby sprzeczne z interesem publicznym.

(7) Parlament może określić w ustawie:

(a) przesłanki, na podstawie których osoba może zostać pozbawiona wolności przez okres dłuższy niż trzy miesiące na mocy ustawy przewidującej prewencyjne pozbawienie wolności bez uzyskania opinii Rady Doradczej, zgodnie z przepisami ust. (4) pkt (a), jak również kategorię lub kategorie spraw, których może to dotyczyć;

(b) maksymalny okres, przez który osoba może, niezależnie od kategorii spraw, być pozbawiona wolności na mocy ustawy przewidującej prewencyjne pozbawienie wolności; oraz

(c) procedurę określającą tryb postępowania Rady Doradczej w przypadku rozstrzygania sprawy, o której mowa w ust. (4) pkt (a).

Prawo do ochrony przed wyzyskiem

23. Zakaz handlu ludźmi i pracy przymusowej

(1) Handel ludźmi i *begar*⁶ oraz inne podobne formy pracy przymusowej są zakazane, a każde naruszenie niniejszego postanowienia stanowi czyn zabroniony podlegający karze określonej w ustawie.

(2) Postanowienia niniejszego artykułu nie ograniczają uprawnień państwa do nakładania obowiązku służby dla celów publicznych; nakładając obowiązek takiej służby państwo nie może dopuszczać się dyskryminacji ze względu na religię, rasę, przynależność kastową lub klasową lub ze względu którkolwiek z nich.

24. Zakaz zatrudniania dzieci w fabrykach

Dzieci poniżej czternastego roku życia nie mogą być zatrudniane do pracy w fabryce lub kopalni ani podejmować się innych niebezpiecznych form pracy.

Prawo do wolności religijnej

25. Wolność sumienia i swobody wyznania, praktykowania i głoszenia religii

(1) Z zastrzeżeniem konieczności poszanowania porządku publicznego, moralności i zdrowia oraz z innych postanowień niniejszej Części, każdy ma równe prawo do wolności sumienia i swobody wyznania, praktykowania i głoszenia religii.

(2) Postanowienia niniejszego artykułu nie mają wpływu na zakres obowiązywania istniejącego aktu prawnego ani nie ograniczają uprawnień organów państwa do wydania aktu prawnego:

- (a) regulującego lub ograniczającego działalność gospodarczą, finansową, polityczną lub inną świecką działalność, jaka może być związana z praktykowaniem religii;
- (b) dotyczącego społecznego dobrobytu i reform lub nakazującego otwarcie hinduistycznych instytucji religijnych

⁶ *Begar* – pańszczyzna, poddaństwo.

o charakterze publicznym dla wszystkich klas i grup wyznawców hinduizmu.

Objaśnienie I. – Zakładanie i noszenie kirpanów⁷ uznaje się za element praktykowania sikhizmu.

Objaśnienie II. – Odesłanie w ust. (2) pkt (b) do wyznawców hinduizmu należy rozumieć jako obejmujące odesłanie do osób praktykujących sikhizm, dżinizm lub buddyzm, a odesłanie do hinduistycznych instytucji religijnych należy rozumieć odpowiednio.

26. Wolność decydowania w sprawach religijnych

Z zastrzeżeniem konieczności poszanowania porządku publicznego, moralności i zdrowia, każdemu wyznaniu religijnemu oraz każdej grupie w jego ramach przysługuje prawo do:

- (a) tworzenia i utrzymywania instytucji służących celom religijnym i dobroczynnym;
- (b) decydowania o sprawach własnego wyznania;
- (c) posiadania i nabywania mienia ruchomego i nieruchomości; oraz
- (d) zarządzania takim mieniem w sposób zgodny z prawem.

27. Wolność w zakresie wnoszenia podatków w celu wspierania konkretnej religii

Nikt nie może być zmuszony do zapłaty jakichkolwiek podatków, z których dochody służyłyby pokryciu wydatków związanych ze wspieraniem lub utrzymywaniem konkretnej religii lub wyznania religijnego.

28. Wolność uczestniczenia w nauce religii lub obrzędach religijnych w określonych instytucjach edukacyjnych

- (1) W instytucjach edukacyjnych w całości utrzymywanych z środków państwa nie prowadzi się nauki religii.
- (2) Postanowienia ust. (1) nie mają zastosowania do instytucji edukacyjnej zarządzanej przez państwo, utworzonej w ramach darowizny lub jako fundacja z wymogiem, by w tej instytucji prowadzona była nauka religii.

⁷ Kirpan – tradycyjny, krótki, zakrzywiony nóż noszony przez Sikhów.

(3) Nikt, kto uczęszcza do jakiegokolwiek instytucji edukacyjnej uznawanej przez państwo lub uzyskującej pomoc z funduszy państwowych, nie może być zobowiązany do udziału w nauce religii, która może być w niej prowadzona, udziału w obrzędach religijnych, jakie mogą być w niej sprawowane lub w należących do niej budynkach, chyba że osoba ta, a w przypadku gdy osoba ta jest niepełnoletnia – jej opiekun – wyrazi na to zgodę.

Prawa kulturalne i edukacyjne

29. Ochrona interesów mniejszości

(1) Każda grupa obywateli zamieszkująca na terytorium Indii lub jego części i posługująca się własnym odrębnym językiem, pismem lub mająca własną odrębną kulturę, ma prawo do ich zachowania.

(2) Nikomu nie można odmówić prawa dostępu do jakiegokolwiek instytucji edukacyjnej prowadzonej przez państwo lub uzyskującej pomoc z funduszy państwa ze względu na religię, rasę, przynależność kastową, język lub ze względu na którąkolwiek z nich.

30. Prawo mniejszości do tworzenia instytucji edukacyjnych i zarządzania nimi

(1) Wszystkim mniejszościom, wyodrębnionym ze względu na religię lub język, przysługuje prawo tworzenia instytucji edukacyjnych i zarządzania nimi wedle ich uznania.

(1A) Tworząc akt prawny określający przymusowe nabycie mienia należącego do instytucji edukacyjnej utworzonej i zarządzanej przez mniejszość, o której mowa w ust. (1), państwo winno mieć na względzie wysokość kwoty przewidzianej w akcie prawnym lub ustalonej na jego podstawie jako ekwiwalent nabycia tego mienia; nie może on ograniczać prawa zagwarantowanego na mocy tego ustępu lub prawa tego znosić.

(2) Przyznając pomoc instytucjom edukacyjnym, państwo nie może dyskryminować żadnej instytucji edukacyjnej z tego powodu, że jest ona zarządzana przez mniejszość, niezależnie od tego, czy mniejszość ta została wyodrębniona na podstawie religii, czy języka.

31. [Przymusowe nabycie mienia] Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Czwarta Poprawka) z 1978 r., art. 6 (w.e.f. 20-6-1979).

Utrzymanie w mocy niektórych z ustaw

31A. Utrzymanie w mocy ustaw regulujących nabywanie nieruchomości i inne sprawy

(1) Niezależnie od postanowień art. 13, ustawa regulująca:

- (a) nabywanie przez państwo nieruchomości lub praw do niej albo wygaśnięcie lub zmianę treści takich praw, lub
- (b) przejęcie przez państwo na czas określony zarządu mieniem w interesie publicznym lub w celu zapewnienia właściwego zarządu tym mieniem, lub
- (c) połączenia dwóch lub więcej spółek w interesie publicznym lub w celu zapewnienia właściwego zarządu którejkolwiek z nich, lub
- (d) wygaśnięcie lub zmianę jakichkolwiek praw zarządców, sekretarzy, skarbników, dyrektorów zarządzających, dyrektorów lub prezesów spółek albo przysługujących im udziałowcom praw głosowania w tych spółkach, lub
- (e) wygaśnięcie lub zmianę praw przysługujących na mocy dowolnego porozumienia, dzierżawy lub licencji w celu poszukiwania lub pozyskiwania dowolnego minerału lub oleju mineralnego, a także przedterminowe rozwiązanie lub uchylenie takiego porozumienia, dzierżawy lub licencji,

nie może być uznana za nieobowiązującą wyłącznie z tego powodu, że jest niezgodna z prawami przyznanymi w art. 14 lub art. 19 lub też znosi je albo ogranicza.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy taka ustawa została uchwalona przez Ciało Ustawodawcze stanu, postanowienia niniejszego artykułu nie mają do niej zastosowania, chyba że, po przedstawieniu jej Prezydentowi do rozważenia, uzyskała ona jego sankcję⁸.

⁸ W oryg. *assent*.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, gdy ustawa zawiera przepisy dotyczące nabywania przez państwo dowolnej nieruchomości, i gdy jakikolwiek grunt wchodzący w jej skład znajduje się w posiadaniu jakiejkolwiek osoby i jest przez nią uprawiany, nabywanie przez państwo takiej części tego gruntu, jaka mieści się w zakresie mającym zastosowanie wobec tej osoby na mocy jakiejkolwiek ustawy obowiązującej w danym czasie lub nabywanie jakiegokolwiek budynku lub budowli posadowionej na tym gruncie lub z nim związanej jest nielegalne, chyba że ustawa dotycząca nabywania takiego gruntu, budynku lub budowli przewiduje wypłatę odszkodowania w wysokości nie niższej niż ich wartość rynkowa.

(2) Na potrzeby niniejszego artykułu:

(a) wyrażenie „nieruchomość”, w odniesieniu do któregoś z obszarów lokalnego terytorium, ma takie znaczenie, jak wyrażenie lub jego lokalny odpowiednik w obowiązującej na tym obszarze ustawie dotyczącej tytułów do gruntu, i obejmuje:

(i) każdy *jagir*, *inam*, lub *muafi* lub inny podobny tytuł,

a w stanach Tamilnadu i Kerała każde – prawo *janmam*;

(ii) każdy grunt posiadany na mocy porozumienia ryotwari⁹;

(iii) każdy grunt posiadany lub dzierżawiony na cele rolne albo z nimi powiązane, w tym nieużytki, lasy, pastwiska lub miejsca wznoszenia budynków lub innych budowli zajmowanych przez plantatorów, pracowników rolnych lub wiejskich rzemieślników;

(b) wyrażenie „prawa”, w odniesieniu do nieruchomości, obejmuje wszelkie prawa przysługujące właścicielowi, współwłaścicielowi, posiadaczowi, posiadaczowi tytułu prawnego, raiyatowi, współraiyatowi lub innemu pośrednikowi oraz wszelkie prawa lub przywileje dotyczące przychodów z gruntu.

⁹ System uznający za faktycznych właścicieli ziemi chłopów, którzy na niej pracowali.

31B. Potwierdzenie prawomocności aktów prawnych i aktów wykonawczych

Nie naruszając generalnej zasady wyrażonej w postanowieniach art. 31A, żaden z aktów prawnych ani żaden akt wykonawczy wymieniony w Dziewiątym Załączniku, ani też żaden z przepisów w nich zawartych nie może być uznany za nieobowiązujący lub za mający utracić ważność w przyszłości, na tej podstawie, że jest niezgodny z prawami nadanymi przez postanowienia niniejszej Części, uchylają je lub ograniczają – niezależnie od jakiegokolwiek wyroku, nakazu lub postanowienia jakiegokolwiek sądu lub Trybunału stwierdzającego coś innego, obowiązują nadal, o ile nie zostaną uchylone lub zmienione uchwałą uprawnionego Ciała Ustawodawczego.

31C. Utrzymanie w mocy ustaw mających na celu realizację zasad naczelnych

Niezależnie od postanowień art. 13, żadna z ustaw realizująca politykę państwa w zakresie ochrony wszystkich lub niektórych zasad określonych w Części IV nie może być uznana za nieobowiązującą na tej podstawie, że jest ona niezgodna z uprawnieniami przyznanymi przez art. 14 lub art. 19, uchyla je lub ogranicza; żaden z sądów nie może podważać jako nierealizującej takiej polityki ustawy, o ile wynika z niej, że jej celem jest realizacja takiej polityki.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy ustawa, o której mowa powyżej, została uchwalona przez Ciało Ustawodawcze stanu, postanowienia niniejszego artykułu nie mają do niej zastosowania, chyba że taka ustawa, będąc zastrzeżoną do rozważenia przez Prezydenta, uzyskała jego sankcję.

31D. [*Utrzymanie w mocy ustaw dotyczących działalności antynarodowej*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Trzecia Poprawka) z 1977 r., art. 2 (w.e.f 13-4-1978).*

Prawo do konstytucyjnej ochrony

32. Ochrona realizacji praw nadanych mocą niniejszej Części

(1) W celu realizacji praw przyznanых mocą niniejszej Części, gwarantuje się prawo odwołania do Sądu Najwyższego oraz gwarantuje odpowiednie środki procesowe.

(2) Sąd Najwyższy jest uprawniony wydawać wytyczne, postanowienia lub szczególne środki nakazu, w tym, odpowiednio do okoliczności, nakazy o charakterze *habeas corpus*, *mandamus*¹⁰, zakazów, *quo warranto*¹¹ i *certiorari*¹², w celu realizacji każdego z praw nadanych na mocy niniejszej Części.

(3) Nie naruszając uprawnień przyznanych Sądowi Najwyższemu w ust. (1) i ust. (2), Parlament może w formie ustawy przekazać innemu sądowi prawo do wykonywania – z ograniczeniami wynikających z jego właściwości – wszystkich albo niektórych z uprawnień przyznanych Sądowi Najwyższemu mocą ust. (2).

(4) Prawo gwarantowane w niniejszym artykule nie może zostać zawieszona, chyba że niniejsza Konstytucja stanowi inaczej.

32A. [*Wyłączenie badania zgodności ustaw stanowych z Konstytucją w postępowaniach prowadzonych na mocy art. 32*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Trzecia Poprawka) z 1977 r., art. 3 (w.e.f 13–4–1978).*

33. Kompetencje Parlamentu do zmiany uprawnień nadanych na mocy niniejszej Części w zakresie, w jakim mają zastosowanie do Sił Zbrojnych

Parlament może, w formie ustawy, określić zakres, w jakim prawa nadane na mocy niniejszej Części, w odniesieniu do:

- (a) członków Sił Zbrojnych; lub
- (b) członków sił odpowiedzialnych za utrzymywanie porządku publicznego; lub

¹⁰ *Mandamus* (lit. „rozkazujemy”) to środek odwoławczy w formie nakazu wydanego przez sąd. Nie można go wydać w celu zmuszenia organu do zrobienia czegoś wbrew przepisom ustawowym. *Mandamus* może być poleceniem wykonania czynności administracyjnej lub zaniechania określonego działania.

¹¹ W brytyjskim i amerykańskim prawie zwyczajowym *quo warranto* (śred. łac. „według jakiego nakazu”) jest pismem prerogatywnym, wymagającym od osoby, do której jest skierowane, wykazania na jakiej podstawie przysługuje jej wykonywanie danego prawa lub kompetencji.

¹² *Certiorari* to proces sądowy mający na celu kontrolę sądową rozstrzygnięć sądu niższej instancji lub organu administracyjnego. Termin pochodzi od nazwy angielskiego pisma prerogatywnego, wydanego przez sąd wyższej instancji w celu nakazania przesłania akt sądu niższej instancji do ponownego rozpoznania.

- (c) osób zatrudnionych w dowolnym urzędzie lub innej organizacji utworzonej przez państwo dla celów wywiadowczych lub kontrwywiadowczych; lub
- (d) osób zatrudnionych w systemach telekomunikacyjnych stworzonych na potrzeby sił, urzędu lub organizacji, o których mowa w ust. (a)–(c) lub w związku z nimi,

mogą zostać ograniczone lub uchylone w celu zapewnienia właściwego wykonywania przez nie obowiązków i utrzymania dyscypliny.

34. Ograniczenia praw nadanych mocą niniejszej Części w czasie stanu wojennego na wybranym obszarze

Niezależnie od powyższych postanowień niniejszej Części, Parlament może w formie ustawy zwolnić od odpowiedzialności osobę pozostającą w służbie Unii lub stanu lub jakąkolwiek inną osobę za czyn popełniony przez nią w związku z utrzymaniem lub przywróceniem porządku na jakimkolwiek obszarze terytorium Indii, na którym obowiązywał stan wojenny, bądź też utrzymać wydane orzeczenie, nałożyć karę lub nakaz konfiskaty albo inny czyn dokonany w okresie stanu wojennego na tym obszarze.

35. Ustawodawstwo służące wykonaniu postanowień niniejszej Części

Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

(a) Parlamentowi przysługuje, a Ciału Ustawodawczemu stanu nie przysługuje, uprawnienie do uchwalenia ustaw:

- (i) dotyczących materii, które na mocy art. 16 ust. (3), art. 32 ust. (3), art. 33 oraz art. 34 winny zostać uregulowane w ustawie uchwalonej przez Parlament; oraz
- (ii) określających wymiar kary za czyny, które uznaje się za czyny zabronione na mocy niniejszej Części;

a Parlament, bezzwłocznie po wejściu w życie niniejszej Konstytucji, uchwali ustawy określające wymiar kary za czyny, o których mowa w pkt (ii);

(b) ustawa obowiązująca na terytorium Indii bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, a dotycząca którejkolwiek z materii, o których mowa w ust. (a)

pkt (i), lub określająca wymiar kary za czyn, o którym mowa w pkt (ii) tego ustępu, z zastrzeżeniem jej postanowień i wszelkich dostosowań oraz zmian, jakie mogą zostać w niej dokonane na mocy art. 372, obowiązuje do czasu jej zmiany, uchylecia lub nowelizacji przez Parlament.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu wyrażenie „ustawa obowiązująca” ma takie samo znaczenie jak w art. 372.

ZASADY NACZELNE
POLITYKI PAŃSTWA

ZASADY NACZELNE
POLITYKI PAŃSTWA

CZEŚĆ IV.

ZASADY NACZELNE POLITYKI PAŃSTWA

36. Definicja

Na potrzeby niniejszej Części, jeśli z kontekstu nie wynika inaczej, „państwo” ma takie samo znaczenie, jak w Części III.

37. Stosowanie zasad zawartych w niniejszej Części

Wykonania postanowień zawartych w niniejszej Części nie można dochodzić przed jakimkolwiek sądem, ale zasady w niej ustanowione mają fundamentalne znaczenie dla zarządzania państwem, a obowiązkiem państwa jest kierowanie się nimi podczas uchwalania ustaw.

38. Zapewnienie przez państwo porządku społecznego w celu wspierania dobrobytu Narodu

(1) Państwo dokłada wszelkich starań mających na celu wspieranie dobrobytu Narodu przez zabezpieczanie i ochronę, tak skutecznie jak to możliwe, porządku społecznego, w którym wszystkie instytucje narodowe kierują się sprawiedliwością społeczną, gospodarczą i polityczną.

(2) Państwo w szczególności dokłada wszelkich starań mających na celu ograniczenie nierówności dochodów oraz dąży do wyeliminowania nierówności statusu, szans i możliwości, nie tylko między jednostkami, lecz także między grupami osób zamieszkującymi różne obszary lub wykonującymi różne zawody.

39. Zasady polityki państwa

Państwo w szczególności zmierza w swojej polityce do zapewnienia, by:

- (a) obywatele, na równi kobiety i mężczyźni, mieli prawo do wystarczających środków do życia;
- (b) własność i korzystanie z zasobów materialnych wspólnoty były dzielone w sposób, który najlepiej przysłuży się dobru wspólnemu;
- (c) funkcjonowanie systemu ekonomicznego nie prowadziło do koncentracji bogactwa i środków produkcji ze szkodą dla ogółu;

- (d) zarówno mężczyznom, jak i kobietom zapewniona została równa płaca za równą pracę;
- (e) zdrowie i siły pracowników, mężczyzn i kobiet, a także małoletnie dzieci nie były wykorzystywane, i by obywatele nie byli zmuszani przez warunki ekonomiczne do podejmowania dodatkowych zajęć niedostosowanych do ich wieku lub sił;
- (f) dzieciom zapewnione zostały możliwości i szanse zdrowego rozwoju w warunkach zapewniających wolność i godność oraz by dzieciństwo i młodość były chronione przed wykorzystywaniem, a także moralnym i materialnym zaniedbaniem.

39A. Równość wobec prawa i bezpłatna pomoc prawna

Państwo stoi na straży systemu prawnego, którego funkcjonowanie wspiera sprawiedliwość za pomocą gwarancji równości szans, a w szczególności zapewnia bezpłatną pomoc prawną, oraz za pomocą ustawodawstwa lub odpowiednich programów albo w innej formie zapewnia, by środki służące urzeczywistnieniu sprawiedliwości były dostępne dla każdego obywatela bez względu na jego upośledzenie ekonomiczne lub o innym charakterze.

40. Organizacja panczajatów wiejskich¹

Państwo podejmuje działania zmierzające do organizowania panczajatów wiejskich i przyznawania im zakresu władzy i niezbędnych uprawnień, by mogły one działać jako jednostki samorządu.

41. Prawo do pracy, edukacji i pomocy publicznej w szczególnych przypadkach

Państwo, w ramach swoich możliwości ekonomicznych i stopnia rozwoju, zapewnia skuteczną ochronę prawa do pracy, edukacji oraz prawa do pomocy społecznej w sytuacji bezrobocia, starości, choroby i niepełnosprawności oraz w innych przypadkach niezawinionego ubóstwa.

42. Zapewnienie ochrony należytych i humanitarnych warunków pracy oraz opieki nad matką

Państwo zapewnia należyte i humanitarne warunki pracy oraz opiekę nad matką.

¹ Rad wiejskich.

43. Godziwa płaca i inne gwarancje dla pracowników

Państwo, za pomocą odpowiedniego ustawodawstwa, ustanawiając właściwe warunki gospodarowania lub wykorzystując inne środki, dąży do zapewnienia wszystkim pracownikom rolnym, przemysłowym oraz innym pracownikom płacy gwarantującej minimum egzystencji, warunków pracy zapewniających odpowiedni poziom życia, pełne korzystanie z wypoczynku oraz możliwość uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym; w szczególności państwo dąży do promowania na obszarach wiejskich pracy chałupniczej² o charakterze indywidualnym lub spółdzielczym.

43A. Udział pracowników w zarządzaniu gospodarką

Państwo za pomocą odpowiedniego ustawodawstwa lub wykorzystując inne środki, zapewnia udział pracowników w zarządzaniu przedsiębiorstwami, zakładami lub innymi przedsięwzięciami gospodarczymi.

43B. Wspieranie spółdzielczości

Państwo podejmuje działania wspierające dobrowolne tworzenie spółdzielni, ich autonomiczne działanie, demokratyczną kontrolę nad nimi oraz profesjonalne zarządzanie nimi.

44. Jednolity kodeks cywilny³ dla obywateli

Państwo dąży do zapewnienia obywatelom jednolitego na całym terytorium Indii kodeksu cywilnego.

45. Zapewnienie opieki i edukacji dzieciom poniżej szóstego roku życia

Państwo dąży do zapewnienia opieki i edukacji wszystkim dzieciom do ukończenia przez nie sześciu lat.

46. Wspieranie ekonomicznych i edukacyjnych interesów kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załącznikach oraz innych słabszych grup ludności

Państwo ze szczególną troską wspiera ekonomiczne i edukacyjne interesy słabszych grup ludności, a w szczególności kast i grup

² W oryg. *cottage industries*.

³ Jednolity kodeks cywilny jest bieżącym punktem debaty w ramach indyjskiego mandatu zastępującego prawa osobiste oparte na pismach świętych i obyczajach każdej głównej społeczności religijnej w Indiach za pomocą wspólnego zbioru zasad rządzących każdym obywatelem.

etnicznych wymienionych w Załącznikach, a także chroni je przed niesprawiedliwością społeczną i wszelkimi formami wyzysku.

47. Zobowiązanie Państwa do podnoszenia poziomu wyżywienia i życia oraz poprawy zdrowia publicznego

Państwo uznaje za jeden ze swoich podstawowych obowiązków podnoszenie poziomu wyżywienia i poziomu życia ludności, a także poprawę zdrowia publicznego; w szczególności Państwo dąży do wprowadzenia zakazu spożycia napojów alkoholowych oraz środków odurzających, które są szkodliwe dla zdrowia, chyba że dla celów leczniczych.

48. Wspieranie rozwoju rolnictwa i hodowli zwierząt

Państwo dąży do rozwijania rolnictwa i hodowli zwierząt zgodnej z nowoczesnymi i naukowymi wzorcami, a w szczególności podejmuje kroki zmierzające do zachowania i poprawy chowu krów i cieląt oraz innego bydła mlecznego oraz do zapobiegania ich ubojowi.

48A. Ochrona i poprawa środowiska oraz zachowanie lasów i dzikiej przyrody

Państwo dąży do ochrony i poprawy środowiska oraz zachowania lasów i dzikiej przyrody kraju.

49. Ochrona zabytków oraz miejsc i obiektów o znaczeniu narodowym

Obowiązkiem Państwa jest ochrona przed grabieżą, uszkodzeniem, zniszczeniem, zbyciem lub sprzedażą każdego zabytku, miejsca lub obiektu o wartości historycznej i artystycznej, uznanego w ustawie uchwalonej przez Parlament lub na jej mocy za mające znaczenie narodowe.

50. Rozdział władzy sądowniczej i wykonawczej

Państwo podejmuje kroki zmierzające do rozdzielenia władzy sądowniczej i władzy wykonawczej w działaniach publicznych państwa.

51. Wspieranie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa

Państwo podejmuje działania na rzecz:

- (a) wspierania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa;
- (b) utrzymywania sprawiedliwych i opartych na wzajemnym szacunku stosunków między narodami;
- (c) wspierania poszanowania prawa międzynarodowego oraz zobowiązań traktatowych w stosunkach międzynarodowych;
- (d) wspierania polubownego rozstrzygnięcia sporów międzynarodowych.

OBOWIĄZKI
PODSTAWOWE

CZĘŚĆ IVA. OBOWIĄZKI PODSTAWOWE

51A. Obowiązki podstawowe

Obowiązkiem każdego obywatela Indii jest:

- (a) przestrzeganie Konstytucji i poszanowanie jej ideałów oraz instytucji, flagi narodowej i hymnu narodowego;
- (b) pielęgnowanie i podążanie za szlachetnymi ideałami, które przyświecały naszemu Narodowi w walce o wolność;
- (c) podtrzymywanie i ochrona suwerenności, jedności i integralności Indii;
- (d) obrona kraju i odbywanie służby dla Narodu, jeśli zostanie do tego wezwany;
- (e) wspieranie harmonii i ducha powszechnego braterstwa wśród wszystkich mieszkańców Indii, przekraczających podziały religijne, językowe, regionalne oraz grupowe; odrzucać praktyki naruszające godność kobiet;
- (f) docenianie i ochrona bogatego dziedzictwa naszej wspólnie zespolonej kultury;
- (g) ochrona i utrzymanie w należnym stanie środowiska naturalnego, w tym lasów, jezior, rzek i dzikiej przyrody oraz okazywanie współczucia żywym stworzeniom;
- (h) rozwijanie postawy naukowej, humanizmu i ducha badawczego oraz reform;
- (i) ochrona własności publicznej i odrzucanie przemocy;
- (j) dążenie do doskonałości we wszystkich sferach działalności indywidualnej i zbiorowej, tak aby w swoich aspiracjach i osiągnięciach Naród ciągle wznosił się na wyższe poziomy.
- (k) jako rodzica lub opiekuna – zapewnienie swojemu dziecku lub, w zależności od przypadku, wychowankowi w wieku od sześciu do czternastu lat szans edukacyjnych.

UNIA

CZĘŚĆ V. UNIA

Rozdział I. Władza wykonawcza

Prezydent i Wiceprezydent

52. Prezydent Indii

Tworzy się urząd Prezydenta Indii.

53. Władza wykonawcza Unii

(1) Władza wykonawcza Unii należy do Prezydenta i jest przezeń wykonywana bezpośrednio lub przez podległych mu urzędników, w sposób zgodny z niniejszą Konstytucją.

(2) Nie naruszając generalnej zasady wyrażonej w powyższym postanowieniu, Prezydentowi przysługuje najwyższe zwierzchnictwo nad siłami obronnymi Unii, a sposób jego wykonywania określa ustawa.

(3) Postanowienia niniejszego artykułu:

(a) nie mogą być rozumiane jako przekazujące Prezydentowi kompetencje przyznane rządowi jakiegokolwiek stanu lub innemu organowi w jakiegokolwiek obowiązującej ustawie; ani

(b) nie ograniczają uprawnień Parlamentu do przyznawania w formie ustawy kompetencji organom innym niż Prezydent.

54. Wybór Prezydenta

Prezydent jest wybierany przez członków kolegium elektorów, składającego się z:

(a) pochodzących z wyboru członków obydwu Izb Parlamentu; oraz

(b) pochodzących z wyboru członków Ciał Ustawodawczych stanów.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu oraz art. 55 „stan” obejmuje Narodowe Terytorium Stołeczne Delhi oraz Unijne terytorium Pondicherry¹.

55. Procedura wyboru Prezydenta

(1) Wybory na Prezydenta w takim stopniu, w jakim to możliwe, przeprowadza się z zachowaniem jednakiego wyboru przedstawicielstwa poszczególnych stanów.

(2) W celu zapewnienia jednakiego wyboru przedstawicielstwa w poszczególnych stanach, jak również równości parytetu między stanami jako całością a Unią, liczbę głosów, do której oddania w tych wyborach uprawniony jest każdy pochodzący z wyboru członek Parlamentu oraz członek Ciała Ustawodawczego stanu, określa się w następujący sposób:

(a) każdy pochodzący z wyboru członek Ciała Ustawodawczego stanu dysponuje liczbą głosów równą krotności jednego tysiąca w ilorazie uzyskanym przez podzielenie liczby ludności tego stanu przez całkowitą liczbę pochodzących z wyboru członków Zgromadzenia;

(b) jeśli po obliczeniu wyżej wskazanej krotności tysiąca reszta wynosi nie mniej niż pięćset, liczbę głosów każdego członka, o którym mowa w pkt. (a), zwiększa się o jeden;

(c) każdy pochodzący z wyboru członek którejkolwiek z Izb Parlamentu dysponuje liczbą głosów równą liczbie uzyskanej w wyniku podzielenia całkowitej liczby głosów przyznanej członkom Ciał Ustawodawczych stanów na mocy punktów (a) i (b) przez całkowitą liczbę pochodzących z wyboru członków obu Izb Parlamentu, przy czym ułamki większe od jednej drugiej liczone są jako jeden, a pozostałe zostają pominięte.

(3) Wybory na Prezydenta przeprowadza się w sposób zgodny z systemem reprezentacji proporcjonalnej za pomocą metody pojedynczego głosu przechodniego, a głosowanie w takich wyborach jest tajne.

¹ Obecnie Puducherry vide *The Pondicherry (Alteration of Name) Act, 2006*, art. 3 (w.e.f. 1-10-2006).

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu wyrażenie „liczba ludności” oznacza liczbę ludności określoną w ostatnim spisie powszechnym, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane.

Niezależnie od powyższych postanowień, odesłanie w niniejszym objaśnieniu do ostatniego spisu powszechnego, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane, do czasu opublikowania odpowiednich wyników pierwszego spisu przeprowadzonego po 2026 r., należy rozumieć jako odesłanie do spisu z 1971 r.

56. Kadencja Prezydenta

(1) Prezydent sprawuje urząd przez okres pięciu lat od dnia objęcia urzędu.

Niezależnie od powyższych postanowień:

(a) Prezydent może zrzec się urzędu, przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Wiceprezydenta;

(b) Prezydent może, wskutek naruszenia Konstytucji, zostać złożony z urzędu w drodze procedury impeachmentu z zachowaniem trybu przewidzianego w art. 61;

(c) niezależnie od wygaśnięcia kadencji, Prezydent sprawuje urząd do czasu objęcia tego urzędu przez jego następcę.

(2) Każda rezygnacja złożona na ręce Wiceprezydenta zgodnie z pkt (a) przepisu uzupełniającego do ust. (1) jest niezwłocznie przekazywana Spikerowi Izby Ludu.

57. Prawo do ponownego wyboru

Osoba, która sprawuje lub sprawowała urząd Prezydenta może, z zastrzeżeniem innych postanowień niniejszej Konstytucji, zostać ponownie wybrana na ten urząd.

58. Wymogi wyboru na urząd Prezydenta

(1) Na Prezydenta nie może zostać wybrana osoba:

(a) niebędąca obywatelem Indii;

(b) która nie ukończyła trzydziestu pięciu lat; oraz

(c) która nie spełnia wymogów wyboru na członka Izby Ludu.

(2) Na Prezydenta nie może zostać wybrana osoba, która sprawuje za wynagrodzeniem jakikolwiek urząd podległy rządowi Indii lub rządowi stanu lub też jakimkolwiek organowi władzy lokalnej lub innej, znajdującej się pod kontrolą któregoś z tych rządów.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu za sprawującego dowolny urząd za wynagrodzeniem nie uznaje się sprawującego urząd Prezydenta, Wiceprezydenta Unii, Gubernatora stanu albo ministra Unii albo ministra stanu.

59. Warunki sprawowania urzędu Prezydenta

(1) Prezydent nie może być członkiem żadnej z Izb Parlamentu ani Izby Ciała Ustawodawczego stanu, a jeśli członek jednej z Izb Parlamentu lub Izby Ciała Ustawodawczego stanu został wybrany na Prezydenta, uznaje się, że jego mandat w tej Izbie wygasł w dniu, w którym objął urząd Prezydenta.

(2) Prezydent nie może sprawować żadnego innego urzędu za wynagrodzeniem.

(3) Prezydent jest uprawniony do bezpłatnego korzystania ze swoich miejsc urzędowania oraz do takiego wynagrodzenia, dodatków i przywilejów, jakie Parlament może określić w ustawie, a do czasu uchwalenia przepisów w tej sprawie do wynagrodzenia, dodatków i przywilejów, jakie zostały określone w Drugim Załączniku.

(4) Wynagrodzenie i dodatki Prezydenta nie mogą zostać zmniejszone w czasie trwania jego kadencji.

60. Przysięga lub ślubowanie składane przez Prezydenta

Każdy Prezydent i każda osoba pełniąca obowiązki Prezydenta lub wykonująca jego kompetencje przed objęciem urzędu składa i podpisuje w obecności Prezesa Sądu Najwyższego Indii – a w razie jego nieobecności w obecności najstarszego rangą i sprawującego urząd sędziego Sądu Najwyższego – przysięgę lub ślubowanie w następującym brzmieniu:

„Ja, ..., przysięgam w imię Boga/uroczyście ślubuję, że będę wiernie wykonywać urząd Prezydenta Indii (lub wykonywać kompetencje Prezydenta) i że dołożę wszelkich starań, by dochować wierności,

chronić i bronić Konstytucji oraz porządku prawnego oraz, że poświęcę się służbie i pomyślności Narodu Indii”.

61. Procedura złożenia Prezydenta z urzędu

(1) Gdy Prezydent ma zostać złożony z urzędu z powodu naruszenia Konstytucji, oskarżenie wnosi jedna z Izb Parlamentu.

(2) Oskarżenie może zostać wniesione, jeśli:

(a) wniosek o jego wniesienie został wyrażony w uchwale podjętej po upływie co najmniej czternastu dni od przedłożenia na piśmie powiadomienia o zamiarze jej podjęcia, podpisanego przez co najmniej jedną czwartą całkowitej liczby członków Izby, oraz

(b) uchwała taka została podjęta większością nie mniejszą niż dwie trzecie głosów całkowitej liczby członków Izby.

(3) Jeśli oskarżenie zostało wniesione w wyżej wskazanym trybie przez jedną z Izb Parlamentu, druga z Izb bada zarzuty zawarte w oskarżeniu lub zleca ich zbadanie, a Prezydentowi przysługuje prawo uczestniczenia w takim postępowaniu lub bycia w nim reprezentowanym.

(4) Jeśli w następstwie postępowania wyjaśniającego podjęta zostanie – większością nie mniejszą niż dwie trzecie całkowitej liczby członków Izby, w której badano zarzut, lub która zleciła jego zbadania – uchwała stwierdzająca, że oskarżenie postawione Prezydentowi zostało podtrzymane, skutkuje ona złożeniem Prezydenta z urzędu z dniem jej przyjęcia.

62. Termin przeprowadzenia wyborów w celu obsadzenia opróżnionego urzędu Prezydenta oraz okres wykonywania kompetencji Prezydenta przez osobę wybraną na nieobsadzony urząd

(1) Wybory mające na celu obsadzenie urzędu Prezydenta opróżnionego w następstwie upływu jego kadencji przeprowadza się przed zakończeniem kadencji.

(2) Wybory mające na celu obsadzenie urzędu Prezydenta opróżnionego w następstwie jego śmierci, zrzeczenia lub usunięcia z urzędu lub z innego powodu, przeprowadza się bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w ciągu sześciu miesięcy od jego opróżnienia; z zastrzeżeniem postanowień

art. 56 osoba wybrana w celu obsadzenia opróżnionego urzędu Prezydenta jest uprawniona do sprawowania tego urzędu przez pełną kadencję trwającą pięć lat, rozpoczynającą się w dniu, objęcia przez nią urzędu.

63. Wiceprezydent Indii

Tworzy się urząd Wiceprezydenta Indii.

64. Wiceprezydent jako Przewodniczący Rady Stanów z urzędu
Wiceprezydent z urzędu przewodniczy Radzie Stanów i nie może sprawować za wynagrodzeniem żadnego innego urzędu.

Niezależnie od powyższych postanowień, w okresie gdy Wiceprezydent pełni obowiązki Prezydenta lub wykonuje jego kompetencje na mocy art. 65, nie wykonuje on obowiązków Przewodniczącego Rady Stanów i nie jest uprawniony do wynagrodzenia lub dodatku do wynagrodzenia należnych Przewodniczącemu Rady Stanu na mocy art. 97.

65. Pełnienie przez Wiceprezydenta obowiązków Prezydenta lub wykonywanie kompetencji Prezydenta w okresie braku obsady urzędu Prezydenta albo w czasie nieobecności Prezydenta

(1) W przypadku wystąpienia braku obsady urzędu Prezydenta, w następstwie jego śmierci, zrzeczenia, złożenia z urzędu albo z innych przyczyn, Wiceprezydent pełni obowiązki Prezydenta do dnia objęcia urzędu przez nowego Prezydenta, wybranego w celu obsadzenia opróżnionego urzędu zgodnie z postanowieniami niniejszego Rozdziału.

(2) Gdy Prezydent jest niezdolny do wykonywania swoich kompetencji z powodu nieobecności, choroby czy z jakiegokolwiek innej przyczyny, Wiceprezydent wykonuje jego kompetencje do czasu wznowienia przez niego działalności.

(3) W okresie gdy Wiceprezydent pełni obowiązki Prezydenta lub wykonuje jego kompetencje, przysługuje mu wynagrodzenie oraz dodatki i przywileje Prezydenta, jakie Parlament może określić w ustawie, a do czasu uchwalenia przepisów w tej sprawie, wynagrodzenie, dodatki i przywileje określa Drugi Załącznik.

66. Wybory Wiceprezydenta

(1) Wiceprezydent jest wybierany przez członków kolegium elektorów, składającego się z członków obu Izb Parlamentu zgodnie z systemem przedstawicielstwa proporcjonalnego, za pomocą „metody pojedynczego głosu przechodniego”, a głosowanie w takich wyborach jest tajne.

(2) Wiceprezydent nie może być członkiem żadnej z Izb Parlamentu albo Izby Ciała Ustawodawczego stanu, a jeśli członek jednej z Izb Parlamentu lub Izby Ciała Ustawodawczego jakiegokolwiek stanu zostanie wybrany na Wiceprezydenta, uznaje się, że jego mandat w tej Izbie wygaś w dniu, w którym objął urząd Wiceprezydenta.

(3) Na Wiceprezydenta nie może zostać wybrana osoba, która:

- (a) nie jest obywatelem Indii;
- (b) nie ukończyła trzydziestu pięciu lat; oraz
- (c) nie spełnia wymogów dla kandydata na członka Rady Stanów.

(4) Na Wiceprezydenta nie może zostać wybrana osoba, która sprawuje za wynagrodzeniem dowolny urząd podległy rządowi Indii lub rządowi stanu lub jakimkolwiek organowi władzy lokalnej lub innej, znajdującej się pod kontrolą któregośkolwiek z tych rządów.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu za sprawującego dowolny urząd za wynagrodzeniem nie uznaje się sprawującego urząd Prezydenta lub Wiceprezydenta Unii, Gubernatora stanu albo ministra Unii lub stanu.

67. Kadencja Wiceprezydenta

Wiceprezydent sprawuje urząd przez okres pięciu lat od dnia jego objęcia.

Niezależnie od powyższych postanowień:

- (a) Wiceprezydent może zrzec się urzędu, przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Prezydenta;
- (b) Wiceprezydent może zostać usunięty z urzędu uchwałą Rady Stanów, przyjętą większością głosów wszystkich

członków Rady i zatwierdzoną przez Izbę Ludu; jednakże uchwała mająca na celu realizację powyższego postanowienia nie może być podjęta, o ile zamiaru wniesienia jej pod obrady nie ogłoszono co najmniej czternaście dni naprzód. (c) Niezależnie od wygaśnięcia kadencji, Wiceprezydent sprawuje swój urząd do czasu objęcia tego urzędu przez jego następcę.

68. Termin przeprowadzenia wyborów w celu obsadzenia opróżnionego urzędu Wiceprezydenta oraz wykonywanie kompetencji Wiceprezydenta przez osobę wybraną na nieobsadzony urząd

(1) Wybory mające na celu obsadzenie urzędu Wiceprezydenta opróżnionego w następstwie upływu jego kadencji przeprowadza się przed zakończeniem kadencji.

(2) Wybory mające na celu obsadzenie urzędu Wiceprezydenta opróżnionego w następstwie jego śmierci, rezygnacji lub złożenia z urzędu lub z innego powodu, przeprowadza się bez zbędnej zwłoki; z zastrzeżeniem postanowień art. 67 osoba wybrana w celu zapewnienia opróżnionego urzędu Wiceprezydenta jest uprawniona do sprawowania tego urzędu przez pełną kadencję 5 lat, rozpoczynającą się w dniu, w którym objęła urząd.

69. Przymięga lub ślubowanie składane przez Wiceprezydenta

Przed objęciem urzędu Wiceprezydent składa i podpisuje w obecności Prezydenta lub osoby przez niego w tym celu wyznaczonej przysięgę lub ślubowanie w następującym brzmieniu:

„Ja, ..., przysięgam w imię Boga/uroczyście ślubuję, że będę dawał świadectwo prawdziwej wiary i wierności Konstytucji Indii przyjętej zgodnie z prawem, i że będę sumiennie wykonywać obowiązki, które obejmę”.

70. Wykonywanie kompetencji Prezydenta w nieprzewidzianych przypadkach

Parlament, jeżeli uzna to za konieczne, może postanowić o wykonywaniu kompetencji Prezydenta w przypadkach nieprzewidzianych w niniejszym Rozdziale.

71. Sprawy dotyczące wyboru Prezydenta lub Wiceprezydenta lub z nimi związane

(1) Wszelkie wątpliwości i spory dotyczące wyborów na Prezydenta lub Wiceprezydenta ich dotyczące bada i rozstrzyga Sąd Najwyższy, którego orzeczenia są ostateczne.

(2) Jeśli Sąd Najwyższy uzna wybór osoby wybranej na Prezydenta lub Wiceprezydenta za nieważny, czynności dokonane przez tę osobę w ramach wykonywanych uprawnień i obowiązków – odpowiednio Prezydenta lub Wiceprezydenta – przed dniem wydania orzeczenia Sądu Najwyższego lub w dniu wydania orzeczenia uznaje się w następstwie tego orzeczenia za nieważne.

(3) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konstytucji Parlament może w formie ustawy regulować wszelkie sprawy dotyczące wyborów na Prezydenta lub Wiceprezydenta lub z nimi związane.

(4) Wybór danej osoby na Prezydenta lub Wiceprezydenta nie może być kwestionowany z tego powodu, iż z jakichkolwiek przyczyn miał miejsce wakat w obsadzie kolegium elektorów.

72. Uprawnienie Prezydenta do stosowania prawa łaski oraz do zawieszenia, złagodzenia lub zamiany wyroków w określonych przypadkach

(1) Prezydent jest uprawniony do stosowania prawa łaski, odroczenia, warunkowego zawieszenia lub zmniejszenia wymiaru kary albo zawieszenia wykonania, złagodzenia lub zamiany wyroku osoby skazanej za jakiegokolwiek przestępstwo:

(a) we wszystkich przypadkach, w których orzekł karę i wydał wyrok Sąd Wojenny;

(b) we wszystkich przypadkach, w których orzeczono karę lub wydano wyrok za naruszenie jakiegokolwiek ustawy dotyczącej materii, która pozostaje w zakresie władzy wykonawczej Unii;

(c) we wszystkich przypadkach, w których orzeczono karę śmierci.

(2) Postanowienie ust. (1) pkt (a) nie ogranicza uprawnienia do zawieszenia, darowania lub zamiany wyroków Sądów

Wojennych, przyznanego jakiegokolwiek oficerowi Sił Zbrojnych Unii na mocy obowiązującego prawa.

(3) Postanowienie ust. (1) pkt (c) nie ogranicza uprawnień do zawieszenia, darowania lub zamiany kary śmierci, przysługującego Gubernatorowi stanu na mocy jakiegokolwiek ustawy obowiązującej w danym czasie.

73. Zakres władzy wykonawczej Unii

(1) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konstytucji, władza wykonawcza Unii obejmuje:

(a) wszelkie materie, w których Parlamentowi przysługuje uprawnienie do uchwalania ustaw; oraz

(b) wykonywanie uprawnień i zakresu władztwa przysługujących rządowi Indii na mocy traktatu lub międzynarodowej umowy.

Niezależnie od powyższych postanowień, zakres władzy wykonawczej, o którym mowa w pkt (a), poza wyjątkami wyraźnie przewidzianymi niniejszą Konstytucją albo ustawą uchwaloną przez Parlament, nie obejmuje materii, w zakresie których Ciała Ustawodawcze stanu jest również uprawnione do uchwalania ustaw.

(2) Jeśli Parlament nie postanowi inaczej, stan oraz funkcjonariusz lub organ tego stanu mogą, niezależnie od postanowień niniejszego artykułu, nadal wykonywać, w zakresie materii, w których Parlament jest uprawniony do uchwalania ustaw dla tego stanu, w ramach swoich kompetencji, zadania, jakie stan, funkcjonariusz lub organ stanu mógł wykonywać bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji.

Rada Ministrów

74. Rada Ministrów jako organ doradczy i wspierający Prezydenta

(1) Powołuje się Radę Ministrów z Premierem na czele, w celu udzielania Prezydentowi wsparcia i rad, a Prezydent, wykonując swoje kompetencje, postępuje zgodnie z takim głosem doradczym.

Niezależnie od powyższych postanowień, Prezydent może zobowiązać Radę Ministrów do ponownego rozważenia

udzielonej rady – w całości albo w części – a Prezydent postępuje w sposób zgodny z stanowiskiem doradczym ponownie przedstawionym.

(2) Kwestia, czy stanowisko ministrów jako głos doradczy zostało przedstawione Prezydentowi oraz jego treść nie podlega rozpatrzeniu przez jakikolwiek sąd.

75. Inne przepisy dotyczące Ministrów

(1) Premiera powołuje Prezydent, a pozostałych Ministrów powołuje Prezydent po zasięgnięciu opinii Premiera.

(1A) Ogólna liczba Ministrów w Radzie Ministrów, włączając Premiera, nie może przekroczyć piętnastu procent ogólnej liczby członków Izby Ludu.

(1B) Członek którejkolwiek z Izb Parlamentu, należący do jakiegokolwiek partii politycznej, który utracił zdolność bycia członkiem tej Izby na mocy paragrafu 2 Dziesiątego Załącznika, traci również zdolność objęcia urzędu ministra na mocy ust. (1), na okres rozpoczynający się w dniu utraty zdolności bycia członkiem i kończący się w dniu, w którym jego kadencja jako członka Izby wygasłaby lub gdy przed upływem tego okresu weźmie on udział w wyborach do jednej z Izb Parlamentu, w dniu, w którym jego wybór zostanie ogłoszony, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej.

(2) Ministrowie sprawują urząd tak długo, jak Prezydent uznaje to za stosowne.

(3) Rada Ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność przed Izbą Ludu.

(4) Przed objęciem urzędu przez ministra Prezydent odbiera od niego przysięgę na wierność służby i dochowania tajemnicy, w brzmieniu określonym w Trzecim Załączniku.

(5) Minister, który przez okres sześciu następujących po sobie miesięcy nie pozostaje członkiem żadnej z Izb Parlamentu, przestaje pełnić urząd ministra po upływie tego okresu.

(6) Uposażenia i dodatki ministrów określa Parlament w formie ustawy, a do czasu ich ustanowienia określa je Drugi Załącznik.

Prokurator Generalny Indii

76. Prokurator Generalny Indii

(1) Prezydent powołuje Prokuratora Generalnego Indii² spośród osób spełniających wymogi do powołania na sędziego Sądu Najwyższego.

(2) Obowiązkiem Prokuratora Generalnego Indii jest doradzanie rządowi Indii w kwestiach prawnych oraz wykonywanie innych obowiązków natury prawnej, jakie mogą być w dowolnym czasie zlecone bądź przekazane przez Prezydenta, oraz wykonywanie kompetencji powierzonych mu w niniejszej Konstytucji lub na jej mocy albo w jakiegokolwiek ustawie obowiązującej w danym czasie lub na jej mocy.

(3) Wykonując swoje obowiązki, Prokurator Generalny może uczestniczyć w rozprawach przed wszystkimi sądami na terytorium Indii.

(4) Prokurator Generalny sprawuje urząd tak długo, jak Prezydent uzna to za stosowne, i otrzymuje takie wynagrodzenie, jakie określi Prezydent.

Prace rządu Indii

77. Prace rządu Indii

(1) Wszelkie działania wykonawcze rządu Indii podejmowane są w imieniu Prezydenta.

(2) Rozporządzenia i inne akty prawne wydawane i wykonywane w imieniu Prezydenta wymagają poświadczenia udzielonego w sposób określony w przepisach wydanych przez Prezydenta, a obowiązywanie rozporządzenia lub innego aktu prawnego, który został tak poświadczony, nie może być podawane w wątpliwość na tej podstawie, że nie jest rozporządzeniem lub innym aktem prawnym wydanym lub wykonywanym przez Prezydenta.

(3) Prezydent wydaje przepisy zapewniające najbardziej dogodny sposób realizacji celów postawionych przed rządem Indii i rozdziału ich między poszczególnych ministrów.

² W oryg. *Attorney General for India*.

78. Obowiązki Premiera dotyczące przekazywania informacji Prezydentowi oraz inne sprawy

Obowiązkiem Premiera jest:

- (a) informowanie Prezydenta o wszystkich uchwałach Rady Ministrów dotyczących kierowania sprawami Unii oraz o inicjatywach ustawodawczych;
- (b) przekazywanie informacji dotyczących kierowania sprawami Unii i inicjatyw ustawodawczych, o które zwróci się Prezydent; oraz
- (c) na żądanie Prezydenta, przedkładanie Radzie Ministrów do rozpatrzenia spraw, w których decyzję podjął jeden z ministrów, ale które nie zostały rozpatrzone przez Radę.

Rozdział II.

Parlament

Postanowienia ogólne

79. Utworzenie Parlamentu

Ustanawia się Parlament Unii, składający się z Prezydenta i dwóch Izb, zwanych odpowiednio Radą Stanów i Izbą Ludu.

80. Skład Rady Stanów

(1) Rada Stanów składa się z:

- (a) dwunastu członków mianowanych przez Prezydenta zgodnie z postanowieniami ust. (3); oraz
- (b) nie więcej niż dwustu trzydziestu ośmiu przedstawicieli stanów i terytoriów Unii.

(2) Podziału mandatów w Radzie Stanów, przysługujących reprezentantom stanów i terytoriów Unii, dokonuje się w sposób zgodny z odpowiednimi postanowieniami zawartymi w Czwartym Załączniku.

(3) Członkami mianowanymi przez Prezydenta na mocy ust. (1) pkt (a) są osoby odznaczające się szczególną wiedzą lub doświadczeniem w takich dziedzinach, jak: literatura, nauka, sztuka i działalność społeczna.

(4) Przedstawiciele każdego stanu w Radzie Stanów wybierani są przez pochodzących z wyboru członków Zgromadzenia Ustawodawczego danego stanu, w sposób zgodny z systemem przedstawicielstwa proporcjonalnego i za pomocą metody pojedynczego głosu przechodniego.

(5) Przedstawiciele terytoriów Unii w Radzie Stanów są wybierani w sposób, jaki Parlament może określić w ustawie.

81. Skład Izby Ludu

(1) Z zastrzeżeniem postanowień art. 331, Izba Ludu składa się z:

(a) nie więcej niż pięciuset trzydziestu członków wybieranych w wyborach bezpośrednich z terytorialnie określonych okręgów wyborczych w poszczególnych stanach; oraz

(b) nie więcej niż dwudziestu członków będących przedstawicielami terytoriów Unii, wybranych w sposób, jaki Parlament określi w ustawie.

(2) Mając na celu realizację postanowień ust. (1) pkt (a):

(a) każdemu ze stanów przydziela się taką liczbę mandatów w Izbie Ludu, by stosunek między tą liczbą a liczbą ludności tego stanu był, w takim stopniu, jak to możliwe, taki sam dla wszystkich stanów; oraz

(b) każdy stan dzieli się na terytorialnie określone okręgi wyborcze, w taki sposób, aby stosunek między liczbą ludności każdego okręgu a liczbą mandatów przypadających temu okręgowi był, w takim stopniu, jak to możliwe, taki sam w całym stanie.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy pkt (a) niniejszego ustępu nie mają zastosowania dla celów przydzielania mandatów w Izbie Ludu żadnemu ze stanów, do czasu aż liczba ludności tego stanu nie przekroczy sześciu milionów.

(3) Na potrzeby niniejszego artykułu wyrażenie „liczba ludności” oznacza ludność, której liczbę określa ostatni spis powszechny, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane.

Niezależnie od powyższych postanowień, odesłanie w niniejszym ustępie do ostatniego spisu powszechnego, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane, należy, do czasu opublikowania odpowiednich wyników spisu powszechnego przeprowadzonego po roku 2026, rozumieć:

- (i) na potrzeby ust. (2) pkt (a) i przepisu uzupełniającego do tego ustępu jako odesłanie do spisu powszechnego z roku 1971; oraz
- (ii) na potrzeby ust. (2) pkt (b) jako odesłanie do spisu powszechnego z roku 2001.

82. Podział mandatów po nowym spisie powszechnym

Po zakończeniu każdego spisu powszechnego podział mandatów w Izbie Ludu między stany oraz podział każdego stanu na terytorialnie określone okręgi wyborcze jest przeprowadzany ponownie przez organ i w sposób, który Parlament określi w ustawie.

Niezależnie od powyższych postanowień, ponowny podział mandatów, o którym mowa powyżej, nie może, do czasu rozwiązania działającej Izby Ludu, mieć wpływu na przedstawicielstwo w tej Izbie.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, aktualizacja taka wchodzi w życie w dniu określonym przez Prezydenta w drodze rozporządzenia, a do czasu jej wejścia w życie wybory do Izby Ludu można przeprowadzać w terytorialnie określonych okręgach wyborczych, które istniały przed dokonaniem ponownego podziału.

Ponadto, do czasu ogłoszenia odpowiednich wyników pierwszego spisu powszechnego przeprowadzonego po roku 2026, dokonanie ponownego podziału:

- (i) mandatów w Izbie Ludu ustalonego na podstawie spisu powszechnego z 1971 r.; oraz
- (ii) podziału każdego stanu na terytorialnie określone okręgi wyborcze zgodnie z aktualizacją dokonaną na podstawie spisu powszechnego z 2001 r.,

o których mowa w niniejszym artykule, nie jest wymagane.

83. Okres funkcjonowania Izb Parlamentu

(1) Rada Stanów nie podlega rozwiązaniu a mandaty takiej liczby jej członków, jaka jest najbardziej zbliżona do jednej trzeciej ogólnej liczby jej członków, wygasają co dwa lata, niezwłocznie po upływie tego terminu i w sposób zgodny z przepisami uchwalonymi w tej sprawie przez Parlament w formie ustawy.

(2) Izba Ludu – o ile nie zostanie wcześniej rozwiązana – działa przez pięć lat od dnia wyznaczonego na jej pierwsze posiedzenie, lecz nie dłużej, a wygaśnięcie tego pięcioletniego okresu jest tożsame z rozwiązaniem Izby.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy zostanie proklamowany stan wyjątkowy, okres, o którym mowa powyżej, może zostać przedłużony przez Parlament w formie ustawy o okres nie dłuższy jednak niż jeden rok, i w żadnym przypadku nieprzekraczający sześciu miesięcy od dnia wygaśnięcia mocy obowiązującej proklamacji.

84. Wymogi konieczne do bycia członkiem Parlamentu

Nie spełnia wymogów do objęcia mandatu w Parlamencie ten, kto:

(a) nie jest obywatelem Indii oraz nie złoży i nie podpisze wobec osoby do tego upoważnionej przez Komisję Wyborczą przysięgi lub ślubowania w brzmieniu określonym w Trzecim Załączniku;

(b) nie ukończył, w przypadku mandatu w Radzie Stanów – trzydziestu lat, a w przypadku mandatu w Izbie Ludu – dwudziestu pięciu lat; oraz

(c) nie spełnia innych wymogów, jakie może określić w tym zakresie Parlament w formie ustawy lub na jej podstawie.

85. Sesje Parlamentu – zamknięcie sesji i rozwiązanie Izby

(1) Prezydent zwołuje każdą Izbę Parlamentu na posiedzenie w miejscu i czasie, jakie uzna za właściwe, jednak między ostatnim posiedzeniem w ostatniej sesji a dniem wyznaczonym na pierwsze posiedzenie w kolejnej sesji nie może upłynąć więcej niż sześć miesięcy.

(2) Prezydent może:

- (a) zamknąć sesję obydwu Izb lub jednej z nich;
- (b) rozwiązać Izbę Ludu.

86. Uprawnienie Prezydenta do występowania przed Izbami i przedstawiania im swojego stanowiska

- (1) Prezydent może występować przed każdą z Izb Parlamentu lub przed obydwoma zebranymi na wspólnym posiedzeniu Izbami i w tym celu nałożyć na ich członków obowiązek obecności.
- (2) Prezydent może przedstawić każdej z Izb Parlamentu swoje stanowisko, dotyczące zarówno projektu ustawy rozpatrywanego przez Parlament, jak i innych spraw, a Izba, której takie stanowisko zostało przedstawione, w możliwie najkrótszym czasie rozpatruje sprawę, mając na uwadze stanowisko Prezydenta.

87. Orędzie Prezydenta

- (1) Po rozpoczęciu pierwszej sesji po każdych powszechnych wyborach do Izby Ludu i po rozpoczęciu pierwszej sesji w każdym roku Prezydent zwraca się do obu Izb Parlamentu zebranych na wspólnym posiedzeniu z orędziem i informuje o przyczynach zwołania posiedzenia.
- (2) Regulamin prac każdej z Izb zawiera przepisy określające czas przewidziany na debatę nad sprawami poruszonymi w wystąpieniu Prezydenta.

88. Uprawnienia ministrów i Prokuratora Generalnego wobec Izb Każdy minister oraz Prokurator Generalny Indii³ ma prawo do zabierania głosu lub w inny sposób uczestniczenia w pracach każdej z Izb, we wspólnych posiedzeniach obu Izb oraz komisji Parlamentu, której może być członkiem, nie jest jednak na mocy niniejszego artykułu uprawniony do głosowania.

Funkcjonariusze Parlamentu

89. Przewodniczący i Wiceprzewodniczący Rady Stanów

- (1) Wiceprezydent Indii z urzędu przewodniczy Radzie Stanów.
- (2) Rada Stanów niezwłocznie wybiera spośród swoich członków Wiceprzewodniczącego, a gdy urząd Wiceprzewodniczącego

³ W oryg. *Attorney General*.

ulegnie opróżnieniu Rada wybiera na Wiceprzewodniczącego innego członka.

90. Opróżnienie, zrzeczenie się urzędu Wiceprzewodniczącego oraz złożenie z tego urzędu

Członek sprawujący urząd Wiceprzewodniczącego Rady Stanów:

- (a) opróżnia urząd, jeśli utraci członkostwo w Radzie;
- (b) może w dowolnym czasie zrzec się urzędu, przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Przewodniczącego; oraz
- (c) może zostać złożony z urzędu w drodze uchwały Rady, podjętej większością głosów wszystkich członków Rady.

Niezależnie od powyższych postanowień, uchwała, o której mowa w ust. (c), nie może zostać rozpatrzona przed upływem co najmniej czternastu dni od dnia powiadomienia o zamiarze wprowadzenia jej pod obrady.

91. Uprawnienia Wiceprzewodniczącego lub innej osoby do wykonywania obowiązków Przewodniczącego lub do działania w jego zastępstwie

(1) Gdy urząd Przewodniczącego pozostaje nieobsadzony lub gdy Wiceprezydent działa w zastępstwie Prezydenta lub wykonuje jego zadania, obowiązki wykonuje Wiceprzewodniczący, a gdy urząd Wiceprzewodniczącego również pozostaje nieobsadzony – członek Rady Stanów, który może zostać wyznaczony w tym celu przez Prezydenta.

(2) W czasie nieobecności Przewodniczącego na dowolnym posiedzeniu Rady Stanów w zastępstwie Przewodniczącego działa Wiceprzewodniczący, a jeśli Wiceprzewodniczący jest również nieobecny – osoba określona w regulaminie prac Rady, albo jeśli taka osoba jest również nieobecna – inna osoba wyznaczona przez Radę.

92. Wyłączenie Przewodniczącego lub Wiceprzewodniczącego z przewodniczenia obradom w czasie debaty nad uchwałą w sprawie odwołania z urzędu

(1) Gdy w czasie posiedzenia Rady Stanów rozpatrywana jest uchwała w sprawie odwołania Przewodniczącego

z urzędu – Przewodniczący, a gdy rozpatrywana jest uchwała w sprawie odwołania z urzędu Wiceprzewodniczącego – Wiceprzewodniczący, nie przewodniczy obradom, choć pozostaje na sali, a przepisy art. 91 ust. (2) stosuje się do takiego posiedzenia tak, jak do posiedzenia, na którym, odpowiednio Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący byłby nieobecny.

(2) Przewodniczący korzysta z prawa zabrania głosu lub uczestniczenia w inny sposób w obradach Rady Stanów w czasie gdy przedmiotem obrad Izby jest uchwała w sprawie usunięcia z urzędu Wiceprezydenta ale, niezależnie od postanowień art. 100, Wiceprzewodniczący nie jest uprawniony do głosowania nad taką uchwałą lub nad jakąkolwiek inną sprawą w toku tych obrad.

93. Spiker i Zastępca Spikera Izby Ludu

Izba Ludu niezwłocznie wybiera dwóch spośród swoich członków na Spikera i Zastępcę Spikera, a gdy urząd Spikera lub Zastępcy Spikera ulega opróżnieniu, Izba wybiera kolejnego członka odpowiednio na Spikera lub Zastępcę Spikera.

94. Opróżnienie, zrzeczenie się oraz usunięcie z urzędu Spikera lub Zastępcy Spikera

Członek sprawujący urząd Spikera lub Zastępcy Spikera Zgromadzenia Izby Ludu:

- (a) opróżnia urząd, jeśli utraci członkostwo w Izbie Ludu;
- (b) może w dowolnym czasie zrzec się urzędu, przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Zastępcy Spikera – jeśli jest Spikerem albo na ręce Spikera – jeśli jest Zastępcą Spikera; oraz
- (c) może zostać usunięty z urzędu w drodze uchwały Izby Ludu przyjętej większością głosów wszystkich członków tej Izby.

Niezależnie od powyższych postanowień, uchwała o której mowa w ust. (c), nie może zostać rozpatrzona przed upływem co najmniej czternastu dni od dnia powiadomienia o zamiarze wprowadzenia jej pod obrady.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, gdy Izba Ludu zostanie rozwiązana, Spiker nie ustępuje z urzędu do czasu rozpoczęcia pierwszego – po jej rozwiązaniu – posiedzenia Izby Ludu.

95. Uprawnienie Zastępcy Spikera lub innej osoby do wykonywania obowiązków Spikera lub do działania w jego zastępstwie

(1) Gdy urząd Spikera pozostaje nieobsadzony, obowiązki wykonuje Zastępca Spikera, a gdy urząd Zastępcy Spikera również pozostaje nieobsadzony – członek Izby Ludu, który może zostać wyznaczony w tym celu przez Prezydenta.

(2) W czasie nieobecności Spikera na posiedzeniu Izby Ludu w jego zastępstwie działa Zastępca Spikera, lub, jeśli Zastępca Spikera jest również nieobecny, osoba określona w regulaminie prac Izby, lub jeśli taka osoba również nie jest obecna – inna osoba wyznaczona przez Izbę.

96. Wykluczenie Spikera lub Zastępcy Spikera z przewodniczenia obradom podczas rozpatrywania uchwały w sprawie odwołania z urzędu

(1) Gdy w czasie posiedzenia Izby Ludu rozpatrywana jest uchwała w sprawie odwołania Spikera z urzędu – Spiker lub gdy rozpatrywana jest uchwała w sprawie odwołania z urzędu Zastępcy Spikera – Zastępca Spikera, nie przewodniczy obradom, choć pozostaje na sali, a przepisy art. 95 ust. (2) stosuje się do takiego posiedzenia tak, jak do posiedzenia, na którym odpowiednio Spiker lub Zastępca Spikera byłby nieobecny.

(2) Spiker korzysta z prawa do zabierania głosu oraz uczestniczenia w inny sposób w obradach Izby Ludu, w czasie, gdy w Izbie rozważane jest podjęcie uchwały w sprawie odwołania Spikera z urzędu; niezależnie jednak od postanowień art. 100 jest on uprawniony wyłącznie do udziału w pierwszym głosowaniu nad taką uchwałą lub nad jakąkolwiek inną sprawą podczas tych obrad, ale nie może głosować w sytuacji równego podziału głosów.

97. Uposażenia i dodatki Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego oraz Spikera i Zastępcy Spikera

Przewodniczącemu i Wiceprzewodniczącemu Rady Stanów oraz Spikerowi i Zastępcy Spikera Izby Ludu przysługują takie

uposażenia i dodatki, jakie Parlament określi w ustawie; do czasu uchwalenia przepisów w tej sprawie uposażenia i dodatki określa Drugi Załącznik.

98. Kancelaria Parlamentu

(1) Każda Izba Parlamentu dysponuje osobną obsługą kancelaryjną.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie mogą być rozumiane jako wykluczające tworzenie stanowisk wspólnych dla obu Izb Parlamentu.

(2) Parlament określi w formie ustawy zasady naboru pracowników obsługi kancelaryjnej każdej z Izb Parlamentu oraz warunki służby osób do niej powołanych.

(3) Do czasu uchwalenia przez Parlament ustawy, o której mowa w ust. (2), Prezydent może, po zasięgnięciu opinii odpowiednio Spikera Izby Ludu lub Przewodniczącego Rady Stanów, wydać przepisy w sprawie naboru pracowników obsługi kancelaryjnej i warunki służby osób do niej powołanych, jednakże przepisy wydane w tym trybie winny być zgodne z przepisami ustawy uchwalonej na mocy tego ustępu.

Prace Parlamentu

99. Przysięga albo ślubowanie składane przez członków

Przed objęciem mandatu członek każdej z Izb Parlamentu składa i podpisuje w obecności Prezydenta lub osoby przez niego wyznaczonej przysięgę albo ślubowanie w brzmieniu określonym w Trzecim Załączniku.

100. Głosowanie w Izbach, uprawnienie Izb do działania niezależnie od braków w obsadzie i braku kworum

(1) Nie naruszając innych postanowień niniejszej Konstytucji, wszelkie sprawy rozpatrywane podczas posiedzenia którejkolwiek z Izb lub podczas wspólnego posiedzenia Izb rozstrzyga się większością głosów członków obecnych i biorących udział w głosowaniu, z wyłączeniem Spikera lub osoby działającej w zastępstwie Przewodniczącego lub Spikera.

Przewodniczący lub Spiker albo osoba działająca w ich zastępstwie nie bierze udziału w pierwszym głosowaniu, ale w przypadku równej liczby głosów ma głos decydujący i z niego korzysta.

(2) Każdej z Izb Parlamentu przysługuje uprawnienie do działania niezależnie od niepełnej obsady mandatów, a obrady Parlamentu pozostają ważne, mimo że po ich zakończeniu stwierdzono, że osoba, która nie była do tego uprawniona, przebywała na sali, głosowała lub w inny sposób brała udział w obradach.

(3) Do czasu gdy Parlament nie określi w ustawie inaczej, kworum niezbędne do przeprowadzenia posiedzenia w każdej z Izb Parlamentu wynosi jedną dziesiątą ogólnej liczby członków Izby.

(4) Jeśli w czasie posiedzenia zabraknie kworum, Przewodniczący lub Spiker albo osoba działająca w ich zastępstwie jest obowiązana do odroczenia obrad Izby lub ich zawieszenia do czasu przywrócenia kworum.

Utrata członkostwa

101. Wygaśnięcie mandatu

(1) Nikt nie może być jednocześnie członkiem obydwu Izb Parlamentu; Parlament w formie ustawy określi wygaśnięcie mandatu w jednej z Izb przez osobę wybraną na członka obydwu Izb.

(2) Nikt nie może być jednocześnie członkiem Parlamentu i Izby Ciała Ustawodawczego stanu, a gdy na członka Parlamentu i Izby Ciała Ustawodawczego stanu wybrana zostanie ta sama osoba, po upływie okresu, jaki zostanie określony w przepisach wydanych przez Prezydenta, mandat tej osoby w Parlamencie wygasa, chyba że wcześniej zrzekła się mandatu w Ciele Ustawodawczym stanu.

(3) Jeśli członek jednej z Izb Parlamentu:

(a) spełnia przesłanki utraty mandatu, o których mowa w art. 102 ust. (1) lub (2), lub

(b) zrzeknie się mandatu, przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie odpowiednio na ręce

Przewodniczącego lub Spikera, a zrzeczenie to zostanie przyjęte przez odpowiednio Przewodniczącego lub Spikera,

jego mandat z tą chwilą wygasa;

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli w przypadku zrzeczenia się mandatu, o którym mowa w pkt (b), odpowiednio Przewodniczący lub Spiker uzna, na podstawie otrzymanych informacji lub na innych podstawach albo po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, jakie uzna za właściwe, że zrzeczenie się mandatu nie nastąpiło dobrowolnie lub w dobrej wierze, nie przyjmuje tego zrzeczenia.

(4) Jeśli członek którejkolwiek z Izb Parlamentu jest przez okres sześćdziesięciu dni nieobecny na wszystkich posiedzeniach Izby bez jej zgody, Izba może stwierdzić wygaśnięcie tego mandatu.

Niezależnie od powyższych postanowień, do okresu sześćdziesięciu dni, o którym mowa powyżej, nie zalicza się okresu przerwy między sesjami Izby albo odroczenia sesji, trwających dłużej niż cztery kolejne dni.

102. Utrata prawa do bycia wybranym

(1) Na członka jednej z Izb Parlamentu nie może zostać wybrany, a jeśli został wybrany – nie może sprawować mandatu, nikt kto:

- (a) sprawuje za wynagrodzeniem urząd podległy rządowi Indii lub rządowi któregokolwiek ze stanów, inny niż urząd określony przez Parlament w ustawie jako urząd, którego sprawowanie nie wyklucza takiego członkostwa;
- (b) jest niepoczytalny i został za takiego uznany przez właściwy sąd;
- (c) jest niewypłacalnym dłużnikiem;
- (d) nie jest obywatelem Indii, dobrowolnie przyjął obywatelstwo obcego państwa albo wiąże go deklaracja lojalności lub posłuszeństwa obcemu państwu;
- (e) utracił taką zdolność w następstwie uchwalenia ustawy przez Parlament lub na jej podstawie.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego ustępu za osobę sprawującą za wynagrodzeniem urząd podległy rządowi Indii lub rządowi dowolnego stanu nie uznaje się ministra Unii lub tego stanu.

(2) Nie może zostać członkiem Izby Parlamentu osoba, która nie jest do tego uprawniona na mocy Dziesiątego Załącznika.

103. Podjęcie decyzji w sprawie niezdolności do bycia członkiem

(1) Jeśli pojawi się wątpliwość, czy w stosunku do członka któregokolwiek z Izb Parlamentu zachodzą przesłanki określone w art. 102 ust. (1), sprawę tę przekazuje się do rozstrzygnięcia Prezydentowi, którego decyzja jest ostateczna.

(2) Przed podjęciem decyzji w takiej sprawie Prezydent winien zasięgnąć opinii Komisji Wyborczej i działać w sposób zgodny z tą opinią.

104. Kara za udział w obradach i głosowanie przed złożeniem przysięgi lub ślubowania, o których mowa w art. 99 lub za brak zdolności do bycia wybranym albo jej utraty

Kto bierze udział w obradach lub głosuje jako członek jednej z Izb Parlamentu zanim spełni wymogi określone w art. 99 lub jeśli jest świadom, że nie ma zdolności do bycia wybranym, albo że ją utracił, albo że zakazują mu tego przepisy ustawy uchwalonej przez Parlament, podlega karze pięciuset rupii za każdy dzień, w którym bierze udział w obradach lub w głosowaniach, podlegającą egzekucji na rzecz Unii.

Uprawnienia, przywileje i immunitety Parlamentu i jego członków

105. Uprawnienia, przywileje i inne sprawy Parlamentu, jego członków oraz komisji

(1) Mając na względzie postanowienia niniejszej Konstytucji oraz zasady i przepisy regulaminów Izb Parlamentu regulujące przebieg prac, w Parlamencie zapewnia się swobodę wypowiedzi.

(2) Żaden z członków Parlamentu nie może być pociągnięty do odpowiedzialności przed jakimkolwiek sądem za treść swoich wypowiedzi ani za sposób głosowania w Parlamencie lub jakiegokolwiek jego komisji; nikt też nie ponosi takiej

odpowiedzialności za opublikowanie przez Izbę Parlamentu lub z jej upoważnienia sprawozdania, wystąpienia, wyników głosowań lub stenogramów.

(3) W pozostałych sprawach uprawnienia, przywileje i immunitety każdej z Izb Parlamentu, ich członków oraz komisji Parlament określi w formie ustawy, a do czasu ich określenia uprawnienia te, przywileje i immunitety traktuje się jako tożsame z uprawnieniami, przywilejami i immunitetami przysługującymi Izbie, jej członkom oraz komisjom bezpośrednio przed wejściem w życie art. 15 Ustawy Konstytucyjnej (Czterdziesta Czwarta Poprawka) z 1978 r.

(4) Postanowienia ust. (1), (2) oraz (3) mają zastosowanie wobec osób, którym na mocy niniejszej Konstytucji przysługuje prawo wypowiedzi w trakcie obrad Izby Parlamentu bądź jej komisji, lub brania w nich udziału w inny sposób – na takich samych zasadach, jak wobec członków Parlamentu.

106. Uposażenia i dodatki członków

Członkowie każdej z Izb Parlamentu są uprawnieni do otrzymywania uposażeń i dodatków, jakie Parlament może określić w ustawie, a do czasu uchwalenia przepisów w tej sprawie – uposażenia i dodatki wypłaca się w wysokości i na warunkach, jakie miały zastosowanie do członków Zgromadzenia Konstytucyjnego Dominium Indii bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji.

Postępowanie ustawodawcze

107. Przepisy dotyczące wnoszenia projektów ustaw oraz warunków ich przyjęcia

(1) Mając na względzie postanowienia art. 109 i 117, odnoszące się do projektów ustaw o finansach publicznych oraz innych projektów ustaw finansowych, projekt ustawy może zostać wniesiony do którejkolwiek z Izb Parlamentu.

(2) Mając na względzie postanowienia art. 108 i 109, projekt ustawy nie może zostać uznany za przyjęty przez Izby Parlamentu, jeśli nie został zaakceptowany przez obydwie Izby bez poprawek lub z poprawkami, które przyjęły obydwie Izby.

(3) Projekt ustawy rozpatrywany w Parlamencie nie podlega dyskontynuacji w następstwie zamknięcia sesji Izb.

(4) Projekt ustawy rozpatrywany w Radzie Stanów, który nie został uchwalony przez Izbę Ludu, nie podlega dyskontynuacji w następstwie rozwiązania Izby Ludu.

(5) Projekt ustawy rozpatrywany w Izbie Ludu, lub który został uchwalony przez Izbę Ludu i rozpatrywany jest przez Radę Stanów, podlega – z wyjątkami wynikającymi z postanowień art. 108 – dyskontynuacji w następstwie rozwiązania Izby Ludu.

108. Wspólne posiedzenie obydwu Izb w określonych przypadkach

(1) Jeśli po przyjęciu projektu ustawy przez jedną z Izb i przekazaniu go drugiej Izbie:

- (a) projekt ten został odrzucony przez drugą z Izb; lub
- (b) Izby nie doszły do porozumienia w sprawie poprawek, jakie należy wprowadzić do projektu; lub
- (c) od otrzymania projektu przez drugą z Izb upłynęło więcej niż sześć miesięcy, w trakcie których nie został on uchwalony,

Prezydent może, chyba że nierozpatrzenie projektu jest następstwem rozwiązania Izby Ludu, przekazać swoje stanowisko – jeśli w tym czasie Izby obradują, lub obwieścić publicznie – jeśli Izby nie obradują, o zamiarze zwołania ich na wspólne posiedzenie w celu przeprowadzenia debaty i głosowania nad projektem.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie mają zastosowania do projektu ustawy o finansach publicznych.

(2) Przy obliczaniu okresu sześciu miesięcy, o którym mowa w ust. (1), nie uwzględnia się okresu, w którym Izba, o której mowa w pkt (c) tego ustępu, nie obraduje z powodu przerwy między sesjami albo odroczenia sesji trwających dłużej niż cztery kolejne dni.

(3) Gdy Prezydent na mocy ust. (1) powiadomił o zamiarze zwołania Izb na wspólne posiedzenie, żadna z Izb nie może kontynuować prac nad danym projektem, a Prezydent, w dowolnym czasie po powiadomieniu, może zwołać Izby na

wspólne posiedzenie w celu określonym w powiadomieniu i jeśli to uczyni, Izby zbierają się na posiedzenie.

(4) Jeśli podczas wspólnego posiedzenia obu Izb projekt z uzgodnionymi poprawkami – jeśli takie wniesiono – zostanie przyjęty większością ogólnej liczby członków obu Izb obecnych i biorących udział w głosowaniu, projekt ten – w rozumieniu niniejszej Konstytucji – uznaje się za uchwalony przez obydwie Izby.

Niezależnie od powyższych postanowień, podczas wspólnego posiedzenia:

(a) jeśli projekt ustawy przyjęty przez jedną z Izb nie został przyjęty przez drugą Izbę z poprawkami i został zwrócony Izbie, z której wyszedł, do projektu tego nie można wnieść innych poprawek niż poprawki, które stały się niezbędne z powodu opóźnienia w jego przyjęciu;

(b) jeśli projekt został tak przyjęty i zwrócony w trybie określonym powyżej, można do niego wnieść jedynie takie poprawki, jakie zostały określone powyżej, a także inne poprawki dotyczące spraw, w odniesieniu do których Izby nie osiągnęły porozumienia;

a decyzja osoby przewodniczącej obradom w sprawie dopuszczalności poprawek na mocy niniejszego ustępu jest ostateczna.

(5) Wspólne posiedzenie, o którym mowa w niniejszym artykule, może zostać zwołane, a projekt może zostać na nim przyjęty, bez względu na to, że po powiadomieniu przez prezydenta o zamiarze zwołania Izb na wspólne posiedzenie nastąpiło rozwiązanie Izby Ludu.

109. Szczególna procedura wobec projektów ustaw o finansach publicznych

(1) Projekt ustawy o finansach publicznych nie może zostać wniesiony do Rady Stanów.

(2) Po przyjęciu projektu ustawy o finansach publicznych przez Izbę Ludu projekt przekazywany jest Radzie Stanów w celu uzyskania jej rekomendacji, a Rada Stanów – w terminie czternastu dni od dnia otrzymania projektu – zwraca go Izbie Ludu

wraz z rekomendacjami, a Izba Ludu może odrzucić wszystkie albo niektóre z rekomendacji Rady Stanów.

(3) Gdy Izba Ludu zaakceptuje którekolwiek z rekomendacji Rady Stanów, projekt ustawy o finansach publicznych uznaje się za przyjęty przez obydwie Izby wraz poprawkami zgłoszonymi przez Radę Stanów i zaakceptowanymi przez Izbę Ludu.

(4) Gdy Izba Ludu nie zaakceptuje żadnej z rekomendacji Rady Stanów, projekt ustawy o finansach publicznych uznaje się za przyjęty przez obydwie Izby w brzmieniu, w którym został przyjęty przez Izbę Ludu, bez poprawek zgłoszonych przez Radę Stanów.

(5) Gdy projekt ustawy o finansach publicznych przyjęty przez Izbę Ludu i przekazany Radzie Stanów w celu uzyskania jej rekomendacji nie zostanie zwrócony Izbie Ludu w terminie czternastu dni, o którym mowa powyżej, uznaje się go za przyjęty przez obydwie Izby z upływem tego terminu, w brzmieniu, w którym został przyjęty przez Izbę Ludu.

110. Definicja „projektów ustaw o finansach publicznych”

(1) Na potrzeby niniejszego Rozdziału projekt ustawy uznaje się za projekt o finansach publicznych, jeśli zawiera wyłącznie przepisy dotyczące wszystkich lub niektórych z następujących spraw:

(a) nakładania, znoszenia, umarzania, zmiany lub uregulowania jakiegokolwiek podatku;

(b) regulacji zaciągania pożyczek pieniężnych lub udzielania dowolnej gwarancji przez rząd Indii lub nowelizacji ustawy dotyczącej zobowiązań finansowych zaciągniętych lub mających być zaciągnięte w przyszłości przez rząd Indii;

(c) nadzoru nad Funduszem Skonsolidowanym i Funduszem Rezerwy Finansowej Indii wypłacania środków pieniężnych do tych Funduszy i wypłacania z nich środków pieniężnych;

(d) wydatkowania środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego Indii;

- (e) wskazania, które z wydatków uznaje się za obciążające Fundusz Skonsolidowany Indii lub zwiększające wysokość takich wydatków;
- (f) przyjmowania środków pieniężnych na rachunek Funduszu Skonsolidowanego Indii lub na publiczny rachunek Indii, a także nadzoru nad tymi środkami lub ich wydatkowania oraz audytu rachunków Unii lub stanu; lub
- (g) jakiegokolwiek innej kwestii powiązanej ze sprawami określonymi w punktach od (a) do (f).

(2) Projekt ustawy nie uznaje się za projekt ustawy o finansach publicznych wyłącznie z tego powodu, że przewiduje on nałożenie grzywnien bądź innych kar pieniężnych albo obowiązków dochodzenia lub dokonywania opłat za koncesję lub opłat za świadczone usługi albo z tego powodu, że przewiduje nałożenie, zniesienie, umorzenie, zmianę lub uregulowanie jakiegokolwiek podatku przez władze lokalne lub ich organ na lokalne potrzeby.

(3) Gdy pojawi się spór, czy projekt ustawy jest projektem ustawy o finansach publicznych, decyzja Spikera Izby Ludu w tej sprawie jest ostateczna.

(4) Na każdym projekcie ustawy o finansach publicznych przekazany Radzie Stanów na mocy art. 109, a także przedkładanym Prezydentowi w celu udzielenia sankcji zgodnie z art. 111, umieszcza się podpis Spikera Izby Ludu poświadczający, że jest to projekt ustawy o finansach publicznych.

111. Udzielanie sankcji projektom

Gdy projekt został przyjęty przez obie Izby Parlamentu, przedkłada się go Prezydentowi, a Prezydent udziela projektowi sankcji albo odmawia jej udzielenia.

Niezależnie od powyższych postanowień, Prezydent – jeżeli nie jest to projekt ustawy o finansach publicznych – może, niezwłocznie po przedstawieniu mu projektu w celu udzielenia sankcji, zwrócić projekt ustawy Izdom, z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie projektu w całości lub jego określonych przepisów, a w szczególności rozważenia potrzeby wprowadzenia poprawek, jakie Prezydent może przedstawić we wniosku; gdy projekt zostanie zwrócony

w tym trybie, Izby rozpatrują go odpowiednio, a jeśli projekt ten zostanie ponownie przyjęty przez Izby z poprawkami lub bez nich i przedstawiony Prezydentowi w celu udzielenia sankcji, Prezydent jest obowiązany tej sankcji udzielić.

Postępowanie w sprawach finansowych

112. Roczny preliminarz finansów publicznych

(1) Prezydent w każdym roku finansowym poleca przedstawienie obydwu Izbowi Parlamentu zestawienia szacunkowych wpływów i wydatków rządu Indii na dany rok, dalej w niniejszej Części zwanego „rocznym preliminarzem finansów publicznych”.

(2) Zestawienie wydatków w rocznym preliminarzu finansów publicznych wykazuje oddzielnie:

(a) sumy niezbędne na pokrycie wydatków określonych w niniejszej Konstytucji jako wydatki obciążające Fundusz Skonsolidowany Indii; oraz

(b) sumy niezbędne na pokrycie innych wydatków, które proponuje się pokryć z Funduszu Skonsolidowanego Indii;

a także rozróżniają wydatki pokrywane z rachunku przychodów od innych wydatków.

(3) Następujące wydatki stanowią wydatki obciążające Skonsolidowany Fundusz Indii:

(a) wynagrodzenia i dodatki Prezydenta oraz inne wydatki związane z jego urzędem;

(b) uposażenia i dodatki Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego Rady Stanów oraz Spikera i Zastępcy Spikera Izby Ludu;

(c) zobowiązania dłużne rządu Indii, w tym odsetki, obciążenia na rzecz funduszu amortyzacyjnego oraz obciążenia związane ze spłatą [zadłużenia] oraz inne wydatki związane z zaciąganiem pożyczek, obsługą i spłatą zadłużenia;

(d) (i) uposażenia, dodatki i świadczenia emerytalne należne sędziom Sądu Najwyższego lub w związku z pełnioną przez nich funkcją;

(ii) świadczenia emerytalne należne sędziom Sądu Federalnego lub w związku z pełnioną przez nich funkcją;
(iii) świadczenia emerytalne należne sędziom każdego Sądu Wyższego, który wykonuje swoją jurysdykcję na dowolnym obszarze wchodzącym w skład terytorium Indii, lub który przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji był właściwy dla obszaru wchodzącego w skład Prowincji Gubernatora Dominium Indii lub w związku z nimi;

(e) wynagrodzenie, dodatki i świadczenie emerytalne należne Rewidentowi Księgowości i Audytorowi Generalnemu Indii lub w związku z wykonywanymi przez nich funkcjami;

(f) sumy niezbędne do wykonania jakiegokolwiek wyroku, nakazu lub uchwały sądu lub trybunału arbitrażowego;

(g) wszelkie inne wydatki określone w niniejszej Konstytucji lub przez Parlament w formie ustawy jako stanowiące takie obciążenie.

113. Procedura w Parlamencie dotycząca oszacowań

(1) Oszacowań odnoszących się do wydatków obciążających Fundusz Skonsolidowany Indii nie poddaje się pod głosowanie w Parlamencie, jednak postanowienia niniejszego ustępu nie naruszają uprawnień którejkolwiek z Izb do przeprowadzenia nad nimi debaty.

(2) W zakresie, w jakim oszacowania, o których mowa powyżej, odnoszą się do innych wydatków, przedkładane są Izbie Ludu w formie wniosków o przyznanie dotacji, a Izbie Ludu przysługuje uprawnienie do wyrażania zgody na wnioskowane wydatki lub odmowy jej udzielenia albo wyrażania zgody na takie wydatki z jednoczesnym obniżeniem kwoty określonej we wnioskach.

(3) Każdy z wniosków o przyznanie dotacji może zostać przedstawiony wyłącznie z rekomendacji Prezydenta.

114. Projekty ustaw upoważniających do wydatkowania środków i zaciągania kredytów

(1) Niezwłocznie po przyznaniu przez Izbę Ludu dotacji na mocy art. 113 wprowadza się pod obrady projekt ustawy

przewidującej przyznanie środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego Indii, niezbędnych na pokrycie:

- (a) dotacji przyznanych przez Izbę Ludu; oraz
- (b) wydatków obciążających Fundusz Skonsolidowany Indii, ale w żadnym przypadku nieprzekraczających kwoty wykazanej w preliminarzu finansów publicznych uprzednio przedstawionym Parlamentowi.

(2) Do takiego projektu nie wnosi się w żadnej z Izb poprawek, których następstwem byłyby zmiana wysokości lub zmiany przeznaczenia tak przyznanej dotacji lub zmiany wysokości wydatków obciążających Fundusz Skonsolidowany Indii, a decyzja osoby przewodniczącej obradom w sprawie niedopuszczalności poprawki na mocy niniejszego ustępu jest ostateczna.

(3) Mając na względzie postanowienia art. 115 i art. 116 z Funduszu Skonsolidowanego, nie można wydatkować żadnych środków pieniężnych, z wyjątkiem środków przyznanych na mocy ustawy uchwalonej zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

115. Zwiększenie dotacji, środki dodatkowe i nadwyżki

(1) Prezydent winien:

(a) jeśli kwota określona w ustawie uchwalonej zgodnie z postanowieniami art. 114 w celu wydatkowania na określony cel w bieżącym roku finansowym okaże się niewystarczająca dla realizacji celów przewidzianych na ten rok lub gdy w trakcie roku finansowego zaistnieje potrzeba zwiększenia dotacji lub przyznania dodatkowych środków na nowe cele nieprzewidziane w rocznym preliminarzu finansów publicznych na ten rok, lub

(b) jeśli w roku finansowym wysokość środków pieniężnych wydatkowanych na jakikolwiek cel przekroczyła kwotę przeznaczoną na ten cel w danym roku,

polecić przedstawienie obydwu Izbom Parlamentu kolejnego preliminarza zawierającego szacunkową kwotę tego wydatku lub, w zależności od przypadku, polecić przedstawienie Izbie Ludu wniosku o pokrycie przekroczonych wydatków.

(2) Postanowienia art. 112, 113 i 114 mają zastosowanie do każdego preliminarza finansów publicznych i wydatku lub wniosku, jak również do każdej uchwalonej w przyszłości ustawy upoważniającej do przyznania środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego Indii na pokrycie wydatków lub dotacji w odniesieniu do takich wniosków, tak samo jak mają zastosowanie do rocznych preliminarzy finansów publicznych i wydatków w nich określonych oraz do wniosków o dotację, a także ustaw, które zostaną w przyszłości uchwalone w celu upoważnienia do wydatkowania środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego Indii na pokrycie takich wydatków lub dotacji.

116. Uchwalanie zaliczek, wyrażenie zgody na nieprzewidziane wydatki i dotacje nadzwyczajne⁴

(1) Niezależnie od treści powyższych postanowień niniejszego Rozdziału, Izba Ludu jest uprawniona do:

- (a) wyrażenia zgody na przekazanie zaliczki w poczet przewidywanych wydatków na część danego roku finansowego, zanim zostanie zakończona procedura określona w art. 113 mająca na celu przyznanie takiej zaliczki oraz zanim zgodnie z postanowieniami art. 114 zostanie uchwalona ustawa w odniesieniu do tych wydatków;
- (b) przyznawania dotacji na pokrycie nieprzewidzianych wydatków z zasobów finansowych Indii, gdy z powodu skali lub niedookreślonego charakteru celu taki wniosek nie może zostać przedstawiony wraz ze szczegółowym uzasadnieniem, zwykle przedstawianym w rocznym preliminarzu finansów publicznych;
- (c) przyznawania dotacji nadzwyczajnej, która nie jest przewidziana w części preliminarza na rzecz tego typu świadczenia w danym roku finansowym;

Parlamentowi przysługuje uprawnienie do usankcjonowania w formie ustawy dotacji celowych, na które wydatkowano środki z Funduszu Skonsolidowanego Indii.

⁴ W oryg. *Votes on account, votes of credit and exceptional grants*

(2) Postanowienia art. 113 i 114 mają zastosowanie do przyznawania dotacji na mocy ust. (1) oraz do jakiegokolwiek ustawy uchwalonej na mocy tego ustępu, jak również do przyznawania dotacji dotyczących wydatków określonych w rocznym preliminarzu finansów publicznych, a także do ustawy uchwalonej w celu usankcjonowania wydatków z środków finansowych Funduszu Skonsolidowanego Indii na pokrycie takich wydatków.

117. Przepisy szczególne dotyczące projektów ustaw finansowych

(1) Projekt ustawy lub poprawka do ustawy zawierające przepis dotyczący spraw określonych w art. 110 ust. (1) w punktach od (a) do (f) mogą zostać wniesione i rozpatrzone wyłącznie z rekomendacji Prezydenta, a projekt ustawy zawierający takie przepisy nie może zostać wniesiony w Radzie Stanów.

Niezależnie od powyższych postanowień rekomendacja, o której mowa w niniejszym ustępie, nie jest wymagana do rozpatrzenia poprawki wprowadzającej przepis przewidujący zmniejszenie lub zniesienie jakiegokolwiek podatku.

(2) Projekt ustawy lub poprawki do ustawy nie uznaje się za zawierające przepis dotyczący wymienionych wyżej spraw z tego tylko powodu, że przewidują one nałożenie grzywnien bądź innych kar pieniężnych albo obowiązek dochodzenia lub dokonywania opłat za koncesję lub opłat za świadczone usługi albo z tego tylko powodu, że przewidują nałożenie, zniesienie, umorzenie, zmianę lub uregulowania dowolnego podatku przez jakiegokolwiek władze lokalne lub ich organ na lokalne potrzeby.

(3) Projekt ustawy, którego uchwalenie i wejście w życie pociągałoby za sobą wydatki z Funduszu Skonsolidowanego Indii, nie może zostać przyjęty przez żadną z Izb Parlamentu, o ile Prezydent nie rekomendował jednej z Izb rozpatrzenia tego projektu.

Ogólne postanowienia dotyczące prac

118. Regulaminy Izb

(1) Każda Izba Parlamentu może, przestrzegając postanowień niniejszej Konstytucji, ustanowić regulamin określający prace Izby i tok jej obrad.

(2) Do czasu uchwalenia regulaminów, o których mowa w ust. (1), przepisy określające procedurę i porządek prac obowiązujące bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji w odniesieniu do Ciała Ustawodawczego Dominium Indii obowiązują w odniesieniu do Parlamentu z zastrzeżeniem zmian i dostosowań, jakie mogą zostać w nich dokonane odpowiednio przez Przewodniczącego Rady Stanów lub Spikera Izby Ludu.

(3) Prezydent, po zasięgnięciu opinii Przewodniczącego Rady Stanów i Spikera Izby Ludu, może ustanowić przepisy określające procedurę prac na wspólnych posiedzeniach Izb i sposób porozumiewania się Izb.

(4) Podczas wspólnego posiedzenia obydwu Izb obradom przewodniczy Spiker Izby Ludu, a w przypadku jego nieobecności – osoba wskazana w regulaminie ustanowionym zgodnie z ust. (3).

119. Ustawowa regulacja postępowania Parlamentu w sprawach finansów publicznych

Parlament może, w celu terminowego zakończenia spraw dotyczących finansów publicznych, określić w formie ustawy procedurę i porządek prac w każdej z Izb Parlamentu w odniesieniu do wszelkich spraw finansowych lub wobec jakiegokolwiek projektu przewidującego wydatkowanie środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego Indii; jeżeli jakkolwiek przepis tak uchwalonej ustawy jest niezgodny z jakimkolwiek przepisem uchwalonym przez Izbę Parlamentu na mocy art. 118 ust. (1) lub przepisem bądź regulaminem Parlamentu uchwalonym na mocy ust. (2) tego artykułu, to mimo to przepis ustawy ma pierwszeństwo.

120. Język obowiązujący w Parlamencie

(1) Niezależnie od postanowień Części XVII, wraz z zastrzeżeniem postanowień art. 348, obrady Parlamentu prowadzone są w języku hindi lub języku angielskim.

Niezależnie od powyższych postanowień, odpowiednio Przewodniczący Rady Stanów lub Spiker Izby Ludu albo osoba działająca w ich zastępstwie może zezwolić członkowi, który nie potrafi w sposób właściwy wyrazić się w języku hindi

lub angielskim, na zwracanie się do Izby w swoim języku ojczystym.

(2) Jeśli Parlament w formie ustawy nie postanowi inaczej, niniejszy artykuł, po upływie piętnastu lat od dnia wejścia w życie niniejszej Konstytucji, wywołuje taki skutek, jak gdyby słowa „lub języku angielskim” zostały w nim pominięte.

121. Ograniczenia prowadzenia debaty w Parlamencie

W Parlamencie nie przeprowadza się debat dotyczących działalności sędziów Sądu Najwyższego lub Sądu Wyższego, związanego z wykonywaniem przez nich obowiązków, z wyjątkiem wniosku o wystąpienie do Prezydenta o usunięcie z urzędu sędziego zgodnie z określonym poniżej trybem.

122. Wyłączenie przebiegu prac w Parlamencie spod kontroli sądowej

(1) Ważność przebiegu prac w Parlamencie nie może być kwestionowana przed sądami ze względu na domniemanie naruszenia procedury.

(2) Żaden funkcjonariusz ani członek Parlamentu, któremu w niniejszej Konstytucji lub na jej mocy zostały powierzone uprawnienia w zakresie stosowania regulaminowych procedur lub prowadzenia prac bądź utrzymywania porządku w Parlamencie, w zakresie wykonywania tych uprawnień, nie podlega jurysdykcji żadnego z sądów.

Rozdział III.

Uprawnienia prawodawcze Prezydenta

123. Uprawnienie Prezydenta do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy w okresie przerwy w pracach Parlamentu

(1) Jeśli w dowolnym czasie, za wyjątkiem okresu, w którym obydwie Izby Parlamentu obradują na sesji, Prezydent uzna, że zaistniały okoliczności przemawiające za koniecznością podjęcia przez niego bezzwłocznych działań, może wydawać rozporządzenia z mocą ustawy, jakie jego zdaniem są niezbędne w zaistniałych okolicznościach.

(2) Rozporządzenie z mocą ustawy wydane na mocy niniejszego artykułu ma taką samą moc obowiązującą i wywołuje takie same skutki, jak Akt Parlamentu, jednakże każde rozporządzenie z mocą ustawy:

(a) przedkłada się obu Izbowi Parlamentu i przestaje obowiązywać wraz z upływem sześciu tygodni od chwili ponownego zebrania się Parlamentu albo, jeśli przed upływem tego terminu obydwie Izby podejmą uchwały o odrzuceniu rozporządzenia z mocą ustawy, przestaje obowiązywać wraz z podjęciem drugiej z tych uchwał; oraz

(b) mogą zostać uchylone przez Prezydenta w dowolnym czasie.

Objaśnienie. – Gdy Izby Parlamentu zostały zwołane w celu ponownego zebrania się w różnych terminach – na potrzeby niniejszego ustępu – okres sześciu tygodni liczony jest od późniejszego z tych terminów.

(3) Jeśli, i w zakresie w jakim, rozporządzenie z mocą ustawy wydane na mocy niniejszego artykułu zawiera przepis, do którego uchwalenia Parlament nie jest uprawniony na mocy niniejszej Konstytucji, w takim zakresie nie obowiązuje.

Rozdział IV.

Władza sądownicza Unii

124. Utworzenie i skład Sądu Najwyższego

(1) Ustanawia się Sąd Najwyższy Indii, w którego skład wchodzi Prezes Sądu Najwyższego Indii oraz, do czasu gdy Parlament nie określi w ustawie większej liczby, nie więcej niż siedmiu innych sędziów.

(2) Każdego z sędziów Sądu Najwyższego powołuje Prezydent aktem nominacyjnym osobiście podpisanym i opieczętowanym po wcześniejszym zapoznaniu się z rekomendacją Narodowej Komisji ds. Powołań Sędziowskich, o której mowa w art. 124A, a sędzia powołany w tym trybie sprawuje swój urząd do ukończenia sześćdziesięciu pięciu lat.

Niezależnie od powyższych postanowień:

- (a) sędzia może zrzec się urzędu, przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Prezydenta;
- (b) sędzia może zostać złożony z urzędu w trybie określonym w ust. (4).

(2A) Wiek sędziego Sądu Najwyższego zostanie określony przez taki organ i w takim trybie, jaki Parlament określi w ustawie.

(3) Sędzią Sądu Najwyższego nie może zostać osoba, która nie jest obywatelem Indii, i która:

- (a) przez co najmniej pięć lat nie zajmowała stanowiska sędziego Sądu Wyższego lub kolejno dwóch lub więcej takich sądów;
- (b) przez co najmniej dziesięć lat nie była adwokatem w Sądzie Wyższym lub kolejno w dwóch lub więcej takich sądach; lub
- (c) nie jest, w ocenie Prezydenta, wybitnym prawnikiem.

Objaśnienie I. – Na potrzeby niniejszego ustępu „Sąd Wyższy” oznacza Sąd Wyższy, który sprawuje lub który w jakimkolwiek czasie przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji sprawował władzę sędziowską na dowolnej części terytorium Indii.

Objaśnienie II. – Przy obliczaniu, na potrzeby niniejszego ustępu, okresu, w którym dana osoba była adwokatem, uwzględnia się też okres, w którym osoba ta sprawowała urząd sędziego nie niższy rangą niż urząd sędziego okręgowego po tym, jak została adwokatem.

- (4) Sędzia Sądu Najwyższego nie może zostać złożony z urzędu, chyba że w drodze rozporządzenia Prezydenta wydanego na wniosek każdej z Izby Parlamentu, poparty większością głosów ogólnej liczby członków Izby, nie mniejszą niż dwie trzecie członków tej Izby – obecnych i biorących udział w głosowaniu – przedłożony Prezydentowi na tej samej sesji, na której sędzia zostaje złożony z urzędu z powodu dowiedzionego niewłaściwego zachowania lub niezdolności do sprawowania urzędu.
- (5) Parlament może określić w ustawie procedurę zbadania i udowodnienia niewłaściwego zachowania lub niezdolności sędziego do sprawowania urzędu, o których mowa w ust. (4).

(6) Osoba powołana na sędziego Sądu Najwyższego, przed objęciem urzędu i w obecności Prezydenta lub osoby wyznaczonej do występowania w jego imieniu, składa i podpisuje przysięgę lub ślubowanie, w brzmieniu określonym w tym celu w Trzecim Załączniku.

(7) Nikt, kto sprawował urząd sędziego Sądu Najwyższego, nie może być pełnomocnikiem lub występować przed żadnym sądem lub organem władzy na terytorium Indii.

124A. Narodowa Komisja ds. Powołań Sędziowskich

(1) Tworzy się Komisję zwaną „Narodową Komisją ds. Powołań Sędziowskich”, w której skład wchodzi następujący członekowie:

- (a) Prezes Sądu Najwyższego Indii, jako Przewodniczący z urzędu;
- (b) dwaj najstarsi rangą sędziowie Sądu Najwyższego po Prezesie Sądu Najwyższego, jako członkowie z urzędu;
- (c) sekretarz stanu Unii odpowiedzialny za prawo i sprawiedliwość, jako członek z urzędu;
- (d) dwie powszechnie szanowane osoby wskazane przez komitet składający się z Premiera, Prezesa Sądu Najwyższego Indii i przywódcy opozycji w Izbie Ludu, a gdy nie ma takiego przywódcy, przywódcy największej partii opozycyjnej w Izbie Ludu, jako członkowie, z urzędu.

Niezależnie od powyższych postanowień, jedna z powszechnie szanowanych osób winna pochodzić spośród osób należących do kast i grup etnicznych wskazanych w Załącznikach, innych upośledzonych klas, mniejszości lub być kobietą.

Ponadto, niezależnie od tych postanowień, powszechnie szanowana osoba winna być powołana na okres trzech lat bez prawa do ponownego powołania.

(2) Żaden akt Narodowej Komisji ds. Powołań Sędziowskich lub postępowanie przed nią nie może zostać podważone lub unieważnione wyłącznie na tej podstawie, że w składzie Komisji wystąpił wakat lub ze względu na błędy w jej ukonstytuowaniu.

124B. Zadania Komisji

Do zadań Narodowej Komisji ds. Powołań Sędziowskich należy:

- (a) wydawanie rekomendacji osobom mającym być powołane na Prezesa Sądu Najwyższego Indii, sędziów Sądu Najwyższego, Prezesów Sądów Wyższych i innych sędziów Sądów Wyższych;
- (b) wydawanie rekomendacji w sprawie przeniesienia Prezesów Sądów Wyższych i innych sędziów Sądów Wyższych z jednego Sądu Wyższego do innego; oraz
- (c) uzyskiwanie gwarancji, że osoba, w sprawie której wydano rekomendację jest zdolna do pełnienia funkcji i cieszy się nieposzlakowaną opinią.

124C. Uprawnienie Parlamentu do określenia w ustawie procedury powoływania sędziów

Parlament może określić w ustawie procedurę powołania Prezesa Sądu Najwyższego Indii i innych sędziów Sądu Najwyższego oraz Prezesów Sądów i innych sędziów Sądów Wyższych oraz upoważnić Komisję do uregulowania przepisami trybu wykonywania przez nią zadań, procedury wyboru osób, które mają być powoływane, oraz wszelkich innych spraw, jakie może ona uznać za niezbędne.

125. Uposażenia i inne kwestie dotyczące sędziów

(1) Sędziom Sądu Najwyższego wypłaca się uposażenia, jakie Parlament może określić w ustawie, a do czasu uchwalenia przepisów w tej sprawie uposażenia określone w Drugim Załączniku.

(2) Każdy sędzia korzysta z przywilejów i dodatków oraz z prawa do urlopu i świadczeń emerytalnych, jakie mogą zostać określone przez Parlament w ustawie albo na jej podstawie, a do tego czasu korzysta z przywilejów, dodatków i uprawnień określonych w Drugim Załączniku.

Niezależnie od powyższych postanowień, przywileje, dodatki oraz należne sędziemu uprawnienia do urlopu i świadczeń emerytalnych nie mogą zostać, po powołaniu go na urząd, zmienione na niekorzyść.

126. Powołanie sędziego pełniącego obowiązki Prezesa Sądu Najwyższego

Gdy urząd Prezesa Sądu Najwyższego Indii pozostaje nieobsadzony lub gdy Prezes ten, z powodu nieobecności lub z innego powodu, jest niezdolny do wykonywania obowiązków, jego obowiązki pełni inny z sędziów Sądu, który zostanie wskazany przez Prezydenta.

127. Powołanie sędziów tymczasowych

(1) Jeśli w sytuacji braku quorum sędziów Sądu Najwyższego niezbędnego do prowadzenia lub kontynuowania sesji sądu, Narodowa Komisja ds. Powołań Sędziowskich⁵, działając na wniosek Prezesa Sądu Najwyższego Indii, może za uprzednią zgodą Prezydenta i po zasięgnięciu opinii Prezesa właściwego Sądu Wyższego, wezwać na piśmie sędziego Sądu Wyższego, spełniającego wymogi do powołania na sędziego Sądu Najwyższego przez Prezesa Sądu Najwyższego Indii, do udziału w posiedzeniach sądu w charakterze sędziego tymczasowego, na niezbędny okres.

(2) Uczestniczenie sędziego w posiedzeniach – w okresie, na który został przyzwany do składu Sądu Najwyższego – ma pierwszeństwo przed jego innymi obowiązkami, a w okresie, w którym uczestniczy w tych posiedzeniach, sędzia ten korzysta z wszystkich kompetencji, uprawnień i przywilejów sędziego Sądu Najwyższego i wykonuje jego obowiązki.

128. Udział sędziów w stanie spoczynku w posiedzeniach Sądu Najwyższego

Niezależnie od postanowień niniejszego Rozdziału, Narodowa Komisja ds. Powołań Sędziowskich może w dowolnym czasie, za uprzednią zgodą Prezydenta, wezwać każdego, kto sprawował urząd sędziego Sądu Najwyższego lub Sądu Federalnego lub kto sprawował urząd sędziego Sądu Wyższego i spełnia wymogi powołania na sędziego Sądu Najwyższego, do udziału w posiedzeniach Sądu Najwyższego oraz wykonywania obowiązków sędziego tego sądu, a każdej osobie wezwanej w tym trybie, w okresie gdy bierze udział w posiedzeniach i wykonuje obowiązki sędziego, przysługuje uposażenie, jakie Prezydent może określić w rozporządzeniu

⁵ Wcześniej czynił to Prezes.

oraz zakres jurysdykcji, uprawnienia i przywileje przynależne sędziemu Sądu Najwyższego, jednakże osoby takiej nie uznaje się za sędziego Sądu Najwyższego.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisów niniejszego artykułu nie można uznawać za nakładające na żadną z wyżej wymienionych osób obowiązku udziału w posiedzeniach i wykonywania obowiązków sędziego Sądu Najwyższego, jeśli nie wyrazi ona na to zgody.

129. Sąd Najwyższy jako sąd postępowania pisemnego⁶

Sąd Najwyższy nie podlega nadzorowi jakiegokolwiek sądu i korzysta z wszelkich uprawnień przynależnych takiemu sądowi, w tym z uprawnienia do karania za obrazę sądu.

130. Siedziba Sądu Najwyższego

Siedzibą Sądu Najwyższego jest Delhi albo inne miejsce lub miejsca wskazane przez Prezesa Sądu Najwyższego za zgodą Prezydenta.

131. Właściwość Sądu Najwyższego jako sądu I instancji

Mając na uwadze postanowienia niniejszej Konstytucji, Sąd Najwyższy jako sąd I instancji ma wyłączną jurysdykcję w każdym sporze między:

- (a) rządem Indii a stanem lub stanami; lub
- (b) rządem Indii oraz stanem lub stanami, stanowiącymi jedną stronę sporu, a stanem lub stanami stanowiącymi jego drugą stronę; lub
- (c) dwoma lub więcej stanami;

jeśli spór dotyczy kwestii (uprawnienia lub faktu), od której rozstrzygnięcia zależy zakres i treść ustawowego uprawnienia i tylko w takim zakresie.

Niezależnie od powyższych postanowień, właściwość ta nie obejmuje sporów dotyczących jakiegokolwiek traktatu, porozumienia,

---

⁶ W oryg. *court of record* – jest to nawiązanie do staroangielskiej terminologii odnoszącej się do kategorii sądów, które mają obowiązek sporządzania pisemnych dokumentów z przebiegu rozpraw i orzekania (*record*), ale w dalszym rozwoju pojęcie to jest odnoszone do sądu, którego rozstrzygnięcia nie podlegają środkom nadzoru (tzw. *writs*) ze strony innych sądów. Mogą natomiast (choć nie dotyczy to Indii) być przedmiotem apelacji.

konwencji, zobowiązania, *sanadu*⁷ lub innego podobnego aktu prawnego, który został zawarty lub wykonany przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji i pozostaje w mocy po jej wejściu w życie, lub który przewiduje, że właściwość sądu nie obejmuje takiego sporu.

131A. [*Wyłączna jurysdykcja Sądu Najwyższego w sprawach dotyczących zgodności aktów organów władz centralnych z Konstytucją*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Trzecia Poprawka) z 1977 r., art. 4 (w.e.f.13-4-1978).*

132. Właściwość Sądu Najwyższego do rozpatrywania apelacji Sądów Wyższych w wybranych sprawach

(1) Od każdego wyroku, nakazu lub prawomocnego postanowienia Sądu Wyższego działającego na terytorium Indii, tak w sprawach cywilnych, karnych, jak i innych, przysługuje apelacja do Sądu Najwyższego, jeśli Sąd Wyższy nie wyda oświadczenia zgodnie z art. 134A, że sprawa dotyczy istotnej kwestii prawnej związanej z wykładnią niniejszej Konstytucji.

(2) *Uchylony*⁸

(3) W przypadku wydania potwierdzenia, o którym mowa powyżej, każda ze stron postępowania może wnieść apelację do Sądu Najwyższego, powołując się na błędne rozstrzygnięcie sprawy.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu, wyrażenie „prawomocne postanowienie” obejmuje postanowienie rozstrzygające spór, które, jeśli spór zostanie rozstrzygnięty na korzyść strony wnoszącej apelację, będzie wystarczające dla ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy.

133. Właściwość Sądu Najwyższego do rozpatrywania apelacji Sądów Wyższych w sprawach cywilnych

(1) Apelacja do Sądu Najwyższego przysługuje od każdego wyroku, nakazu lub prawomocnego postanowienia Sądu Wyższego działającego na terytorium Indii, wydanych w postępowaniu

⁷ W oryg. *sanad* – rodzaj publicznoprawnego dokumentu poświadczającego zaistnienie określonego stanu prawnego; koncesja.

⁸ *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Czwarta Poprawka) z 1978 r., art. 17 (w.e.f. 1-8-1979).*

cywilnym, jeśli Sąd Wyższy nie wyda oświadczenia zgodnie z artykułem 134A, stwierdzającego że:

- (a) sprawa dotyczy istotnych kwestii prawnych o doniosłym znaczeniu; i
- (b) w opinii Sądu Wyższego sprawa ta winna zostać rozstrzygnięta przez Sąd Najwyższy.

(2) Niezależnie od postanowień art. 132, strona wnosząca apelację do Sądu Najwyższego na mocy ust. 1 może wskazać, jako jedną z podstaw apelacji, że istotna kwestia prawna dotycząca wykładni niniejszej Konstytucji została błędnie rozstrzygnięta.

(3) Niezależnie od postanowień niniejszego artykułu, jeśli Parlament nie postanowi inaczej w formie ustawy, apelacja do Sądu Najwyższego nie przysługuje od wyroku, nakazu lub prawomocnego postanowienia Sądu Wyższego orzekającego w składzie jednego sędziego.

134. Właściwość Sądu Najwyższego do rozpatrywania apelacji w sprawach karnych

(1) Apelacja do Sądu Najwyższego przysługuje od dowolnego wyroku, prawomocnego postanowienia lub orzeczenia Sądu Wyższego działającego na terytorium Indii, wydanych w postępowaniu karnym, jeśli Sąd Wyższy:

- (a) uchylił w apelacji wyrok o uniewinnieniu oskarżonego i skazał go na karę śmierci; lub
- (b) wycofał sprawę rozpatrywaną przez podległy mu sąd w celu samodzielnego rozpatrzenia i w toku postępowania uznał oskarżonego za winnego i skazał go na karę śmierci; lub
- (c) stwierdził w trybie art. 134A, że sprawa może zostać rozpatrzona przez Sąd Najwyższy w apelacji.

Niezależnie od powyższych postanowień, apelacja na mocy pkt (c) powyższego ustępu jest dopuszczalna w zgodzie z przepisami, jakie mogą być wydane na podstawie art. 145 ust. (1) oraz na warunkach, jakie Sąd Wyższy może ustanowić lub wymagać.

(2) Parlament może mocą ustawy przyznać Sądowi Najwyższemu dalsze uprawnienia do przyjmowania i rozpatrywania apelacji od jakiegokolwiek wyroku, prawomocnego postanowienia lub orzeczenia wydanego w postępowaniu karnym przez Sąd Wyższy działający na terytorium Indii, zgodnie z ograniczeniami i warunkami, jakie mogą zostać określone w takiej ustawie.

134A. Wydanie oświadczenia uznającego prawo do wniesienia apelacji do Sądu Najwyższego

Każdy Sąd Wyższy, wydając lub ogłaszając wyrok, nakaz, prawomocne postanowienie lub orzeczenie, o których mowa w art. 132 ust. (1) lub art. 133 ust. (1) lub art. 134 ust. (1):

- (a) może z urzędu, jeśli uzna to za właściwe; oraz
- (b) jest zobowiązany, jeśli bezpośrednio po wydaniu takiego wyroku, nakazu, prawomocnego postanowienia lub orzeczenia zostanie złożony przez pokrzywdzoną stronę lub w jej imieniu ustny wniosek,

rozstrzygnąć, w możliwie najkrótszym terminie od ich wydania lub ogłoszenia, czy w danej sprawie winno zostać wydane oświadczenie, o którym mowa w art. 132 ust. (1) lub art. 133 ust. (1), lub, w zależności od przypadku, w art. 134 ust. (1) pkt (c).

135. Właściwość i uprawnienia Sądu Federalnego wykonywane przez Sąd Najwyższy zgodnie z obowiązującą ustawą

Do czasu gdy Parlament nie określi w ustawie inaczej, Sąd Najwyższy korzysta również z właściwości i uprawnień w jakiegokolwiek sprawie, do której nie mają zastosowania postanowienia art. 133 lub 134, jeśli właściwość i uprawnienia w tej sprawie należały do Sądu Federalnego bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji na mocy jakiegokolwiek ustawy obowiązującej w tym czasie.

136. Nadzwyczajne przyjęcie apelacji przez Sąd Najwyższy

(1) Niezależnie od postanowień niniejszego Rozdziału, Sąd Najwyższy może, w ramach swobodnego uznania, wyrażać zgodę na nadzwyczajne⁹ przyjęcie apelacji od dowolnego wy-

⁹ W oryg. *special leave to appeal*.

roku, nakazu, ustalenia, orzeczenia lub postanowienia, w każdym postępowaniu lub sprawie, ogłoszonych lub wydanych przez dowolny sąd lub trybunał działający na terytorium Indii.

(2) Postanowienia ust. (1) nie mają zastosowania do żadnego wyroku, ustalenia, orzeczenia lub postanowienia, ogłoszonych lub wydanych przez dowolny sąd lub trybunał utworzony przez jakąkolwiek ustawę odnoszącą się do Sił Zbrojnych lub na jej mocy.

137. Ponowne rozpoznanie wyroków lub postanowień przez Sąd Najwyższy

Z zastrzeżeniem postanowień ustawy uchwalonej przez Parlament lub przepisów uchwalonych na mocy postanowień art. 145, Sądowi Najwyższemu przysługuje uprawnienie do ponownego rozpoznania własnego wyroku lub postanowienia.

138. Rozszerzenie jurysdykcji Sądu Najwyższego

(1) Jurysdykcja i uprawnienia Sądu Najwyższego obejmują także sprawy należące do Listy odnoszącej się do kompetencji Unii, jakie mogą zostać mu przekazane przez Parlament w formie ustawy.

(2) Jurysdykcja i uprawnienia Sądu Najwyższego obejmują także sprawy, jakie rząd Indii i rząd stanu może mu przekazać w drodze specjalnego porozumienia, o ile Parlament przyzna mu taką jurysdykcję i uprawnienia w formie ustawy.

139. Przekazanie Sądowi Najwyższemu uprawnień do wydawania niektórych szczególnych środków nakazu

Parlament może w formie ustawy przyznać Sądowi Najwyższemu uprawnienie do wydawania wytycznych, postanowień lub szczególnych środków nakazu, włączając w to nakazy o charakterze *habeas corpus*, *mandamus*, zakazów, *quo warranto* oraz *certiorari* lub którekolwiek z nich, dla celów innych niż te, o których mowa w art. 32 ust. (2).

139A. Przekazywanie niektórych spraw

(1) Gdy sprawy dotyczące tych samych kwestii prawnych lub podobne przedmiotowo są rozpatrywane przez Sąd Najwyższy oraz Sąd Wyższy lub większą liczbę Sądów Wyższych, albo

jeżeli sprawy te są rozpatrywane przez dwa lub większą liczbę Sądów Wyższych, Sąd Najwyższy swoim postanowieniem, albo na wniosek przedłożony przez Prokuratora Generalnego Indii lub stronę w takiej sprawie, uzna, że kwestie te mają społecznie doniosłe znaczenie, może wycofać sprawę lub sprawy będące przedmiotem rozpatrywania przez Sąd Wyższy lub Sądy Wyższe i rozpoznać je samodzielnie.

Niezależnie od powyższych postanowień, Sąd Najwyższy może, po rozstrzygnięciu wyżej wskazanych kwestii prawnych, zwrócić Sądowi Wyższemu, z którego sprawa została wycofana, tę sprawę, załączając do jej akt kopię swojego wyroku w tego typu sprawach, a Sąd Wyższy, po jej otrzymaniu, winien rozstrzygnąć sprawę w sposób zgodny z tym wyrokiem.

(2) Sąd Najwyższy może, jeśli dla celów wymiaru sprawiedliwości uzna to za pożądane, przekazać – przed ich zakończeniem – każdą sprawę, postępowanie apelacyjne lub inne postępowanie będące przedmiotem rozpatrywania w jakimkolwiek Sądzie Wyższym innemu Sądowi Wyższemu.

140. Uprawnienia posiłkowe Sądu Najwyższego

Parlament może powierzyć w ustawie Sądowi Najwyższemu dodatkowe uprawnienia – nie pozostające w sprzeczności z postanowieniami niniejszej Konstytucji, jakie uzna za niezbędne lub pożądane w celu umożliwienia Sądowi skuteczniejszego wykonywania jurysdykcji powierzonej mu niniejszą Konstytucją lub na jej mocy.

141. Moc wiążąca wykładni prawa Sądu Najwyższego

Wykładnia prawa dokonana przez Sąd Najwyższy wiąże wszystkie sądy na terytorium Indii.

142. Egzekwowanie nakazów i postanowień Sądu Najwyższego oraz postanowień w postępowaniu dowodowym

(1) Sąd Najwyższy, wykonując swoją jurysdykcję, może wydawać nakazy lub postanowienia niezbędne dla pełnego zaspokojenia wymogów sprawiedliwości w każdej rozpatrywanej sprawie lub w związku z nią, a każdy wydany nakaz lub postanowienie ogłoszone w tym trybie podlega wykonaniu na całym terytorium Indii w sposób określony ustawą Parlamentu albo na jej podstawie, do czasu gdy przepis w tej sprawie nie

zostanie uchwalony w trybie określonym przez Prezydenta w rozporządzeniu.

(2) Z zastrzeżeniem postanowień ustawy uchwalonej w tym zakresie przez Parlament, Sądowi Najwyższemu przysługują – w odniesieniu do całego terytorium Indii – wszelkie uprawnienia do wydawania nakazów mających na celu zapewnienie stawiennictwa jakiegokolwiek osoby, ujawnienia albo okazania środków dowodowych lub zbadania przypadku obrazy Sądu lub ukarania za taką obrazę.

143. Uprawnienie Prezydenta do zasięgnięcia opinii Sądu Najwyższego

(1) Jeśli kiedykolwiek Prezydent uzna, że zaistniał lub prawdopodobnie zaistnieje spór dotyczący faktów albo treści prawa o tak doniosłym znaczeniu społecznym, że wskazane jest uzyskanie stanowiska Sądu Najwyższego w tej mierze, może przekazać Sądowi do rozważenia, a Sąd może – po przeprowadzeniu czynności, jakie uzna za właściwe – przedstawić Prezydentowi swoje stanowisko w tej sprawie.

(2) Prezydent może, niezależnie od treści przepisu uzupełniającego do art. 131, przekazać spór, o którym mowa w tym przepisie, do zaopiniowania Sądowi Najwyższemu a Sąd Najwyższy – po przeprowadzeniu czynności, jakie uzna za właściwe – przedstawia Prezydentowi swoje stanowisko w tej sprawie.

144. Wsparcie dla działań Sądu Najwyższego ze strony organów władz administracyjnych i sądowych

Wszelkie organy władz administracyjnych i władzy sądowniczej na terytorium Indii wspierają działanie Sądu Najwyższego.

144A. *[Przepisy szczególne dotyczące rozstrzygania spraw odnoszących się do konstytucyjności ustaw] Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Trzecia Poprawka) z 1977 r., art. 5 (w.e.f. 13-4-1978).*

145. Regulaminy sądu

(1) Z zachowaniem zgodności z ustawami uchwalonymi przez Parlament, Sąd Najwyższy może w dowolnym czasie, za zgodą Prezydenta, wydawać regulaminy określające tryb i zasady postępowania przed tym Sądem, włączając w to przepisy dotyczące:

- (a) osób wykonujących praktykę adwokacką w sądzie;
- (b) procedury rozpatrywania apelacji i innych kwestii związanych z apelacjami, w tym terminu wniesienia apelacji do Sądu;
- (c) postępowania przed Sądem w celu wykonania jakiegokolwiek z uprawnień przyznanych w Części III;
- (cc) postępowania w Sądzie zgodnie z art. 139A;
- (d) rozpatrywania apelacji na podstawie art. 134 ust. (1) pkt (c);
- (e) warunków ponownego rozpatrzenia wyroków lub postanowień wydanych przez sąd oraz procedury w tej mierze, włącznie z terminem, w którym należy złożyć wniosek do Sądu;
- (f) kosztów postępowania przed Sądem i wydatków z nim związanych oraz pobieranych w związku z postępowaniami przed tym Sądem opłat sądowych;
- (g) poręczenia majątkowego;
- (h) zawieszania postępowań;
- (i) rozpoznawania apelacji w trybie uproszczonym, która zdaniem Sądu jest błaha lub złośliwa lub wniesiona w celu odwleczenia sprawy;
- (j) procedury przy dochodzeniach, o których mowa w art. 317 ust. (1).

(2) Regulaminy wydawane na podstawie niniejszego artykułu mogą, z zastrzeżeniem postanowień ust. (3), określać minimalny skład sędziowski rozpoznający daną sprawę oraz uprawnienia poszczególnych sędziów i wydziałów sądu.

(3) Minimalny skład sędziowski rozstrzygający istotną kwestię prawną wymagającą wykładni niniejszej Konstytucji lub rozstrzygających kwestię przekazaną na mocy art. 143 liczy pięciu sędziów.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy Sąd rozpoznaje apelację na podstawie jakiegokolwiek postanowienia niniejszego Rozdziału – innego jednak niż art. 132 – w składzie mniejszym niż pięcioosobowy, a w toku rozstrzygnięcia apelacji Sąd poweźmie przekonanie, że dotyczy ona istotnej kwestii prawnej związanej z wykładnią niniejszej Konstytucji,

której rozstrzygnięcie jest niezbędne do rozstrzygnięcia apelacji, Sąd ten przekazuje tę kwestię – w celu uzyskania jego opinii – Sądowi utworzonemu w sposób zgodny z wymogami niniejszego ustępu dla rozstrzygnięcia sprawy obejmującej taką kwestię, a po otrzymaniu jego opinii rozstrzyga apelację zgodnie z taką opinią.

(4) Sąd Najwyższy nie może wydać wyroku inaczej niż na posiedzeniu jawnym, a stanowisko Sądu Najwyższego wydane zgodnie z art. 143 może być sporządzone wyłącznie z uzasadnieniem przedstawionym również na jawnym posiedzeniu.

(5) Sąd Najwyższy nie może przyjąć wyroku ani stanowiska, o których mowa, w inny sposób niż większością głosów sędziów obecnych na rozprawie, jednakże postanowienia niniejszego ustępu nie można uznać za przeszkodę dla sędziego, do przedstawienia zdania odrębnego.

146. Funkcjonariusze, urzędnicy oraz wydatki Sądu Najwyższego

(1) Funkcjonariuszy i urzędników Sądu Najwyższego powołuje Prezes Sądu Najwyższego Indii lub inny sędzia lub urzędnik Sądu przez niego wyznaczony.

Niezależnie od powyższych postanowień, Prezydent może w drodze zarządzenia ustanowić wymóg, by w przypadkach określonych w tym zarządzeniu nikt, kto nie jest w tym czasie urzędnikiem Sądu, nie był powoływany na stanowisko sędowskie, chyba że po zasięgnięciu opinii Komisji Służby Publicznej Unii.

(2) Mając na względzie przepisy ustaw uchwalonych przez Parlament, warunki służby funkcjonariuszy i urzędników Sądu Najwyższego określają przepisy wydane przez Prezesa Sądu Najwyższego Indii lub innego sędziego lub funkcjonariusza Sądu, upoważnionego przez Prezesa Sądu Najwyższego do wydania przepisów w tym celu.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy wydane na mocy niniejszego postanowienia w zakresie, w jakim odnoszą się do wynagrodzeń, dodatków, urlopów lub świadczeń emerytalnych, wymagają zatwierdzenia przez Prezydenta.

(3) Wydatki administracyjne Sądu Najwyższego, w tym uposażenia, dodatki i świadczenia emerytalne należne funkcjonariuszom i urzędnikom Sądu lub w związku z nimi, obciążają Fundusz

Skonsolidowany Indii, a wszelkie dochody z opłat lub inne środki pieniężne pozyskane przez Sąd wchodzi w skład tego Funduszu.

147. Wykładnia

Na potrzeby niniejszego Rozdziału oraz Rozdziału V Części VI, odesłania do istotnych kwestii prawnych dotyczących wykładni niniejszej Konstytucji należy rozumieć jako obejmujące odesłania do wszelkich istotnych kwestii prawnych dotyczących wykładni Aktu o rządzie Indii z 1935 (w tym aktów prawnych zmieniających lub uzupełniających ten Akt) lub jakiegokolwiek rozporządzenia w Radzie lub rozporządzenia wydanego na jego podstawie lub Aktu o Niepodległości Indii z 1947 r. lub dowolnego rozporządzenia wydanego na jego podstawie.

Rozdział V.

Rewident Księgowości i Audytor Generalny Indii

148. Rewident Księgowości i Audytor Generalny Indii

(1) Ustanawia się urząd Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego Indii, na który powołuje Prezydent aktem osobiście sporządzonym i opatrzonym jego pieczęcią i który może być odwołany w tym samym trybie i na podstawie tych samych przesłanek, co sędzia Sądu Najwyższego.

(2) Każdy, kto został powołany na Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego Indii przed objęciem urzędu składa i podpisuje w obecności Prezydenta lub osoby przez niego w tym celu upoważnionej przysięgę lub ślubowanie w brzmieniu określonym w tym celu w Trzecim Załączniku.

(3) Wysokość wynagrodzenia i inne warunki służby Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego Indii określi Parlament w formie ustawy; do czasu jej uchwalenia określa je Drugi Załącznik.

Niezależnie od powyższych postanowień, wynagrodzenie Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego Indii, a także jego uprawnienia odnoszące się do urlopów, świadczeń emerytalnych lub wieku emerytalnego nie mogą – po powołaniu na urząd – ulec zmianie na jego niekorzyść.

(4) Po zakończeniu sprawowania urzędu Rewident Księgowości i Audytor Generalny nie może pełnić innego urzędu podległego rządowi Indii lub rządowi stanu.

(5) Mając na uwadze postanowienia niniejszej Konstytucji oraz przepisy ustaw uchwalonych przez Parlament, warunki służby osób zatrudnionych w Indyjskim Ministerstwie Audytu i Rachunkowości oraz uprawnienia administracyjne Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego określają przepisy wydane przez Prezydenta po zasięgnięciu opinii Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego.

(6) Wydatki administracyjne urzędu Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego, w tym wynagrodzenia, dodatki i świadczenia emerytalne należne osobom zatrudnionym w tym urzędzie lub w związku ze służbą tych osób, obciążają Fundusz Skonsolidowany Indii.

149. Obowiązki i uprawnienia Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego

Rewident Księgowości i Audytor Generalny wykonują obowiązki i korzystają z uprawnień w odniesieniu do ksiąg rachunkowych Unii i stanów oraz innych organów lub podmiotów określonych w ustawie uchwalonej przez Parlament lub na jej mocy; do czasu uchwalenia przepisów w tym zakresie wykonuje obowiązki i korzysta z uprawnień w odniesieniu do ksiąg rachunkowych Unii i stanów, jakie zostały przyznane Audytorowi Generalnemu Indii lub jakie wykonywał bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, w odniesieniu do ksiąg rachunkowych odpowiednio Dominium Indii i Prowincji.

150. Forma ksiąg rachunkowych Unii i stanów

Księgi rachunkowe Unii i stanów prowadzi się w formie, jaką może określić Prezydent po zasięgnięciu opinii Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego.

151. Sprawozdania z audytu

(1) Sprawozdania Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego Indii odnoszące się do ksiąg rachunkowych Unii przekazuje się Prezydentowi, który zleca ich przedłożenie każdej z Izb Parlamentu.

(2) Sprawozdania Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego Indii, odnoszące się do ksiąg rachunkowych stanu, przekazuje się Gubernatorowi stanu, który zleca ich przedłożenie Ciału Ustawodawczemu stanu.

STANY

CZĘŚĆ VI. STANY

Rozdział I. Postanowienia ogólne

152. Definicja

Na potrzeby niniejszej Części, jeśli z kontekstu nie wynika inaczej, wyrażenie „stan” nie obejmuje Stanu Dżammu i Kaszmir.

Rozdział II. Władza wykonawcza

Gubernator

153. Gubernatorowie stanów

W każdym stanie tworzy się urząd Gubernatora.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego artykułu nie zabraniają powołania tej samej osoby na Gubernatora dwóch lub więcej stanów.

154. Władza wykonawcza stanu

(1) Władza wykonawcza stanu należy do Gubernatora i jest przezeń wykonywana bezpośrednio lub za pośrednictwem podległych mu urzędników, w sposób zgodny z niniejszą Konstytucją.

(2) Postanowienia niniejszego artykułu:

(a) nie mogą być rozumiane jako przekazujące Gubernatorowi kompetencje przyznane innemu organowi władzy przez jakąkolwiek obowiązującą ustawę;

(b) nie ograniczają uprawnień Parlamentu lub Ciała Ustawodawczego do przyznawania w formie ustawy kompetencji jakiegokolwiek organowi władzy podległemu Gubernatorowi.

155. Powołanie Gubernatora

Gubernatora stanu mianuje Prezydent w nominacji przez niego własnoręcznie sporządzonej i potwierdzonej pieczęcią.

156. Kadencja Gubernatora

(1) Gubernator sprawuje urząd, dopóki Prezydent uznaje to za stosowne.

(2) Gubernator może zrzec się urzędu, przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Prezydenta.

(3) Z zastrzeżeniem powyższych postanowień niniejszego artykułu, Gubernator sprawuje urząd przez okres pięciu lat od dnia objęcia urzędu.

Niezależnie od powyższych postanowień i mimo wygaśnięcia kadencji, Gubernator sprawuje swój urząd do czasu objęcia tego urzędu przez jego następcę.

157. Wymogi powołania na urząd Gubernatora

Na Gubernatora nie może zostać mianowana osoba niebędąca obywatelem Indii, i która nie ukończyła trzydziestu pięciu lat.

158. Warunki sprawowania urzędu Gubernatora

(1) Gubernator nie może być członkiem żadnej z Izb Parlamentu ani Izby Ciała Ustawodawczego stanu wyszczególnionego w Pierwszym Załączniku, a jeśli członek jednej z Izb Parlamentu lub Izby Ciała Ustawodawczego takiego stanu zostanie mianowany Gubernatorem, uznaje się, że jego mandat w tej Izbie wygaś z dniem objęcia urzędu Gubernatora.

(2) Gubernator nie może sprawować żadnego innego urzędu za wynagrodzeniem.

(3) Gubernator jest uprawniony do korzystania ze swoich miejsc urzędowania bez konieczności opłacania czynszu oraz do wynagrodzenia, dodatków i przywilejów, jakie Parlament może określić w ustawie, a do czasu uchwalenia przepisu w tej sprawie do wynagrodzenia, dodatków i przywilejów, jakie zostały określone w Drugim Załączniku.

(3A) Jeśli na Gubernatora dwóch lub więcej stanów powołana została ta sama osoba, wynagrodzenie i dodatki wypłacane Gubernatorowi obciążają stany w takiej proporcji, jaką Prezydent określi w drodze rozporządzenia.

(4) Wynagrodzenie i dodatki Gubernatora nie mogą zostać zmniejszone w czasie trwania jego kadencji.

159. Przysięga lub ślubowanie składane przez Gubernatora

Każdy Gubernator i każda osoba wykonująca jego kompetencje przed objęciem urzędu składa i podpisuje w obecności Prezesa Sądu Wyższego właściwego dla danego stanu – lub w razie jego nieobecności w obecności najstarszego rangą sprawującego urząd sędziego tego sądu – przysięgę lub ślubowanie w następującym brzmieniu:

„Ja „...” przysięgam w imię Boga/uroczyście ślubuję, że będę sumiennie wykonywał urząd Gubernatora (lub wykonywał kompetencje Gubernatora) ... (nazwa stanu) i że dołożę wszelkich starań, by dochować wierności, chronić i bronić Konstytucji oraz porządku prawnego, a także że poświęcę się służbie i pomyślności obywateli ... (nazwa stanu)”.

160. Wykonywanie kompetencji Gubernatora w nieprzewidzianych przypadkach

Prezydent, jeżeli uzna to za konieczne, może postanowić o wykonywaniu kompetencji Gubernatora stanu w przypadkach nieprzewidzianych w niniejszym Rozdziale.

161. Uprawnienie Gubernatora do stosowania prawa łaski oraz do zawieszenia, złagodzenia lub zamiany wyroków w określonych przypadkach

Gubernator jest uprawniony do stosowania prawa łaski, odroczenia, warunkowego zawieszenia lub zmniejszania wymiaru kary albo zawieszenia wykonania, złagodzenia lub zamiany wyroku osoby skazanej za jakiegokolwiek przestępstwo.

162. Zakres władzy wykonawczej stanu

Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konstytucji, władza wykonawcza stanu obejmuje wszelkie materie, wobec których Ciału Ustawodawczemu stanu przysługuje uprawnienie do uchwalania ustaw.

Niezależnie od powyższych postanowień, w dowolnej materii, w której Ciało Ustawodawcze stanu i Parlament są uprawnione do uchwalania ustaw, władza wykonawcza stanu podlega i jest ograniczona przez władzę wykonawczą przekazaną w sposób wyraźny niniejszą Konstytucji lub ustawą uchwaloną przez Parlament na rzecz Unii lub jej organów.

163. Rada Ministrów jako organ doradczy i wspierający Gubernatora

(1) Powołuje się Radę Ministrów, z Pierwszym Ministrem na czele, w celu udzielenia Gubernatorowi wsparcia i rad, z wyjątkiem przypadków, w których zgodnie z niniejszą Konstytucją lub na jej mocy jest on obowiązany do wykonywania swoich kompetencji lub części z nich w ramach swobodnego uznania.

(2) Jeśli pojawi się wątpliwość, czy jakaś kwestia pozostaje – zgodnie z niniejszą Konstytucją lub na jej mocy – do swobodnego uznania Gubernatora, przyjmuje się, że jego decyzja jest ostateczna, a ważność czynności podjętych przez Gubernatora nie może być kwestionowana na tej podstawie, że sprawa będąca przedmiotem decyzji nie należała do zakresu swobodnego uznania.

(3) Kwestia, czy stanowisko ministrów jako głos doradczy zostało przedstawione Gubernatorowi oraz jego treść, nie podlega rozpatrzeniu przez jakikolwiek sąd.

164. Inne przepisy dotyczące ministrów

(1) Pierwszego Ministra powołuje Gubernator, a pozostałych ministrów mianuje Gubernator po zasięgnięciu opinii Pierwszego Ministra, a ministrowie sprawują urząd dopóki Gubernator uznaje to za stosowne.

Niezależnie od powyższych postanowień, w stanach Chattisgarh, Jharkand, Madhja Pradesz i Odisha powołuje się ministra do spraw dobrostanu grup etnicznych, który może także być odpowiedzialny za dobrostan kast określonych w Załączniku oraz klas upośledzonych lub za dowolną inną sprawę.

(1A) Ogólna liczba ministrów w Radzie Ministrów, włącznie z Pierwszym Ministrem, nie może przekraczać piętnastu procent ogólnej liczby członków Ciała Ustawodawczego tego stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień, liczba ministrów w stanie, włącznie z Pierwszym Ministrem, nie może być mniejsza od dwunastu.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, w przypadku gdy liczba ministrów w Radzie Ministrów dowolnego stanu, włączając Pierwszego Ministra, przekracza, w dniu wejścia w życie Aktu Konstytucyjnego (Dziewięćdziesiąta Pierwsza Poprawka) z 2003 r., wskazane wyżej piętnaście procent lub, odpowiednio, liczbę określoną w pierwszym przepisie uzupełniającym, ogólną liczbę Ministrów w tym stanie dostosowuje się do stanu zgodności z postanowieniami niniejszego ustępu w terminie sześciu miesięcy od dnia, który Prezydent może wyznaczyć w drodze publicznego obwieszczenia.

(1B) Członek Zgromadzenia Ustawodawczego stanu lub jednej z Izb Ciała Ustawodawczego stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, należący do jakiegokolwiek partii politycznej, który utracił zdolność bycia członkiem tej Izby na mocy paragrafu 2 Dziesiątego Załącznika, traci również zdolność bycia powołanym na ministra na mocy ust. (1) przez okres rozpoczynający się w dniu utraty tej zdolności i kończący się w dniu, w którym jego kadencja jako członka Izby wygasłaby lub gdy przed upływem takiego okresu weźmie on udział w wyborach do Zgromadzenia Ustawodawczego stanu lub jednej z Izb Ciała Ustawodawczego stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, w dniu, w którym jego wybór zostanie ogłoszony, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej.

(2) Rada Ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność przed Ciałem Ustawodawczym stanu.

(3) Przed objęciem urzędu przez ministra Gubernator odbiera od niego przysięgę na wierność służby i przysięgę dochowania tajemnicy, w brzmieniu określonym w tym celu w Trzecim Załączniku.

(4) Minister, który przez okres sześciu kolejnych miesięcy nie jest członkiem żadnej z Izb Ciała Ustawodawczego stanu, wraz z upływem tego okresu przestaje być ministrem.

(5) Uposażenia i dodatki ministrów określa Ciało Ustawodawcze stanu w formie ustawy, a do czasu ich ustalenia określa je Drugi Załącznik.

Rzecznik Generalny

165. Rzecznik Generalny stanu

(1) Gubernator każdego stanu powołuje Rzecznika Generalnego tego stanu spośród osób spełniających wymogi do powołania na sędziego Sądu Wyższego.

(2) Obowiązkiem Rzecznika Generalnego jest doradzanie rządowi stanu w kwestiach prawnych oraz wykonywanie innych obowiązków natury prawnej, jakie mogą mu być zlecone lub przekazane przez Gubernatora oraz wykonywanie zadań powierzonych mu w niniejszej Konstytucji lub na jej mocy albo w jakiegokolwiek ustawie obowiązującej w danym czasie lub na jej mocy.

(3) Rzecznik Generalny sprawuje urząd dopóki Gubernator uzna to za stosowne i otrzymuje takie wynagrodzenie, jakie określi Gubernator.

Prace rządu stanu

166. Prace rządu stanu

(1) Wszelkie decyzje i działania rządu stanu podejmowane są w imieniu Gubernatora.

(2) Rozporządzenia i inne akty prawne wydawane i wykonywane w imieniu Gubernatora wymagają poświadczenia udzielanego w sposób określony w przepisach wydanych przez Gubernatora, a obowiązywanie rozporządzenia lub innego aktu prawnego, który został tak poświadczony, nie może być podawane w wątpliwość na tej podstawie, że nie jest rozporządzeniem lub innym aktem prawnym wydanym lub wykonywanym przez Gubernatora.

(3) Gubernator wydaje przepisy zapewniające najbardziej dogodny sposób realizacji celów postawionych przed rządem stanu i rozdziału ich między poszczególnych ministrów, jednakże nie dotyczy to spraw, w stosunku do których Gubernator – wykonując postanowienia Konstytucji lub na jej podstawie – działa w drodze swobodnego uznania.

167. Obowiązki Pierwszego Ministra dotyczące przekazywania Gubernatorowi informacji oraz inne sprawy

Obowiązkiem Pierwszego Ministra każdego stanu jest:

- (a) informowanie Gubernatora stanu o uchwałach Rady Ministrów dotyczących kierowania sprawami stanu oraz inicjatyw ustawodawczych;
- (b) przekazywanie informacji dotyczących kierowania sprawami stanu i inicjatyw ustawodawczych, o które może się zwrócić Gubernator; oraz
- (c) na żądanie Gubernatora, przedkładanie Radzie Ministrów do rozpatrzenia spraw, w których decyzję podjął jeden z ministrów, ale nie były one rozpatrzone przez Radę.

Rozdział III.

Stanowe Ciała Ustawodawcze

Postanowienia ogólne

168. Utworzenie Ciał Ustawodawczych w stanach

(1) W każdym stanie ustanawia się Ciało Ustawodawcze, składające się z Gubernatora oraz:

- (a) dwóch Izb w stanach Andhra Pradesz, Bihar, Madhja Pradesz, Maharashtra, Karnataka, Tamilnadu, Telangana oraz Uttar Pradesz;
- (b) jednej Izby w pozostałych stanach.

(2) W stanie, w którym w skład Ciała Ustawodawczego stanu wchodzi dwie Izby, noszą one nazwy Rady Ustawodawczej i Zgromadzenia Ustawodawczego, a w stanie, w którym istnieje tylko jedna Izba, nosi ona nazwę Zgromadzenia Ustawodawczego.

169. Znoszenie lub tworzenie Rad Ustawodawczych w stanach

(1) Niezależnie od postanowień art. 168, Parlament może w formie ustawy postanowić o zniesieniu Rady Ustawodawczej stanu, w którym taka Rada istnieje, lub ukonstytuowaniu takiej Rady w stanie, w którym ona nie istnieje, jeśli Zgromadzenie Ustawodawcze stanu podejmie uchwałę w tej

sprawie większością całkowitej liczby członków Zgromadzenia i większością nie mniejszą niż dwie trzecie liczby członków Zgromadzenia obecnych na posiedzeniu i biorących udział w głosowaniu.

(2) Ustawa, o której mowa w ust. (1), winna zawierać również przepisy zmieniające niniejszą Konstytucję, w zakresie niezbędnym do wykonania przepisów ustawy oraz zawierać przepisy uzupełniające, przejściowe i dostosowujące, jakie Parlament uzna za niezbędne.

(3) Ustawa, o której mowa powyżej, nie może być uznana za zmianę niniejszej Konstytucji w rozumieniu art. 368.

170. Skład Zgromadzeń Ustawodawczych

(1) Z zastrzeżeniem postanowień art. 333, Zgromadzenie Ustawodawcze każdego stanu składa się z nie więcej niż pięciuset, i nie mniej niż sześćdziesięciu członków wybieranych w wyborach bezpośrednich z terytorialnie określonych okręgów wyborczych w stanie.

(2) Dla celów, o których mowa w ust. (1), każdy ze stanów dzieli się na terytorialnie określone okręgi wyborcze w taki sposób, by stosunek liczby ludności każdego okręgu do liczby mandatów przypisanych do każdego okręgu był, w takim zakresie, jak to możliwe, taki sam w całym stanie.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego ustępu wyrażenie „liczba ludności” oznacza liczbę ludności określoną w ostatnim spisie powszechnym, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane:

Niezależnie od powyższych postanowień, odesłanie w niniejszym objaśnieniu do ostatniego spisu powszechnego, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane, do czasu opublikowania odpowiednich wyników pierwszego spisu powszechnego przeprowadzonego po 2026 roku, należy rozumieć jako odesłanie do spisu powszechnego przeprowadzonego w 2001 r.

(3) Po zakończeniu każdego spisu powszechnego ogólna liczba mandatów w Zgromadzeniu Ustawodawczym każdego stanu i podział każdego stanu na terytorialnie określone okręgi wyborcze są ponownie określane przez organ i w sposób, jaki Parlament określi w formie ustawy.

Niezależnie od powyższych postanowień, ponowne określenie liczby mandatów i podziału okręgów, o którym mowa powyżej, nie ma wpływu na przedstawicielstwo w funkcjonującym w danym czasie Zgromadzeniu Ustawodawczym do czasu jego rozwiązania.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, aktualizacja, o której mowa powyżej, wchodzi w życie z dniem, który określa Prezydent w drodze rozporządzenia, a do czasu jej wejścia w życie wybory do Zgromadzenia Ustawodawczego przeprowadza się w terytorialnie określonych okręgach, które istniały przed dokonaniem aktualizacji.

Ponadto, do czasu ogłoszenia odpowiednich wyników pierwszego spisu powszechnego przeprowadzonego po roku 2026, nie jest wymagane ponowne określenie:

- (i) ogólnej liczby mandatów w Zgromadzeniu Ustawodawczym każdego stanu, ponownie określonej na podstawie spisu powszechnego z 1971 roku; oraz
- (ii) podziału takiego stanu na terytorialnie określone okręgi po ponownym ich określeniu na podstawie spisu powszechnego przeprowadzonego w 2001 roku,

o których mowa w niniejszym ustępie.

171. Skład Rad Ustawodawczych

(1) Ogólna liczba członków Rady Ustawodawczej w stanach, w których istnieje taka Rada, nie może przekraczać jednej trzeciej ogólnej liczby członków Zgromadzenia Ustawodawczego tego stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień, ogólna liczba członków Rady Ustawodawczej stanu nie może być mniejsza niż czterdzieści.

(2) Do czasu, gdy Parlament nie postanowi inaczej w formie ustawy, skład Rady Ustawodawczej stanu określa ust. (3).

(3) Z ogólnej liczby członków Rady Ustawodawczej stanu:

- (a) liczbę tak zbliżoną do jednej trzeciej, jak to możliwe, wybierają kolegia wyborcze składające się z członków rad gmin, rad okręgowych i innych organów władzy lokalnej,

jakie mogą zostać określone przez Parlament w formie ustawy;

(b) liczbę tak zbliżoną do jednej dwunastej, jak to możliwe, wybierają kolegia wyborcze składające się z osób zamieszkałych w danym stanie, które co najmniej od trzech lat są absolwentami uniwersytetu znajdującego się na terytorium Indii lub od co najmniej trzech lat spełniają wymogi określone w ustawie uchwalonej przez Parlament lub na jej mocy jako równoważne z ukończeniem takiego uniwersytetu;

(c) liczbę tak zbliżoną do jednej dwunastej, jak to możliwe, wybierają kolegia wyborcze składające się z osób, które przez co najmniej trzy lata nauczały na terytorium stanu w instytucjach edukacyjnych stopnia nie niższego niż szkoła średnia, jakie mogą zostać określone w ustawie uchwalonej przez Parlament lub na jej mocy;

(d) liczbę tak zbliżoną do jednej trzeciej, jak to możliwe, wybierają członkowie Zgromadzenia Ustawodawczego stanu spośród osób, które nie są członkami tego Zgromadzenia;

(e) pozostałych członków powołuje Gubernator zgodnie z postanowieniami ust. (5).

(4) Członkowie, o których mowa ust. 3 pkt (a), (b) i (c), wybierani są w terytorialnie określonych okręgach wyszczególnionych w ustawie uchwalonej przez Parlament lub na jej mocy, a wybory przeprowadzone zgodnie ze wskazanymi punktami oraz pkt (d) tego ustępu przeprowadza się zgodnie z systemem przedstawicielstwa proporcjonalnego za pomocą metody pojedynczego głosu przechodniego.

(5) Członkowie powoływani przez Gubernatora na mocy ust. (3) pkt (e) odznaczają się szczególną wiedzą lub doświadczeniem w takich dziedzinach, jak: literatura, nauka, sztuka, ruch spółdzielczy i działalność społeczna.

172. Okres funkcjonowania Ciał Ustawodawczych stanów

(1) Zgromadzenie Ustawodawcze każdego stanu – o ile nie zostało wcześniej rozwiązane – działa przez pięć lat od dnia

wyznaczonego na jego pierwszego posiedzenie, lecz nie dłużej, a wygaśnięcie tego pięcioletniego okresu jest tożsame z rozwiązaniem Zgromadzenia.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy proklamowano stan wyjątkowy, okres, o którym mowa wyżej, może zostać przedłużony przez Parlament w formie ustawy o okres nie dłuższy jednak niż rok i w żadnym przypadku nieprzekraczający sześciu miesięcy od dnia wygaśnięcia mocy obowiązującej proklamacji.

(2) Rada Ustawodawcza stanu nie może ulec rozwiązaniu, ale liczba jej członków najbardziej zbliżona do jednej trzeciej [jej ogólnej liczby członków] ustępuje z urzędu niezwłocznie po upływie każdego co drugiego roku i zgodnie z postanowieniami uchwalonymi w tym zakresie przez Parlament w formie ustawy.

173. Wymogi konieczne do bycia członkiem Ciał Ustawodawczych stanów

Nie spełnia wymogów wyboru na członka Ciała Ustawodawczego, kto:

- (a) nie jest obywatelem Indii oraz nie złoży i nie podpisze wobec osoby do tego upoważnionej przez Komisję Wyborczą, przysięgi lub ślubowania w brzmieniu określonym w Trzecim Załączniku;
- (b) nie ukończył, w przypadku mandatu w Zgromadzeniu Ustawodawczym dwudziestu pięciu lat, a w przypadku mandatu w Radzie Ustawodawczej – trzydziestu lat; oraz
- (c) nie spełnia innych wymogów, jakie mogą zostać określone przez Parlament w formie ustawy lub na jej podstawie.

174. Sesje Ciała Ustawodawczego stanu – zamknięcie sesji oraz rozwiązanie Izby

(1) Gubernator zwołuje Izbę lub Izby Ciała Ustawodawczego stanu na posiedzenie w miejscu i czasie, jakie uzna za właściwe, jednak między ostatnim posiedzeniem w ostatniej sesji a dniem wyznaczonym na pierwsze posiedzenie w kolejnej sesji nie może upłynąć więcej niż sześć miesięcy.

(2) Gubernator może:

- (a) zamknąć sesję obydwu Izb lub jednej z nich;
- (b) rozwiązać Zgromadzenie Ustawodawcze.

175. Uprawnienie Gubernatora do występowania przed Izbą lub Izbami i przedstawiania im swojego stanowiska

(1) Gubernator może występować przed Zgromadzeniem Ustawodawczym lub, w przypadku stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, przed jedną z Izb Ciała Ustawodawczego stanu lub obydwoma zebranyymi na wspólnym posiedzeniu Izbami i w tym celu nałożyć na ich członków obowiązek obecności.

(2) Gubernator może przedstawić Izbie lub Izbom Ciała Ustawodawczego swoje stanowisko dotyczące zarówno projektu ustawy rozpatrywanego przez Ciało Ustawodawcze, jak i innych spraw, a Izba, której takie stanowisko zostało przedstawione, w możliwie najkrótszym czasie rozpatruje sprawę, mając na uwadze stanowisko Gubernatora.

176. Orędzie Gubernatora

(1) Po rozpoczęciu pierwszej sesji po każdych powszechnych wyborach do Zgromadzenia Ustawodawczego i po rozpoczęciu pierwszej sesji w każdym roku Gubernator zwraca się z orędziem do Zgromadzenia Ustawodawczego lub, w przypadku stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, do obu Izb zebranych na wspólnym posiedzeniu, i informuje o przyczynach jego zwołania.

(2) Regulamin prac każdej z Izb zawiera przepisy określające czas przewidziany na debatę nad sprawami poruszonymi w orędziu Gubernatora.

177. Uprawnienia ministrów i Rady Generalnego wobec Izb

Każdy minister oraz Rzecznik Generalny stanu ma prawo do zabierania głosu lub w inny sposób uczestniczenia w pracach Zgromadzenia Ustawodawczego, a w przypadku stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, w obradach obydwu Izb oraz do zabierania głosu lub w inny sposób uczestniczenia w pracach komisji Ciała Ustawodawczego, której może być członkiem, nie jest jednak na mocy niniejszego artykułu uprawniony do głosowania.

178. Spiker i Zastępca Spikera Zgromadzenia Ustawodawczego
Kaźde Zgromadzenie Ustawodawcze stanu niezwłocznie wybiera dwóch swoich członków odpowiednio na Spikera i Zastępcę Spikera, a gdy urząd Spikera lub Zastępcy Spikera ulega opróżnieniu, Zgromadzenie wybiera kolejnego członka odpowiednio na Spikera lub Zastępcę Spikera.

179. Opróżnienie, zrzeczenie oraz usunięcie z urzędu Spikera lub Zastępcy Spikera

Członek Zgromadzenia sprawujący urząd Spikera lub Zastępcy Spikera Zgromadzenia:

- (a) opróżnia urząd, jeśli utraci członkostwo w Zgromadzeniu;
- (b) może w dowolnym czasie zrzec się urzędu przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Zastępcy Spikera – jeśli jest Spikerem Izby, albo na ręce Spikera – jeśli jest Zastępcą Spikera; oraz
- (c) może zostać usunięty z urzędu w drodze uchwały Zgromadzenia, podjętej większością głosów wszystkich członków Zgromadzenia.

Niezależnie od powyższych postanowień, uchwała, o której mowa w ust. (c), nie może zostać rozpatrzona przed upływem co najmniej czternastu dni od dnia powiadomienia o zamiarze wprowadzenia jej pod obrady.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, gdy Zgromadzenie zostanie rozwiązane, Spiker nie ustępuje z urzędu do czasu rozpoczęcia pierwszej sesji Zgromadzenia po jego rozwiązaniu.

180. Uprawnienia Zastępcy Spikera lub innej osoby do wykonywania obowiązków Spikera lub do działania w jego zastępstwie

- (1) Gdy urząd Spikera pozostaje nieobsadzony, obowiązki wykonuje Zastępca Spikera, a jeśli urząd Zastępcy Spikera również pozostaje nieobsadzony – członek Zgromadzenia, który może zostać wyznaczony w tym celu przez Gubernatora.
- (2) W czasie nieobecności Spikera na posiedzeniu Zgromadzenia w jego zastępstwie działa Zastępca Spikera, lub jeśli

Zastępca Spikera jest również nieobecny – osoba określona w regulaminie prac Zgromadzenia, albo jeśli taka osoba również nie jest obecna – inna osoba wyznaczona przez Zgromadzenie.

181. Wyłączenie Spikera lub Zastępcy Spikera z przewodniczenia obradom w czasie debaty nad uchwałą w sprawie odwołania z urzędu

(1) Gdy w czasie posiedzenia Zgromadzenia Ustawodawczego rozpatrywana jest uchwała w sprawie odwołania Spikera z urzędu – Spiker, a gdy rozpatrywana jest uchwała w sprawie odwołania z urzędu Zastępcy Spikera – Zastępca Spikera, nie przewodniczy obradom, choć pozostaje na sali, a przepisy art. 180 stosuje się do takiego posiedzenia tak, jak do posiedzenia, na którym odpowiednio Spiker lub Zastępca Spikera byłby nieobecny.

(2) Spiker jest uprawniony do zabrania głosu lub uczestniczenia w inny sposób w obradach Zgromadzenia Ustawodawczego w czasie, gdy przedmiotem obrad Zgromadzenia jest uchwała w sprawie jego usunięcia z urzędu; nie naruszając postanowień art. 189, jest uprawniony wyłącznie do udziału w pierwszym głosowaniu nad taką uchwałą, lub nad jakąkolwiek inną sprawą w czasie tych obrad, ale nie może głosować w sytuacji równego podziału głosów.

182. Przewodniczący i Zastępca Przewodniczącego Rady Ustawodawczej

Rada Ustawodawcza każdego stanu, w którym taka Rada istnieje, niezwłocznie wybiera dwóch swoich członków odpowiednio na Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego, a gdy urząd Przewodniczącego lub Wiceprzewodniczącego ulega opróżnieniu, Rada wybiera kolejnego członka odpowiednio na Przewodniczącego lub Wiceprzewodniczącego.

183. Opróżnienie, zrzeczenie oraz usunięcie z urzędu Przewodniczącego lub Wiceprzewodniczącego

Członek Rady sprawujący urząd Przewodniczącego lub Wiceprzewodniczącego Rady:

- (a) opróżnia urząd jeśli utraci członkostwo w Radzie;
- (b) może zrzec się urzędu przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Wiceprzewodniczącego – jeśli jest Przewodniczącym, albo Przewodniczącego – jeśli jest Wiceprzewodniczącym;
- (c) może zostać usunięty z urzędu w drodze uchwały Rady, podjętej większością głosów wszystkich jej aktualnych członków.

Niezależnie od powyższych postanowień uchwała, o której mowa w ust. (c), nie może zostać rozpatrzona przed upływem co najmniej czternastu dni od dnia powiadomienia o zamiarze wprowadzenia jej pod obrady.

184. Uprawnienia Wiceprzewodniczącego lub innej osoby do pełnienia obowiązków Przewodniczącego lub do działania w jego zastępstwie

- (1) W czasie gdy stanowisko Przewodniczącego pozostaje nieobsadzone, obowiązki pełni Wiceprzewodniczący, lub jeśli urząd Wiceprzewodniczącego również pozostaje nieobsadzony, członek Zgromadzenia, który może zostać wyznaczony w tym celu przez Gubernatora.
- (2) W czasie nieobecności Przewodniczącego na posiedzeniu Zgromadzenia w jego zastępstwie działa Wiceprzewodniczący lub, jeśli Wiceprzewodniczący jest również nieobecny, osoba określona w regulaminie prac Zgromadzenia lub, jeśli taka osoba również nie jest obecna, inna osoba wyznaczona przez Zgromadzenie.

185. Wykluczenie Przewodniczącego albo Wiceprzewodniczącego z przewodniczenia obradom podczas rozpatrywania uchwały w sprawie usunięcia z urzędu

- (1) Gdy w czasie posiedzenia Rady Ustawodawczej rozważane jest podjęcie uchwały w sprawie usunięcia Przewodniczącego z urzędu – Przewodniczący, a gdy rozważane jest podjęcie uchwały w sprawie usunięcia z urzędu Wiceprzewodniczącego – Wiceprzewodniczący nie przewodniczy obradom, choć pozostaje na sali, a postanowienia art. 184 ust. (2) mają zastosowanie do takiego posiedzenia tak, jak do posiedzenia, na

którym odpowiednio Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący, byłby nieobecny.

(2) Przewodniczący korzysta z prawa do zabierania głosu i uczestniczenia w inny sposób w obradach Rady Ustawodawczej w czasie, gdy w Radzie rozważane jest podjęcie uchwały w sprawie usunięcia Przewodniczącego z urzędu; niezależnie jednak od postanowień art. 189, jest on uprawniony wyłącznie do udziału w pierwszym głosowaniu nad taką uchwałą lub nad jakąkolwiek inną sprawą w czasie tych obrad, ale nie może głosować w sytuacji równego podziału głosów.

186. Uposażenia i dodatki Spikera, Zastępcy Spikera oraz Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego

Spikerowi, Zastępcy Spikera Zgromadzenia Ustawodawczego oraz Przewodniczącemu i Wiceprzewodniczącemu Rady Ustawodawczej wypłaca się takie uposażenia i dodatki, jakie Ciało Ustawodawcze stanu może określić w ustawie, a do czasu ustanowienia przepisów w tej sprawie – wynagrodzenia i dodatki określone w Drugim Załączniku.

187. Kancelaria stanowego Ciała Ustawodawczego

(1) Izba lub każda z Izb stanowego Ciała Ustawodawczego dysponuje osobną obsługą kancelaryjną.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie mogą być rozumiane – gdy Ciało Ustawodawcze stanu ma Radę Ustawodawczą – jako wykluczające tworzenie stanowisk wspólnych dla obu Izb tego Ciała Ustawodawczego.

(2) Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy określać zasady naboru pracowników obsługi kancelaryjnej Izby lub Izby stanowego Ciała Ustawodawczego oraz warunki służby osób do niej powołanych.

(3) Do czasu uchwalenia przez stanowe Ciało Ustawodawcze ustawy, o której mowa w ust. (2), Gubernator może, po zasięgnięciu opinii odpowiednio Spikera Zgromadzenia Ustawodawczego lub Przewodniczącego Rady Ustawodawczej, wydać przepisy w sprawie naboru pracowników obsługi kancelaryjnej Zgromadzenia lub Rady oraz warunków służby osób do niej powołanych, a przepisy wydane w tym trybie

winy być zgodne z przepisami ustawy uchwalonej na mocy tego ustępu.

Prace Ciała Ustawodawczego

188. Przysięga lub ślubowanie

Przed objęciem urzędu każdy członek Ciała Ustawodawczego lub Rady Ustawodawczej stanu składa i podpisuje w obecności Gubernatora lub osoby przez niego wyznaczonej przysięgę albo ślubowanie w brzmieniu określonym w Trzecim Załączniku.

189. Głosowanie w Izbach, uprawnienie Izb do działania niezależnie od braków w obsadzie oraz braku kworum

(1) Nie naruszając innych postanowień niniejszej Konstytucji, wszelkie sprawy rozpatrywane podczas posiedzenia Izby Ciała Ustawodawczego stanu rozstrzyga się większością głosów członków obecnych i biorących udział w głosowaniu, z wyłączeniem Spikera lub Przewodniczącego albo osoby działającej w zastępstwie Przewodniczącego lub Spikera.

Przewodniczący lub Spiker albo osoba pełniąca jego obowiązki nie bierze udziału w pierwszym głosowaniu, ale w przypadku równej liczby głosów ma głos decydujący i z niego korzysta.

(2) Każdej z Izb Ciała Ustawodawczego stanu przysługuje uprawnienie do działania niezależnie od niepełnej obsady mandatów, a obrady Ciała Ustawodawczego stanu pozostają ważne, mimo że po ich zakończeniu stwierdzono, że osoba, która nie była do tego uprawniona, przebywała na sali, głosowała lub w inny sposób brała udział w obradach.

(3) Do czasu gdy Ciała Ustawodawcze stanu nie określi w ustawie inaczej, kworum niezbędne do przeprowadzenia posiedzenia Izby Ciała Ustawodawczego stanu wynosi dziesięciu członków lub jedną dziesiątą ogólnej liczby członków Izby, w zależności, która liczba jest większa.

(4) Jeśli w czasie posiedzenia Zgromadzenia Ustawodawczego stanu lub Rady Ustawodawczej stanu zabraknie kworum, Spiker lub Przewodniczący albo osoba pełniąca ich obowiązki jest obowiązany do odroczenia obrad Izby lub zawieszenia posiedzenia do czasu przywrócenia kworum.

190. Wygaśnięcie mandatu

(1) Nikt nie może być jednocześnie członkiem obydwu Izb Ciała Ustawodawczego stanu, a Ciało Ustawodawcze w formie ustawy określi wygaśnięcie mandatu w jednej z Izb przez osobę wybraną na członka obu Izb.

(2) Nikt nie może być jednocześnie członkiem Ciała Ustawodawczego w dwóch lub więcej stanach określonych w Pierwszym Załączniku, a gdy na członka Ciał ustawodawczych dwu lub więcej stanów wybrana zostanie ta sama osoba, po upływie okresu jaki zostanie określony w przepisach wydanych przez Prezydenta, mandat tej osoby w Ciałach Ustawodawczych wszystkich stanów wygasa, chyba że wcześniej zrzekła się mandatu w Ciałach Ustawodawczych wszystkich stanów z wyjątkiem jednego.

(3) Jeśli członek Izby Ciała Ustawodawczego stanu:

(a) spełnia przesłanki utraty mandatu, o których mowa w art. 191 ust. (1) lub (2); lub

(b) zrzecnie się mandatu, przedstawiając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie, odpowiednio na ręce Spikera lub Przewodniczącego, a zrzeczenie to zostanie przyjęte przez odpowiednio Spikera lub Przewodniczącego,

jego mandat z tą chwilą wygasa.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli w przypadku zrzeczenia się mandatu, o którym mowa w pkt (b), odpowiednio Przewodniczący lub Spiker uzna, na podstawie otrzymanych informacji lub na innych podstawach, lub po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, jakie uzna za właściwe, że zrzeczenie nie nastąpiło dobrowolnie lub w dobrej wierze – nie przyjmuje tego zrzeczenia.

(4) Jeśli członek Izby Ciała Ustawodawczego stanu przez sześćdziesiąt dni jest nieobecny na wszystkich posiedzeniach Izby bez jej zgody, Izba może stwierdzić wygaśnięcie mandatu.

Niezależnie od powyższych postanowień, do okresu sześćdziesięciu dni, o którym mowa powyżej, nie zalicza się okresu

przerwy między sesjami Izby albo odroczenia sesji, trwających dłużej niż cztery kolejne dni.

191. Utrata prawa do bycia wybranym

(1) Na członka Zgromadzenia Ustawodawczego stanu ani na członka Rady Ustawodawczej stanu nie może zostać wybrany, ani jeśli został wybrany, nie może sprawować mandatu, nikt, kto:

(a) sprawuje za wynagrodzeniem urząd podległy rządowi Indii lub rządowi stanu określonego w Pierwszym Załączniku inny niż urząd określony przez Ciało Ustawodawcze stanu w ustawie jako urząd, którego sprawowanie nie wyklucza takiego członkostwa;

(b) jeśli jest niepoczytalny i został za takiego uznany przez właściwy sąd;

(c) jeśli jest niewypłacalny i jest niewypłacalnym dłużnikiem;

(d) jeśli nie jest obywatelem Indii, dobrowolnie przyjął obywatelstwo obcego państwa albo wiąże go deklaracja lojalności lub posłuszeństwa obcemu państwu;

(e) utracił taką zdolność w następstwie uchwalenia ustawy przez Parlament lub na jej podstawie.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego ustępu za osobę sprawującą za wynagrodzeniem urząd podległy rządowi Indii lub rządowi stanu określonego w Pierwszym Załączniku nie uznaje się ministra Unii lub tego stanu.

(2) Nie może zostać członkiem Zgromadzenia Ustawodawczego lub Rady Ustawodawczej stanu osoba, która nie jest do tego uprawniona na mocy Dziesiątego Załącznika.

192. Podjęcie decyzji w sprawie niezdolności do bycia członkiem

(1) Jeśli pojawi się wątpliwość, czy wobec członka Izby Ciała Ustawodawczego stanu zachodzą przesłanki określone w art. 191 ust. (1), sprawę tę przekazuje się do rozstrzygnięcia Gubernatorowi, którego decyzja jest ostateczna.

(2) Przed podjęciem decyzji w takiej sprawie Gubernator zasięga opinii Komisji Wyborczej i działa zgodnie z tą opinią.

193. Kara za udział w obradach i głosowanie przed złożeniem przysięgi lub ślubowania, o których mowa w art. 99 lub za brak zdolności do bycia wybranym albo jej utraty

Kto bierze udział w obradach lub głosuje jako członek Zgromadzenia Ustawodawczego lub Rady Ustawodawczej stanu, zanim wypełnił obowiązki określone w art. 188, lub jeśli jest świadom, że nie ma zdolności do bycia wybranym, albo że ją utracił, podlega karze grzywny w wysokości pięciuset rupii za każdy dzień, w którym bierze udział w obradach lub głosowaniach, podlegającą egzekucji jako dług względem stanu.

*Uprawnienia, przywileje i immunitety stanowych
Ciał Ustawodawczych i ich członków*

194. Uprawnienia, przywileje i inne sprawy Izb Ciał Ustawodawczych, ich członków oraz komisji

(1) Mając na względzie postanowienia niniejszej Konstytucji oraz zasady i przepisy regulaminów Ciał Ustawodawczych regulujące przebieg obrad, w każdym Ciele Ustawodawczym stanu zapewnia się swobodę wypowiedzi.

(2) Żaden z członków Ciała Ustawodawczego stanu nie może być pociągnięty do odpowiedzialności przed jakimkolwiek sądem za treść swoich wypowiedzi ani za sposób głosowania w Ciele Ustawodawczym lub jakiegokolwiek jego komisji; nikt nie ponosi takiej odpowiedzialności za opublikowanie przez Izbę takiego Ciała Ustawodawczego lub z jej upoważnienia sprawozdania, wystąpienia, wyników głosowań lub stenogramów.

(3) W pozostałych sprawach uprawnienia, przywileje i immunitety Izby Ciała Ustawodawczego stanu oraz jego członków i komisji Ciało Ustawodawcze może określić w formie ustawy, a do czasu ich określenia uprawnienia te, przywileje i immunitety traktuje się jako tożsame z uprawnieniami, przywilejami i immunitetami przysługującymi Izbie, jej członkom i komisjom bezpośrednio przed wejściem w życie art. 26 Aktu Konstytucyjnego (Czterdziesta Czwarta Poprawka) z 1978 r.

(4) Postanowienia ust. (1), (2) i (3) mają zastosowanie wobec osób, którym na mocy niniejszej Konstytucji przysługuje prawo wypowiedzi w trakcie obrad Izby Ciała Ustawodawczego stanu

bądź jej komisji lub brania udziału w obradach w inny sposób, na takich samych zasadach, jak wobec członków Ciała Ustawodawczego.

195. Uposażenia i dodatki członków

Członkowie Zgromadzenia Ustawodawczego stanu i Rady Ustawodawczej stanu są uprawnieni do otrzymywania uposażeń i dodatków, jakie Ciała Ustawodawcze stanu może określić w ustawie, a do czasu uchwalenia przepisów w tej sprawie uposażenia i dodatki wypłaca się w wysokości i na warunkach, które miały zastosowanie do członków Zgromadzenia Ustawodawczego odpowiedniej prowincji bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji.

Postępowanie ustawodawcze

196. Postanowienia dotyczące wnoszenia projektów ustaw oraz warunków ich przyjęcia

(1) Mając na względzie postanowienia art. 198 i 207, dotyczące projektów ustaw o finansach publicznych oraz innych projektów ustaw finansowych, w stanie, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, projekt ustawy może zostać wniesiony do którejkolwiek z Izby Ciała Ustawodawczego.

(2) Mając na względzie postanowienia art. 197 i 198, w stanie, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, projekt ustawy nie może zostać uznany za przyjęty przez Izby Ciała Ustawodawczego, jeśli nie został zaakceptowany przez obydwie Izby bez poprawek lub z takimi poprawkami, które przyjęły obydwie Izby.

(3) Projekt ustawy rozpatrywany w Ciele Ustawodawczym stanu nie podlega dyskontynuacji w następstwie zamknięcia sesji tej Izby lub Izb.

(4) Projekt ustawy rozpatrywany w Radzie Ustawodawczej stanu, który nie został uchwalony przez Zgromadzenie Ustawodawcze, nie podlega dyskontynuacji w następstwie rozwiązania Zgromadzenia.

(5) Projekt ustawy rozpatrywany w Zgromadzeniu Ustawodawczym stanu, albo który został uchwalony przez Zgromadzenie Ustawodawcze stanu i rozpatrywany jest w Radzie

Ustawodawczej, w następstwie rozwiązania Zgromadzenia podlega dyskontynuacji.

197. Ograniczenie uprawnień Rady Ustawodawczej w odniesieniu do projektów innych niż projekty ustaw o finansach publicznych

(1) Jeśli po przyjęciu projektu ustawy przez Zgromadzenie Ustawodawcze stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, i po przekazaniu go Radzie Ustawodawczej:

- (a) projekt zostanie odrzucony przez Radę; lub
- (b) od dnia otrzymania projektu przez Radę upłynie więcej niż trzy miesiące, a projekt nie zostanie przyjęty;
- (c) projekt zostanie przyjęty przez Radę z poprawkami, na które Zgromadzenie Ustawodawcze nie wyrazi zgody;

Zgromadzenie Ustawodawcze może, mając na względzie przepisy regulaminu określającego jego prace, uchwalić projekt ponownie na tej samej lub jednej z następujących po niej sesji bez poprawek lub z poprawkami, jeśli takie zostały dokonane, wniesionymi bądź zaproponowanymi przez Radę Ustawodawczą lub z nią uzgodnionymi, a następnie przekazać projekt Radzie Ustawodawczej w brzmieniu, w jakim został przyjęty.

(2) Jeśli po ponownym przyjęciu projektu przez Zgromadzenie Ustawodawcze w tym trybie i przekazaniu go Radzie Ustawodawczej:

- (a) projekt zostanie odrzucony przez Radę; lub
- (c) od dnia otrzymania projektu przez Radę upłynie więcej niż miesiąc, a projekt nie zostanie uchwalony;
- (c) projekt zostanie przyjęty przez Radę z poprawkami, na które Zgromadzenie Ustawodawcze nie wyrazi zgody;

projekt uznaje się za uchwalony przez Izby Ciała Ustawodawczego stanu w brzmieniu, w którym został ponownie uchwalony przez Zgromadzenie Ustawodawcze, z poprawkami, jeśli takie zostały dokonane, wniesionymi lub zaproponowanymi przez Radę Ustawodawczą, i na które Zgromadzenie Ustawodawcze wyraziło zgodę.

(3) Niniejszy artykuł nie ma zastosowania do projektu ustawy o finansach publicznych.

198. Szczególna procedura wobec projektów ustaw o finansach publicznych

(1) Projekt ustawy o finansach publicznych nie może zostać wniesiony do Rady Ustawodawczej.

(2) Po przyjęciu projektu ustawy o finansach publicznych przez Zgromadzenie Ustawodawcze stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, projekt ten przekazywany jest Radzie Ustawodawczej w celu uzyskania jej rekomendacji, a Rada Ustawodawcza – w terminie czternastu dni od dnia otrzymania projektu – zwraca go Zgromadzeniu Ustawodawczemu wraz z rekomendacjami, a Zgromadzenie Ustawodawcze może odrzucić wszystkie albo niektóre z rekomendacji Rady Ustawodawczej.

(3) Gdy Zgromadzenie Ustawodawcze zaakceptuje którąkolwiek z rekomendacji Rady Ustawodawczej, projekt ustawy o finansach publicznych uznaje się za przyjęty przez obydwie Izby wraz z poprawkami zgłoszonymi przez Radę Ustawodawczą i zaakceptowanymi przez Zgromadzenie Ustawodawcze.

(4) Gdy Zgromadzenie Ustawodawcze nie zaakceptuje żadnej z rekomendacji Rady Ustawodawczej, projekt ustawy o finansach publicznych uznaje się za przyjęty przez obydwie Izby w brzmieniu, w którym został przyjęty przez Zgromadzenie Ustawodawcze, bez poprawek zgłoszonych przez Radę Ustawodawczą.

(5) Gdy projekt ustawy o finansach publicznych przyjęty przez Zgromadzenie Ustawodawcze i przekazany Radzie Ustawodawczej w celu uzyskania jej rekomendacji nie zostanie zwrócony Zgromadzeniu Ustawodawczemu w terminie czternastu dni, o którym mowa wyżej, uznaje się go za przyjęty przez obydwie Izby z upływem tego terminu, w brzmieniu, w którym został przyjęty przez Zgromadzenie Ustawodawcze.

199. Definicja „projektów ustaw o finansach publicznych”

(1) Na potrzeby niniejszego Rozdziału projekt ustawy uznaje się za projekt ustawy o finansach publicznych, jeśli zawiera wyłącznie przepisy dotyczące wszystkich lub niektórych z następujących spraw:

- (a) nakładania, znoszenia, umarzania, zmiany lub uregulowania jakiegokolwiek podatku;
- (b) regulacji zaciągania pożyczek lub udzielenia dowolnej gwarancji przez stan lub nowelizacji ustawy dotyczącej zobowiązań finansowych zaciągniętych lub mających zostać zaciągnięte w przyszłości przez stan;
- (c) nadzoru nad Funduszem Skonsolidowanym lub Funduszem Rezerwy Finansowej stanu, wpłacania środków pieniężnych do tych Funduszy i wypłacania z nich środków pieniężnych;
- (d) wydatkowania środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego stanu;
- (e) wskazania, które z wydatków uznaje się za obciążające Fundusz Skonsolidowany stanu lub zwiększające wysokość takich wydatków;
- (f) przyjmowania środków pieniężnych na rachunek Funduszu Skonsolidowanego stanu lub na państwowy rachunek stanu, a także nadzoru nad takimi środkami lub ich wydatkowania; lub
- (g) jakiegokolwiek innej kwestii powiązanej z którąkolwiek ze spraw określonych w punktach od (a) do (f).

(2) Projekt ustawy nie uznaje się za projekt ustawy o finansach publicznych wyłącznie z tego powodu, że przewiduje nałożenie grzywnien bądź innych kar pieniężnych albo obowiązek dochodzenia lub dokonywania opłat za koncesję lub opłat za świadczone usługi albo z tego powodu, że przewidują nałożenie, zniesienie, zmniejszanie wymiaru, zmianę lub uregulowanie jakiegokolwiek podatku przez władze lokalne lub ich organ na lokalne potrzeby.

(3) Gdy pojawi się spór czy projekt ustawy wniesiony do Ciała Ustawodawczego stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, jest projektem ustawy o finansach publicznych, decyzja Spikera Zgromadzenia Ustawodawczego stanu w tej sprawie jest ostateczna.

(4) Na każdym projekcie ustawy o finansach publicznych przedstawianym Radzie Ustawodawczej na mocy art. 198, a także przedkładanym Gubernatorowi w celu udzielenia sankcji

zgodnie z art. 200, umieszcza się podpis Spikera Zgromadzenia Ustawodawczego poświadczający, że jest to projekt ustawy o finansach publicznych.

200. Udzielenie sankcji projektom

Gdy projekt został przyjęty przez Zgromadzenie Ustawodawcze stanu lub, w przypadku stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, został przyjęty przez obydwie Izby Ciała Ustawodawczego stanu, przedkłada się go Gubernatorowi, a Gubernator udziela projektowi sankcji albo odmawia jej udzielenia, albo też pozostawia projekt do rozważenia przez Prezydenta.

Niezależnie od powyższych postanowień Gubernator, jeśli nie jest to projekt ustawy o finansach publicznych, może – niezwłocznie po przedstawieniu mu projektu w celu udzielenia sankcji – zwrócić projekt Izbie lub Izdom z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie projektu w całości lub jego określonych przepisów, a w szczególności rozważenia potrzeby wprowadzenia poprawek, jakie Gubernator może przedstawić we wniosku; gdy projekt zostanie zwrócony w tym trybie, Izba lub Izby rozpatrują go odpowiednio, a jeśli projekt ten zostanie ponownie przyjęty przez Izbę lub Izby z poprawkami lub bez nich, i przedstawiony Gubernatorowi w celu udzielenia sankcji, Gubernator jest obowiązany tej sankcji udzielić.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, Gubernator może nie udzielić projektowi sankcji, a pozostawić go do rozważenia Prezydentowi, o ile naruszałby on uprawnienia Sądu Wyższego w taki sposób, że zagrażałoby to jego pozycji określonej niniejszą Konstytucją.

201. Projekty ustaw przekazane do rozważenia

Gdy projekt został przekazany Prezydentowi przez Gubernatora do rozważenia, Prezydent udziela projektowi sankcji albo odmawia jej udzielenia.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy projekt ustawy nie jest projektem ustawy o finansach publicznych, Prezydent może zobowiązać Gubernatora do zwrócenia projektu Izbie lub – zależnie od przypadku – Izdom Ciała Ustawodawczego stanu wraz z wnioskiem, o którym mowa w pierwszym przepisie uzupełniającym

do art. 200, a Izba lub Izby, po otrzymaniu zwróconego projektu, rozpatrują go ponownie w terminie sześciu miesięcy od dnia otrzymania wniosku; jeśli projekt ustawy zostanie ponownie uchwalony przez Izbę lub Izby z poprawkami lub bez nich, przedkłada się go ponownie do rozważenia Prezydentowi.

Postępowanie w sprawach finansowych

202. Roczny preliminarz finansów publicznych

(1) Gubernator w każdym roku finansowym poleca przedstawienie Izbie lub Izbowi Ciała Ustawodawczego stanu szacunkowych wpływów i wydatków stanu na ten rok, dalej w niniejszej Części zwanego „rocznym preliminarzem finansów publicznych”.

(2) Zestawienie wydatków zawarte w rocznym preliminarzu finansów publicznych przedstawiają oddzielnie:

(a) sumy niezbędne na pokrycie wydatków określonych w niniejszej Konstytucji jako wydatki obciążające Fundusz Skonsolidowany stanu; oraz

(b) sumy niezbędne na pokrycie innych wydatków, które proponuje się pokryć z Funduszu Skonsolidowanego stanu,

a także rozróżniają wydatki pokrywane z rachunku przychodów od innych wydatków.

(3) Następujące wydatki stanowią wydatki obciążające Fundusz Skonsolidowany każdego stanu:

(a) wynagrodzenie i dodatki Gubernatora oraz inne wydatki związane z jego urzędem;

(b) uposażenia i dodatki Spikera i Zastępcy Spikera Zgromadzenia Ustawodawczego oraz w przypadku stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, także Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego Rady Ustawodawczej;

(c) zobowiązania dłużne stanu w tym odsetki, obciążenia na rzecz funduszu amortyzacyjnego oraz obciążenia związane ze spłatą [zadłużenia] oraz inne wydatki związane z zaciąganiem pożyczek, obsługą i spłatą zadłużenia;

(d) wydatki związane z wynagrodzeniami i dodatkami sędziów Sądu Wyższego;

- (e) sumy niezbędne do wykonania jakiegokolwiek wyroku, nakazu lub uchwały sądu lub trybunału arbitrażowego;
- (f) wszelkie pozostałe wydatki określone w niniejszej Konstytucji lub przez Parlament w formie ustawy jako stanowiące takie obciążenie.

203. Procedura w Ciele Ustawodawczym dotycząca oszacowań

(1) Oszacowań odnoszących się do wydatków obciążających Fundusz Skonsolidowany stanu nie poddaje się pod głosowanie w Zgromadzeniu Ustawodawczym, jednak postanowienia niniejszego ustępu nie naruszają uprawnień Izby do przeprowadzenia nad nimi debaty.

(2) W zakresie, w jakim oszacowania, o których mowa powyżej, odnoszą się do innych wydatków, przedkładane są Zgromadzeniu Ustawodawczemu w postaci wniosków o przyznanie dotacji, a Zgromadzeniu Ustawodawczemu przysługuje uprawnienie do wyrażania zgody na wnioskowane wydatki albo odmowy jej udzielenia albo wyrażania zgody na nie z jednoczesnym obniżeniem kwoty określonej we wnioskach.

(3) Każdy z wniosków o przyznanie dotacji może zostać przedstawiony wyłącznie z rekomendacji Gubernatora.

204. Projekty ustaw upoważniających do wydatkowania środków i zaciągania kredytów

(1) Niezwłocznie po przyznaniu przez Zgromadzenie Ustawodawcze dotacji na mocy art. 203 wnosi się projekt ustawy przewidującej przyznanie środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego stanu, niezbędnych na pokrycie:

- (a) dotacji przyznanych przez Zgromadzenie; oraz
- (b) wydatków obciążających Fundusz Skonsolidowany stanu, ale w żadnym przypadku nie przekraczających sumy wykazanej w preliminarzu uprzednio przedstawionym Izbie lub Izdom.

(2) Do takiego projektu nie wnosi się w żadnej Izbie lub w Izbach Ciała Ustawodawczego stanu poprawek, których następstwem byłyby zmiany wysokości lub przeznaczenia dotacji przyznanej w tym trybie lub zmiany wysokości wydatków

obciążających Fundusz Skonsolidowany stanu, a decyzja osoby przewodniczącej obradom w sprawie niedopuszczalności poprawki na mocy niniejszego ustępu jest ostateczna.

(3) Mając na względzie postanowienia art. 205 i 206, z Funduszu Skonsolidowanego stanu nie można wydatkować żadnych środków pieniężnych, z wyjątkiem środków przyznanych na mocy ustawy uchwalonej zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

205. Zwiększenie dotacji, środki dodatkowe i nadwyżki

(1) Gubernator winien:

(a) jeśli kwota określona w ustawie uchwalonej zgodnie z postanowieniami art. 204 w celu wydatkowania na określony cel w bieżącym roku finansowym okaże się niewystarczająca dla realizacji celów przewidzianych na ten rok lub gdy w trakcie roku finansowego zaistnieje potrzeba zwiększenia dotacji lub przyznania dodatkowych środków na nowe cele nie przewidziane w rocznym preliminarzu finansów publicznych na ten rok, lub

(b) jeśli w roku finansowym wysokość środków pieniężnych wydatkowanych na jakikolwiek cel przekroczyła kwotę przeznaczoną na ten cel w danym roku,

polecić przedstawienie Izbie lub Izbom Ciała Ustawodawczego stanu dodatkowego preliminarza zawierającego szacunkową kwotę tego wydatku lub, w zależności od przypadku, polecić przedstawienie Zgromadzeniu Ustawodawczemu wniosku o pokrycie przekroczonych wydatków.

(2) Postanowienia art. 202, 203 i 204 mają zastosowanie do każdego preliminarza i wydatku lub wniosku, jak również do każdej uchwalonej w przyszłości ustawy upoważniającej do przyznania środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego stanu na pokrycie wydatków lub dotacji w odniesieniu do takich wniosków, tak samo jak mają zastosowanie do rocznych preliminarzy finansów publicznych i wydatków w nich określonych oraz do wniosków o dotację, a także ustaw, które zostaną w przyszłości uchwalone w celu upoważnienia

do wydatkowania środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego stanu na pokrycie takich wydatków lub dotacji.

206. Uchwalanie zaliczek, wyrażenie zgody na nieprzewidziane wydatki i dotacje nadzwyczajne

(1) Niezależnie od treści powyższych postanowień niniejszego Rozdziału, Zgromadzenie Ustawodawcze jest uprawnione do:

(a) wyrażenia zgody na przekazanie zaliczki tytułem przewidywanych wydatków na część danego roku finansowego, zanim zostanie zakończona procedura określona w art. 203 w celu przyznania takiej zaliczki oraz zanim zgodnie z postanowieniami art. 204 zostanie uchwalona ustawa w odniesieniu do tych wydatków;

(b) przyznawania dotacji na pokrycie nieprzewidzianych wydatków z zasobów finansowych stanu, gdy z powodu skali lub nieokreślonego charakteru świadczeń taki wniosek nie może zostać przedstawiony wraz ze szczegółowym uzasadnieniem zwykle przedstawianym w rocznym preliminarzu finansów publicznych;

(c) przyznawania dotacji nadzwyczajnej, która nie jest przewidziana w części preliminarza na rzecz tego typu świadczenia w danym roku finansowym;

Ciało Ustawodawcze stanu jest uprawnione do usankcjonowania w formie ustawy dotacji celowych, na które wydatkowano środki z Funduszu Skonsolidowanego stanu.

(2) Postanowienia art. 203 i 204 mają zastosowanie do przyznawania dotacji na mocy ust. (1) oraz do jakiegokolwiek ustawy uchwalonej na mocy tego ustępu, jak również do przyznawania dotacji dotyczących wydatków określonych w rocznym preliminarzu finansów publicznych, a także do ustawy uchwalonej w celu usankcjonowania wydatków środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego stanu na pokrycie takich wydatków.

207. Przepisy szczególne dotyczące projektów ustaw finansowych

(1) Projekt ustawy lub poprawka do ustawy, zawierające przepis dotyczący spraw określonych w artykule 199 ust. (1)

w punktach od (a) do (f), mogą zostać wniesione i rozpatrzone wyłącznie z rekomendacji Gubernatora, a projekt ustawy zawierający takie przepisy nie jest przedstawiany Radzie Ustawodawczej.

Niezależnie od powyższych postanowień, rekomendacja, o której mowa w niniejszym ustępie, nie jest wymagana do rozpatrzenia poprawki wprowadzającej przepis przewidujący obniżenie lub zniesienie jakiegokolwiek podatku.

(2) Projekt ustawy lub poprawki do ustawy nie uznaje się za zawierający przepis dotyczący wymienionych wyżej spraw z tego tylko powodu, że przewidują nałożenie grzywnien lub innych kar pieniężnych albo obowiązek dochodzenia lub dokonywania opłat za koncesję lub opłat za świadczone usługi albo z tego tylko powodu, że przewidują nałożenie, zniesienie, zmniejszanie wymiaru, zmianę lub uregulowania podatku przez jakiegokolwiek władze lokalne lub ich organ na lokalne potrzeby.

(3) Projekt ustawy, którego uchwalenie i wejście w życie pociągałoby za sobą wydatki z Funduszu Skonsolidowanego stanu, nie może zostać przyjęty przez Izbę Ciała Ustawodawczego stanu, o ile Gubernator nie rekomendował tej Izbie rozpatrzenia tego projektu.

Ogólne postanowienia dotyczące procedury

208. Regulaminy Izby

(1) Każda Izba Ciała Ustawodawczego stanu może, przestrzegając postanowień niniejszej Konstytucji, ustanowić regulaminy określające prace i tok obrad.

(2) Do czasu uchwalenia regulaminów, o których mowa w ust. (1), przepisy określające procedurę i porządek prac, obowiązujące bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, w odniesieniu do Ciała Ustawodawczego odpowiedniej prowincji obowiązują w odniesieniu do Ciała Ustawodawczego stanu z zastrzeżeniem zmian i dostosowań, jakie mogą zostać w nich dokonane odpowiednio przez Spikera Zgromadzenia Ustawodawczego lub Przewodniczącego Rady Ustawodawczej.

(3) W stanie, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, Gubernator, po zasięgnięciu opinii Spikera Zgromadzenia Ustawodawczego i Przewodniczącego Rady Ustawodawczej, może ustanowić przepisy określające sposób porozumiewania się Izb.

209. Ustawowa regulacja postępowania w Ciele Ustawodawczym w sprawach finansów publicznych

Ciało Ustawodawcze stanu może, w celu terminowego rozpatrzenia spraw dotyczących finansów publicznych, określić w formie ustawy procedury i porządek prac w Izbie lub Izbach Ciała Ustawodawczego stanu w odniesieniu do wszelkich spraw finansowych lub wobec jakiegokolwiek projektu przewidującego wydatkowanie środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego stanu, a jeżeli jakkolwiek przepis tak uchwalonej ustawy jest niezgodny z jakimkolwiek przepisem uchwalonym przez jedną z Izb Ciała Ustawodawczego stanu na mocy art. 208 ust. (1) lub przepisem lub regulaminem mającym zastosowanie do Ciała Ustawodawczego stanu na mocy ust. (2) tego artykułu, to mimo to przepis ustawy ma pierwszeństwo.

210. Język używany w Parlamencie

(1) Niezależnie od postanowień Części XVII, wraz z zastrzeżeniem postanowień art. 348, obrady w Ciele Ustawodawczym stanu prowadzone są w języku lub językach urzędowych stanu albo w języku hindi lub angielskim.

Niezależnie od powyższych postanowień, odpowiednio Spiker Zgromadzenia Ustawodawczego lub Przewodniczący Rady Ustawodawczej albo osoba działająca w ich zastępstwie, może zezwolić członkowi, który nie potrafi w sposób właściwy wyrazić się w którymkolwiek z wymienionych języków, na zwracanie się do Izby w jego języku ojczystym.

(2) Jeśli Ciało Ustawodawcze stanu w formie ustawy nie postanowi inaczej, niniejszy artykuł, po upływie piętnastu lat od dnia wejścia w życie niniejszej Konstytucji, wywołuje taki skutek, jak gdyby słowa „lub angielskim” zostały w nim pominięte. Niezależnie od powyższych postanowień, w odniesieniu do Ciał Ustawodawczych stanów Himacjal Pradesz, Manipur, Meghalaja i Tripura niniejszy ustęp stosuje się w taki sposób,

jak gdyby występujące w nim słowa „piętnaście lat” zostały zastąpione słowami „dwadzieścia pięć lat”.

Niezależnie od powyższych postanowień, w odniesieniu do Ciała Ustawodawczych stanów Arunaczal Pradesz, Goa i Mizoram niniejszy ustęp stosuje się w taki sposób, jak gdyby występujące w nim słowa „piętnaście lat” zostały zastąpione słowami „czterdzieści lat”.

211. Ograniczenia prowadzenia debaty w trakcie obrad Ciała Ustawodawczego

W Ciele Ustawodawczym stanu nie przeprowadza się debaty na temat działalności żadnego z sędziów Sądu Najwyższego lub Sądu Wyższego, związanej z wykonywaniem przez nich ich obowiązków.

212. Wyłączenie przebiegu prac Ciała Ustawodawczego spod kontroli sądowej

(1) Ważność przebiegu prac w Ciele Ustawodawczym stanu nie może być kwestionowana przed sądami ze względu na domniemanie naruszenia procedury.

(2) Żaden funkcjonariusz ani członek Ciała Ustawodawczego stanu, któremu w niniejszej Konstytucji lub na jej mocy zostały powierzone uprawnienia w zakresie stosowania regulaminowych procedur lub prowadzenia prac lub utrzymywania porządku w Ciele Ustawodawczym w zakresie wykonywania tych uprawnień, nie podlega jurysdykcji żadnego z sądów.

Rozdział IV.

Uprawnienia prawodawcze Gubernatora

213. Uprawnienie Gubernatora do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy w okresie przerwy w pracach Ciała Ustawodawczego

(1) Jeśli w dowolnym czasie, z wyjątkiem okresu, w którym Zgromadzenie Ustawodawcze stanu obraduje na sesji, lub gdy w danym stanie istnieje Rada Ustawodawcza, z wyjątkiem okresu, w którym obydwie Izby Ciała Ustawodawczego obradują na sesji, Gubernator uzna, że zaistniały okoliczności przemawiające za koniecznością podjęcia przez niego

bezwzględnych działań, może wydawać rozporządzenia z mocą ustawy, jakie jego zdaniem są niezbędne w zaistniałych okolicznościach.

Niezależnie od powyższych postanowień, Gubernator nie może wydać takiego rozporządzenia z mocą ustawy bez otrzymania dyspozycji od Prezydenta, jeśli:

- (a) projekt ustawy zawierający przepisy w tej samej sprawie wymagałby na mocy niniejszej Konstytucji uprzedniego wyrażenia zgody przez Prezydenta na wniesienie tego projektu w Ciele Ustawodawczym; lub
- (b) jeśli uznałby za niezbędne przedłożenie projektu ustawy zawierającego przepisy w tej samej sprawie do rozważenia Prezydentowi; lub
- (c) Akt Ciała Ustawodawczego stanu zawierający przepisy w tej samej sprawie byłby na mocy niniejszej Konstytucji nieważny, chyba że zostałby przedłożony Prezydentowi do rozważenia i uzyskał jego sankcję.

(2) Rozporządzenie z mocą ustawy wydane na mocy niniejszego artykułu ma taką samą moc obowiązującą i wywołuje takie same skutki, jak Akt Ciała Ustawodawczego stanu, na który Gubernator wyraził zgodę, jednakże każde rozporządzenie z mocą ustawy:

- (a) przedkłada się Zgromadzeniu Ustawodawczemu stanu, a gdy w danym stanie istnieje Rada Ustawodawcza – obydwu Izbom, i przestaje obowiązywać wraz z upływem sześciu tygodni od dnia ponownego zebrania się Ciała Ustawodawczego albo, jeśli przed upływem tego terminu Zgromadzenie Ustawodawcze podejmie uchwałę o odrzuceniu rozporządzenia z mocą ustawy, a Rada Ustawodawcza – jeśli taka istnieje – wyrazi na to zgodę, wraz z przyjęciem uchwały lub wyrażenia na nie zgody przez Radę; oraz
- (b) mogą zostać uchylone przez Gubernatora w dowolnym czasie.

Objaśnienie. – Gdy Izby Ciała Ustawodawczego stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, zostały zwołane w celu ponownego zebrania się w różnych terminach – na potrzeby niniejszego ustępu – okres sześciu tygodni liczony jest od późniejszego z tych terminów.

(3) Jeśli, i w zakresie w jakim rozporządzenie z mocą ustawy wydane na mocy niniejszego artykułu zawiera przepis, który byłby nieważny, gdyby został uchwalony w drodze Aktu Ciała Ustawodawczego, na który wyraził zgodę Gubernator, jest on nieważny.

Niezależnie od powyższych postanowień, mając na względzie realizację postanowień niniejszej Konstytucji dotyczących obowiązywania Aktu Ciała Ustawodawczego stanu sprzecznego z aktem Parlamentu lub obowiązującą ustawą dotyczącą materii enumeratywnie wymienionych na Liście odnoszącej się do wspólnych kompetencji Unii i stanów, rozporządzenie z mocą ustawy wydane na mocy niniejszego artykułu w celu wykonania dyspozycji Prezydenta uznaje się za akt Ciała Ustawodawczego stanu przekazany Prezydentowi do rozważenia, na który wyraził zgodę.

Rozdział V.

Sądy Wyższe w stanach

214. Sądy Wyższe w stanach

Dla każdego stanu ustanawia się Sąd Wyższy.

215. Sądy Wyższe jako sądy postępowania pisemnego¹

Żaden Sąd Wyższy nie podlega nadzorowi jakiegokolwiek sądu i korzysta z wszelkich uprawnień przynależnych takiemu sądowi, w tym z uprawnienia do karania za obrazę sądu.

216. Skład Sądów Wyższych

W skład Sądu Wyższego wchodzi Prezes oraz inni sędziowie, których – o ile uzna to za niezbędne – powołuje Prezydent.

¹ Zob. objaśnienie do art. 129. Wobec Sądu Wyższego nie można stosować szczególnych środków nadzoru (*writs*), o których mowa np. w art. 139, możliwe jest natomiast dopuszczenie od nich apelacji do SN. Zob. art. 135 i 136.

217. Powołanie oraz wymogi sprawowania urzędu sędziego Sądu Wyższego

(1) Sędziów Sądu Wyższego powołuje Prezydent aktem nominacyjnym osobiście podpisanym i opieczętowanym, po uprzednim zapoznaniu się z rekomendacją Narodowej Komisji ds. Powołań Sędziowskich, o której mowa w artykule 124A, a sędzia powołany w tym trybie sprawuje urząd do czasu osiągnięcia wieku określonego w art. 224 – w przypadku sędziego akcesoryjnego lub pełniącego obowiązki sędziego, a w pozostałych przypadkach – do osiągnięcia wieku sześćdziesięciu dwóch lat:

Niezależnie od powyższych postanowień:

(a) sędzia może zrzec się urzędu, przedstawiając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Prezydenta;

(b) sędzia może zostać złożony z urzędu przez Prezydenta w trybie określonym w art. 124 ust. (4) dla złożenia sędziego Sądu Najwyższego;

(c) urząd sędziego ulega opróżnieniu w następstwie powołania tego sędziego przez Prezydenta na sędziego Sądu Najwyższego lub przeniesienia go przez Prezydenta do innego Sądu Wyższego na terytorium Indii.

(2) Sędzią Sądu Wyższego nie może zostać osoba, niebędąca obywatelem Indii i która:

(a) przez co najmniej dziesięć lat nie sprawowała urzędu sędziego na terytorium Indii; lub

(b) przez co najmniej dziesięć lat nie wykonywała zawodu adwokata w Sądzie Wyższym lub kolejno dwóch lub więcej takich sądach.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego ustępu:

(a) przy obliczaniu okresu, w którym osoba sprawowała urząd sędziowski na terytorium Indii, uwzględnia się okres, w którym, po zakończeniu sprawowania jakiegokolwiek urzędu sędziego, osoba ta była adwokatem w Sądzie Wyższym lub sprawowała urząd członka trybunału

lub stanowisko podległe Unii lub stanowisko wymagające szczególnej wiedzy prawniczej;

(aa) przy obliczaniu okresu, w którym osoba była adwokatem w Sądzie Wyższym, uwzględnia się każdy okres, w którym osoba ta, po tym jak uzyskała uprawnienia adwokata, sprawowała dowolny urząd sędziowski lub sprawowała urząd członka trybunału lub stanowisko podlegające Unii albo stanowisko podległe Unii lub stanowi wymagające szczególnej wiedzy prawniczej;

(b) przy obliczaniu okresu, w którym osoba sprawowała urząd sędziowski na terytorium Indii lub była adwokatem w Sądzie Wyższym, uwzględnia się każdy okres przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, w którym osoba ta sprawowała urząd sędziowski na jakimkolwiek terenie, który przed 15 sierpnia 1947 r. wchodził w skład Indii, w rozumieniu Aktu o rządzie Indii z 1935 r., lub była adwokatem w Sądzie Wyższym na takim terenie.

(3) Gdy pojawi się spór dotyczący wieku sędziego Sądu Wyższego, spór ten rozstrzyga Prezydent po zasięgnięciu opinii Prezesa Sądu Najwyższego, a jego decyzja jest ostateczna.

218. Stosowanie do Sądów Wyższych niektórych przepisów odnoszących się do Sądu Najwyższego

Postanowienia art. 124 ust (4) i (5) stosuje się odpowiednio do Sądu Wyższego, zastępując odesłania do Sądu Najwyższego odesłaniami do Sądu Wyższego.

219. Przysięga lub ślubowanie składane przez sędziów Sądów Wyższych

Każda osoba powołana na sędziego Sądu Wyższego przed objęciem urzędu składa i podpisuje, w obecności Gubernatora stanu lub osoby przez niego wyznaczonej, przysięgę lub ślubowanie, w brzmieniu określonym w tym celu w Trzecim Załączniku.

220. Ograniczenia praktyki prawniczej po zaprzestaniu sprawowania urzędu Sędziego

Nikt, kto po wejściu w życie niniejszej Konstytucji sprawował urząd sędziego Sądu Wyższego, nie może być pełnomocnikiem

lub występować przed jakimkolwiek sądem lub organem władzy na terytorium Indii z wyjątkiem Sądu Najwyższego i innych Sądów Wyższych.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu wyrażenie „Sąd Wyższy” nie obejmuje Sądu Wyższego dla stanu określonego w Części B Pierwszego Załącznika, w brzmieniu przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Siódma Poprawka) z 1956 r.

221. Uposażenie i inne świadczenia na rzecz sędziów

(1) Sędziom Sądu Wyższego wypłaca się uposażenia, jakie Parlament może określić w ustawie, a do czasu uchwalenia przepisów w tej sprawie wypłaca się uposażenia określone w Drugim Załączniku.

(2) Każdy sędzia jest uprawniony do takich dodatków, urlopów i świadczeń emerytalnych, jakie mogą zostać określone przez Parlament w ustawie lub na jej podstawie, a do czasu ich określenia do uprawnień określonych w Drugim Załączniku.

Niezależnie od powyższych postanowień, dodatki należne sędziemu, jego uprawnienia do urlopów i świadczeń emerytalnych, nie mogą zostać, po powołaniu go na urząd, zmienione na niekorzyść.

222. Przeniesienie Sędziego z jednego Sądu Wyższego do innego Sądu Wyższego

(1) Prezydent może, działając na podstawie rekomendacji Narodowej Komisji ds. Powołań Sędziowskich, o której mowa w artykule 124A, przenieść sędziego z jednego Sądu Wyższego do innego Sądu Wyższego.

(2) Gdy sędzia zostanie przeniesiony w tym trybie, w okresie swojej służby i po wejściu w życie Aktu Konstytucyjnego (Piętnasta Poprawka) z 1963, jest, jako sędzia innego Sądu Wyższego, uprawniony do otrzymywania, obok swojego wynagrodzenia, dodatku wyrównawczego, jaki może zostać określony przez Parlament w formie ustawy, a do tego czasu dodatku wyrównawczego w wysokości ustalonej przez Prezydenta w rozporządzeniu.

223. Powołanie sędziego pełniącego obowiązki Prezesa Sądu

Gdy urząd Prezesa Sądu Wyższego pozostaje nieobsadzony lub gdy Prezes ten, z powodu nieobecności lub z innego powodu, jest

niezdolny do wykonywania obowiązków, jego obowiązki pełni inny z sędziów Sądu, który może zostać wyznaczony w tym celu przez Prezydenta.

224. Powołanie sędziów akcesoryjnych i pełniących obowiązki sędziego

(1) Jeśli z powodu czasowego wzrostu liczby spraw przed Sądem Wyższym lub z powodu powstałych zaległości w ich rozpatrywaniu Prezydent uzna, że liczba sędziów tego sądu winna zostać tymczasowo zwiększona, może, po zasięgnięciu opinii Narodowej Komisji ds. Powołań Sędziowskich, powołać osoby o odpowiednich kwalifikacjach na wyznaczony przez siebie okres – nieprzekraczający jednak dwóch lat – na sędziów akcesoryjnych sądu.

(2) Gdy którykolwiek z sędziów Sądu Wyższego niebędący Prezesem, z powodu nieobecności lub z innej przyczyny jest niezdolny do wykonywania obowiązków urzędowych lub jest tymczasowo powołany do pełnia obowiązków Prezesa, Prezydent może, po zasięgnięciu opinii Narodowej Komisji ds. Powołań Sędziowskich, powołać osoby o odpowiednich kwalifikacjach do pełnienia obowiązków sędziego tego sądu do czasu podjęcia obowiązków przez stałego sędziego.

(3) Nikt, kto został powołany na sędziego akcesoryjnego Sądu Wyższego lub sędziego pełniącego obowiązki, nie może sprawować urzędu po ukończeniu sześćdziesięciu dwóch lat.

224A. Udział sędziów w stanie spoczynku w posiedzeniach Sądów Wyższych

Niezależnie od postanowień niniejszego Rozdziału, Narodowa Komisja ds. Powołań Sędziowskich może, na wniosek Prezesa Sądu Wyższego dowolnego stanu, za uprzednią zgodą Prezydenta, wezwać każdego, kto sprawował urząd sędziego tego sądu lub dowolnego innego Sądu Wyższego, do udziału w posiedzeniach tego sądu i wykonywania obowiązków sędziego Sądu Wyższego tego stanu, a osobie wezwanej w tym trybie, w okresie gdy bierze udział w posiedzeniach i wykonuje obowiązki sędziego, przysługuje uposażenie, jakie Prezydent określi w rozporządzeniu oraz zakres jurysdykcji, uprawnienia i przywileje przynależne sędziemu

tego sądu, jednakże osoby takiej nie uznaje się za sędziego tego Sądu Wyższego.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisów powyższego artykułu nie można uznawać za nakładające na którąkolwiek z wyżej wymienionych osób obowiązku udziału w posiedzeniach i wykonywania obowiązków sędziego tego Sądu Wyższego, o ile nie wyrazi ona na to zgody.

225. Zakres jurysdykcji działających Sądów Wyższych

Mając na uwadze postanowienia niniejszej Konstytucji oraz przepisy ustawy uchwalonej przez właściwe Ciało Ustawodawcze na mocy uprawnień przyznanych mu niniejszą Konstytucją, zakres jurysdykcji jakiegokolwiek działającego Sądu Wyższego i prawo przez niego stosowane, podobnie jak uprawnienia jego sędziów do wymierzania sprawiedliwości, w tym wszelkie uprawnienia w zakresie regulowania trybu postępowania przed sądem oraz organizacji posiedzeń sądu, a także pracy jego członków orzekających w składzie jednoosobowym lub w poszczególnych Izbach sądu, pozostają takie same, jak przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji.

Niezależnie od powyższych postanowień, po wejściu w życie niniejszej Konstytucji przestają obowiązywać jakiegokolwiek ograniczenia jurysdykcji Sądów Wyższych – jako sądów I instancji – obowiązujące bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, a dotyczące przychodów lub jakichkolwiek czynności podjętych w związku z ich pobieraniem.

226. Uprawnienie Sądu Wyższego do wydawania określonych szczególnych środków nakazu

(1) Niezależnie od postanowień art. 32, każdy Sąd Wyższy jest uprawniony na całym terytorium, na które rozciąga się jego jurysdykcja, do wydawania każdemu podmiotowi lub organowi władzy, w tym odpowiednio do okoliczności rządowi danego terytorium, wytycznych, postanowień lub szczególnych środków nakazu, w tym nakazów o charakterze *habeas corpus*, *mandamus*, zakazów, *quo warranto*, i *certiorari*, w celu wykonania któregośkolwiek z uprawnień nadanych na mocy Części III lub w innym celu.

(2) Przyznane w ust. (1) uprawnienie do wydawania wytycznych, postanowień lub nakazów jakiegokolwiek rządowi, organowi władzy lub podmiotowi może również być wykonywane przez Sąd Wyższy sprawujący jurysdykcję na terytorium, na którym w całości lub w części powstała potrzeba działania w celu jej wykonania, mimo że siedziba takiego rządu lub organu władzy lub miejsce zamieszkania takiego podmiotu nie znajduje się na tym terytorium.

(3) Gdy strona, przeciwko której wydane zostało postanowienie tymczasowe o zabezpieczeniu roszczenia lub zawieszeniu postępowania, albo w postępowaniu odnoszącym się do wniosku, o którym mowa w ust. (1), wydane zostaje postanowienie o charakterze tymczasowym:

(a) bez doręczenia takiej stronie kopii wniosku i wszystkich dokumentów dołączonych do wniosku o wydanie takiego postanowienia; oraz

(b) bez umożliwienia jej wysłuchania w sprawie,

przedstawi Sądowi Wyższemu wniosek o uchylenie takiego postanowienia i przekaże kopię tego wniosku stronie, wobec której takie postanowienie zostało wydane lub jej pełnomocnikowi, Sąd Wyższy rozpatruje wniosek w terminie dwóch tygodni od dnia jego otrzymania albo od dnia, w którym kopia takiego wniosku została doręczona, w zależności od tego, co nastąpi później, a gdy Sąd Wyższy nie pracuje w ostatnim dniu tego okresu, przed upływem dnia następującego po dniu, w którym Sąd Wyższy pracuje; jeśli wniosek nie zostanie rozpatrzony w tym trybie, postanowienie tymczasowe uchyla się po upływie tego terminu lub odpowiednio po upływie wyżej wskazanego kolejnego dnia.

(4) Uprawnienie przyznane Sądowi Wyższemu w niniejszym artykule nie ogranicza uprawnienia Sądu Najwyższego przekazanego mu w art. 32 ust. (2).

226A. [*Wyłączenie badania konstytucyjności ustawodawstwa organów centralnych w trybie art. 226*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Trzecia Poprawka) z 1977 r. art. 8 (w.e.f. 13-4-1978).*

227. Uprawnienie Sądu Wyższego do sprawowania nadzoru nad sądami

(1) Każdy Sąd Wyższy sprawuje nadzór² nad sądami i trybunałami na terytorium, w odniesieniu do którego sprawuje on jurysdykcję.

(2) Nie naruszając generalnej zasady wyrażonej w powyższym postanowieniu, Sąd Wyższy może:

(a) zobowiązać sądy do przedstawiania sprawozdań z ich działalności;

(b) ustanawiać i wydawać regulaminy ramowe oraz określać formę regulowania działalności takich sądów i postępowań przed nimi; oraz

(c) określać sposób prowadzenia ksiąg, rejestrów i rachunków przez urzędników takich sądów.

(3) Sąd Wyższy może również określać tabele wynagrodzeń przysługujących szeryfowi, wszystkim urzędnikom i funkcjonariuszom takich sądów oraz pełnomocnikom, adwokatom, i radcom prawnym praktykującym przed tymi sądami.

Niezależnie od powyższych postanowień, regulaminy wydane i tabele określone na mocy ust. (2) lub ust. (3) nie mogą być niezgodne z przepisami jakiegokolwiek ustawy obowiązującej w danym czasie i wymagają uprzedniej zgody Gubernatora.

(4) Postanowienia niniejszego artykułu nie mogą być uznawane za przyznające Sądowi Wyższemu uprawnienia do sprawowania nadzoru nad jakimkolwiek sądem lub trybunałem utworzonym przez ustawę dotyczącą Sił Zbrojnych lub na jej mocy.

228. Przeniesienie niektórych spraw do Sądu Wyższego

Jeśli Sąd Wyższy uzna, że sprawa rozpatrywana przed sądem niższej instancji dotyczy istotnej kwestii prawnej, związanej z wykładnią niniejszej Konstytucji, której rozpatrzenie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy, przejmuje sprawę i może:

(a) rozpoznać ją samodzielnie, lub

(b) rozpatrzyć kwestię prawną, o której mowa wyżej, i zwrócić sprawę sądowi, od którego została przejęta,

² W oryg. *superintendence*.

załączając kopię swojego wyroku, a sąd, o którym mowa powyżej, po jego otrzymaniu rozstrzyga sprawę w sposób zgodny z tym wyrokiem.

228A. [*Przepisy szczególne dotyczące rozstrzygania spraw odnoszących się konstytucyjności ustaw stanowych*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Trzecia Poprawka) z 1977 r., art. 10 (w.e.f. 13-4-1978).*

229. Funkcjonariusze i urzędnicy oraz wydatki Sądów Wyższych

(1) Funkcjonariuszy i urzędników Sądu Wyższego powołuje Prezes tego sądu albo inny sędzia lub funkcjonariusz tego sądu wyznaczony przez niego.

Niezależnie od powyższych postanowień, Gubernator stanu może zarządzeniem ustanowić wymóg, by w przypadkach w nim określonych, kto nie jest w momencie jego wydania pracownikiem sądu, nie mógł być powołany na jakiekolwiek stanowisko w sądzie, chyba że po zasięgnięciu opinii stanowej Komisji Służby Publicznej.

(2) Mając na względzie przepisy ustaw uchwalonych przez Ciało Ustawodawcze stanu, warunki służby funkcjonariuszy i urzędników Sądu Wyższego określają przepisy wydane przez Prezesa tego sądu lub innego sędziego lub funkcjonariusza sądu, upoważnionych przez Prezesa do wydawania przepisów służących temu celowi.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy wydane na mocy niniejszego postanowienia, w zakresie w jakim odnoszą się do wynagrodzeń, dodatków, urlopów lub świadczeń emerytalnych, wymagają zatwierdzenia przez Gubernatora stanu.

(3) Wydatki administracyjne Sądu Wyższego, w tym uposażenia, dodatki i świadczenia emerytalne należne funkcjonariuszom i urzędnikom sądu, obciążają Fundusz Skonsolidowany stanu, a wszelkie dochody z opłat lub inne środki pieniężne pozyskane przez sąd wchodzi w skład tego Funduszu.

230. Rozszerzenie jurysdykcji Sądów Wyższych na terytoria Unii

(1) Parlament może w formie ustawy rozszerzyć jurysdykcję Sądu Wyższego na dowolne terytorium Unii lub ograniczyć jurysdykcję Sądu Wyższego do tego terytorium.

(2) Gdy Sąd Wyższy wykonuje jurysdykcję w odniesieniu do terytorium Unii:

(a) żadne z postanowień niniejszej Konstytucji nie może być rozumiane jako przyznające Ciału Ustawodawczemu stanu uprawnienia do rozszerzania, ograniczania lub znoszenia tej jurysdykcji; a

(b) odesłanie w art. 227 do Gubernatora, w odniesieniu do przepisów, procedur oraz tabel wynagradzania wiążących sądy niższej instancji na tym terytorium, należy rozumieć jako odesłanie do Prezydenta.

231. Powołanie Sądu Wyższego wspólnego dla dwóch lub więcej stanów

(1) Niezależnie od poprzedzających postanowień niniejszego Rozdziału, Parlament może w formie ustawy utworzyć Sąd Wyższy wspólny dla dwóch lub więcej stanów albo dla dwóch lub więcej stanów oraz dla terytorium Unii.

(2) W stosunku do każdego takiego Sądu Wyższego:

(a) [uchylony]³

(b) odesłanie w art. 227 do Gubernatora należy rozumieć, w odniesieniu do przepisów, formularzy lub tabel obowiązujących sądy niższej instancji, jako odesłanie do Gubernatora stanu, w którym znajdują się te sądy niższej instancji; oraz

(c) odesłania w art. 219 i 229 do stanu należy rozumieć jako odesłanie do stanu, w którym znajduje się główna siedziba Sądu Wyższego.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli główna siedziba Sądu Wyższego znajduje się na terytorium Unii, odesłanie w art. 219 i 229 do Gubernatora, Komisji Służby Publicznej i stanowego Funduszu Skonsolidowanego należy rozumieć odpowiednio jako odesłanie do Prezydenta, Komisji Służby Publicznej Unii, Parlamentu i Funduszu Skonsolidowanego Indii.

³ Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Dziewięćdziesiąta Dziewiąta Poprawka) z 2014 r., art. 10 (w.e.f. 13-4-2015).

232. *Wykładnia. Artykuły 230, 231 oraz 232 zastąpione przez art. 230 i 231 na mocy Aktu Konstytucyjnego (Siódma Poprawka do Konstytucji) z 1956 r., art. 16 (w.e.f. 1-11-1956).*

Rozdział VI.

Sądy niższej instancji

233. Powoływanie sędziów sądów rejonowych

(1) Gubernator stanu, po zasięgnięciu opinii Sądu Wyższego, który jest sądem właściwym dla danego stanu, powołuje, deleguje i awansuje sędziów sądów rejonowych⁴ w tym stanie.

(2) Osoba, która w danym czasie nie jest członkiem służby Unii lub stanu, może zostać powołana na sędziego sądu rejonowego, jeśli przez nie mniej niż siedem lat była adwokatem lub radcą prawnym i otrzymała rekomendację Sądu Wyższego.

233A. Prawomocność powołań niektórych sędziów sądów rejonowych i wyroków przez nich wydanych

Niezależnie od jakiegokolwiek wyroku, nakazu lub postanowienia jakiegokolwiek sądu:

(a)(i) powołanie jakiegokolwiek osoby będącej w danym czasie w służbie sędziowskiej stanu lub osoby, która przez nie mniej niż siedem lat była adwokatem lub radcą prawnym, na sędziego sądu rejonowego w tym stanie, oraz

(ii) delegowanie, awansowanie lub przeniesienie jakiegokolwiek osoby na stanowisko sędziego sądu rejonowego,

dokonane w dowolnym czasie przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Dwudziesta Poprawka) z 1966 r., w inny sposób niż zgodnie z postanowieniami art. 233 lub art. 235 uznaje się za niezgodne z prawem lub nieważne albo za takie, które stało się niezgodne z prawem lub nieważne jedynie w następstwie tego, że takie powołanie, delegowanie, awansowanie lub przeniesienie nie zostało dokonane w sposób zgodny z powyższymi postanowieniami;

⁴ W oryg. *district judges*.

(b) żaden akt wykonujący jurysdykcję, wyrok, nakaz, orzeczenie lub postanowienie ani też żadna czynność ani postępowanie dokonane lub podjęte przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Dwudziesta Poprawka) z 1966 r. przez osobę lub z jej uczestnictwem – mianowaną, delegowaną, awansowaną lub przeniesioną na stanowisko sędziego sądu okręgowego w dowolnym stanie, w inny sposób niż przewidziany w art. 233 i 235, uważa się za niezgodny z prawem lub nieważny lub za taki, który stał się niezgodny z prawem lub nieważny wyłącznie w następstwie tego, że takie powołanie, delegowanie, awansowanie lub przeniesienie nie zostało dokonane w sposób zgodny z wyżej wskazanymi przepisami.

234. Nabór osób do służby sądowej, innych niż sędziowie sądów rejonowych

Gubernator stanu powołuje do służby sądowej stanu osoby inne niż sędziowie sądów rejonowych w sposób zgodny z przepisami, które wydał po zasięgnięciu opinii Komisji Służby Publicznej i Sądu Wyższego właściwego dla tego stanu.

235. Sprawowanie kontroli nad sądami niższej instancji

Kontrola nad sądami rejonowymi i sądami niższej instancji, obejmująca delegowanie i awansowanie oraz przyznawanie urlopów osobom pozostającym w służbie sądowej stanu i zajmującym stanowisko podległe sędziemu sądu rejonowego należy do Sądu Wyższego, jednak postanowienia niniejszego artykułu nie mogą być rozumiane jako odbierające takiej osobie prawo do odwołania, przysługujące jej na mocy ustawy regulującej warunki jej służby lub upoważniającej Sąd Wyższy do podejmowania wobec niej działań innych niż przewidziane w warunkach jej służby, określonych w ustawie.

236. Wykładnia

Na potrzeby niniejszego Rozdziału:

(a) wyrażenie „sędzia sądu rejonowego” obejmuje sędziego miejskiego sądu cywilnego, akcesoryjnego sędziego sądu rejonowego, sędziego orzekającego w połączonych sądach

rejonowych, asesora w sądzie rejonowym, przewodniczącego sądu rozstrzygającego spory mniejszej wagi, przewodniczącego sądu magistrackiego, akcesoryjnego sędziego pokoju, sędziego orzekającego w sprawach karnych, akcesoryjnego sędziego orzekającego w sprawach karnych oraz asesora orzekającego w sprawach karnych;

(b) wyrażenie „służba sądowa” oznacza służbę składającą się wyłącznie z osób mających zamiar objąć stanowisko sędziego sądu rejonowego i inne cywilne stanowiska sędownicze rangi niższej niż stanowisko sędziego sądu rejonowego.

237. Stosowanie postanowień niniejszego Rozdziału do określonej kategorii lub określonych kategorii sędziów pokoju

Gubernator może w drodze publicznego obwieszczenia podać do wiadomości, że powyższe postanowienia niniejszego Rozdziału oraz przepisy wydane na ich podstawie obowiązują od dnia wskazanego w tym obwieszczeniu wobec jednej kategorii lub wielu kategorii sędziów pokoju w danym stanie w takim samym zakresie, w jakim mają one zastosowanie w stosunku do osób powołanych do służby sądowej w danym stanie, z wyjątkami i zmianami, jakie mogą zostać określone w obwieszczeniu.

STANY OKREŚLONE
W CZĘŚCI B
PIERWSZEGO
ZAŁĄCZNIKA

STANY OKREŚLONE
W CZEŚCI B
PIERWSZEGO
ZAŁĄCZNIKA

CZĘŚĆ VII.
[STANY OKREŚLONE W CZĘŚCI B
PIERWSZEGO ZAŁĄCZNIKA]

Uchylona przez Akt Konstytucyjny (Siódma Poprawka) z 1956 r., art. 29 i Zał. (w.e.f. 1-11-1956).

238. [*Stosowanie postanowień Części VI wobec stanów wymienionych w Części B Pierwszego Załącznika*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Siódma Poprawka) z 1956 r., art. 29 i Zał. (w.e.f. 1-11-1956).*

TERYTORIA UNII

CZĘŚĆ VIII. TERYTORIA UNII

239. Administracja terytoriami Unii

(1) Jeśli Parlament w formie ustawy nie postanowi inaczej, każdym terytorium Unii administruje Prezydent, działający w zakresie, w jakim uzna to za właściwe, za pośrednictwem powołanego przez siebie na to stanowisko zarządcy, którego zakres obowiązków może określić.

(2) Niezależnie od postanowień Części VI, Prezydent może powołać Gubernatora stanu na zarządcę przyległego terytorium Unii; jeżeli Gubernator zostanie powołany na zarządcę w tym trybie, wykonuje swoje zadania w sposób niezależny od swojej Rady Ministrów.

239A. Utworzenie lokalnych Ciał Ustawodawczych lub Rad Ministrów lub Ciał Ustawodawczych i Rad Ministrów dla niektórych terytoriów Unii

(1) Parlament może w formie ustawy utworzyć dla należącego do Unii terytorium Puducherry:

- (a) ciało pochodzące z wyboru albo częściowo z mianowania i częściowo z wyboru, wykonujące kompetencje Ciała Ustawodawczego terytorium Unii, lub
- (b) Radę Ministrów,

albo oba te organy, w składzie oraz o uprawnieniach i kompetencjach, jakie mogą zostać, odpowiednio dla każdego z nich, określone w ustawie.

(2) Ustawa, o której mowa w ust. (1), nie może być uznana za zmianę niniejszej Konstytucji w rozumieniu art. 368, niezależnie od tego, że zawiera postanowienie zmieniające lub pociągające za sobą zmianę niniejszej Konstytucji.

239AA. Przepisy szczególne odnoszące się do Delhi

(1) Od dnia wejścia w życie Aktu Konstytucyjnego (Sześćdziesiąta Dziewiąta Poprawka) z 1991 r., terytorium Unii – Delhi (zwane dalej Narodowym Terytorium Stołecznym) nosi nazwę

Narodowe Terytorium Stołeczne Delhi, a jego zarządca powoływany na mocy art. 239 nosi tytuł Wicegubernatora.

(2) (a) Tworzy się Zgromadzenie Ustawodawcze dla Narodowego Terytorium Stołecznego, a mandaty w tym Zgromadzeniu obejmują członkowie wybrani w bezpośrednich wyborach z terytorialnie określonych okręgów wyborczych na Narodowym Terytorium Stołecznym.

(b) Ogólna liczba mandatów w Zgromadzeniu Ustawodawczym, liczba mandatów przypadających kastom wyszczególnionym w Załączniku, podział Narodowego Terytorium Stołecznego na okręgi wyborcze (w tym kryteria tego podziału) oraz wszelkie inne sprawy odnoszące się do działalności Zgromadzenia Ustawodawczego określa ustawa uchwalona przez Parlament.

(c) Postanowienia art. 324 do 327 i art. 329 mają zastosowanie do Narodowego Terytorium Stołecznego, Zgromadzenia Ustawodawczego Narodowego Terytorium Stołecznego i jego członków w taki sam sposób, jak w przypadku stanu Zgromadzenia Ustawodawczego stanu i jego członków; jakiegokolwiek odesłania w art. 326 i art. 329 do „właściwego Ciała Ustawodawczego” należy rozumieć jako odesłania do Parlamentu.

(3)(a) Przestrzegając postanowień niniejszej Konstytucji, Zgromadzenie Ustawodawcze korzysta z uprawnienia do uchwalania ustaw dla całego Narodowego Terytorium Stołecznego lub dla jego części, w zakresie materii wyszczególnionych na Liście odnoszącej się do kompetencji stanów albo na Liście odnoszącej się do wspólnych kompetencji Unii i stanów, o ile odnoszą się one do terytoriów Unii, i z wyjątkiem materii, o których mowa w punktach 1, 2 i 18 Listy odnoszącej się do kompetencji stanów oraz w punktach 64, 65 i 66 tej Listy, o ile dotyczą one spraw, o których mowa w punktach 1, 2 i 18;

(b) żadne postanowienie pkt (a) nie narusza uprawnień Parlamentu wynikających z niniejszej Konstytucji do uchwalania ustaw w zakresie jakiegokolwiek materii dotyczącej terytorium Unii lub jego części;

(c) jeśli jakikolwiek przepis ustawy uchwalonej przez Zgromadzenie Ustawodawcze w jakiegokolwiek sprawie jest sprzeczny z jakimkolwiek przepisem ustawy uchwalonej przez Parlament w tej sprawie, niezależnie od tego, czy została ona uchwalona przed ustawą uchwaloną przez Zgromadzenie Ustawodawcze, czy po jej uchwaleniu, albo jeśli jest on sprzeczny z aktem uchwalonym wcześniej, innym niż ustawa uchwalona przez Zgromadzenie Ustawodawcze, to w zależności od przypadku, obowiązuje odpowiednio ustawa uchwalona przez Parlament lub ustawa uchwalona wcześniej, a ustawa uchwalona przez Zgromadzenie Ustawodawcze przestaje obowiązywać w zakresie niezgodności.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli ustawa, o której mowa powyżej, uchwalona przez Zgromadzenie Ustawodawcze, została przekazana Prezydentowi do rozważenia i uzyskała jego sankcję, obowiązuje ona na Narodowym Terytorium Stołecznym.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie stanowią przeszkody dla uchwalania w dowolnym czasie przez Parlament ustaw w tej materii, a także ustaw rozszerzających, nowelizujących, zmieniających lub uchylających ustawę uchwaloną przez Zgromadzenie Ustawodawcze.

(4) Tworzy się Radę Ministrów złożoną z nie więcej niż dziesięciu procent ogólnej liczby członków Zgromadzenia Ustawodawczego, której przewodniczy Pierwszy Minister¹, wspierającą Wicegubernatora w wykonywaniu jego zadań i pełniącą funkcję doradczą w zakresie spraw, wobec których Zgromadzenie Ustawodawcze korzysta z uprawnienia do uchwalania ustaw, z wyjątkiem przypadków, w których mocą jakiegokolwiek ustawy lub na jej podstawie należą one do swobodnego uznania Wicegubernatora.

Niezależnie od powyższych postanowień, w przypadku różnicy zdań między Wicegubernatorem a jego ministrami w dowolnej sprawie, Wicegubernator przekazuje sprawę do rozstrzygnięcia Prezydentowi i działa zgodnie z tym rozstrzygnięciem; a do

¹ W oryg. *Chief Minister*.

czasu wydania tego rozstrzygnięcia, w sprawach, które w opinii Wicegubernatora są na tyle pilne, że wymagają podjęcia przez niego niezwłocznych działań, Wicegubernator jest uprawniony do podjęcia takich działań albo do wydania wytycznych, jakie uzna za niezbędne.

(5) Pierwszego Ministra powołuje Prezydent, a pozostałych ministrów powołuje Prezydent po zasięgnięciu opinii Pierwszego Ministra, a ministrowie sprawują urząd dopóki Prezydent uzna je za stosowne.

(6) Rada Ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność przed Zgromadzeniem Ustawodawczym.

(7) (a) Parlament może w formie ustawy uchylać przepisy wprowadzające w życie lub uzupełniające przepisy zawarte w powyższych postanowieniach, jak również przepisy dotyczące wszelkich spraw z nimi powiązanych lub niezbędnych dla ich wykonania.

(b) Ustawa, o której mowa w pkt (a), nie może być uznana za zmianę niniejszej Konstytucji w rozumieniu art. 368, niezależnie od tego, że zawiera przepis zmieniający niniejszą Konstytucję lub skutkujący jej zmianą.

(8) Postanowienia art. 239B w takim zakresie, jak to możliwe, mają zastosowanie do Narodowego Terytorium Stołecznego, Wicegubernatora i Zgromadzenia Ustawodawczego, w taki sam sposób, jak zostały zastosowane do terytorium Unii – Puducherry, jego zarządcy i Ciała Ustawodawczego; odesłanie w tym artykule do „art. 239A ust. (1)” uznaje się za odesłanie odpowiednio do tego artykułu albo do art. 239AB.

239AB. Postanowienie w przypadku niedostatku mechanizmów konstytucyjnych

Jeśli Prezydent, po otrzymaniu sprawozdania od Wicegubernatora lub z innych względów uzna, że:

(a) zaistniała sytuacja, w której administrowanie Narodowym Terytorium Stołecznym nie może być prowadzone w sposób zgodny z postanowieniami art. 239AA lub innej ustawy uchwalonej w celu wykonania tego artykułu; lub

(b) w celu właściwego administrowania Narodowym Terytorium Stołecznym niezbędne lub celowe jest dokonanie pewnych działań,

może w drodze rozporządzenia zawiesić stosowanie każdego postanowienia art. 239AA lub wszystkich albo niektórych przepisów jakiegokolwiek ustawy uchwalonej w celu wykonania tego artykułu, na okres i z takimi zastrzeżeniami, jakie mogą zostać określone w takiej ustawie, oraz może uchylać przepisy przejściowe i dostosowujące, jakie uzna za niezbędne lub pożądane w celu administrowania Narodowym Terytorium Stołecznym zgodnie z postanowieniami art. 239 i art. 239AA.

239B. Uprawnienia zarządzającego terytorium do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy w okresie przerwy w pracach Parlamentu

(1) Jeśli w dowolnym czasie, z wyjątkiem okresu, w którym Ciało Ustawodawcze terytorium Unii – Puducherry obraduje na sesji, zarządzający tym terytorium uzna, że zaistniały okoliczności wymagające podjęcia przez niego bezzwłocznych działań, może wydać takie rozporządzenia z mocą ustawy, jakie uzna za konieczne w zaistniałych okolicznościach.

Niezależnie od powyższych postanowień, zarządzający tym terytorium wydaje rozporządzenie z mocą ustawy, o którym mowa wyżej, wyłącznie po otrzymaniu dyspozycji Prezydenta w tej sprawie.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, gdy Ciało Ustawodawcze, o którym mowa wyżej, zostało rozwiązane lub jego funkcjonowanie pozostaje zawieszona w związku z czynnościami podjętymi na mocy ustawy, o której mowa w art. 239A ust. (1), zarządzający terytorium nie wydaje rozporządzenia z mocą ustawy do czasu upływu okresu rozwiązania lub zawieszenia.

(2) Rozporządzenie z mocą ustawy ogłoszone na mocy niniejszego artykułu i zgodne z dyspozycjami Prezydenta uznaje się za akt Ciała Ustawodawczego terytorium Unii, uchwalony w sposób zgodny z odnośnymi przepisami, zawartymi w ustawie, o której mowa w art. 239A ust. (1), jednak każde takie rozporządzenie z mocą ustawy:

- (a) przedkłada się Ciału Ustawodawczemu terytorium Unii i traci ono moc obowiązującą po upływie sześciu tygodni od dnia ponownego zebrania się Ciała Ustawodawczego, lub, jeśli przed upływem tego terminu Ciało Ustawodawcze podejmie uchwałę odrzucającą, to rozporządzenie – z chwilą przyjęcia tej uchwały; i
- (b) może zostać uchylone przez zarządzającego terytorium po otrzymaniu dyspozycji Prezydenta.

(3) Jeśli, i w takim zakresie, w jakim rozporządzenie z mocą ustawy wydane na mocy niniejszego artykułu zawiera przepis, który byłby nieważny, gdyby został ustanowiony w Akcie Ciała Ustawodawczego terytorium Unii, uchwalonego zgodnie z właściwymi przepisami zawartymi w Akcie, o którym mowa w ust. (1) art. 239A, jest on nieważny.

240. Uprawnienie Prezydenta do wydawania aktów wykonawczych² dla niektórych terytoriów Unii

(1) Prezydent może wydawać akty wykonawcze służące pokojowi, postępowi i dobremu rządzeniu na następujących terytoriach Unii:

- (a) Wyspach Andaman i Nicobar;
- (b) Lakszadwip;
- (c) Dadra i Nagarhaweli oraz Daman i Diu;
- (d) [*Uchylony*]³;
- (e) Puducherry;
- (f) [*Uchylony*]⁴;
- (g) [*Uchylony*]⁵.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy na mocy art. 239A utworzono podmiot mający wykonywać kompetencje Ciała Ustawodawczego terytorium Unii – Puducherry,

² W oryg. *regulations*.

³ Uchylony w następstwie przyjęcia Aktu Dadra i Nagarhaweli oraz Daman i Diu (Połączone Terytoria Unii) z 2019 r., (w.e.f. 19-12-2019).

⁴ Uchylony w następstwie przyjęcia Aktu o Stanie Mizoram z 1986 r., art. 39 (w.e.f. 20-2-1987).

⁵ Uchylony w następstwie przyjęcia Aktu o Stanie Arunaczal Pradesz z 1986 r., art. 42 (w.e.f. 20-2-1987).

Prezydent nie wydaje aktów wykonawczych służących pokojowi, postępowi i dobremu rządowi na wskazanych terytoriach Unii, jeśli wchodziłyby one w życie w dniu wyznaczonym na dzień pierwszego posiedzenia Ciała Ustawodawczego lub później.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, gdy podmiot wykonujący kompetencje Ciała Ustawodawczego terytorium Unii – Puducherry został rozwiązany lub jego funkcjonowanie pozostaje zawieszony w związku z działaniem podjętym na mocy ustawy, o której mowa w art. 239A ust. (1), Prezydent może, do czasu upływu okresu rozwiązania lub zawieszenia, wydawać akty wykonawcze służące pokojowi, postępowi i dobru rządowi na tych terytoriach Unii.

(2) Akt wydany w tym trybie może uchylać lub nowelizować jakikolwiek Akt uchwalony przez Parlament lub każdy inny akt prawny, który w danym czasie obowiązuje na terytorium Unii, a po podpisaniu i ogłoszeniu przez Prezydenta ma on taką samą moc obowiązującą i wywołuje takie same skutki, jak Akt Parlamentu mający zastosowanie do tego terytorium.

241. Sądy Wyższe dla terytoriów Unii

(1) Parlament może w formie ustawy utworzyć Sąd Wyższy właściwy dla terytorium Unii lub proklamować inny sąd na tym terytorium Sądem Wyższym dla realizacji wszystkich lub wybranych celów niniejszej Konstytucji.

(2) Postanowienia Rozdziału V Części VI mają zastosowanie do każdego Sądu Wyższego, o którym mowa w ust. (1), na tej samej zasadzie jak do Sądu Wyższego, o którym mowa w art. 214, z zastrzeżeniem takich zmian i wyjątków, jakie mogą zostać ustanowione przez Parlament w formie ustawy.

(3) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konstytucji i przepisów ustawy uchwalonej przez właściwe Ciało Ustawodawcze na mocy uprawnień przyznanych mu niniejszą Konstytucją, każdy Sąd Wyższy działający w ramach swojej jurysdykcji bezpośrednio przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Siódma Poprawka) z 1956 r., w odniesieniu do jakiegokolwiek Terytorium Unii, działa w ramach tej jurysdykcji w odniesieniu do tego terytorium także po jego wejściu w życie.

(4) Postanowienia niniejszego artykułu nie pozbawiają Parlamentu uprawnienia do poszerzenia lub ograniczenia jurysdykcji Sądu Wyższego stanu o terytorium Unii albo część tego terytorium.

242. Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Siódma Poprawka) z 1956 r., art. 29 i Zał. (w.e.f. 1-11-1956).

PANCZAJATY

PANCZAJATY

CZEŚĆ IX. PANCZAJATY

243. Definicje

Na potrzeby niniejszej Części, jeśli z kontekstu nie wynika inaczej:

- (a) „okręg”¹ oznacza okręg w stanie;
- (b) „Gram Sabha” oznacza organ składający się z osób zarejestrowanych na listach wyborczych odnoszących się do wsi znajdującej się na terytorium panczajatu, i mającej poziom wsi;
- (c) „poziom pośredni” oznacza poziom między poziomem wsi a poziomem okręgów, określony przez Gubernatora stanu w drodze publicznego obwieszczenia jako poziom pośredni dla celów niniejszej Części;
- (d) „panczająt” oznacza jednostkę (o dowolnej nazwie) samorządu utworzoną na mocy art. 243B dla obszarów wiejskich;
- (e) „terytorium panczajatu” oznacza terytorialnie określony obszar panczajatu;
- (f) „liczba ludności” oznacza liczbę ludności ustaloną w ostatnim spisie powszechnym, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane;
- (g) „wieś” oznacza wieś określoną przez Gubernatora w drodze publicznego obwieszczenia jako wieś dla celów niniejszej Części i obejmuje grupę wsi wskazanych w tym trybie.

243A. Gram Sabha

Gram Sabhha może korzystać z uprawnień i wykonywać zadania na poziomie wsi, jakie mogą zostać określone w formie ustawy przez Ciało Ustawodawcze stanu.

243B. Utworzenie panczajatów

- (1) W każdym stanie tworzy się zgodnie z postanowieniami niniejszej Części panczajaty na poziomie wsi, poziomie pośrednim i na poziomie okręgu.

¹ W oryg. *district*.

(2) Niezależnie od postanowień ust. (1), panczajaty na poziomie pośrednim nie mogą zostać utworzone w stanie, którego ludność nie przekracza dwudziestu lakhów².

243C. Skład panczajatów

(1) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Części, Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy uchwalić przepisy dotyczące składu panczajatów.

Niezależnie od powyższych postanowień, stosunek między liczbą ludności terytorium panczajatu na dowolnym poziomie a liczbą mandatów w takim panczajacie, które mają zostać obsadzone w wyborach, winna być, w takim stopniu, w jakim jest to jest możliwe, jednakowa w całym stanie.

(2) Wszystkie mandaty w panczajacie obejmują osoby wybrane w bezpośrednich wyborach z terytorialnie określonych okręgów wyborczych na terenie tego panczajatu, a terytorium panczajatu dzieli się, dla tych celów, na terytorialnie określone okręgi wyborcze w taki sposób, aby stosunek między liczbą ludności danego okręgu a liczbą mandatów przypisanych do niego był, w takim stopniu, w jakim jest to możliwe, jednakowy na całym terytorium panczajatu.

(3) Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy określić reprezentację:

(a) przewodniczących panczajatów na poziomie wsi, w panczajatach na poziomie pośrednim lub w przypadku stanu, w którym nie istnieją panczajaty na poziomie pośrednim – w panczajatach na poziomie okręgów;

(b) przewodniczących panczajatów na poziomie pośrednim – w panczajatach na poziomie okręgu;

(c) członków Izby Ludu oraz członków Zgromadzenia Ustawodawczego stanu, stanowiących reprezentację okręgów wyborczych wchodzących w całości lub w części w skład terytorium panczajatu na poziomie innym niż poziom wsi, w takim panczajacie;

(d) członków Rady Stanów i członków Rady Ustawodawczej stanu, w którym znajdują się na listach wyborców na:

² Lakh – występujące w językach Indii określenie liczby 100000.

- (i) terytorium panczajatu na poziomie pośrednim - w panczajacie na poziomie pośrednim;
- (ii) terytorium panczajatu na poziomie okręgu - w panczajacie na poziomie okręgu.

(4) Przewodniczącemu panczajatu oraz innym członkom panczajatu, wybranym w wyborach bezpośrednich z terytorialnie określonych okręgów wyborczych na terytorium panczajatu lub w inny sposób, przysługuje prawo głosowania na posiedzeniach panczajatów.

(5) Przewodniczącego:

- (a) panczajatu na poziomie wsi wybiera się w sposób, jaki może zostać określony przez Ciało Ustawodawcze stanu w formie ustawy; a
- (b) panczajatu na poziomie pośrednim lub na poziomie okręgu wybierają spośród siebie jego członkowie pochodzący z wyborów.

243D. Rezerwacja mandatów

(1) Mandaty w każdym panczajacie rezerwuje się dla:

- (a) kast wyszczególnionych w Załączniku; oraz
- (b) grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku,

a liczba mandatów zarezerwowanych w tym trybie winna pozostawać do ogólnej liczby mandatów, które mają zostać zapełnione w drodze wyborów bezpośrednich do tego panczajatu, w stosunku tak zbliżonym, jak to możliwe, co liczba ludności wchodzącej w skład kast określonych w Załączniku na terytorium tego panczajatu lub grup etnicznych określonych w Załączniku na terytorium tego panczajatu do całkowitej liczby ludności na jego terytorium, a mandaty te mogą zostać przypisane kolejno różnym okręgom wyborczym w panczajacie.

(2) Nie mniej niż jedną trzecią ogólnej liczby mandatów zarezerwowanych na mocy ust. (1) rezerwuje się odpowiednio dla kobiet należących do kast wyszczególnionych w Załączniku lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku.

(3) Nie mniej niż jedną trzecią całkowitej liczby mandatów (włącznie z mandatami zarezerwowanymi dla kobiet

należących do kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku), które mają zostać obsadzone w drodze wyborów bezpośrednich w każdym panczajacie, rezerwuje się dla kobiet, a mandaty te mogą zostać przydzielone rotacyjnie różnym okręgom w tym panczajacie.

(4) Urzędy przewodniczących w panczajatach na poziomie wsi lub na jakimkolwiek innym poziomie rezerwuje się dla kast wyszczególnionych w Załączniku, grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku oraz dla kobiet, w sposób jaki może zostać określony w formie ustawy przez Ciało Ustawodawcze stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień, liczba urzędów przewodniczących zarezerwowanych na każdym poziomie w panczajatach, w każdym stanie dla kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku, winna pozostawać w stosunku tak bliskim, jak to możliwe, do całkowitej liczby takich urzędów w panczajatach na każdym poziomie, co całkowita liczba ludności kast wyszczególnionych w Załączniku w danym stanie lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku w danym stanie do całkowitej liczby ludności tego stanu.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, nie mniej niż jedna trzecia całkowitej liczby urzędów przewodniczących panczajatów na każdym poziomie zarezerwowana jest dla kobiet.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, urzędy w liczbie zarezerwowanej na mocy niniejszego ustępu przydziela się rotacyjnie poszczególnym panczajatom na każdym poziomie.

(5) Rezerwacja mandatów na mocy ust. (1) i (2) oraz rezerwacja urzędów przewodniczących (innych niż zarezerwowane dla kobiet) na mocy ust. (4) wygasa wraz z upływem okresu przewidzianego w art. 334.

(6) Postanowienia niniejszej Części nie ograniczają Ciała Ustawodawczego stanu do ustanowienia przepisów dotyczących rezerwacji w dowolnym panczajacie mandatów lub urzędów przewodniczących panczajatów na dowolnym poziomie dla przedstawicieli upośledzonych klas obywateli.

243E. Okres funkcjonowania panczajatów i inne postanowienia

(1) Każdy panczajat – jeśli nie zostanie wcześniej rozwiązany na mocy ustawy obowiązującej w tym czasie – działa przez pięć lat od dnia wskazanego jako dzień jego pierwszego posiedzenia, lecz nie dłużej.

(2) Jakakolwiek nowelizacja ustawy obowiązującej w danym czasie nie skutkuje rozwiązaniem panczajatu na którymkolwiek z poziomów przed upływem kadencji określonej w ust. (1), jeśli panczajat ten działał bezpośrednio przed dokonaniem takiej nowelizacji.

(3) Wybory konstytuujące panczajat przeprowadza się przed:

(a) upływem kadencji określonej w ust. (1);

(b) upływem okresu sześciu miesięcy od dnia jego rozwiązania:

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy okres pozostały do zakończenia kadencji po rozwiązaniu panczajatu jest krótszy niż sześć miesięcy, przeprowadzanie na mocy niniejszego ustępu wyborów w celu ukonstytuowania panczajatu nie jest konieczne.

(4) Panczajat utworzony po rozwiązaniu panczajatu przed upływem jego kadencji działa przez okres, przez który rozwiązany panczajat działałby na mocy ust. (1), gdyby nie został rozwiązany.

243F. Utrata prawa do bycia wybranym

(1) Na członka panczajatu nie może zostać wybrany, ani być jego członkiem nikt, kto:

(a) utracił takie prawo w świetle obowiązującej w danym czasie ustawy dotyczącej wyborów do Ciała Ustawodawczego odnośnego stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień, nikt nie może zostać pozbawiony prawa do bycia wybranym ze względu na to, że nie ukończył jeszcze dwudziestu pięciu lat życia, o ile ukończył dwadzieścia jeden lat;

(b) utracił takie prawo w świetle ustawy uchwalonej przez Ciała Ustawodawcze stanu lub na jej podstawie.

(2) Jeśli pojawi się spór, czy członek panczajatu spełnia przesłanki określone w ust. (1), spór przekazuje się do rozstrzygnięcia organowi władzy wskazanemu przez Ciało Ustawodawcze stanu w formie ustawy i w trybie w niej określonym.

243G. Kompetencje, władza i zakres odpowiedzialności panczajatów

Mając na względzie postanowienia niniejszej Konstytucji, Ciało Ustawodawcze stanu może, w formie ustawy, nadać panczajatom takie kompetencje i określić zakres ich władzy, jakie mogą być niezbędne, aby umożliwić im funkcjonowanie jako organy samorządu lokalnego, a ustawa może także zawierać przepisy przyznające uprawnienia i zakres odpowiedzialności panczajatom na odpowiednim poziomie, z zastrzeżeniami, jakie mogą zostać w niej określone w odniesieniu do:

- (a) przygotowywania planów rozwoju gospodarczego i sprawiedliwości społecznej;
- (b) wdrażania programów rozwoju gospodarczego i sprawiedliwości społecznej, jakie mogą zostać im powierzone, włącznie z tymi, które pozostają w związku ze sprawami wskazanymi w Siódmym Załączniku.

243H. Uprawnienia panczajatów do nakładania podatków oraz fundusze panczajatów

Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy:

- (a) upoważnić panczajata do nakładania, pobierania i wydatkowania dochodów z podatków, ceł, opłat drogowych oraz opłat zgodnie z taką procedurą i takimi ograniczeniami;
- (b) przyznawać panczajatom dochody z podatków, ceł, opłat drogowych oraz opłat nakładanych i pobieranych przez rząd stanu dla celów oraz przestrzegając takich wymogów i ograniczeń, o których mowa powyżej;
- (c) zapewnić panczajatom subwencje z Funduszu Skonsolidowanego stanu; oraz
- (d) utworzyć Fundusze w celu gromadzenia wszelkich środków otrzymanych odpowiednio przez panczajaty lub

na ich rzecz, a także w celu wydatkowania z nich takich środków pieniężnych,

jakie mogą zostać określone w ustawie.

243I. Utworzenie Komisji Finansów do badania sytuacji finansowej

(1) Gubernator stanu, tak szybko w ciągu roku od wejścia w życie Aktu Konstytucyjnego (Siedemdziesiąta Trzecia Poprawka) z 1992 r., jak to możliwe, a następnie po upływie każdego pięciu lat, ustanawia Komisję Finansów badającą sytuację finansową panczajatów i przedstawiającą Gubernatorowi rekomendacje dotyczące:

(a) zasad gospodarowania, które winny określać:

(i) podział między stan a panczajaty przychodów netto z podatków, ceł, opłat drogowych i opłat podlegających opodatkowaniu przez stan, które mogą zostać między nie podzielone na mocy niniejszej Części, oraz podział między panczajaty na wszystkich poziomach odpowiednich udziałów w tych przychodach;

(ii) wysokość podatków, ceł, opłat drogowych i wynagrodzeń, które mogą zostać przyznane panczajatom lub przez nie wydatkowane;

(iii) dotacje przyznawane panczajatom z Funduszu Skonsolidowanego stanu;

(b) środków niezbędnych do poprawy sytuacji finansowej panczajatów;

(c) wszelkich innych spraw przekazanych Komisji Finansów przez Gubernatora w interesie należytego stanu finansów panczajatów.

(2) Ciało Ustawodawcze stanu może określić w formie ustawy skład Komisji, wymogi niezbędne do powołania na jej członka oraz tryb ich powoływania.

(3) Komisja określa tryb swego działania; przysługują jej kompetencje, jakie mogą zostać jej przyznane ustawą przez Ciało Ustawodawcze stanów.

(4) Gubernator poleca przekazanie Ciału Ustawodawczemu stanu każdej rekomendacji wydanej przez Komisję na mocy niniejszego artykułu, wraz z memorandum wyjaśniającym działania podjęte w tym zakresie.

243J. Audyt ksiąg rachunkowych

Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy uchwalać przepisy określające prowadzenie ksiąg rachunkowych przez panczajaty i przeprowadzanie ich audytu.

243K. Wybory do panczajatów

(1) Nadzór, kierowanie i kontrola nad przygotowaniem rejestru wyborców oraz nad przeprowadzeniem wyborów do panczajatów należy do Stanowej Komisji Wyborczej, w skład której wchodzi Stanowy Komisarz Wyborczy, powoływany przez Gubernatora.

(2) Kierując się postanowieniami ustawy uchwalonej przez Ciało Ustawodawcze stanu, warunki służby oraz kadencję Stanowego Komisarza Wyborczego określa Gubernator w drodze rozporządzenia.

Niezależnie od powyższych postanowień, Stanowy Komisarz Wyborczy nie może zostać usunięty z urzędu, chyba że w trybie i na podstawie tych samych przesłanek jakie mają zastosowanie do sędziego Sądu Wyższego, a warunki jego służby – po jego powołaniu – nie mogą zostać zmienione na niekorzyść.

(3) Gubernator stanu, na wniosek Stanowej Komisji Wyborczej, zapewnia Stanowej Komisji Wyborczej personel niezbędny do wykonywania zadań powierzonych jej na mocy ust. (1).

(4) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Części, Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy ustanowić przepisy odnoszące się do wszelkich spraw dotyczących wyborów do panczajatów lub z nimi powiązanych.

243L. Zastosowanie postanowień do terytoriów Unii

Postanowienia niniejszej Części mają zastosowanie do terytoriów Unii, i – w zakresie w jakim mają zastosowanie do terytorium Unii – wywołują taki skutek, jak gdyby odesłania do Gubernatora stanu były odesłaniami do zarządzającego terytorium Unii, powołanego na mocy art. 239, a odesłania do Ciała Ustawodawczego

lub Zgromadzenia Ustawodawczego stanu były odesłaniami do terytorium Unii, na którym istnieje Zgromadzenie Ustawodawcze, do tego Zgromadzenia Ustawodawczego.

Niezależnie od powyższych postanowień, Prezydent może w drodze obwieszczenia publicznego ogłosić decyzję, zgodnie z którą postanowienia niniejszej Części mają zastosowanie do jakiegokolwiek terytorium Unii lub jego części, z zastrzeżeniem wyjątków i zmian, jakie mogą zostać określone w tym obwieszczeniu.

243M. Postanowienia niniejszej Części nie mające zastosowania do wybranych obszarów

(1) Żadne z postanowień niniejszej Części nie ma zastosowania do obszarów wyszczególnionych w Załączniku, o których mowa art. 244 ust. (1), oraz obszarów etnicznych, o których mowa w art. 244 ust. (2).

(2) Żadne z postanowień niniejszej Części nie ma zastosowania do:

(a) stanów Nagaland, Meghalaja i Mizoram;

(b) obszarów wzgórz w stanie Manipur, w których, na mocy ustawy obowiązującej w danym czasie, istnieją Rady Okręgowe.

(3) Postanowienia niniejszej Części:

(a) odnoszące się do panczajatów na poziomie okręgów nie mają zastosowania do obszarów wzgórz okręgu Darjeeling w stanie Zachodniego Bengalu, dla których, na mocy ustawy obowiązującej w danym czasie, funkcjonuje Rada Wzgórza Darjeeling Gorkha;

(b) nie mogą być rozumiane jako ograniczające zadania i kompetencje Rady Wzgórza Darjeeling Gorkha, utworzonej na mocy takiej ustawy.

(3A) Postanowienia artykułu 243D, przewidujące rezerwowanie mandatów dla kast wyszczególnionych w Załączniku, nie mają zastosowania do stanu Arunaczal Pradesz.

(4) Niezależnie od któregośkolwiek z postanowień niniejszej Konstytucji:

(a) Ciało Ustawodawcze stanu, o którym mowa w ust. (2) pkt (a), może w formie ustawy rozszerzyć zakres obowiązywania niniejszej Części o ten stan, z wyjątkiem obszarów – jeśli takie istnieją – o których mowa w ust. (1), o ile Zgromadzenie Ustawodawcze tego stanu przyjmie uchwałę w tej sprawie większością głosów ogólnej liczby członków tej Izby i nie mniejszą niż dwie trzecie głosów ogólnej liczby członków tej Izby obecnych na posiedzeniu i biorących udział w głosowaniu.

(b) Parlament może w formie ustawy poszerzyć zakres obowiązywania postanowień niniejszej Części o obszary określone w Załączniku i o obszary etniczne, o których mowa w ust. (1), z zastrzeżeniem wyjątków i zmian określonych w takiej ustawie, a ustaw tych nie uznaje się za zmianę niniejszej Konstytucji w rozumieniu art. 368.

243N. Pozostawanie w mocy przepisów obowiązujących aktów prawnych oraz funkcjonowania panczajatów

Niezależnie od postanowień niniejszej Części, każdy przepis ustawy odnoszącej się do panczajatów, obowiązującej w danym stanie bezpośrednio przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Siedemdziesiąta Trzecia Poprawka) z 1992 roku, który jest niezgodny z postanowieniami niniejszej Części, obowiązuje nadal, do czasu nowelizacji lub uchylenia przez właściwe Ciało Ustawodawcze lub inny właściwy organ albo do upływu roku od wejścia w życie tego Aktu, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej.

Niezależnie od powyższych postanowień, wszystkie panczajaty istniejące bezpośrednio przed wejściem w życie tego Aktu działają do czasu wygaśnięcia ich kadencji, chyba że zostaną wcześniej rozwiązane na mocy uchwały przyjętej przez Zgromadzenie Ustawodawcze tego stanu, albo, w przypadku stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, uchwały przyjętej przez każdą z Izb Ciała Ustawodawczego tego stanu.

243O. Wyłączenie właściwości sądu w sprawach wyborczych

Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

(a) moc wiążąca ustawy dotyczącej wyznaczania granic okręgów wyborczych lub przydzielenia mandatów takim okręgom, wydanej na mocy art. 243K lub uważanej za wydaną na jego podstawie, nie może być przedmiotem rozpatrywania przez żaden z sądów;

(b) wybory do jakiegokolwiek panczajatu nie mogą być kwestionowane, chyba że w drodze protestu wyborczego wniesionego do organu władzy wskazanego w tym celu przez ustawę uchwaloną przez Ciało Ustawodawcze stanu i w trybie w niej określonym.

GMINY

CZĘŚĆ IXA. GMINY¹

243P. Definicje

Na potrzeby niniejszej Części, jeśli z kontekstu nie wynika inaczej:

- (a) „Komisja” oznacza Komisję utworzoną na mocy art. 243S;
- (b) „okręg” oznacza okręg w stanie;
- (c) „obszar metropolitalny” oznacza obszar, którego liczba ludność wynosi dziesięć lakhów lub więcej i jest zgrupowana w jednym lub więcej okręgach, składający się z dwóch lub więcej gmin lub panczajatów lub innych jednolitych obszarów, określony przez Gubernatora w drodze publicznego obwieszczenia jako obszar metropolitalny dla celów niniejszej Części;
- (d) „terytorium gminy” oznacza terytorium gminy określone przez Gubernatora w drodze powiadomienia;
- (e) „gmina” oznacza organ samorządu utworzony na mocy art. 243Q;
- (f) „panczajat” oznacza panczajat utworzony na mocy art. 243B;
- (g) „liczba ludności” oznacza liczbę ludności określoną w ostatnim spisie powszechnym, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane.

243Q. Utworzenie gmin

(1) W każdym stanie tworzy się:

- (a) Nagar Panczajat² (pod dowolną nazwą) dla obszaru przejściowego, to znaczy obszaru przechodzącego z obszaru wiejskiego do obszaru miejskiego;
- (b) Radę gminną dla mniejszych obszarów miejskich; i
- (c) Korporację gmin dla większych obszarów miejskich,

zgodnie z postanowieniami niniejszej Części:

Niezależnie od powyższych postanowień, na mocy niniejszego ustępu nie można utworzyć gminy na tych obszarach miejskich lub ich częściach, które Gubernator może w drodze

¹ W oryg. *Municipalities*.

² Osiedle miejskie z ludnością od 30 do 100 tys. mieszkańców.

obwieszczenia publicznego uznać za strefę przemysłową, biorąc pod uwagę wielkość obszaru oraz usługi gminne dostarczane lub oferowane przez zakład przemysłowy na tym terenie oraz inne czynniki, które uzna za właściwe.

(2) Na potrzeby niniejszego artykułu, „obszar przejściowy”, „mniejszy obszar miejski” i „większy obszar miejski” oznacza obszar, jaki może zostać określony przez Gubernatora w drodze obwieszczenia publicznego dla celów niniejszej Części, po uwzględnieniu liczby ludności tego obszaru, gęstości zaludnienia, dochodu uzyskiwanego przez organy władzy lokalnej, udziału zatrudnienia poza rolnictwem, znaczenia ekonomicznego lub innych czynników.

243R. Skład gmin

(1) Z zastrzeżeniem postanowień ust. (2) niniejszego artykułu wszystkie mandaty w gminie obejmują osoby wybrane w wyborach bezpośrednich z terytorialnie określonych okręgów wyborczych na terytorium gminy, a terytorium gminy dzieli się, dla tych celów, na terytorialnie określone okręgi wyborcze, określane mianem obwodów³.

(2) Ciało Ustawodawcze stanu może określić w ustawie:

(a) reprezentację w gminie:

- (i) osób mających specjalistyczną wiedzę lub doświadczenie w administracji szczebla gminnego;
- (ii) członków Izby Ludu i członków Zgromadzenia Ustawodawczego stanu, będących przedstawicielami okręgów wyborczych, które w całości lub w części wchodzi w skład terytorium gminy;
- (iii) członków Rady Stanu i członków Rady Legislacyjnej stanu, zarejestrowanych na listach wyborczych na terytorium gminy;
- (iv) przewodniczących komisji utworzonych na mocy art. 243S ust. (5).

Niezależnie od powyższych postanowień, osobom o których mowa w podpunkcie (i) nie przysługuje prawo głosowania na posiedzeniach gmin;

³ W oryg. *wards*.

(b) sposób wyboru Przewodniczącego gminy.

243S. Utworzenie i skład Komisji Obwodów oraz inne postanowienia

(1) Tworzy się Komisje Obwodów składające się z jednego lub więcej obwodów znajdujących się na terytorium gminy, której liczba ludności wynosi trzy lakhy lub więcej.

(2) Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy ustanawiać przepisy dotyczące:

(a) składu i obszaru Komisji Obwodów;

(b) trybu obsadzania mandatów w Komisji Obwodów.

(3) Członek gminy reprezentujący obwód na obszarze Komisji Obwodów winien być członkiem tej Komisji.

(4) Gdy Komisja Obwodów składa się z:

(a) jednego obwodu - Przewodniczącym tej Komisji jest członek reprezentujący ten obwód w gminie; lub

(b) dwóch lub więcej obwodów - Przewodniczącym tej Komisji jest jeden z członków reprezentujących te obwody w gminie, wybrany przez członków Komisji Obwodów.

(5) Postanowienia niniejszego artykułu nie stanowią przeszkody dla uchwalenia przez Ciało Ustawodawcze stanu przepisów, na mocy których tworzy się komisje inne niż Komisja Obwodów.

243T. Rezerwacja mandatów

(1) W każdej gminie rezerwuje się mandaty dla kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku, a liczba zarezerwowanych mandatów winna pozostawać w stosunku tak zbliżonym do ogólnej liczby mandatów do obsadzenia w drodze bezpośrednich wyborów do tej gminy, jak stosunek liczby ludności należącej na terytorium danej gminy do kast lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku do całkowitej liczby ludności na tym terytorium, a mandaty te mogą zostać przypisane rotacyjnie poszczególnym okręgom wyborczym w gminie.

(2) Nie mniej niż jedną trzecią ogólnej liczby mandatów zastrzeżonych na mocy ust. (1) zastrzega się odpowiednio dla kobiet należących do kast wyszczególnionych w Załączniku lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku.

(3) Nie mniej niż jedną trzecią ogólnej liczby mandatów (włącznie z mandatami zarezerwowanymi dla kobiet należących do kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku), które mają zostać obsadzone w drodze wyborów bezpośrednich w każdej gminie, rezerwuje się dla kobiet, a mandaty te mogą zostać przypisane rotacyjnie różnym okręgom w tej gminie.

(4) Urzędy Przewodniczących w gminach rezerwuje się dla kast wyszczególnionych w Załączniku, grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku oraz dla kobiet w trybie, jaki może zostać określony w ustawie przez Ciało Ustawodawcze stanu.

(5) Rezerwacja mandatów na mocy ust. (1) i (2) oraz rezerwacja urzędów Przewodniczących (innych niż zarezerwowane dla kobiet) na mocy ust. (4) wygasa wraz z upływem okresu określonego w art. 334.

(6) Postanowienia niniejszej Części nie stanowią przeszkody dla ustanowienia przez Ciało Ustawodawcze stanu jakichkolwiek przepisów mających na celu rezerwowanie mandatów w dowolnej gminie lub urzędów Przewodniczących gmin na rzecz upośledzonych klas obywateli.

243U. Okres funkcjonowania gmin i inne postanowienia

(1) Każda gmina – jeśli nie zostanie wcześniej rozwiązana na mocy ustawy obowiązującej w tym czasie – działa przez dwa lata od dnia wskazanego jako dzień jej pierwszego posiedzenia, lecz nie dłużej.

Niezależnie od powyższych postanowień, przed rozwiązaniem gminy należy zapewnić jej członkom możliwość przedstawienia swojego stanowiska.

(2) Jakakolwiek nowelizacja ustawy obowiązującej w danym czasie nie skutkuje rozwiązaniem gminy na którymkolwiek z poziomów przed upływem kadencji określonej w ust. (1), jeśli gmina ta działała bezpośrednio przed dokonaniem takiej nowelizacji.

(3) Wybory konstytuujące gminę przeprowadza się przed:

- (a) upływem kadencji określonej w ust. (1);
- (b) upływem sześciu miesięcy od dnia jej rozwiązania.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy okres pozostały do zakończenia kadencji po rozwiązaniu gminy jest krótszy niż sześć miesięcy, przeprowadzanie na mocy niniejszego ustępu wyborów w celu ukonstytuowania gminy nie jest konieczne.

(4) Gmina utworzona po rozwiązaniu gminy przed upływem jej kadencji działa przez okres, przez który rozwiązana gmina działałaby na mocy ust. (1), gdyby nie została rozwiązana.

243V. Utrata prawa do bycia wybranym

(1) Na członka gminy nie może zostać wybrany, ani być jej członkiem, nikt, kto:

- (a) utracił takie prawo w świetle obowiązującej w danym czasie ustawy dotyczącej wyborów do Ciała Ustawodawczego odnośnego stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień, nikt nie może zostać pozbawiony prawa do bycia wybranym ze względu na to, że nie ukończył jeszcze dwudziestu pięciu lat życia, o ile ukończył dwadzieścia jeden lat.

- (b) utracił takie prawo w świetle ustawy uchwalonej przez Ciała Ustawodawcze stanu lub na jej podstawie.

(2) Jeśli pojawi się spór, czy członek gminy spełnia przesłanki określone w ust. (1), spór przekazuje się do rozstrzygnięcia organowi władzy wskazanemu przez Ciała Ustawodawcze stanu w formie ustawy i w trybie w niej określonym.

243W. Kompetencje, władza i zakres odpowiedzialności gmin Mając na względzie postanowienia niniejszej Konstytucji, Ciała Ustawodawcze stanu może w formie ustawy przyznać:

- (a) gminom kompetencje i zakres władztwa, jakie mogą być niezbędne, by mogły działać jako organy samorządu lokalnego; ustawa może także zawierać przepisy przekazujące uprawnienia i zakres odpowiedzialności gminom na

określonym poziomie, z zastrzeżeniami, jakie mogą zostać w niej określone w odniesieniu do:

- (i) przygotowywania planów rozwoju gospodarczego oraz sprawiedliwości społecznej;
  - (ii) wykonywania zadań i wdrażania programów, jakie mogą być im powierzone, włącznie z tymi, które dotyczą spraw wyszczególnionych w Dwunastym Załączniku;
- (b) komisjom kompetencje i zakres władztwa, jakie mogą być niezbędne, by mogły wykonywać przypisane im zadania, w tym dotyczące spraw wyszczególnionych w Dwunastym Załączniku.

243X. Uprawnienie gmin do nakładania podatków oraz fundusze gmin

Ciała Ustawodawcze stanu może w formie ustawy:

- (a) upoważnić gminę do nakładania, pobierania i wydatkowania dochodów z podatków, ceł, opłat drogowych i opłat zgodnie z taką procedurą i takimi ograniczeniami;
- (b) przyznawać gminom dochody z podatków, ceł, opłat drogowych oraz opłat, nakładanych i pobieranych przez rząd stanu dla takich celów oraz przestrzegając takich wymogów i ograniczeń, o których mowa wyżej;
- (c) zapewnić gminom subwencje z Funduszu Skonsolidowanego stanu; oraz
- (d) utworzyć Fundusze w celu gromadzenia wszelkich środków otrzymanych, odpowiednio przez gminy lub na ich rzecz, a także w celu wydatkowania z nich takich środków pieniężnych,

jakie mogą zostać określone w ustawie.

243Y. Komisja Finansów

(1) Komisja Finansów utworzona na mocy art. 243I bada również sytuację finansową gmin i przedstawia Gubernatorowi zalecenia dotyczące:

- (a) zasad, które winny określać:

- (i) podział między stan a gminy zysków netto z podatków, ceł, opłat drogowych i opłat nakładanych przez stan, które mogą zostać między nie podzielone na mocy niniejszej Części, i podział między gminy na wszystkich poziomach odpowiednich udziałów w tych przychodach;
- (ii) wysokość podatków, ceł, opłat drogowych i opłat, z których dochody mogą przyznane gminom lub przez nie wydatkowane;
- (iii) subwencje przyznawane gminom z Funduszu Skonsolidowanego stanu;

(b) środków niezbędnych do poprawy kondycji finansowej gmin;

(c) wszelkich innych spraw przekazanych Komisji Finansów przez Gubernatora w interesie należytego stanu finansów gmin.

(2) Gubernator poleca przekazanie Ciału Ustawodawczemu stanu każdej rekomendacji wydanej przez Komisję na mocy niniejszego artykułu, wraz z memorandum wyjaśniającym działania podjęte w tym zakresie.

243Z. Audyt ksiąg rachunkowych

Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy ustanowić przepisy określające zasady prowadzenia ksiąg rachunkowych przez gminy oraz przeprowadzanie ich audytu.

243ZA. Wybory do gmin

(1) Nadzór, kierowanie i kontrola nad przygotowaniem rejestru wyborców oraz nad przeprowadzeniem wyborów do gmin należy do Stanowej Komisji Wyborczej, o której mowa w art. 243K.

(2) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konstytucji, Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy ustanowić przepisy regulujące wszystkie kwestie dotyczące wyborów do gmin lub z nimi związane.

243ZB. Zastosowanie postanowień do terytoriów Unii

Postanowienia niniejszej Części mają zastosowanie do terytoriów Unii, i – w zakresie, w jakim mają zastosowanie do terytorium

Unii – wywołują taki skutek, jak gdyby odesłania do Gubernatora stanu były odesłaniami do zarządcy terytorium Unii powołanego na mocy art. 239, a odesłania do Ciała Ustawodawczego stanu lub Zgromadzenia Ustawodawczego stanu były odesłaniami do terytorium Unii, w którym istnieje Zgromadzenie Ustawodawcze – do tego Zgromadzenia Ustawodawczego.

Niezależnie od powyższych postanowień, Prezydent może w drodze obwieszczenia publicznego ogłosić decyzję, zgodnie z którą postanowienia niniejszej Części mają zastosowanie do jakiegokolwiek terytorium Unii lub jego części, z zastrzeżeniem wyjątków i zmian, jakie mogą zostać określone w tym obwieszczeniu.

243ZC. Postanowienia niniejszej Części niemające zastosowania do wybranych obszarów

(1) Żadne z postanowień niniejszej Części nie ma zastosowania do obszarów wyszczególnionych w Załączniku, o którym mowa w ust. (1) art. 244 oraz obszarów etnicznych, o których mowa w ust. (2) art. 244.

(2) Postanowienia niniejszego artykułu nie mogą być rozumiane jako ograniczające zadania i zakres władztwa Rady Wzgórza Darjeeling Gorkha, utworzonej na mocy ustawy obowiązującej w danym czasie na Obszarze Wzgórz okręgu Darjeelig w stanie Bengal Zachodni.

(3) Niezależnie od treści postanowień niniejszej Konstytucji, Parlament może w formie ustawy rozszerzyć zakres obowiązywania postanowień niniejszej Części o obszary określone Załączniku i o obszary etniczne, o których mowa w ust. (1), z zastrzeżeniem wyjątków i zmian określonych w takiej ustawie; a ustawy takiej nie uznaje się za zmianę niniejszej Konstytucji w rozumieniu art. 368.

243ZD. Okręgowa Komisja Planowania

(1) W każdym stanie na poziomie okręgu tworzy się Okręgową Komisję Planowania w celu ujednocnienia planów przygotowywanych przez panczajaty i gminy w tym okręgu oraz w celu przygotowywania projektu planu rozwoju okręgu jako całości.

(2) Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy ustanawiać przepisy odnoszące się do:

- (a) składu okręgowych Komisji Planowania;
- (b) sposobu obsadzania mandatów w takich Komisjach.

Niezależnie od powyższych postanowień, nie mniej niż cztery piąte całkowitej liczby członków takiej Komisji jest wybieranych przez pochodzących z wyborów członków panczajatu na poziomie okręgu oraz gminy w tym okręgu proporcjonalnie do liczby ludności obszarów wiejskich i liczby ludności obszarów miejskich;

- (c) kompetencji w zakresie planowania w okręgu, które mogą zostać przypisane takim Komisjom;
- (d) sposobu wybierania Przewodniczących takich Komisji.

(3) Każda Okręgowa Komisja Planowania podczas przygotowywania projektów planów rozwoju:

- (a) ma na względzie:
  - (i) sprawy będące przedmiotem wspólnego zainteresowania panczajatów oraz gmin, obejmujące planowanie przestrzenne, wspólne korzystanie z wód i innych zasobów fizycznych lub naturalnych, zrównoważony rozwój infrastruktury i ochronę środowiska;
  - (ii) zakres i rodzaj dostępnych zasobów finansowych i innych;
- (b) zasięga opinii organów i organizacji, jakie mogą zostać wskazane przez Gubernatora w wydanym przez niego rozporządzeniu.

(4) Przewodniczący każdej Okręgowej Komisji Planowania przekazuje plan rozwoju, rekomendowany przez taką Komisję, Gubernatorowi stanu.

243ZE. Miejska Komisja Planowania

- (1) Na każdym obszarze miejskim tworzy się Miejską Komisję Planowania w celu przygotowywania projektu planu rozwoju okręgu jako całości.
- (2) Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy uchwalać przepisy odnoszące się do:

- (a) składu Miejskich Komisji Planowania;
- (b) sposobu obsadzania mandatów w takich Komisjach.

Niezależnie od powyższych postanowień, nie mniej niż dwie trzecie ogólnej liczby członków takiej Komisji wybierają pochodzący z wyboru członkowie gmin i Przewodniczący panczajatów w obszarze miejskim, odpowiednio do stosunku między liczbą ludności obszarów miejskich i panczajatów w tym okręgu;

- (c) reprezentacji w tych Komisjach rządu Indii i rządu stanu oraz organów i instytucji, jakie mogą zostać uznane za niezbędne do wykonywania kompetencji przypisanych takim Komisjom;
- (d) kompetencji w zakresie planowania i koordynacji dla obszaru miejskiego, jakie mogą zostać przyznane takim Komisjom;
- (e) sposobu wybierania Przewodniczących takich Komisji.

(3) Każda Miejska Komisja Planowania, podczas przygotowywania projektów planów rozwoju:

- (a) ma na względzie:
  - (i) plany przygotowane przez gminy i panczajaty znajdujące się na obszarze miejskim;
  - (ii) sprawy będące przedmiotem wspólnego zainteresowania gmin i panczajatów, obejmujące koordynację planowania przestrzennego, wspólne korzystanie z wód i innych zasobów fizycznych lub naturalnych, zrównoważony rozwój infrastruktury i ochrony środowiska;
  - (iii) ogólne cele i priorytety określone przez rząd Indii i rząd stanu;
  - (iv) zakres i charakter inwestycji, jakie mogą zostać zrealizowane na obszarze miejskim przez agendy rządu Indii i rządu stanu oraz inne dostępne zasoby finansowe i inne;
- (b) zasięga opinii instytucji i organizacji określonych przez Gubernatora w drodze rozporządzenia.

(4) Przewodniczący każdej Miejskiej Komisji Planowania przekazuje plan rozwoju, rekomendowany przez taką Komisję, Gubernatorowi stanu.

243ZF. Ciągłość obowiązywania ustaw i funkcjonowania gmin
Niezależnie od postanowień niniejszej Części, każdy przepis ustawy odnoszącej się do gmin, obowiązującej w danym stanie bezpośrednio przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Siedemdziesiąta Czwarta Poprawka) z 1992 r., który jest niezgodny z postanowieniami niniejszej Części, obowiązuje nadal, do czasu nowelizacji lub uchylenia przez właściwe Ciało Ustawodawcze lub inny właściwy organ władzy, albo do upływu roku od wejścia w życie tego Aktu, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej.

Niezależnie od powyższych postanowień, wszystkie gminy istniejące bezpośrednio przed wejściem w życie tego Aktu działają do czasu wygaśnięcia ich kadencji, chyba że zostaną wcześniej rozwiązane na mocy uchwały przyjętej przez Zgromadzenie Ustawodawcze tego stanu, albo, w przypadku stanu, w którym istnieje Rada Ustawodawcza, uchwały przyjętej przez każdą z Izb Ciała Ustawodawczego tego stanu.

243ZG. Wyłączenie właściwości sądu w sprawach wyborczych
Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

- (a) moc wiążąca ustawy dotyczącej wyznaczenia granic okręgów wyborczych lub przydzielenia mandatów takim okręgom, wydana na mocy art. 243ZA lub uważana za wydaną na jego podstawie, nie może być rozpatrywana przez żaden z sądów;
- (b) wybory do jakiegokolwiek gminy nie mogą być kwestionowane, chyba że w drodze protestu wyborczego wniesionego do organu władzy wskazanego w tym celu przez ustawę uchwaloną przez Ciało Ustawodawcze stanu i w trybie w niej określonym.

SPÓŁDZIELNIE

CZĘŚĆ IXB. SPÓŁDZIELNIE¹

243ZH. Definicje

W niniejszej Części, jeśli z kontekstu nie wynika inaczej:

- (a) „uprawniona osoba” oznacza osobę, o której mowa w art 243 ZQ;
- (b) „rada” oznacza radę dyrektorów lub organ zarządczy spółdzielni – w zależności od tego, które określenie jest używane – któremu powierzono nadzór i kontrolę nad zarządzaniem sprawami spółdzielni;
- (c) „spółdzielnia” oznacza spółdzielnię zarejestrowaną lub uznawaną za zarejestrowaną zgodnie z prawem dotyczącym spółdzielni i obowiązującym w danym czasie w którymkolwiek stanie;
- (d) „spółdzielnia międzystanowa” oznacza spółdzielnię, której działalność nie ogranicza się do jednego stanu i która jest zarejestrowana lub uznawana za zarejestrowaną zgodnie z jakimkolwiek prawem dotyczącym spółdzielni i obowiązującym w tym czasie w dowolnym stanie;
- (e) osoba piastująca urząd oznacza Prezydenta, Wiceprezydenta, Prezesa, Wiceprezesa, Sekretarza lub Skarbnika spółdzielni i obejmuje każdą inną osobę wybieraną przez radę jakiegokolwiek spółdzielni;
- (f) „inspektor” oznacza Centralnego Inspektora powołanego przez rząd centralny w odniesieniu do spółdzielni międzystanowych oraz Inspektora ds. Spółdzielni, powołanego przez rząd stanu na podstawie ustawy wydanej przez Ciała Ustawodawcze stanu w odniesieniu do spółdzielni;
- (g) „Akt stanu” oznacza dowolną ustawę uchwaloną przez Ciała Ustawodawcze stanu;
- (h) „spółdzielnia stanowa” oznacza spółdzielnię, której obszar działania obejmuje cały stan i która jest zdefiniowana jako taka przez dowolną ustawę wydaną przez Ciała Ustawodawcze stanu.

¹ Dodana Aktem Konstytucyjnym (Dziewięćdziesiąta Siódma poprawka) z 13 stycznia 2012 r.

243ZI. Rejestracja spółdzielni

Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Części, Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy ustanowić przepisy dotyczące rejestracji, regulacji oraz likwidacji spółdzielni na zasadach dobrowolnej formacji, demokratycznej kontroli członków, finansowego udziału członków oraz autonomii działania.

243ZJ. Członkowie rad, ich kadencja oraz osoby sprawujące w nich urząd

(1) Rada składa się z osób piastujących funkcje kierownicze, których liczbę określi Ciało Ustawodawcze stanu w formie ustawy.

Niezależnie od powyższych postanowień, liczba osób piastujących funkcje kierownicze w spółdzielni nie może przekroczyć dwudziestu jeden.

Ponadto, niezależnie od powyższego postanowienia Ciało Ustawodawcze stanu mocą ustawy rezerwuje w każdej Radzie spółdzielni składającej się z osób fizycznych jedno miejsce dla kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku oraz dwa miejsca dla kobiet, o ile spółdzielnia ta zrzesza członków należących do takich kategorii lub klas osób.

(2) Kadencja członków Rady pochodzących z wyboru i osób piastujących w niej urząd trwa pięć lat od czasu wyboru, a kadencja osób piastujących urząd pokrywa się w czasie z kadencją Rady.

Niezależnie od powyższych postanowień, Rada może zapełnić czasowy wakat w Radzie, powołując osobę należącą do tej samej kategorii członków, w której zaistniał czasowy wakat, jeśli czas pozostały do końca kadencji Rady jest krótszy niż połowa pierwotnej kadencji.

(3) Ciało Ustawodawcze stanu określi w formie ustawy zasady kooptacji do składu Rady osób mających doświadczenie w dziedzinie bankowości, zarządzania, finansów lub specjalizujących się w jakimkolwiek innym obszarze związanym z przedmiotem działań podejmowanych przez spółdzielnię, jako członków Rady tej spółdzielni.

Niezależnie od powyższych postanowień, liczba tak dokooptowanych członków nie może przekraczać dwóch ponad

liczbę dwudziestu jeden osób piastujących funkcje kierownicze, określoną w pierwszym przepisie uzupełniającym do ust. (1); Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, członkowie tak dokooptowani nie mają prawa głosowania w takim charakterze w żadnych wyborach w spółdzielni, ani też prawa bycia wybieranym na stanowiska osób piastujących urząd w Radzie: Dodatkowo, niezależnie od powyższych postanowień, pełniący obowiązki dyrektorów spółdzielni są również członkami Rady, ale nie są uwzględniani dla celów obliczania całkowitej liczby osób piastujących funkcje kierownicze, wskazanej w pierwszym przepisie uzupełniającym do ust. (1).

243ZK. Wybory członków Rady

(1) Niezależnie od postanowień zawartych w ustawach uchwalonych przez Ciało Ustawodawcze stanu, wybory do Rady przeprowadza się przed wygaśnięciem kadencji ustępującej Rady, aby nowo wybrani członkowie Rady obejmują urząd niezwłocznie po zakończeniu kadencji członków odchodzącej Rady.

(2) Audyt, nadzór i kontrolę nad przygotowaniem rejestru wyborców dla celów wyborów do spółdzielni oraz nad przeprowadzeniem wyborów powierza się organowi władzy lub instytucji, które określi w ustawie Ciało Ustawodawcze stanu. Niezależnie od powyższych postanowień, Ciało Ustawodawcze stanu może, w formie ustawy, określić procedurę i wytyczne dla przeprowadzania takich wyborów.

243ZL. Zastąpienie i zawieszenie Rady oraz zarząd tymczasowy

(1) Niezależnie od postanowień jakiegokolwiek ustawy obowiązującej w danym czasie, żadna Rada nie może zostać zastąpiona lub zawieszona na okres dłuższy niż sześć miesięcy.

Niezależnie od powyższych postanowień, Rada może zostać zastąpiona lub zawieszona w przypadku, gdy:

- (i) trwale nie podejmuje działalności; lub
- (ii) zaniedbuje wykonywanie swoich obowiązków; lub
- (iii) dopuściła się jakiegokolwiek czynu godzącego w interesy spółdzielni lub jej członków; lub
- (iv) istnieją trwałe przeszkody w ukonstytuowaniu się lub funkcjonowaniu Rady; lub

(v) organ lub ciało określone przez Ciało Ustawodawcze stanu w formie ustawy na mocy ust. (2) art. 243ZK nie przeprowadziło wyborów zgodnie z postanowieniami Aktu stanowego.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, Rada każdej spółdzielni nie może być zastąpiona lub zawieszona w przypadku braku wsparcia ze strony rządu lub braku pożyczki czy też wsparcia finansowego albo jakiegokolwiek gwarancji ze strony rządu.

Dodatkowo, niezależnie od powyższych postanowień, do spółdzielni prowadzącej działalność bankową stosuje się odpowiednio przepisy Ustawy o Regulacji Banków z 1949 r.

Dodatkowo też, niezależnie od powyższych postanowień, w przypadku spółdzielni innej niż spółdzielnia międzystanowa, prowadzącej działalność bankową, postanowienia niniejszego ustępu stosuje się w taki sposób, że wyrażenie „sześć miesięcy” zostaje zastąpione wyrażeniem „dwanaście miesięcy”.

(2) W przypadku zastąpienia Rady zarządca wyznaczony do administrowania sprawami spółdzielni przeprowadza wybory w terminie wskazanym w ust. (1) i przekazuje zarząd nowo wybranej Radzie.

(3) Ciało Ustawodawcze stanu może, w formie ustawy, określić warunki wykonywania obowiązków przez zarządcę.

243ZM. Audyt ksiąg rachunkowych spółdzielni

(1) Ciało Ustawodawcze stanu może, w formie ustawy, określić warunki prowadzenia ksiąg rachunkowych spółdzielni oraz przeprowadzania ich audytu, nie rzadziej jednak niż raz w roku finansowym.

(2) Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy określić minimalne wymogi dla biegłych rewidentów i firm audytorskich odpowiedzialnych za prowadzenia audytu ksiąg rachunkowych spółdzielni.

(3) Każda spółdzielnia jest obowiązana do poddania się audytowi przez biegłego rewidenta lub firmę audytorską, o której mowa w ust. (2) i która została wskazana przez walne zgromadzenie spółdzielni.

Niezależnie od powyższych postanowień, biegłych rewidentów i firmy audytorskie powołuje się z listy przyjętej przez rząd stanu lub organ upoważniony przez rząd stanu do podejmowania działań w tym zakresie w jego imieniu.

(4) Księgi rachunkowe każdej spółdzielni poddaje się audytowi nie później niż w ciągu sześciu miesięcy od zakończenia roku finansowego, do którego się odnoszą.

(5) Sprawozdanie biegłego rewidenta dotyczące ksiąg rachunkowych związku spółdzielczego, który może określać Akt stanowy, przedkłada się Ciału Ustawodawczemu stanu w trybie określonym przez Ciało Ustawodawcze stanu w ustawie.

243ZN. Zwolywanie walnego zgromadzenia

Ciało Ustawodawcze stanu określi w ustawie, że doroczne walne zgromadzenie spółdzielni zwoływane będzie w ciągu sześciu miesięcy od zakończenia roku finansowego w celu rozpatrzenia spraw przewidzianych ustawą.

243ZO. Uprawnienie członka do informacji

(1) Ciało Ustawodawcze stanu zagwarantuje w ustawie każdemu członkowi spółdzielni dostęp do ksiąg, informacji i ksiąg rachunkowych wytworzonych przez spółdzielnię w ramach swojej działalności i dotyczącej tego członka.

(2) Ciało Ustawodawcze stanu może, w formie ustawy, wydawać przepisy zapewniające uczestnictwo członków w zarządzaniu spółdzielnią poprzez określanie minimalnych wymogów dotyczących udziału członków w zebraniach i korzystania z minimalnego poziomu usług, określonego w takiej ustawie.

(3) Ciało Ustawodawcze stanu może, w formie ustawy, zapewnić edukację i szkolenia dla członków spółdzielni.

243ZP. Raporty

W terminie sześciu miesięcy od zamknięcia każdego roku finansowego każda spółdzielnia przedstawia organowi wskazanemu przez rząd stanu raport z działalności, obejmujący następujące sprawy:

- (a) roczne sprawozdanie z działalności;
- (b) zbadane sprawozdanie finansowe;

- (c) plan rozporządzenia nadwyżką finansową, przyjęty przez walne zgromadzenie spółdzielni;
- (d) wykaz poprawek do statutu spółdzielni;
- (e) określenie terminu zwołania walnego zgromadzenia oraz przeprowadzenia wyborów we właściwym terminie; oraz
- (f) wszelkie inne informacje wymagane przez Inspektora – zgodnie z postanowieniami Aktu stanowego.

243ZQ. Czyny zabronione i kary

(1) Ciało Ustawodawcze stanu może, w formie ustawy, określić czyny zabronione wobec spółdzielni oraz kary za ich popełnienie.

(2) Ustawa uchwalona przez Ciało Ustawodawcze stanu zgodnie z ust. (1) określa następujące czyny lub zaniechania jako zabronione:

- (a) rozmyślne składanie fałszywego sprawozdania z działalności spółdzielni lub dostarczanie nieprawdziwych informacji przez spółdzielnię, jej urzędnika lub członka, a także rozmyślne niedostępnie dowolnej informacji wymaganej przez osobę do tego uprawnioną zgodnie z przepisami Aktu stanowego;
- (b) rozmyślne i bez uzasadnionego powodu zignorowanie wezwania, żądania lub pisemnego nakazu, wydanych zgodnie z przepisami Aktu stanowego;
- (c) niewypłacenie spółdzielni przez pracodawcę, bez uzasadnionej przyczyny, kwoty potrąconej jego pracownikowi w terminie czternastu dni od dnia dokonania potrącenia;
- (d) rozmyślne nieprzekazanie przez urzędnika lub depozytariusza ksiąg, rachunków finansowych, dokumentów, zapisów, gotówki, zabezpieczeń i innych form własności należących do spółdzielni osobie do tego upoważnionej; oraz
- (e) podejmowanie działań korupcyjnych w czasie wyboru członków rady lub osób sprawujących funkcje przed wyborami lub po ich przeprowadzeniu.

243ZR. Stosowanie postanowień do spółdzielni międzystanowych
Postanowienia niniejszej Części stosuje się do spółdzielni międzystanowych z zastrzeżeniem, że odesłania do „Ciała Ustawodawczego

stanu”, „Aktu stanowego” lub „rządu stanu” rozumie się odpowiednio jako odesłania do „Parlamentu”, „Aktu Władz Centralnych” oraz „rządu centralnego”.

243ZS. Stosowanie postanowień do terytoriów Unii

Postanowienia niniejszej Części stosuje się do terytoriów Unii i w zakresie, w jakim dotyczą one terytoriów bez Zgromadzenia Ustawodawczego, winny być rozumiane w taki sposób, jakby odesłania do Ciała Ustawodawczego stanu były odesłaniami do zarządzającego takim terytorium powołanego na podstawie art. 239, a w zakresie w jakim dotyczą terytoriów, na których działa Zgromadzenie Ustawodawcze, do tego Zgromadzenia Ustawodawczego.

Niezależnie od powyższych postanowień, Prezydent może w drodze publicznego obwieszczenia w Dzienniku Urzędowym zarządzić, że przepisy niniejszej Części nie mają zastosowania do określonego terytorium Unii lub jego części.

243ZT. Pozostawanie w mocy przepisów obowiązujących aktów prawnych

Niezależnie od postanowień niniejszej Części, każdy przepis ustawy odnoszącej się do spółdzielni, obowiązującej w danym stanie bezpośrednio przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Dziewięćdziesiąta Siódma Poprawka) z 2011 r., który jest niezgodny z postanowieniami niniejszej Części, obowiązuje nadal, do czasu zmiany lub uchylecia przez właściwe Ciało Ustawodawcze lub inny właściwy organ albo do upływu roku od wejścia w życie tego Aktu, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej.

OBSZARY
WYSZCZEGÓLNIONE
W ZAŁĄCZNIKU
I OBSZARY ETNICZNE

CZĘŚĆ X. OBSZARY WYSZCZEGÓLNIONE W ZAŁĄCZNIKU I OBSZARY ETNICZNE

244. Administracja obszarami wyszczególnionymi w Załączniku i obszarami etnicznymi

(1) Postanowienia Piątego Załącznika mają zastosowanie do administracji obszarami wyszczególnionymi w Załączniku i grupami etnicznymi wyszczególnionymi w Załączniku, w którymkolwiek stanie innym niż stany Assam, Meghalaja, Tripura i Mizoram oraz do kontroli nad nimi.

(2) Postanowienia Szóstego Załącznika mają zastosowanie do administracji obszarami etnicznymi w stanach Assam, Meghalaja, Tripura i Mizoram.

244A. Utworzenie autonomicznego stanu obejmującego niektóre obszary etniczne w Stanie Assam oraz utworzenie w nim lokalnego Ciała Ustawodawczego lub Rady Ministrów albo obu tych organów

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Parlament może w formie ustawy utworzyć w granicach stanu Assam autonomiczny stan utworzony (w całości lub w części) z wszystkich lub niektórych obszarów etnicznych wyszczególnionych w Części I tabeli dołączonej do paragrafu 20 Szóstego Załącznika oraz utworzyć:

- (a) organ pochodzący z wyboru lub częściowo z nominacji i częściowo z wyboru, wykonujący kompetencje Ciała Ustawodawczego dla autonomicznego stanu, lub
- (b) Radę Ministrów,

albo oba te organy, o takiej strukturze, kompetencjach i zadaniach, jakie – odpowiednio dla każdego z nich – zostaną określone w ustawie.

(2) Ustawa, o której mowa w ust. (1), może w szczególności:

- (a) określić materie wyszczególnione na Liście odnoszącej się do kompetencji stanów lub na Liście odnoszącej się do wspólnych kompetencji Unii i stanów, w zakresie których

Ciało Ustawodawcze autonomicznego stanu jest uprawnione do uchwalania ustaw obowiązujących na jego całym terytorium lub na jednej z jego części, z wyłączeniem – lub bez wyłączenia – Ciała Ustawodawczego stanu Assam;

(b) wskazać materie należące do zakresu władzy wykonawczej autonomicznego stanu;

(c) nakazać, by podatek pobierany przez stan Assam przechodził na rzecz autonomicznego stanu w zakresie, w jakim dochody z tego podatku pochodzą z tego autonomicznego stanu;

(d) nakazać, by każde odesłanie do stanu w jakimkolwiek artykule niniejszej Konstytucji było rozumiane jako obejmujące odesłanie do autonomicznego stanu; oraz

(e) nakazać wydanie takich przepisów uzupełniających, przejściowych i dostosowujących, jakie mogą być uznane za niezbędne.

(3) Nowelizacja ustawy, o której mowa powyżej, w zakresie w jakim nowelizacja ta odnosi się do jakiejkolwiek materii określonej w ust. (2) pkt (a) lub (b), pozbawiona będzie mocy obowiązującej, chyba że zostanie uchwalona przez każdą Izbę Parlamentu większością nie mniejszą niż dwie trzecie głosów członków Izby obecnych na posiedzeniu i biorących udział w głosowaniu.

(4) Ustawa, o której mowa w niniejszym artykule, nie może być uznana za zmianę niniejszej Konstytucji w rozumieniu art. 368, mimo że zawiera przepis zmieniający lub w którego następstwie następuje zmiana niniejszej Konstytucji.

STOSUNKI MIĘDZY
UNIAŁ A STANAMI

STOSUNKI MIĘDZY
UNIAŁ A STANAMI

CZĘŚĆ XI. STOSUNKI MIĘDZY UNIĄ A STANAMI

Rozdział I.

Stosunki w zakresie ustawodawstwa

Podział uprawnień w zakresie tworzenia prawa

245. Moc wiążąca ustaw uchwalanych przez Parlament i Ciała Ustawodawcze stanów

(1) Przestrzegając postanowień niniejszej Konstytucji, Parlament może uchwalać ustawy obowiązujące na części lub na całym terytorium Indii, a Ciała Ustawodawcze stanu może uchwalać ustawy obowiązujące na całym lub części terytorium stanu.

(2) Ustawa uchwalona przez Parlament nie może być uznana za nieważną ze względu na to, że miałyby zastosowanie poza granicami Indii.

246. Materia ustaw uchwalanych przez Parlament i Ciała Ustawodawcze stanów

(1) Niezależnie od postanowień ust. (2) i (3) niniejszego artykułu Parlamentowi przysługuje wyłączne uprawnienie do uchwalania ustaw w zakresie materii określonej na Liście I zawartej w Siódmym Załączniku (dalej w niniejszej Konstytucji zwanej „Listą odnoszącą się do kompetencji Unii”).

(2) Niezależnie od postanowień ust. (3) niniejszego artykułu Parlament oraz, z zastrzeżeniem postanowień ust. (1) niniejszego artykułu, Ciała Ustawodawcze każdego stanu korzysta z uprawnienia do uchwalania ustaw w zakresie materii wyszczególnionych na Liście III, zawartej w Siódmym Załączniku (dalej w niniejszej Konstytucji zwanej „Listą odnoszącą się do wspólnych kompetencji Unii i stanów”).

(3) Mając na względzie postanowienia ust. (1) i (2), Ciału Ustawodawczemu przysługuje wyłączne uprawnienie do uchwalania ustaw obowiązujących na terytorium tego stanu lub na jego części, a dotyczących materii wyszczególnionych na Liście II zawartej w Siódmym Załączniku (dalej w niniejszej Konstytucji zwanej „Listą odnoszącą się do kompetencji stanów”).

(4) Parlament korzysta z uprawnienia do uchwalania ustaw w zakresie wszelkich materii mających zastosowanie do którejkolwiek z części terytorium Indii, niewchodzącej w skład stanu, niezależnie od tego, czy materia ta została wyszczególniona na Liście odnoszącej się do kompetencji stanów.

246A. Przepisy szczególne dotyczące podatku od towarów i usług

(1) Niezależnie od postanowień zawartych w art. 246 i 254 Parlament oraz, z zastrzeżeniem ust. (2) niniejszego artykułu, Ciało Ustawodawcze każdego stanu, może uchylać ustawy w zakresie podatków od towarów i usług nakładanych przez Unię lub przez ten stan.

(2) Parlamentowi przysługuje wyłączne uprawnienie do uchwalania ustaw w zakresie podatków od towarów i usług, jeżeli dostarczanie towarów lub usług albo obu z nich odbywa się w ramach handlu i wymiany towarowej między stanami.

Objaśnienie. – Postanowienia niniejszego artykułu dotyczące podatków od towarów i usług, o których mowa w art. 279A ust. (5), wchodzi w życie w terminie określonym przez Radę ds. Podatków od Towarów i Usług.

247. Uprawnienie Parlamentu do tworzenia dodatkowych sądów

Niezależnie od postanowień niniejszego Rozdziału, Parlament może w formie ustaw dopuścić tworzenie dodatkowych sądów w celu lepszego stosowania ustaw uchwalonych przez Parlament lub innych aktów prawnych obejmujących materie wyszczególnione na Liście odnoszącej się do kompetencji Unii.

248. Pozostałe uprawnienia ustawodawcze

(1) Z zastrzeżeniem art. 246A, Parlamentowi przysługuje wyłączne uprawnienie do uchwalania ustaw odnoszących się do wszelkich innych materii niewymienionych na Liście odnoszącej się do wspólnych kompetencji Unii i stanów lub Liście odnoszącej się do kompetencji stanów.

(2) Uprawnienie to obejmuje również uprawnienie do uchwalania ustawy nakładającej podatek, który nie został wyszczególniony na żadnej z tych List.

249. Uprawnienie Parlamentu do uchwalania w interesie narodowym ustaw w zakresie materii wymienionych na Liście odnoszącej się do kompetencji stanów

(1) Niezależnie od postanowień niniejszego Rozdziału, jeżeli Rada Stanów postanowiła w drodze uchwały podjętej większością nie mniejszą niż dwie trzecie głosów członków obecnych na posiedzeniu i biorących udział w głosowaniu, że jest niezbędne lub pożądane dla interesu narodowego, by Parlament uchwalił ustawy w zakresie podatku od towarów i usług, przewidzianego art. 246A lub materii wyszczególnionej na Liście odnoszącej się do kompetencji stanów, wskazanej w tej uchwale, to Parlament jest uprawniony do uchwalania ustaw regulujących te materie, obowiązujących na całym terytorium Indii lub na jego części.

(2) Uchwała podjęta na mocy ust. (1) pozostaje w mocy przez okres w niej wskazany, ale nie dłuższy niż rok.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy w trybie określonym w ust. (1) podjęta zostanie uchwała wyrażająca zgodę na przedłużenie obowiązywania takiej uchwały, obowiązuje ona przez kolejny okres jednego roku od dnia, w którym, na mocy niniejszego ustępu, utraciłaby moc obowiązującą.

(3) Ustawa, do której uchwalenia Parlament nie byłby uprawniony, gdyby nie została podjęta uchwała, o której mowa w ust. (1), traci moc obowiązującą w zakresie braku uprawnień Parlamentu po upływie okresu sześciu miesięcy od dnia wygaśnięcia mocy obowiązującej uchwały, z wyjątkiem tego, co dotyczy czynności podjętych lub zaniechanych przed upływem tego terminu.

250. Uprawnienie Parlamentu do uchwalania ustaw w zakresie materii wymienionych na Liście odnoszącej się do kompetencji stanów w czasie obowiązywania stanu wyjątkowego

(1) Niezależnie od postanowień niniejszego Rozdziału, w czasie obowiązywania stanu wyjątkowego Parlament jest uprawniony do uchwalania ustaw obowiązujących na całym terytorium Indii lub na jego części, w zakresie podatku od towarów i usług, przewidzianego art. 246A, lub materii wyszczególnionych enumeratywnie na Liście odnoszącej się do kompetencji stanów.

(2) Ustawa uchwalona przez Parlament, do uchwalenia której Parlament nie byłby uprawniony, gdyby nie proklamowano stanu wyjątkowego, traci moc obowiązującą w zakresie braku uprawnień Parlamentu po upływie sześciu miesięcy od dnia zakończenia stanu wyjątkowego, z wyjątkiem tego, co dotyczy czynności podjętych lub zaniechanych przed upływem określonego powyżej terminu.

251. Niezgodność między ustawami uchwalonymi przez Parlament na mocy art. 249 i 250 a ustawami uchwalonymi przez Ciała Ustawodawcze stanów

Postanowienia art. 249 i 250 nie ograniczają uprawnień Ciała Ustawodawczego stanu do uchwalania ustaw, w zakresie których przysługuje mu uprawnienie na mocy niniejszej Konstytucji, ale jeśli przepis ustawy uchwalonej przez Ciała Ustawodawcze stanu okaże się niezgodny z przepisem ustawy uchwalonej przez Parlament, w zakresie której Parlamentowi przysługuje uprawnienie na mocy powyższych artykułów, zawsze pierwszeństwo ma ustawa uchwalona przez Parlament, bez względu na to, czy została uchwalona przed, czy po ustawie uchwalonej przez Ciała Ustawodawcze stanu, a ustawa uchwalona przez Ciała Ustawodawcze stanu nie może być stosowana w zakresie, w jakim jest z nią sprzeczna, jednak wyłącznie w okresie obowiązywania ustawy uchwalonej przez Parlament.

252. Uprawnienie Parlamentu do uchwalania ustaw obowiązujących na terytorium dwóch lub więcej stanów za ich zgodą oraz po deklaracji ich przyjęcia przez inny stan

(1) Jeśli Ciała Ustawodawcze dwóch lub więcej stanów uznają za wskazane – z wyjątkiem przypadków określonych w art. 249 i 250 – by jakakolwiek materia, w zakresie której Parlament nie jest uprawniony do uchwalania ustaw dla stanów, winna zostać uregulowana w tych stanach przez Parlament w formie ustawy, i jeśli każda z Izb Ciał Ustawodawczych tych stanów podejmie uchwały w tej sprawie, to Parlament będzie uprawniony do uchwalenia ustawy regulującej tę materię, a każda ustawa uchwalona w tym trybie będzie miała zastosowanie do tych stanów i każdego innego stanu, który w przyszłości zadeklaruje

jej obowiązywanie na swoim terytorium, podejmując uchwałę w tej sprawie przez Izbę, lub w przypadku gdy istnieją dwie Izby, przez każdą z Izb Ciała Ustawodawczego tego stanu.

(2) Ustawa uchwalona w tym trybie przez Parlament może zostać znowelizowana lub uchylona przez Akt Parlamentu uchwalony lub przyjęty w takim samym trybie, jednak nie może – w odniesieniu do stanu, do którego ma zastosowanie – zostać znowelizowana lub uchylona przez Akt Ciała Ustawodawczego tego stanu.

253. Ustawodawstwo wprowadzające w życie umowy międzynarodowe

Niezależnie od powyższych postanowień niniejszego Rozdziału, Parlamentowi przysługuje uprawnienie do uchwalania ustaw obowiązujących na całym terytorium Indii lub na jego części wdrażających traktat, umowę lub konwencję z innym państwem lub państwami albo uchwałę podjętą przez międzynarodową konferencję, organizację międzynarodową lub inny organ.

254. Niezgodność ustaw uchwalonych przez Parlament z ustawami uchwalonymi przez Ciała Ustawodawcze stanów

(1) Jeśli przepis ustawy uchwalonej przez Ciało Ustawodawcze stanu w odniesieniu do jakiegokolwiek sprawy jest niezgodny z jakimkolwiek przepisem ustawy uchwalonym przez Parlament, do której uchwalenia Parlament jest właściwy, lub z przepisem ustawy obowiązującej i normującej materię wyszczególnioną na Liście odnoszącej się do wspólnych kompetencji Unii i stanów to, z zastrzeżeniem ust. (2) niniejszego artykułu, pierwszeństwo ma ustawa uchwalona przez Parlament, bez względu na to, czy została ona uchwalona przed, czy po uchwaleniu ustawy przez Ciało Ustawodawcze tego stanu albo odpowiednio – obowiązująca ustawa; ustawę uchwaloną przez Ciało Ustawodawcze stanu uznaje się za nieważną w zakresie, w jakim jest ona sprzeczna z tymi przepisami.

(2) Gdy ustawa uchwalona przez Ciało Ustawodawcze stanu odnosząca się do jednej z materii wyszczególnionych na Liście odnoszącej się do wspólnych kompetencji Unii i stanów, zawiera przepis sprzeczny z przepisami ustawy wcześniej uchwalonej

przez Parlament albo z przepisami obowiązującej ustawy Parlamentu w zakresie tej materii, ustawa uchwalona przez Ciało Ustawodawcze stanu ma pierwszeństwo w tym stanie, jeśli została przedstawiona do rozważenia przez Prezydenta i użyta jako sankcja.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie ograniczają uprawnień Parlamentu do uchwalania w dowolnym czasie ustaw w zakresie tej samej materii, w tym także ustawy uzupełniającej, nowelizującej, zmieniającej lub uchylającej ustawę uchwaloną w takim trybie przez Ciało Ustawodawcze stanu.

255. Wymogi dotyczące rekomendacji i sankcji prewencyjnych rozpatrywane jako kwestie wyłącznie proceduralne

Żaden Akt Parlamentu lub Akt Ciała Ustawodawczego stanu ani żaden przepis takiego Aktu nie staje się nieważny wyłącznie z tego powodu, że rekomendacja lub sankcje prewencyjne wymagane przez niniejszą Konstytucję nie zostały wydane, jeśli Aktowi temu sankcja została udzielona przez:

- (a) Gubernatora lub Prezydenta – gdy wymagane było wydanie rekomendacji przez Gubernatora;
- (b) Rajpramuka lub Prezydenta – gdy wymagane było wydanie rekomendacji przez Rajpramuka;
- (c) Prezydenta – gdy wymagane było wydanie rekomendacji lub sankcji prewencyjnej przez Prezydenta.

Rozdział II.

Relacje w zakresie administrowania

Postanowienia ogólne

256. Obowiązki stanów i Unii

Władzę wykonawczą każdego stanu sprawuje się, przestrzegając ustaw uchwalanych przez Parlament i wykonując ustawy obowiązujące w tym stanie, a władza wykonawcza Unii obejmuje wydawanie każdemu stanowi takich wytycznych, jakie rząd Indii uzna za konieczne.

257. Kontrola Unii nad stanami w wybranych przypadkach

(1) W każdym stanie władza wykonawcza wykonywana jest w taki sposób, by nie naruszała ona i nie zakłócała wykonywania władzy wykonawczej przez Unię, a władza wykonawcza Unii obejmuje wydawanie każdemu stanowi takich wytycznych, jakie rząd Indii uzna za konieczne.

(2) Władza wykonawcza Unii obejmuje również przekazywanie stanowi wytycznych dotyczących budowy i utrzymania urządzeń komunikacyjnych określonych w wytycznych jako środki o znaczeniu ogólnokrajowym lub wojskowym.

Niezależnie od powyższych postanowień, żadne z postanowień niniejszego ustępu nie mogą być uznane za ograniczające uprawnienia Parlamentu do ogłaszania, które z dróg lądowych lub wodnych uznaje za drogi państwowe, ani też uprawnienia Unii odnoszącego się do dróg lądowych lub wodnych wskazanych w taki sposób, ani uprawnienia Unii do budowy i utrzymywania urządzeń komunikacyjnych w ramach jej kompetencji w zakresie prac wykonywanych przez siły morskie, lądowe i powietrzne.

(3) Władza wykonawcza Unii obejmuje również przekazywanie wytycznych dotyczących środków, jakie winny być podjęte na rzecz ochrony kolei w tym stanie.

(4) Gdy podczas wykonywania wytycznych przekazanych stanom na mocy ust. (2) dotyczących budowy lub utrzymywania dowolnych urządzeń komunikacyjnych lub na mocy ust. (3) dotyczących podjęcia środków w celu ochrony kolei, poniesione zostały koszty przekraczające koszty, które zostałyby poniesione podczas wykonywania zwykłych obowiązków stanu, gdyby takie wytyczne nie zostały przekazane, rząd Indii wypłaca stanowi taką sumę na pokrycie dodatkowych kosztów poniesionych przez stan, jaka może zostać uzgodniona, lub w przypadku braku takiego uzgodnienia – jaka może zostać określona przez arbitra powołanego przez Prezesa Sądu Najwyższego Indii.

257A. [*Pomoc dla stanów przez rozmieszczenie Sił Zbrojnych lub innych sił Unii*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Czwarta Poprawka) z 1978 r., art. 33 (w.e.f. 20-6-1979).*

258. Uprawnienia Unii do przyznawania stanom uprawnień w wybranych przypadkach

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Prezydent może, za zgodą rządu stanu, powierzyć warunkowo lub bezwarunkowo temu rządowi lub jego funkcjonariuszom uprawnienia w zakresie jakiegokolwiek sprawy, która wchodzi w skład uprawnień wykonawczych Unii.

(2) Ustawa uchwalona przez Parlament, która ma zastosowanie do któregośkolwiek ze stanów, może niezależnie od tego, że dotyczy materii, w odniesieniu do której Ciału Ustawodawczemu stanu nie przysługuje uprawnienie do uchwalania ustaw, przekazywać stanowi lub jego funkcjonariuszom lub organom władzy uprawnienia oraz nakładać obowiązki lub upoważniać do przekazywania uprawnień i nakładania obowiązków stanowi lub jego urzędnikom i organom.

(3) Gdy na mocy niniejszego artykułu stanowi lub jego funkcjonariuszom lub organom władzy przekazano uprawnienia bądź obowiązki lub gdy nałożono je na stan lub na jego funkcjonariuszy lub organy władzy, rząd Indii wypłaca stanowi sumę uzgodnioną, lub w przypadku braku uzgodnienia, określoną przez arbitra powołanego przez Prezesa Sądu Najwyższego Indii, która pokrywa dodatkowe koszty administracyjne poniesione przez stan w związku z wykonywaniem tych uprawnień i obowiązków.

258A. Uprawnienie stanów do powierzania kompetencji Unii

Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Gubernator stanu może, za zgodą rządu Indii, powierzyć rządowi lub jego funkcjonariuszom, warunkowo lub bezwarunkowo, kompetencje w zakresie jakiegokolwiek sprawy, należącej do zakresu uprawnień wykonawczych stanu.

259. [*Siłły Zbrojne w stanach wymienionych w Części B Pierwszego Załącznika*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Siódma Poprawka) z 1956 r., art. 29 i Zał. (w.e.f. 1-11-1956).*

260. Zakres władzy Unii w odniesieniu do terytoriów znajdujących się poza Indiami

Rząd Indii może w drodze umowy z rządem terytorium nie-wchodzącego w skład terytorium Indii przejąć kompetencje wykonawcze, ustawodawcze lub sądownicze należące do rządu tego terytorium; jednak każda taka umowa podlega obowiązującej w danym czasie ustawie regulującej zakres władzy przynależnej obcej jurysdykcji.

261. Dokumenty publiczne, rejestry i akta sądowe

(1) Dokumenty publiczne, rejestry i akta sądowe Unii i każdego ze stanów uznawane są na całym terytorium Indii.

(2) Tryb i zasady uwierzytelniania dokumentów publicznych, rejestrów i akt sądowych, o których mowa w ust. (1), a także ich mocy dowodowej, określa ustawa uchwalona przez Parlament.

(3) Prawomocny wyrok lub postanowienie wydane lub ogłoszone przez sądy cywilne w jakiegokolwiek części terytorium Indii podlega wykonaniu na całym tym terytorium zgodnie z ustawą.

Spory dotyczące wód

262. Rozstrzygnięcie sporów dotyczących wód rzek międzystanowych i działów wodnych

(1) Parlament może w formie ustawy określić tryb rozstrzygnięcia wszelkich sporów lub skarg odnoszących się do korzystania, podziału lub kontroli nad wodami rzeki międzystanowej lub działu wodnego.

(2) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Parlament może w formie ustawy stwierdzić, że ani Sąd Najwyższy, ani żaden inny sąd nie są sądami właściwymi w odniesieniu do sporów lub skarg, o których mowa w ust. (1).

Koordynowanie działalności międzystanowej

263. Przepisy odnoszące się do Rady Międzystanowej

Jeśli Prezydent uzna, że interes publiczny wymaga utworzenia Rady, na której spoczywałby obowiązek:

(a) badania sporów, jakie mogą pojawiać się między stanami, i doradzanie w nich;

(b) omówienia i rozpatrzenia spraw, które stanowią wspólny interes niektórych lub wszystkich stanów albo Unii i jednego lub więcej stanów;

(c) wydawania rekomendacji dotyczących którejkolwiek z tych spraw, w szczególności rekomendacji dotyczących lepszej koordynacji polityki i działań dotyczących tej sprawy,

Prezydent ma ustawowe prawo swoim rozporządzeniem utworzyć taką Radę i określić charakter obowiązków, jakie winna realizować, a także określić jej organizację i tryb prac.

FINANSE, WŁASNOŚĆ,
UMOWY I POWÓDZTWA

FINANSE, WŁASNOŚĆ,
UMOWY I POWÓDZTWA

CZĘŚĆ XII. FINANSE, WŁASNOŚĆ, UMOWY I POWÓDZTWA

Rozdział I. Finanse

Postanowienia ogólne

264. Wykładnia

Na potrzeby niniejszej Części, „Komisja Finansów” oznacza Komisję Finansów utworzoną na mocy art. 280.

265. Niedopuszczalność nakładania podatków w inny sposób niż w zgodzie z prawem

Żaden podatek nie może zostać nałożony ani być pobrany bez podstawy prawnej.

266. Fundusze Skonsolidowane i rachunki publiczne Indii i stanów

(1) Mając na względzie postanowienia art. 267 oraz postanowienia niniejszego Rozdziału dotyczące przyznawania stanom całości lub części przychodów z niektórych podatków i ceł, wszystkie przychody uzyskane przez rząd Indii, pożyczki zaciągnięte przez ten rząd w drodze emisji obligacji skarbowych, pożyczki lub pożyczki krótkoterminowe oraz wszelkie środki finansowe uzyskane przez rząd w następstwie spłaty pożyczek wchodzi w skład skonsolidowanego funduszu zwanego „Skonsolidowanym Funduszem Indii”, a przychody uzyskane przez rząd stanu, pożyczki zaciągnięte przez ten rząd w drodze emisji obligacji skarbowych, pożyczki lub pożyczki krótkoterminowe oraz wszelkie środki finansowe otrzymane przez rząd w następstwie spłaty kredytów wchodzi w skład skonsolidowanego funduszu, zwanego „Skonsolidowanym Funduszem stanu”.

(2) Pozostałe publiczne środki finansowe uzyskane przez rząd Indii bądź na jego rzecz lub przez rząd stanu lub na jego rzecz są księgowane odpowiednio na publicznym rachunku Indii lub publicznym rachunku stanu.

(3) Środki pochodzące z Funduszu Skonsolidowanego Indii lub Skonsolidowanego Funduszu stanu wydatkowane są wyłącznie zgodnie z ustawą, w celach i w sposób określony w niniejszej Konstytucji.

267. Fundusz Rezerwy Finansowej

(1) Parlament może w formie ustawy utworzyć fundusz na nieprzewidziane wydatki, do którego wpłaca się okresowo sumy określone w ustawie, zwany „Funduszem Rezerwy Finansowej Indii”, pozostający w dyspozycji Prezydenta w celu rozporządzania nim dla pokrycia nieprzewidzianych wydatków do czasu ich zatwierdzenia przez Parlament w formie ustawy, w trybie określonym w art. 115 lub art. 116.

(2) Stanowe Ciało Ustawodawcze może w formie ustawy utworzyć fundusz na nieprzewidziane wydatki, do którego wpłaca się sumy określone w ustawie, zwany „Funduszem Rezerwy Finansowej Stanu”, pozostający w dyspozycji Gubernatora stanu w celu rozporządzania nim dla pokrycia nieprzewidzianych wydatków, do czasu ich zatwierdzenia przez stanowe Ciało Ustawodawcze w formie ustawy, w trybie określonym w art. 205 lub art. 206.

Podział przychodów między Unię a stany

268. Opłaty nakładane przez Unię, a pobierane i wydatkowane przez stany

(1) Opłaty skarbowe, o których mowa na Liście odnoszącej się do kompetencji Unii, nakłada rząd Indii, ale są one pobierane przez:

(a) rząd Indii – gdy takie opłaty zostały nałożone na terytorium Unii, oraz

(b) stany – w pozostałych przypadkach, w których opłaty te zostały nałożone.

(2) Środki uzyskane w danym roku finansowym z opłat, o których mowa powyżej, nałożonych w jakimkolwiek stanie, nie wchodzi w skład Skonsolidowanego Funduszu Indii, a są przekazywane temu stanowi.

268A. [*Podatek od usług nakładany przez Unię, a pobierany oraz wydatkowany przez Unię i stan*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Sto Pierwsza Poprawka) z 2016 r., art. 6 (w.e.f. 16-9-2016).*

269. Podatki nakładane i pobierane przez Unię, a przekazywane stanom

(1) Podatki z tytułu sprzedaży lub nabywania towarów oraz podatki z tytułu dostarczenia towarów, z wyjątkiem określonych w art. 269A, są nakładane i pobierane przez rząd Indii; podatki te przekazuje się stanom i uznaje się je za przynależne stanom, poczynając od dnia 1 kwietnia 1996 r., w trybie określonym w ust. (2) niniejszego artykułu.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego ustępu:

(a) wyrażenie „podatki z tytułu sprzedaży lub nabywania towarów” oznacza podatki z tytułu sprzedaży lub nabywania towarów innych niż gazety, których sprzedaż lub nabywanie odbywa się ramach wymiany towarowej lub handlu między stanami;

(b) wyrażenie „podatki z tytułu dostarczenia towarów” oznacza podatki z tytułu dostarczenia towaru (bez względu na to, czy towary te dostarcza osoba je wytwarzająca, czy inna osoba), a dostarczenie to ma miejsce w ramach międzystanowego handlu lub wymiany towarowej.

(2) Dochody netto uzyskane w danym roku finansowym z podatków, o których mowa wyżej, o ile nie stanowią dochodów związanych z terytoriami Unii i w takim zakresie nie wchodzą w skład Skonsolidowanego Funduszu Indii, a przypisywane są stanom, w których podatek ten został nałożony w danym roku i dzielone są pomiędzy te stany zgodnie z zasadami podziału, jakie mogą zostać określone przez Parlament w formie ustawy.

(3) Parlament może w formie ustawy określić zasady, na których określa się, w jakich przypadkach sprzedaż lub nabywanie lub dostawa towarów odbywa się w ramach międzystanowego handlu lub wymiany towarowej.

269A. Nakładanie i pobieranie podatku od towarów i usług w ramach międzystanowego handlu lub wymiany towarowej

(1) Podatek od towarów i usług od dostaw realizowanych w ramach międzystanowego handlu lub wymiany towarowej jest nakładany i pobierany przez rząd Indii, a następnie dzielony między Unię a stany w sposób, jaki Parlament może określić w ustawie zgodnie z zaleceniami Rady ds. Podatku od Towarów i Usług.

Objaśnienie: – Dla celów niniejszego ustępu dostawa towarów lub usług albo obu, w ramach importu na terytorium Indii, jest uznawana za dostawę towarów lub usług, albo obu, odbywającą się w ramach międzystanowego handlu lub wymiany towarowej.

(2) Kwota przydzielona danemu stanowi na mocy ust. (1) nie wchodzi w skład Skonsolidowanego Funduszu Indii.

(3) Gdy kwota pobrana jako podatek nałożony na mocy ust. (1) została wydatkowana na pokrycie podatku nałożonego przez dany stan na mocy art. 246A, kwota ta nie wchodzi w skład Skonsolidowanego Funduszu Indii.

(4) Gdy kwota pobrana jako podatek nałożony przez dany stan na mocy art. 246A została wydatkowana na pokrycie podatku nałożonego na mocy ust. (1), kwota taka nie wchodzi w skład Skonsolidowanego Funduszu tego stanu.

(5) Parlament może w formie ustawy określić zasady determinujące miejsce dostawy, także gdy dostawa towarów lub usług albo obu, odbywa się w ramach międzystanowego handlu lub wymiany towarowej.

270. Podatki nałożone i dzielone między Unię a stany

(1) Wszystkie podatki i cła wyszczególnione na Liście odnoszącej się do kompetencji Unii, z wyjątkiem ceł i podatków, o których mowa odpowiednio w art. 268, art. 269 oraz art. 269A oraz dopłaty z tytułu podatków i ceł, o których mowa w art. 271 oraz podatki nakładane w innych celach określone w ustawie uchwalonej przez Parlament, nakłada i pobiera rząd Indii; podatki te dzieli się między Unię a stany w sposób określony w ust. (2).

(1A) Podatek pobierany przez Unię na mocy ust. (1) art. 246A jest również rozdzielany między Unię a stany w trybie określonym w ust. (2).

(1B) Podatek nałożony i pobierany przez Unię na mocy ust. (2) art. 246A i 269A, z którego dochód przeznaczono na podatek nałożony przez Unię na mocy ust. (1) art. 246A oraz kwota przydzielona Unii na mocy ust. (1) art. 269A będzie również rozdzielana między Unię a stany w sposób przewidziany w ust. (2).

(2) W każdym roku finansowym do Skonsolidowanego Funduszu Indii nie odprowadza się procentowo określonej kwoty przychodów netto z podatku, opłaty lub cła, o których mowa powyżej; a kwotę tę przyznaje się stanom, w których w danym roku nałożony został taki podatek, opłata lub cło i dzieli pomiędzy stany, w trybie i terminie, jakie mogą zostać określone zgodnie z ust. (3).

(3) Na potrzeby niniejszego artykułu, „określone” oznacza:

- (i) do czasu utworzenia Komisji Finansów – określone przez Prezydenta w drodze rozporządzenia; oraz
- (ii) po utworzeniu Komisji Finansów – określone przez Prezydenta w drodze rozporządzenia po zapoznaniu się z rekomendacją Komisji Finansów.

271. Opłata dodatkowa do niektórych ceł i podatków, przeznaczana na cele Unii

Niezależnie od postanowień art. 269 i 270, Parlament może podnieść wysokość ceł lub podatków, o których mowa w tych artykułach – z wyjątkiem podatku od towarów i usług, o których mowa w art. 246A – o kwotę dodatkową przeznaczaną na cele Unii, a całość wpływu z takiej dopłaty stanowi część Skonsolidowanego Funduszu Unii.

272. [Podatki nakładane i pobierane przez Unię, które mogą być dzielone między Unię a stany] Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Osiemdziesiąta Poprawka) z 2000 r., art. 4 (w.e.f. 9-6-2000).

273. Dotacje w związku z cłem wywozowym na jutę i produkty z juty

(1) Fundusz Skonsolidowany Indii obciążają corocznie dotacje celowe na rzecz stanów Assam, Bihar, Odisha i Bengal Zachodni, służące zapewnieniu w każdym roku udziału w dochodach netto z cła eksportowego z tytułu eksportu juty i produktów z juty, w kwotach, jakie mogą zostać określone.

(2) Kwoty określone w powyższym trybie obciążają Fundusz Skonsolidowany Indii w okresie utrzymywania przez rząd Indii cła z tytułu eksportu juty lub produktów z juty albo do czasu upływu dziesięciu lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji.

(3) Na potrzeby niniejszego artykułu wyrażenie „określona” ma takie samo znaczenie, jak w art. 270.

274. Wymóg uzyskania uprzedniej rekomendacji Prezydenta w przypadku projektów ustaw nakładających podatki na rzecz stanów

(1) Żaden projekt ustawy ani nowelizacja nakładające lub zmieniające jakiekolwiek podatki lub cła na rzecz stanów albo zmieniające znaczenie wyrażenia „dochód z rolnictwa” określony dla celów tworzonych aktów dotyczących podatku dochodowego w Indiach, lub który dotyczy zasad, zgodnie z którymi na podstawie powyższych postanowień niniejszego Rozdziału przyznaje się stanom, lub można im przyznać, dopłatę przeznaczaną na cele Unii, o których mowa w poprzedzających postanowieniach niniejszego Rozdziału, lub który ją nakłada, nie może zostać wniesiony ani rozpatrzony przed żadną z Izb Parlamentu, jeśli nie uzyska uprzedniej rekomendacji Prezydenta.

(2) Na potrzeby niniejszego artykułu wyrażenie „podatek lub cło, z na rzecz stanów” oznacza:

(a) podatek lub cło, z których część lub całość dochodów przysługuje dowolnemu stanowi; lub

(b) podatek lub cło, w odniesieniu do dochodu netto, z których wypłaca się na rzecz dowolnego stanu środki z Funduszu Skonsolidowanego Indii.

275. Dotacje Unii na rzecz wybranych stanów

(1) W każdym roku Fundusz Skonsolidowany Indii obciążają kwoty, jakie Parlament może przyznać w formie ustawy jako dotacje celowe na rzecz stanów, które mogą zostać przezeń wskazane jako wymagające wsparcia; dla poszczególnych stanów można przyznać sumy w różnej wysokości.

Niezależnie od powyższych postanowień, Fundusz Skonsolidowany Indii zasila stale lub okresowo dochody stanu o konieczne środki jako dotacje celowe na rzecz stanu, by umożliwić temu stanowi pokrycie niezbędnych kosztów planów rozwoju, jakie mogą być przedsięwzięte przez stan za zgodą rządu Indii w celu wspierania dobrobytu grup etnicznych tego stanu wymienionych w Załączniku lub polepszenia administrowania obszarami tego stanu wymienionymi w Załączniku, do poziomu administrowania pozostałymi obszarami tego stanu. Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, z Funduszu Skonsolidowanego Indii wypłaca się kwoty stałe i okresowe jako dotacje celowe na rzecz stanu Assam, stanowiące równowartość:

- (a) średniej nadwyżki wydatków nad przychodami w okresie dwóch lat bezpośrednio poprzedzających wejście w życie niniejszej Konstytucji, w odniesieniu do administrowania obszarami etnicznymi określonymi w Części I tabeli stanowiącej załącznik do paragrafu 20 Szóstego Załącznika; oraz
- (b) kosztów planów rozwoju, jakie mogą zostać przedsięwzięte przez ten stan za zgodą rządu Indii w celu podniesienia poziomu administrowania tego obszaru do poziomu administracji pozostałych obszarów tego stanu.

(1A) Z chwilą utworzenia autonomicznego stanu na mocy art. 244A:

- (i) wszelkie kwoty należne na mocy pkt (a) drugiego przepisu uzupełniającego do ust. (1), jeśli w skład autonomicznego stanu wchodzi wszystkie obszary etniczne tam wskazane, wypłaca się temu autonomicznemu stanowi, a jeśli w skład autonomicznego stanu wchodzi jedynie część obszarów etnicznych, dzieli się

je między Stan Assam, a stan autonomiczny w sposób, jaki zostanie określony przez Prezydenta w drodze rozporządzenia;

(ii) z Funduszu Skonsolidowanego Indii wypłaca się kwoty stałe i okresowe jako dotacje celowe na rzecz autonomicznego stanu, stanowiące równowartość kosztów planów rozwoju, jakie mogą być przedsięwzięte przez stan za zgodą rządu Indii, w celu podnoszenia poziomu administrowania stanu do poziomu administracji pozostałej części Stanu Assam.

(2) Do czasu uchwalenia przez Parlament przepisów na mocy ust. (1) niniejszego artykułu, uprawnienia przekazane Parlamentowi na mocy tego ustępu wykonuje Prezydent w formie rozporządzenia, a każde rozporządzenie wydane przez Prezydenta na mocy niniejszego ustępu obowiązuje z zastrzeżeniem przepisów uchwalonych w tym trybie przez Parlament.

Niezależnie od powyższych postanowień, po ustanowieniu Komisji Finansów Prezydent nie może wydawać rozporządzeń na podstawie niniejszego ustępu bez wcześniejszego rozpatrzenia rekomendacji Komisji.

276. Podatki z tytułu wykonywania określonej profesji, handlu, rzemiosła i pracy najemnej

(1) Niezależnie od postanowień art. 246, ustawa stanowego Ciała Ustawodawczego dotycząca podatków z tytułu określonej profesji, handlu, rzemiosła i pracy najemnej, przysługujących stanowi lub gminie, radzie okręgowej, radzie lokalnej lub innemu organowi władzy lokalnej w tym stanie, nie może utracić mocy obowiązującej z tego tylko powodu, że dotyczy podatku od dochodu.

(2) Całkowita kwota należna stanowi, gminie, radzie okręgowej, radzie lokalnej lub innemu organowi władzy lokalnej od podatnika w związku z podatkiem z tytułu określonej profesji, handlu, rzemiosła i pracy najemnej nie może przekraczać dwóch tysięcy pięciuset rupii rocznie.

(3) Uprawnienie stanowego Ciała Ustawodawczego do uchwalania ustaw, o których mowa powyżej, w odniesieniu

do określonej profesji, handlu, rzemiosła i pracy najemnej, nie może być rozumiane jako ograniczenie uprawnienia Parlamentu do uchwalania ustaw w zakresie podatków z tytułu dochodu z określonej profesji, handlu, rzemiosła i pracy najemnej.

277. Wyłączenia

Do czasu uchwalenia przez Parlament w formie ustawy przepisu o odmiennej treści, podatki, cła, daniny lub opłaty, które zostały zgodnie z prawem nałożone przez rząd jakiegokolwiek stanu lub przez gminę lub inny organ władzy lokalnej lub inny organ bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji na potrzeby stanu, gminy, okręgu lub innego obszaru lokalnego, mogą, niezależnie od tego, że zostały wymienione na Liście odnoszącej się do kompetencji Unii, być nadal nakładane, mając na względzie te same potrzeby.

278. [*Porozumienie ze stanami wymienionymi w Części B Pierwszego Załącznika w odniesieniu do niektórych kwestii finansowych*] Uchylony przez Akt Konstytucyjny (*Siódma Poprawka*) z 1956 r. art. 29 i Zał. (w.e.f. 1-11-1956).

279. Obliczanie „przychodów netto” oraz inne kwestie

(1) W powyższych postanowieniach niniejszego Rozdziału „przychody netto” oznaczają, w odniesieniu do podatku lub cła, przychody z tego podatku lub cła, pomniejszone o koszt ich uzyskania, a na potrzeby tych postanowień przychody netto z podatku lub cła lub jakiegokolwiek części podatku lub cła pochodzącej z określonego obszaru lub dającej się do niej przypisać, uwierzytelnia Rewident Księgowości i Audytor Generalny Indii, a zatwierdzenie to ma charakter ostateczny.

(2) Mając na uwadze powyższe postanowienia i inne niebudzące wątpliwości postanowienia niniejszego Rozdziału, ustawa uchwalona przez Parlament lub rozporządzenie wydane przez Prezydenta mogą – w każdym przypadku, gdy na mocy niniejszej Części dochody z cła lub podatku przyznaje się stanowi lub można je mu przyznać – określać sposób obliczania dochodów, a także okres, od którego lub w którym wypłaca się dowolne kwoty oraz sposób ich wypłacania, w celu dokonywania korekt w kolejnych latach finansowych, a także rozstrzygnięcia innych dodatkowych lub z nimi powiązanych kwestii.

279A. Rada ds. Podatku od Towarów i Usług

(1) Prezydent w ciągu sześćdziesięciu dni od dnia wejścia w życie ustawy konstytucyjnej (Sto Pierwsza Poprawka) z 2016 r. rozporządzeniem ustanawia Radę, zwaną Radą ds. Podatku od Towarów i Usług.

(2) W skład Rady ds. Podatku od Towarów i Usług wchodzi następujący członek:

- (a) Minister Finansów Unii – jako przewodniczący;
- (b) Sekretarz Stanu Unii odpowiedzialny za przychody lub finanse – jako członek;
- (c) Minister odpowiedzialny za finanse lub podatki lub inny minister wyznaczany przez każdy z rządów stanowych – jako członek.

(3) Członkowie Rady ds. Podatku od Towarów i Usług, o których mowa w ust. (2) pkt (c), niezwłocznie wybierają jednego spośród członków na Wiceprzewodniczącego Rady, na taki okres, jaki mogą określić.

(4) Rada ds. Podatku od Towarów i Usług przedstawia Unii i stanom zalecenia dotyczące:

- (a) podatków, opłat i dopłat pobieranych przez Unię, stany i organy lokalne, które mogą być włączone do podatku od towarów i usług;
- (b) towarów i usług, które mogą podlegać podatkowi od towarów i usług lub być z niego zwolnione;
- (c) modelu przepisów podatkowych dotyczących towarów i usług, zasad pobierania opłat, podziału podatku od towarów i usług pobieranych od dostaw w ramach między-stanowego handlu lub wymiany towarowej na podstawie art. 269A oraz zasad regulujących miejsce dostawy;
- (d) progowego limitu obrotu, poniżej którego towary i usługi mogą być zwolnione z podatku od towarów i usług;
- (e) stawek uwzględniających stopy procentowe z zakresami podatku od towarów i usług;
- (f) specjalnej stawki lub stawek na czas określony, w celu pozyskania dodatkowych zasobów podczas jakiegokolwiek klęski żywiołowej lub katastrofy;

(g) postanowień szczególnych w odniesieniu do stanów Arunaczal Pradesz, Assam, Dżammu i Kaszmir Manipur, Meghalaja, Mizoram, Nagaland, Sikkim, Tripura, Hima-
czal Pradesz i Uttarakhand; oraz

(h) wszelkich innych spraw związanych z podatkiem od towarów i usług, o jakich może zdecydować Rada.

(5) Rada ds. Podatku od Towarów i Usług określa termin pobierania podatku od towarów i usług na ropę naftową, wysokoprężny olej napędowy, paliwo silnikowe (powszechnie znany jako benzyna), gaz ziemny i paliwo lotnicze.

(6) Wykonując zadania określone w niniejszym artykule, Rada ds. Podatków od Towarów i Usług ma na względzie potrzebę zharmonizowania struktury podatku od towarów i usług oraz rozwoju zharmonizowanego krajowego rynku towarów i usług.

(7) Połowa całkowitej liczby członków Rady ds. Podatku od Towarów i Usług tworzy kworum na jej posiedzeniach.

(8) Rada ds. Podatku od Towarów i Usług określa procedurę, zgodnie z którą wykonuje swoje zadania.

(9) Każda uchwała Rady ds. Podatku od Towarów i Usług podejmowana jest na posiedzeniu większością nie mniejszą niż trzy czwarte głosów ważonych członków obecnych i głosujących, zgodnie z następującymi zasadami:

(a) głos rządu centralnego będzie ważył jedną trzecią głosów oddanych, oraz

(b) głosy wszystkich rządów stanów liczone łącznie będą miały wagę dwóch trzecich całkowitej liczby głosów oddanych na tym posiedzeniu.

(10) Żadna czynność lub sprawozdanie Rady ds. Podatku od Towarów i Usług nie będą nieważne jedynie z powodu:

(a) wakatów lub uchybień w składzie Rady; lub

(b) uchybień w wyznaczeniu osoby na członka Rady; lub

(c) jakichkolwiek nieprawidłowości proceduralnych naruszeń procedury Rady niewpływających na meritum sprawy.

(11) Rada ds. Podatku od Towarów i Usług ustanawia procedurę rozstrzygnięcia wszelkich sporów:

- (a) między rządem Indii a jednym lub większą liczbą stanów; lub
- (b) między rządem Indii a jakimkolwiek stanem lub stanami z jednej strony, a jednym lub więcej innymi stanami z drugiej strony; lub
- (c) między dwoma lub więcej stanami,

wynikających z zaleceń Rady lub ich wdrożenia.

280. Komisja Finansów

(1) Prezydent, w okresie dwóch lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji oraz po upływie każdego okresu pięciu lat lub wcześniej, jeśli uzna to za niezbędne, powołuje w drodze rozporządzenia Komisję Finansów, w której skład wchodzi Przewodniczący i czterech innych członków powołanych przez Prezydenta.

(2) Parlament może w formie ustawy określić skład Komisji, wymogi konieczne do powołania na jej członków oraz sposób ich powołania.

(3) Obowiązkiem Komisji jest przedstawianie Prezydentowi rekomendacji dotyczących:

- (a) podziału między Unię a stany przychodów netto z podatków, które są lub mogą być między nie dzielone na mocy niniejszej Części oraz podziału między stany odpowiednich części tych dochodów;
- (b) zasad przyznawania z Funduszu Skonsolidowanego Indii dotacji nadzwyczajnych na rzecz stanów;
- (bb) środków niezbędnych do zasilania Funduszu Skonsolidowanego stanu w celu uzupełnienia zasobów państwowych w tym stanie, zgodnie z rekomendacją stanowej Komisji Finansów;
- (c) środków niezbędnych do zasilania Funduszu Skonsolidowanego stanu w celu uzupełnienia zasobów gmin w tym stanie, zgodnie z zaleceniami stanowej Komisji Finansów;
- (d) wszelkich innych spraw przekazanych Komisji przez Prezydenta w należytego stanu finansów.

(4) Komisja określa swoją procedurę i przysługują jej uprawnienia w zakresie wykonywania jej zadań, jakie mogą zostać jej przyznane przez Parlament w formie ustawy.

281. Rekomendacje Komisji Finansów

Prezydent poleca przedstawienie każdej z Izb Parlamentu każdej rekomendacji wydanej przez Komisję Finansów na mocy postanowień niniejszej Konstytucji wraz z memorandum wyjaśniającym, przedstawiającym działania podjęte w tej sprawie.

Inne postanowienia dotyczące finansów

282. Wydatki pokrywane przez Unię lub stan z ich przychodów

Unia lub stan może przyznawać dotacje na wszelkie cele publiczne, niezależnie od tego, czy Parlament lub Ciało Ustawodawcze stanu są uprawnieni do uchwalania ustaw w tych sprawach.

283. Nadzór nad Funduszem Skonsolidowanym Indii i Funduszem Rezerwy Finansowej oraz środkami finansowymi pozostającymi na rachunkach publicznych

(1) Nadzór nad Funduszem Skonsolidowanym Indii i Funduszem Rezerwy Finansowej, przekazywanie środków pieniężnych na te Fundusze, wypłacanie z nich środków pieniężnych, nadzór nad innymi państwowymi środkami pieniężnymi niż środki zgromadzone w tych Funduszach, pozyskanych przez rząd Indii lub w jego imieniu, ich przekazywanie na publiczny rachunek Indii i wypłacanie środków pieniężnych z takiego rachunku, jak również wszystkie inne kwestie powiązane z wyżej wymienionymi reguluje ustawa uchwalona przez Parlament, a do czasu uchwalenia przepisów w tej mierze – przepisy wydane przez Prezydenta.

(2) Nadzór nad Funduszem Skonsolidowanym Indii i Funduszem Rezerwy Finansowej stanu, przekazywanie środków finansowych na te Fundusze, wypłacanie z nich środków pieniężnych, nadzór nad innymi państwowymi środkami pieniężnymi niż środki zgromadzone w takich Funduszach, uzyskanych przez rząd stanu lub w jego imieniu, ich przekazywanie na publiczny rachunek stanu i wypłacanie z niego środków pieniężnych, jak również wszystkie inne kwestie

powiązane z wyżej wymienionymi, reguluje ustawa uchwalona przez Ciało Ustawodawcze stanu, a do czasu uchwalenia przepisów w tej mierze – przepisy wydane przez Gubernatora stanu.

284. Zabezpieczenie depozytów stron uczestniczących w procesach oraz innych środków pieniężnych pozyskiwanych przez funkcjonariuszy służby publicznej i organy sądowe

Wszelkie środki pieniężne otrzymane lub powierzone:

- (a) funkcjonariuszowi w służbie Unii lub stanu w związku z wykonywanymi przez niego obowiązkami służbowymi, inne niż dochody lub publiczne środki finansowe uzyskane lub otrzymywane odpowiednio przez rząd Indii lub rząd stanu; lub
- (b) organowi sądowemu na terytorium Indii, na rzecz jakiegokolwiek sprawy, rachunku lub osoby,

wpłaca się, odpowiednio, na rachunek publiczny Indii lub rachunek publiczny stanu.

285. Wyłączenie majątku Unii lub stanu spod opodatkowania

(1) Jeśli Parlament nie postanowi inaczej w formie ustawy, majątek Unii wyłącza się spod wszelkich podatków nakładanych przez stan lub jakikolwiek stanowy organ władzy.

(2) Jeśli Parlament nie postanowi inaczej w formie ustawy, postanowienie ust. (1) nie stanowi przeszkody dla nakładania przez stanowy organ władzy podatku na majątek Unii, który bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji podlegał opodatkowaniu lub był za taki uznawany, tak długo, jak podatek ten będzie obowiązywał w tym stanie.

286. Ograniczenia dotyczące nakładania podatku z tytułu sprzedaży lub nabywania towarów

(1) Ustawa stanu nie może nakładać ani upoważniać do nałożenia podatku z tytułu dostawy towarów lub świadczenia usług albo obu, jeśli taka dostawa ma miejsce:

- (a) poza granicami stanu; lub
- (b) w ramach importu towarów lub usług albo obu na terytorium Indii lub eksportu towarów lub usług albo obu poza to terytorium.

(2) Parlament może w formie ustawy określić zasady, na podstawie których określa się, kiedy dostawa towarów lub świadczenie usług albo obu odbywa się zgodnie z ust. (1) niniejszego artykułu.

287. Wyłączenie energii elektrycznej spod opodatkowania

Jeśli Parlament nie postanowi inaczej w formie ustawy, ustawa stanu nie może nakładać lub upoważniać do nakładania podatku z tytułu korzystania z energii elektrycznej lub sprzedaży energii elektrycznej (wytwarzanej zarówno przez rząd, jak i przez inny podmiot) jeśli energia ta:

- (a) jest wykorzystywana przez rząd Indii lub sprzedawana rządowi Indii w celu wykorzystania przez ten rząd; lub
- (b) jest wykorzystywana przy budowie, utrzymywaniu lub eksploataowaniu linii kolejowej przez rząd Indii lub spółkę kolejową eksploatującą taką linię kolejową lub jest sprzedawana temu rządowi lub takiej spółce kolejowej w celu wykorzystania przy budowie, utrzymaniu lub eksploataowaniu jakiegokolwiek linii kolejowej,

a każda ustawa nakładająca lub upoważniająca do nakładania podatku z tytułu sprzedaży energii elektrycznej przewiduje, że cena energii elektrycznej sprzedawanej rządowi Indii w celu wykorzystania przez ten rząd, lub spółce kolejowej, o której wyżej mowa, w celu wykorzystania przy budowie, utrzymaniu lub eksploataowaniu jakiegokolwiek linii kolejowej, będzie pomniejszona o wysokość podatku od kwoty pobieranej od innych odbiorców znacznej ilości energii elektrycznej

288. Wyłączenie spod opodatkowania przez stany wody i energii elektrycznej w niektórych przypadkach

(1) Jeśli Prezydent nie postanowi inaczej w drodze rozporządzenia, ustawa stanu obowiązująca bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji nie może nakładać ani upoważniać do nałożenia podatku od wody lub elektryczności magazynowanej, wytworzonej, wykorzystanej, rozdzielonej lub sprzedanej przez dowolny organ władzy na podstawie obowiązującej ustawy lub ustawy uchwalonej przez Parlament w celu

uregulowania lub lepszego wykorzystania rzeki międzystanowej lub działu wodnego.

Objaśnienie. – Wyrażenie „obowiązująca ustawa stanu” obejmuje, na potrzeby niniejszego ustępu, ustawę stanu uchwaloną lub przyjętą przed dniem wejścia w życie niniejszej Konstytucji i wcześniej nieuchyloną, niezależnie od tego, że ustawa ta lub jej część może nie obowiązywać na wszystkich lub niektórych obszarach.

(2) Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy nałożyć lub upoważnić do nałożenia podatku, o którym mowa w ust. (1), ale ustawa taka będzie pozbawiona mocy prawnej, jeśli nie została przedstawiona Prezydentowi i nie uzyskała jego sankcji, będąc zastrzeżoną do rozważenia przez niego; jeśli ustawa taka przewiduje ustalenie wysokości stawek i innych składowych takiego podatku przez organ władzy za pomocą przepisów lub rozporządzeń wydawanych na mocy ustawy, ustawa ta przewiduje uzyskanie uprzednio zgody Prezydenta na uchwalenie takich przepisów lub rozporządzenia.

289. Wyłączenie majątku i dochodów stanu spod opodatkowania przez Unię

(1) Majątek i dochody stanu są wyłączone spod opodatkowania przez Unię.

(2) Postanowienia ust. (1) nie naruszają prawa do nakładania przez Unię lub upoważniania do nakładania podatku w zakresie, jaki może zostać określony przez Parlament w formie ustawy, w odniesieniu do handlu lub działalności gospodarczej jakiegokolwiek rodzaju, prowadzonych przez rząd stanu lub w jego imieniu, lub z tytułu działań związanych z nimi lub od majątku wykorzystywanego lub zajmowanego dla celów takiego handlu lub działalności gospodarczej albo dochodu wypracowanego w związku z nimi lub związanego z nimi.

(3) Postanowienia ust. (2) nie mają zastosowania do handlu ani działalności gospodarczej ani do żadnej z ich kategorii, które Parlament w formie ustawy uzna za powiązane z regularnymi zadaniami rządu.

290. Dostosowanie określonych wydatków i świadczeń emerytalnych

Jeśli na mocy postanowień niniejszej Konstytucji wydatki jakiegokolwiek sądu lub komisji lub świadczenie emerytalne należne osobie, która pozostawała w służbie Korony w Indiach przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji albo pozostaje w służbie na rzecz Unii lub stanu po wejściu w życie niniejszej Konstytucji, wypłaca się z Funduszu Skonsolidowanego Indii lub Skonsolidowanego Funduszu stanu, to jeśli:

(a) w przypadku wypłaty ze Funduszu Skonsolidowanego Indii, sąd lub komisja zaspokajają odrębne potrzeby stanu lub jeśli osoba pozostawała w służbie w pełni lub w części powiązanej ze sprawami stanu; lub

(b) w przypadku wypłaty ze Skonsolidowanego Funduszu stanu, sąd lub komisja zaspokajają odrębne potrzeby Unii lub innego stanu, lub jeśli osoba ta pozostawała w służbie w pełni lub w części powiązanej ze sprawami Unii lub innego stanu,

ze Skonsolidowanego Funduszu stanu lub, odpowiednio, ze Skonsolidowanego Funduszu Indii lub Skonsolidowanego Funduszu innego stanu zostanie naliczony i wypłacony taki wkład w odniesieniu do wydatków lub świadczeń emerytalnych, jaki zostanie uzgodniony albo jaki w przypadku braku porozumienia zostanie ustalony przez arbitra powołanego przez Prezesa Sądu Najwyższego Indii.

290A. Roczna płatność na rzecz niektórych Funduszy Devaswom¹

Każdego roku ze Skonsolidowanego Funduszu stanu Kerala wypłaca się do Funduszu Travancore Devaswom kwotę czterdziestu sześciu lakhów i pięćdziesięciu tysięcy rupii; każdego roku ze Skonsolidowanego Funduszu Stanu Tamilnadu wypłaca się do Funduszu Devaswom utworzonego w tym stanie w celu utrzymywania świątyni i kaplic hinduistycznych na terytoriach przekazanych temu stanowi z dniem 1 listopada 1956 r. ze Stanu Travancore Cochin, kwotę trzynastu lakhów i pięćdziesięciu tysięcy rupii.

¹ Fundusze specjalnego rodzaju tworzone w celach charytatywnych lub w religijnych.

291. [*Kwoty z tajnych funduszy Władców*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Dwudziesta Szósta Poprawka) z 1971 r., art. 2 (w.e.f. 28-12-1971).*

Rozdział II.

Zaciąganie pożyczek

292. Pożyczki zaciągane przez rząd Indii

Władza wykonawcza Unii obejmuje zaciąganie pożyczek zabezpieczonych przez Skonsolidowany Fundusz Indii w granicach, jakie określi Parlament w formie ustawy, a także udzielanie gwarancji w granicach, jakie mogą zostać określone przez Parlament w ten sam sposób.

293. Pożyczki zaciągane przez stany

(1) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu, władza wykonawcza stanu obejmuje zaciąganie pożyczek na terytorium Indii zabezpieczonych przez Skonsolidowany Fundusz stanu, w granicach jakie mogą zostać określone przez Ciałło Ustawodawcze tego stanu w formie ustawy, a także udzielanie gwarancji, w granicach jakie mogą zostać określone przez Ciałło Ustawodawcze w ten sam sposób.

(2) Rząd Indii może, z zastrzeżeniem warunków, jakie mogą zostać określone w ustawie uchwalonej przez Parlament lub na jej mocy, udzielać pożyczek każdemu ze stanów albo tak długo, jak ograniczenia określone na mocy art. 292 nie zostaną przekroczone, udzielać gwarancji w związku z pożyczkami zaciągniętymi przez stan, a kwoty niezbędne do udzielenia takich pożyczek obciążają Skonsolidowany Fundusz Indii.

(3) Stan nie może bez zgody rządu Indii zaciągnąć pożyczek, jeśli w danym czasie niespłacona pozostaje jakakolwiek część pożyczki udzielonej stanowi przez rząd Indii lub poprzedzający go rząd albo w odniesieniu do której rząd Indii lub poprzedzający go rząd udzielił gwarancji.

(4) Zgoda, o której mowa w ust. (3), może zostać udzielona z zastrzeżeniem warunków, jakie rząd Indii uzna za właściwe.

Rozdział III.

Mienie, umowy, uprawnienia, świadczenia dłużne, zobowiązania i pozwy

294. Sukcesja mienia, majątku, uprawnień, świadczeń dłużnych i zobowiązań w niektórych przypadkach

Z dniem wejścia w życie niniejszej Konstytucji:

- (a) mienie i majątek, które bezpośrednio przed wejściem jej w życie przysługiwały Jego Królewskiej Mości dla celów rządu Dominium Indii oraz całe mienie i majątek, które bezpośrednio przed tym wejściem w życie przysługiwały Jego Królewskiej Mości dla celów rządu prowincji gubernatorskiej, przysługuje odpowiednio Unii i właściwemu stanowi, a
- (b) wszelkie uprawnienia, świadczenia dłużne i zobowiązania rządu Dominium Indii i rządu prowincji gubernatorskiej, bez względu na to, czy wynikają one z umowy, czy z innych źródeł, stanowią uprawnienia, świadczenia dłużne i zobowiązania odpowiednio rządu Indii i rządu właściwego stanu,

z zastrzeżeniem niezbędnych zmian dokonanych lub mających zostać dokonane w umowach w następstwie utworzenia przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, Dominium Pakistanu lub prowincji Zachodniego Bengalu, Wschodniego Bengalu, Zachodniego Pendżabu lub Wschodniego Pendżabu.

295. Sukcesja mienia, majątku, uprawnień, świadczeń dłużnych i zobowiązań w pozostałych przypadkach

(1) Z dniem wejścia w życie niniejszej Konstytucji:

- (a) mienie i majątek, które bezpośrednio przed wejściem jej w życie przysługiwały jakiemukolwiek księstwu indyjskiemu odpowiadającemu stanowi określone w Części B Pierwszego Załącznika, przysługują Unii, jeśli cele, na które to mienie i majątek były zgromadzone bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, po wejściu jej w życie stanowią cele Unii odnoszące się do dowolnych spraw wyliczonych na Liście odnoszącej się do kompetencji Unii, oraz

(b) wszelkie uprawnienia, świadczenia dłużne i zobowiązania rządu jakiegokolwiek księstwa indyjskiego, odpowiadającego stanowi określonego w Części B Pierwszego Załącznika, niezależnie od tego, czy wynikają z porozumienia, czy mają inne podstawy, stanowią uprawnienia, świadczenia dłużne i zobowiązania rządu Indii, jeśli cele, na które te uprawnienia zostały nabyte, a długi i zobowiązania zaciągnięte przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, po wejściu jej w życie, stanowią cele rządu Indii odnoszące się do spraw wyliczonych na Liście odnoszącej się do kompetencji Unii,

z zastrzeżeniem postanowień porozumień zawartych w tym przedmiocie przez rząd Indii z rządem tego stanu.

(2) Z zastrzeżeniem powyższych postanowień, rząd każdego stanu określonego w Części B Pierwszego Załącznika, z dniem wejścia w życie niniejszej Konstytucji, staje się następcą prawnym rządu odpowiedniego księstwa indyjskiego w odniesieniu do mienia i majątku oraz wszelkich uprawnień, świadczeń dłużnych i zobowiązań wynikających z umowy lub mających inne podstawy, innych niż te, o których mowa w ust. (1).

296. Mienie nabyte jako majątek bezdziedziczny, porzucony lub *bona vacantia*²

Z zastrzeżeniem postanowień zawartych w dalszej części niniejszego Aktu, mienie znajdujące się na terytorium Indii, które gdyby niniejsza Konstytucja nie weszła w życie, przysługiwałoby Jego Królewskiej Mości lub odpowiednio Władcy księstwa indyjskiego jako majątek bezdziedziczny, porzucony lub *bona vacantia* z powodu nieustalenia prawowitego właściciela, przechodzi na stan – jeśli stanowi mienie znajdujące się w jakimkolwiek stanie, a w każdym innym przypadku należy do Unii.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli mienie w dniu, w którym przeszłoby na rzecz Jego Królewskiej Mości lub Władcy księstwa indyjskiego, było w posiadaniu lub pod kontrolą rządu Indii lub rządu stanu, należy do Unii lub stanu, w zależności od

² Spadek bezdziedziczny.

tę, czy cele, do których było wówczas wykorzystywane lub zgromadzone, stanowiły cele Unii czy stanu.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu wyrażenia „Władca” i „księstwo indyjskie” mają takie samo znaczenie, co w art. 363.

297. Obiekty w obszarze wód terytorialnych lub w szelfie kontynentalnym oraz zasoby w wyłącznej strefie ekonomicznej należące do Unii

(1) Wszelkie skały, minerały i inne obiekty znajdujące się na dnie oceanu w obszarze wód terytorialnych lub szelfu kontynentalnego lub w wyłącznej strefie ekonomicznej Indii należą do Unii i są zarezerwowane dla celów Unii.

(2) Wszelkie inne zasoby w wyłącznej strefie ekonomicznej Indii również należą do Indii i są zarezerwowane dla jej celów.

(3) Granice wód terytorialnych, szelfu kontynentalnego, wyłącznej strefy ekonomicznej i innych stref morskich Indii określa ustawa uchwalona przez Parlament lub zostają określone na jej podstawie.

298. Uprawnienie do prowadzenia handlu

Władza wykonawcza Unii i każdego ze stanów obejmuje prowadzenie handlu lub działalności gospodarczej oraz nabywanie, posiadanie i rozporządzanie mieniem i zawieranie umów w dowolnym celu.

Niezależnie od powyższych postanowień:

(a) władza wykonawcza Unii, o której mowa wyżej, w zakresie w jakim handel, działalność gospodarcza lub cel nie są tego rodzaju, że w odniesieniu do nich Parlament może uchylać ustawy, podlega w każdym stanie ustawodawstwu tego stanu; oraz

(b) władza wykonawcza każdego stanu, o której mowa wyżej, w zakresie w jakim handel, działalność gospodarcza lub cel nie są tego rodzaju, że w odniesieniu do nich Ciało Ustawodawcze stanu może uchylać ustawy, podlega ustawodawstwu Parlamentu.

299. Umowy

(1) Wszelkie umowy zawierane w związku z wykonywaniem władzy wykonawczej Unii lub stanu formułuje się wprost, w taki sposób, jak gdyby zostały zawarte odpowiednio przez Prezydenta lub Gubernatora stanu; wszelkie zawierane umowy oraz ustanowione zabezpieczenia na mieniu dokonane w związku z wykonaniem tego uprawnienia wykonują w imieniu Prezydenta lub Gubernatora osoby, które może on wskazać lub na które może wyrazić zgodę i upoważnić w zakresie tych działań.

(2) Prezydent, jak i Gubernator, nie ponoszą jednak odpowiedzialności osobistej w związku z umową lub zabezpieczeniem zawartymi lub ustanowionymi dla realizacji celów określonych w niniejszej Konstytucji lub dla realizacji celów określonych w jakimkolwiek akcie normatywnym odnoszącym się do rządu Indii i obowiązującym w danym czasie; odpowiedzialności osobistej nie ponosi również żadna osoba zawierająca lub wykonująca taką umowę lub zabezpieczenie w imieniu Prezydenta lub Gubernatora.

300. Powództwa i postępowanie sądowe

(1) Rząd Indii może występować w sądzie w imieniu Indii jako pozywający lub pozwany, a rząd stanu jako pozywający lub pozwany w imieniu stanu, i mogą, kierując się postanowieniami aktu Parlamentu lub Ciała Ustawodawczego danego stanu wydanymi na podstawie pełnomocnictw nadanych niniejszą Konstytucją, występować w sądzie jako pozywający lub pozwani, jak w sprawach Dominium Indii przeciwko prowincji czy indyjskim księstwom, gdy niniejsza Konstytucja nie była jeszcze uchwalona.

(2) Jeśli w dniu wejścia w życie niniejszej Konstytucji toczy się postępowanie, którego stroną jest:

- (a) Dominium Indii – uznaje się, że Unia Indii zastępuje Dominium w tym postępowaniu; oraz
- (b) prowincja lub księstwo indyjskie – uznaje się, że odpowiedni stan Indii zastępuje prowincję lub księstwo indyjskie w tym postępowaniu.

Rozdział IV.
Prawo własności

300A. Niedopuszczalność pozbawienia własności inaczej niż na mocy ustawy

Nikt nie może być pozbawiony własności, chyba że na mocy ustawy.

HANDEL, WYMIANA
TOWAROWA I STOSUNKI
GOSPODARCZE
NA TERYTORIUM INDII

CZEŚĆ XIII. HANDEL, WYMIANA TOWAROWA I STOSUNKI GOSPODARCZE NA TERYTORIUM INDII

301. Wolność handlu, wymiany towarowej i stosunków gospodarczych

Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Części, handel, wymiana towarowa i stosunki gospodarcze w na terytorium Indii są wolne.

302. Uprawnienie Parlamentu do nakładania ograniczeń w zakresie handlu, wymiany towarowej i stosunków gospodarczych
Parlament może w formie ustawy ustanawiać ograniczenia wolności handlu, wymiany towarowej lub stosunków gospodarczych między określonym stanem a innym stanem lub na części terytorium Indii, które uzna za niezbędne w interesie publicznym.

303. Ograniczenia uprawnień prawodawczych Unii i stanów, odnoszących się do handlu i wymiany handlowej

(1) Niezależnie od postanowień art. 302 ani Parlament, ani stanowe Ciało Ustawodawcze nie są uprawnione do uchwalania ustaw przyznających uprzywilejowaną pozycję jednemu ze stanów wobec innych lub upoważniających do jej przyznania, wprowadzających nierówne traktowanie jednego ze stanów względem innego lub upoważniających do jego wprowadzania, na mocy jakiegokolwiek postanowienia odnoszącego się do handlu i wymiany handlowej na którejkolwiek z List zawartych w Siódmym Załączniku.

(2) Postanowienia ust. (1) nie stanowią przeszkody dla uchwalenia przez Parlament ustawy przyznającej uprzywilejowaną pozycję lub upoważniającej do jej przyznania albo ustawy wprowadzającej nierówne traktowanie jednego ze stanów względem innego lub upoważniającej do jej wprowadzenia, jeśli w ustawie tej uznano, że jest to niezbędne w celu przeciwdziałania sytuacji wynikającej z niedoboru dóbr w którejś z części terytorium Indii.

304. Ograniczenia handlu, wymiany handlowej i stosunków handlowych między stanami

Niezależnie od postanowień art. 301 lub 303, Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy:

(a) nakładać podatek na dobra sprowadzone z innych stanów lub terytoriów Unii, któremu podlegają także podobne dobra wytwarzane lub produkowane w tym stanie, jednak tak, aby nie różnicować dóbr sprowadzonych i dóbr w nim wytworzonych lub wyprodukowanych; oraz

(b) wprowadzać racjonalne ograniczenia wolności handlu, wymiany handlowej lub stosunków gospodarczych w ramach określonego stanu lub z tym stanem, jakie mogą być niezbędne w interesie publicznym.

Niezależnie od powyższych postanowień, projekt ustawy lub jej nowelizacja mające na celu realizację uprawnień zawartych w pkt (b) nie mogą zostać wniesione i rozpatrzone przez Ciało Ustawodawcze stanu bez uzyskania uprzedniej sankcji Prezydenta.

305. Utrzymanie w mocy istniejących ustaw i ustaw tworzących monopole państwa

Postanowienia art. 301 i 303 nie wywierają wpływu na przepisy jakiegokolwiek obowiązującej ustawy, z wyjątkiem przypadków, gdy Prezydent w drodze rozporządzenia postanowi inaczej; żadne z postanowień art. 301 nie wpływa na obowiązywanie jakiegokolwiek ustawy uchwalonej przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Czwarta Poprawka) z 1955 r. w zakresie, w jakim odnosi się ona do jakiegokolwiek materii, o której mowa w art. 19 ust. (6) pkt (ii) ani nie narusza uprawnień lub nie stanowi przeszkody dla uchwalania przez Parlament lub Ciało Ustawodawczego stanu ustaw odnoszących się do tych materii.

306. [*Uprawnienia wybranych stanów wyszczególnionych w Części B Pierwszego Załącznika do nakładania ograniczeń w zakresie handlu i wymiany handlowej*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Siódma Poprawka) z 1956 r., art. 29 i Zał. (w.e.f. 1-1-1956).*

307. Utworzenie organu realizującego cele określone w artykułach od 301 do 304

Parlament może w formie ustawy utworzyć organ, jaki uzna za właściwy, w celu realizacji celów określonych w art. 301, 302, 303 i 304 oraz przekazywać mu uprawnienia i obowiązki, jakie uzna za niezbędne.

SŁUŻBY UNII I STANÓW

SŁUŻBY UNII I STANÓW

CZĘŚĆ XIV. SŁUŻBY UNII I STANÓW

Rozdział I. Służby

308. Objasnienie

Na potrzeby niniejszej Części wyrażenie „stan” nie obejmuje Stanu Dżammu i Kaszmir, chyba że z kontekstu wynika inaczej.

309. Nabór i warunki służby osób pozostających w służbie Unii lub stanu

Mając na uwadze postanowienia niniejszej Konstytucji, Akty odpowiednich Ciał Ustawodawczych mogą określać zasady naboru do służby publicznej i na publiczne stanowiska związane ze sprawami Unii lub jakiegokolwiek ze stanów oraz warunki służby osób do niej powołanych.

Niezależnie od powyższych postanowień, w przypadku służby i stanowisk związanych ze sprawami Unii, Prezydent lub osoba, którą Prezydent może wskazać, a w przypadku służby i stanowisk związanych ze sprawami stanu także Gubernator stanu lub osoba, którą Gubernator stanu może wskazać, określi zasady naboru, warunki służby osób powołanych do takiej służby i na zajmowane w niej stanowiska do czasu uchwalenia na mocy niniejszego artykułu odpowiednich przepisów w tej sprawie w drodze Aktu odpowiedniego Ciała Ustawodawczego lub na jego mocy, a unormowania takie podlegają ograniczeniom wynikającym z przepisów takiego Aktu.

310. Okres zajmowania stanowiska przez osoby pełniące służbę na rzecz Unii lub stanu

(1) Z wyjątkiem przypadków wyraźnie określonych w niniejszej Konstytucji każdy, kto jest członkiem służby wojskowej lub służby cywilnej Unii lub służby działającej na całym terytorium Indii lub kto sprawuje stanowisko związane z wojskowością lub stanowisko cywilne w służbie Unii, sprawuje ten urząd, dopóki Prezydent uzna to za stosowne, a każdy kto jest członkiem służby cywilnej stanu lub kto zajmuje cywilne

stanowisko w służbie stanu sprawuje urząd, dopóki Gubernator stanu uzna to za stosowne.

(2) Niezależnie od tego, że osoba zajmującą stanowisko cywilne w służbie Unii lub stanu sprawuje swój urząd, dopóki odpowiednio Prezydent lub Gubernator stanu uznaje to za stosowne, umowa, na mocy której osoba niebędąca członkiem służby wojskowej lub służby działającej na terenie całych Indii lub służby cywilnej Unii lub stanu została powołana na takie stanowisko na mocy niniejszej Konstytucji, może, jeżeli odpowiednio Prezydent lub Gubernator uzna to za niezbędne w celu zapewnienia służby osobom mającym szczególne kwalifikacje, przewidywać wypłacenie tej osobie odszkodowania, jeśli przed upływem uzgodnionego terminu stanowisko to zostanie zniesione lub jeśli osoba ta, z przyczyn niezwiązanych z jej niewłaściwym postępowaniem, zostanie zobowiązana do złożenia tego urzędu.

311. Odwołanie, usunięcie ze stanowiska lub przeniesienie na niższe stanowisko osób zatrudnionych w instytucjach cywilnych w służbie Unii lub stanu

(1) Nikt, kto jest członkiem służby cywilnej Unii lub służby działającej na terenie całych Indii lub kto jest członkiem służby cywilnej stanu lub zajmuje stanowisko cywilne w służbie Unii lub stanu, nie może zostać odwołany ani usunięty ze stanowiska przez organ władzy podległy organowi, przez który został powołany.

(2) Żadna z osób, o której mowa powyżej, nie może zostać odwołana lub usunięta ze stanowiska ani przeniesiona na niższe stanowisko, jeśli nie przeprowadzono postępowania wyjaśniającego, w którym została poinformowana o postawionych jej zarzutach i zapewniono rozsądną możliwość ustosunkowania się do tych zarzutów.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli po przeprowadzeniu takiego postępowania wnioskuje się o nałożenie na tę osobę wyżej wskazanych kar, można je nałożyć na podstawie dowodów pozyskanych w toku takiego postępowania bez konieczności zapewniania takiej osobie możliwości ustosunkowania się do zaproponowanej kary.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie mają zastosowania:

- (a) w przypadku odwołania, usunięcia ze stanowiska lub przeniesienia na niższe stanowisko osoby z powodu postępowania, które było podstawą jej skazania na podstawie oskarżenia w sprawie karnej; lub
- (b) gdy organ władzy uprawniony do odwołania, usunięcia ze stanowiska lub przeniesienia osoby na niższe stanowisko uzna, że z powodu, który przedstawi na piśmie, przeprowadzenie takiego postępowania nie jest z rozsądnych względów uzasadnione; lub
- (c) gdy odpowiednio Prezydent lub Gubernator uzna, że w interesie bezpieczeństwa stanu nie jest wskazane przeprowadzenie takiego postępowania.

(3) Jeśli w odniesieniu do osoby, o której mowa wyżej, pojawi się spór czy przeprowadzenie postępowania, o którym mowa w ust. (2), jest z rozsądnych względów uzasadnione i możliwe, decyzja w sprawie wydania przez organ uprawniony do odwołania, usunięcia ze stanowiska lub przeniesienia takiej osoby na niższe stanowisko jest ostateczna.

312. Służby działające na terytorium całych Indii

(1) Niezależnie od postanowień Rozdziału VI Części VI lub Części XI, jeśli Rada Stanów postanowi w drodze uchwały przyjętej większością nie mniejszą niż dwie trzecie członków obecnych na posiedzeniu i biorących udział w głosowaniu, że jest to niezbędne lub pożądane w interesie narodowym, Parlament może w formie ustawy przewidzieć utworzenie jednej lub więcej służb działających na terenie całych Indii (włączając w to działającą na terenie całych Indii służbę sądowniczą) wspólnych dla Unii i stanów oraz, z zastrzeżeniem pozostałych postanowień niniejszego Rozdziału, regulować zasady naboru i warunki służby osób powołanych do ich służb.

(2) Służby funkcjonujące w dniu wejścia w życie niniejszej Konstytucji jako Indyjska Służba Administracyjna oraz Indyjska Służba Policyjna uznaje się za służby utworzone przez Parlament na mocy niniejszego artykułu.

(3) Służba sądownicza działająca na terenie całych Indii, o której mowa w ust. (1), nie obejmuje stanowisk niższych niż stanowisko sędziego okręgowego określone w art. 236.

(4) Ustawa przewidująca utworzenie działającej na terenie całych Indii służby sądowniczej, o której mowa wyżej, może zawierać przepisy nowelizujące Rozdział VI Części VI w zakresie niezbędnym dla wykonania przepisów tej ustawy, a ustawa taka nie może być uznana za zmianę niniejszej Konstytucji w rozumieniu art. 368.

312A. Uprawnienie Prezydenta do zmieniania lub znoszenia warunków służby urzędników niektórych służb

(1) Parlament może w formie ustawy:

- (a) zmieniać lub znosić prospektywnie lub retrospektywnie warunki służby w zakresie wynagrodzenia, urlopów i świadczeń emerytalnych oraz uprawnień dotyczących spraw dyscyplinarnych, przysługujących osobom, które po powołaniu przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji do służby Cywilnej Korony w Indiach przez Sekretarza Stanu lub Sekretarza Stanu w Radzie pozostają w dniu wejścia w życie i po wejściu w życie Aktu Konstytucyjnego (Dwudziesta Ósma Poprawka) z 1972 r. w służbie rządu Indii lub stanu w dowolnej służbie lub na jakimkolwiek stanowisku;
- (b) zmieniać lub znosić prospektywnie lub retrospektywnie warunki służby w zakresie świadczeń emerytalnych osób, które po powołaniu do służby Cywilnej Korony w Indiach przez Sekretarza Stanu lub Sekretarza Stanu w Radzie w okresie przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji lub przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Dwudziesta Ósma Poprawka) z 1972 r. przeszły na emeryturę lub z innych względów wystąpiły ze służby.

Niezależnie od powyższych postanowień, w odniesieniu do osoby, która sprawuje lub sprawowała urząd Prezesa Sądu Najwyższego lub sędziego Sądu Najwyższego albo Sądu Wyższego, Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego Indii, Przewodniczącego lub innego członka unijnej lub stanowej Komisji Służby Publicznej lub Generalnego Komisarza

Wyborczego, postanowień pkt (a) lub (b) nie należy rozumieć jako przyznających Parlamentowi uprawnienie do zmiany lub znoszenia – po powołaniu tej osoby na takie stanowisko – warunków służby na niekorzyść, z wyjątkiem sytuacji, w której takie warunki służby mają zastosowanie do osoby powołanej do służby cywilnej Korony Indii przez Sekretarza Stanu lub Sekretarza Stanu w Radzie.

(2) Z wyjątkiem ograniczeń wynikających z ustawy uchwalonej przez Parlament na mocy niniejszego artykułu, postanowienia niniejszego artykułu nie mają wpływu na określanie warunków służby osób, o których mowa w ust. (1), przysługujące Ciału Ustawodawczemu stanu lub innemu organowi władzy na mocy innego postanowienia niniejszej Konstytucji,

(3) Sąd Najwyższy ani też żaden inny sąd nie jest sądem właściwym do rozstrzygania:

(a) jakiegokolwiek sporu wynikającego z postanowień lub dodatkowych klauzul jakiegokolwiek konwencji, porozumienia lub innego podobnego dokumentu podpisanego lub sporządzonego przez osobę, o której mowa w ust. (1) niniejszego artykułu lub wynikającego z pisma sporządzonego na rzecz takiej osoby, dotyczącego jej powołania do służby Korony w Indiach lub kontynuacji tej służby na rzecz rządu Dominium Indii lub jego Prowincji.

(b) jakiegokolwiek sporu dotyczącego uprawnienia, odpowiedzialności prawnej lub obowiązku na mocy art. 314 w jego pierwotnym brzmieniu.

(4) Postanowienia niniejszego artykułu mają zastosowanie niezależnie od postanowień art. 314 w jego pierwotnym brzmieniu lub innego postanowienia niniejszej Konstytucji.

313. Przepisy przejściowe

Do czasu uchwalenia na mocy niniejszej Konstytucji innych przepisów w tym zakresie, wszystkie ustawy obowiązujące bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji i mające zastosowanie do jakichkolwiek służb publicznych lub jakiegokolwiek stanowiska, które funkcjonują po wejściu w życie niniejszej Konstytucji jako służba działająca

na terytorium całych Indii lub służba albo stanowisko podlegające Unii lub stanowi, pozostają w mocy w zakresie, w jakim są zgodne postanowieniami niniejszej Konstytucji.

314. [*Postanowienie dotyczące ochrony urzędujących funkcjonariuszy określonych służb*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Dwudziesta Ósma Poprawka) z 1972 r., art. 3 (w.e.f. 29-8-1972).*

Rozdział II.

Komisje Służby Publicznej

315. Komisje Służby Publicznej dla Unii i dla stanów

(1) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu, tworzy się Komisję Służby Publicznej dla Unii i Komisje Służby Publicznej w każdym ze stanów.

(2) Dwa lub więcej stanów mogą zawrzeć porozumienie, na mocy którego dla grupy stanów tworzy się wspólną Komisję Służby Publicznej, a jeśli uchwała o takiej treści zostanie podjęta przez Izbę lub w stanie, w którym istnieją dwie Izby, przez każdą z Izb Ciała Ustawodawczego takiego stanu, Parlament może w formie ustawy ustanowić przepis powołujący Wspólną Stanową Komisję Służby Publicznej (dalej w niniejszym Rozdziale zwaną Komisją Wspólną) na potrzeby tych stanów.

(3) Ustawa, o której mowa wyżej, może zawierać przepisy przejściowe i dostosowujące niezbędne lub pożądane dla realizacji celów tej ustawy.

(4) Na wniosek Gubernatora stanu i za zgodą Prezydenta Komisja Służby Publicznej może podjąć decyzję o zaspokojeniu wszystkich lub wybranych potrzeb danego stanu.

(5) Jeżeli z kontekstu nie wynika inaczej, odesłanie w niniejszej Konstytucji do Komisji Służby Publicznej Unii lub Stanowej Komisji Służby Publicznej należy rozumieć jako odesłanie do Komisji służącej potrzebom Unii lub, odpowiednio, stanu w odniesieniu do konkretnej sprawy.

316. Powołanie członków i ich kadencja

(1) Przewodniczącego i innych członków Komisji Służby Publicznej powołuje, w przypadku Komisji Unii lub Komisji

Wspólnej – Prezydent, a w przypadku Komisji Stanowej – Gubernator stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień, członków każdej Komisji Służby Publicznej, w liczbie maksymalnie zbliżonej do połowy jej całkowitej liczby, stanowią osoby, które w dniu powołania sprawowały urząd podległy rządowi Indii lub rządowi stanu od co najmniej dziesięciu lat, a przy obliczaniu tego okresu uwzględnia się każdy okres przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, podczas którego osoba ta sprawowała urząd podległy Koronie Indii lub księstwa indyjskiego.

(1A) Jeśli urząd Przewodniczącego Komisji zostanie opróżniony lub jeśli Przewodniczący z powodu nieobecności lub z jakiegokolwiek innej przyczyny jest niezdolny do wykonywania obowiązków swojego urzędu, obowiązki te, do czasu gdy osoba powołana na mocy ust. (1) na opróżniony urząd obejmie obowiązki lub, odpowiednio, do czasu ponownego podjęcia obowiązków przez Przewodniczącego wykonuje jeden z członków Komisji wyznaczony w tym celu – w przypadku Komisji Unii i Komisji Wspólnej – przez Prezydenta, a w przypadku Komisji Stanowej – przez Gubernatora stanu.

(2) Członek Komisji Służby Publicznej sprawuje urząd przez okres sześciu lat od dnia, w którym obejmie urząd, albo do czasu osiągnięcia, w przypadku Komisji Unii – sześćdziesięciu pięciu lat, a w przypadku Komisji Stanowej lub Komisji Wspólnej – sześćdziesięciu dwóch lat, w zależności od tego co nastąpi wcześniej.

Niezależnie od powyższych postanowień:

(a) członek Komisji Służby Publicznej może zrzec się stanowiska, przedkładając własnoręcznie sporządzone pismo w tej sprawie na ręce Prezydenta – w przypadku Komisji Unii lub Komisji Wspólnej – lub Gubernatora stanu – w przypadku Komisji Stanowej;

(b) członek Komisji Służby Publicznej może zostać usunięty ze składu Komisji w trybie określony w art. 317 ust. (1) lub (3).

(3) Osoba, która sprawuje urząd członka Komisji Służby Publicznej, po upływie kadencji nie może zostać ponownie wybrana na ten urząd.

317. Usunięcie i zawieszenie członka Komisji Służby Publicznej

(1) Z zastrzeżeniem postanowień ust. (3) niniejszego artykułu, Przewodniczący lub inny członek Komisji Służby Publicznej może zostać usunięty ze składu Komisji z powodu niewłaściwego zachowania wyłącznie rozporządzeniem Prezydenta wydanym w następstwie orzeczenia Sądu Najwyższego po rozpatrzeniu wniosku Prezydenta w tej sprawie, z zachowaniem procedury przewidzianej w art. 145, stwierdzającym, że Przewodniczący lub inny członek Komisji winien zostać usunięty ze stanowiska.

(2) W przypadku Komisji Unii lub Komisji Wspólnej – Prezydent, a w przypadku Komisji Stanowej – Gubernator, może zawiesić w sprawowaniu urzędu Przewodniczącego lub innego członka Komisji, w sprawie którego zwrócono się do Sądu Najwyższego z wnioskiem, o którym mowa w ust. (1), do czasu wydania przez Prezydenta rozporządzeń po otrzymaniu orzeczenia Sądu Najwyższego w tej sprawie.

(3) Niezależnie od postanowień ust. (1), Prezydent może rozporządzeniem usunąć z urzędu Przewodniczącego lub innego członka Komisji Służby Publicznej, jeśli odpowiednio Przewodniczący lub inny członek:

(a) został przez sąd uznany za niewypłacalnego dłużnika; lub

(b) w okresie sprawowania urzędu podjął jakiegokolwiek odpłatne zatrudnienie poza obowiązkami swojego urzędu; lub

(c) jest, w opinii Prezydenta, niezdolny do dalszego sprawowania urzędu wskutek upadku sił umysłowych lub fizycznych.

(4) Jeśli Przewodniczący lub inny członek Komisji Służby Publicznej jest lub zostanie w jakikolwiek sposób zaangażowany w realizację umowy lub porozumienie zawarte przez rząd Indii lub w jego imieniu, rząd stanu lub w jego Imieniu, lub jest nimi zainteresowany, lub w jakikolwiek sposób partycypuje

w zyskach lub czerpie z nich jakiegokolwiek korzyści lub dochody wraz z pozostałymi członkami spółki posiadającej osobowość prawną, inne niż przysługujące mu jako członkowi, uznaje się go za winnego niewłaściwego zachowania rozumieniu ust. (1).

318. Uprawnienie do wydawania aktów wykonawczych w sprawie warunków służby członków Komisji i pracowników jej biura
W przypadku Komisji Unii lub Komisji Wspólnej Prezydent, a w przypadku Komisji Stanowej – Gubernator stanu, może aktem wykonawczym określić:

- (a) liczbę członków Komisji i warunki ich służby;
- (b) liczbę członków biura Komisji i warunków ich służby.

Niezależnie od powyższych postanowień, warunki służby członka Komisji Służby Publicznej – po jego powołaniu na stanowisko – nie mogą zostać zmienione na niekorzyść.

319. Zakaz sprawowania urzędów przez byłych członków Komisji po wygaśnięciu ich członkostwa
Po ustąpieniu z urzędu:

- (a) Przewodniczący Komisji Służby Publicznej nie może podjąć pracy w służbie rządu Indii lub rządu stanu;
- (b) Przewodniczący Komisji Służby Publicznej może zostać powołany na Przewodniczącego lub członka Komisji Służby Publicznej Unii albo Przewodniczącego innej Stanowej Komisji Służby Publicznej, jednak nie może podjąć innego zatrudnienia w służbie rządu Indii lub rządu stanu;
- (c) Członek inny niż Przewodniczący Unijnej Komisji Służby Publicznej może zostać powołany na Przewodniczącego Komisji Służby Publicznej Unii lub Przewodniczącego Stanowej Komisji Służby Publicznej, ale nie może podjąć innego zatrudnienia w służbie rządu Indii lub rządu stanu;
- (d) Członek inny niż Przewodniczący stanowej Komisji Służby Publicznej może zostać powołany na Przewodniczącego lub członka Komisji Służby Publicznej Unii lub Przewodniczącego tej samej lub innej Stanowej Komisji Służby Publicznej, jednak nie może podjąć innego zatrudnienia w służbie rządu Indii lub rządu stanu.

320. Zadania Komisji Służby Publicznej

(1) Obowiązkiem Komisji Służby Publicznej Unii i stanu jest przeprowadzanie egzaminów w celu powoływania odpowiednio do służby Unii i stanu.

(2) Obowiązkiem Komisji Służby Publicznej Unii jest również, jeśli z takim wnioskiem wystąpią dwa lub więcej stany, wspieranie tych stanów w kształtowaniu i realizowaniu programów wspólnego naboru do służb, w których niezbędni są kandydaci spełniających szczególne wymogi.

(3) Odpowiednio Komisja Służby Publicznej Unii lub Stanowa Komisja Służby Publicznej może wydawać opinie:

(a) we wszelkich sprawach odnoszących się do metod naboru do służby cywilnej i na stanowiska cywilne;

(b) w sprawach zasad, którymi należy się kierować podczas powoływania do służb i na stanowiska publiczne oraz awansowania i przenoszenia z określonej służby do innej oraz oceny predyspozycji kandydatów, powołania na wyższe stanowiska i przeniesienia;

(c) we wszystkich sprawach dyscyplinarnych dotyczących osoby w służbie cywilnej rządu Indii lub rządu stanu w szczególności wobec próśb i petycji pochodzących od obywateli, odnoszące się do takich spraw;

(d) w sprawie wszelkich wniosków wnoszonych przez osobę, która jest członkiem korpusu służby cywilnej rządu Indii lub rządu stanu lub Korony Indii lub rządu księstwa Indyjskiego albo która była członkiem tej służby, lub w związku z taką osobą, dotyczących zwrotu kosztów poniesionych przez tę osobę w związku z obroną w postępowaniach prawnych wszczętych przeciwko niej w związku z czynami przez nią dokonаныmi lub jej zarzucanymi w związku z wykonywaniem jej obowiązków, które winny zostać wypłacone ze Skonsolidowanego Funduszu Indii lub, odpowiednio, ze Skonsolidowanego Funduszu stanu;

(e) w sprawie wniosku o przyznanie świadczenia rentowego z tytułu trwałej szkody doznanej przez osobę w związku z cywilną służbą na rzecz rządu Indii lub rządu stanu lub korony Indii lub księstwa indyjskiego oraz w sprawie

wysokości takiego świadczenia, a także obowiązkiem Komisji Służby Publicznej jest udzielanie rad w każdej z tych spraw oraz w sprawach z nimi powiązanych oraz przekazanych do rozpatrzenia przez Prezydenta lub, w zależności od przypadku – Gubernatora stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień Prezydent, w odniesieniu do służb działających na terenie całych Indii lub w odniesieniu do innych służb i stanowisk związanych ze sprawami Unii, a Gubernator w odniesieniu do innych służb i stanowisk związanych ze sprawami stanu, może wydawać akty wykonawcze określające kwestie, w których zasięganie opinii Komisji Służby Publicznej, zarówno co do zasady w określonych kategoriach spraw, jak i w określonych warunkach, nie jest wymagane.

(4) Z postanowień ust. (3) nie wynika obowiązek zasięgania opinii Komisji Służby Publicznej w zakresie procedury wydania postanowień, o których mowa w art. 16 ust. (4) ani w zakresie trybu wprowadzania w życie postanowień art. 335.

(5) Wszelkie akty wykonawcze wydane przez Prezydenta lub Gubernatora stanu, zgodnie z przepisem uzupełniającym do ust. (3), niezwłocznie po ich wydaniu przedkłada się odpowiednio każdej z Izb Parlamentu lub Izbie albo każdej z Izb Ciała Ustawodawczego stanu, na okres nie krótszy niż czternaście dni; regulacje te podlegają modyfikacjom polegającym na ich uchyleniu lub nowelizacji, jakie mogą zostać uchwalone przez obydwie Izby Parlamentu lub Izbę lub Izby Ciała Ustawodawczego stanu w trakcie sesji, podczas której zostały przedłożone.

321. Uprawnienie do poszerzania zadań Komisji Służby Publicznej

Akt uchwalony odpowiednio przez Parlament lub Ciało Ustawodawcze stanu może przewidywać wykonywanie dodatkowych zadań przez Komisję Służby Publicznej Unii lub Stanową Komisję Służby Publicznej na rzecz służb Unii lub stanu, a także na rzecz jakiegokolwiek organu władzy lokalnej lub organu posiadającego osobowość prawną utworzonego na podstawie ustawy lub na rzecz innej instytucji publicznej.

322. Wydatki Komisji Służby Publicznej

Wydatki Unijnej Komisji Służby Publicznej lub Stanowej Komisji Służby Publicznej, w tym uposażenia, dodatki i świadczenia emerytalne należne członkom Komisji lub jej pracownikom biura lub w związku z nimi, obciążają odpowiednio Fundusz Skonsolidowany Indii lub Fundusz Skonsolidowany stanu.

323. Sprawozdania Komisji Służby Publicznej

(1) Komisja Unii jest obowiązana do corocznego przedstawiania Prezydentowi sprawozdania z prac Komisji, a Prezydent, po otrzymaniu takiego sprawozdania, poleca przekazanie jego kopii każdej z Izb Parlamentu wraz z memorandum wyjaśniającym przyczyny nieuwzględnienia przez niego w określonych przypadkach stanowiska Komisji.

(2) Komisja Stanowa jest obowiązana do corocznego przedstawiania Gubernatorowi stanu sprawozdania z prac komisji, a Komisja Wspólna do corocznego przedstawiania Gubernatorowi każdego ze stanów, których potrzebom służy Komisja Wspólna, sprawozdania ze swych prac w odniesieniu do tego stanu, a odpowiedni Gubernator po otrzymaniu takiego sprawozdania poleca przekazanie jego kopii Ciału Ustawodawczemu stanu wraz z memorandum wyjaśniającym przyczyny nieuwzględnienia przez niego w określonych przypadkach stanowiska Komisji.

TRYBUNAŁY

TRYBUNAŁY

CZĘŚĆ XIVA. TRYBUNAŁY

323A. Trybunały administracyjne

(1) Parlament może określić w ustawie orzekanie lub prowadzenie postępowań przez trybunały administracyjne w sporach i skargach dotyczących naboru i warunków służby osób powołanych do służby publicznej i na stanowiska związane z prowadzeniem spraw Unii lub stanu lub organu władzy lokalnej lub innego organu na terytorium Indii lub znajdującego się pod kontrolą rządu Indii, a także spółki stanowiącej własność rządu lub przez niego kontrolowanej.

(2) Ustawa uchwalona na mocy ust. (1) może:

- (a) przewidzieć utworzenie trybunału administracyjnego dla Unii oraz oddzielnego trybunału administracyjnego dla każdego stanu lub dla dwóch lub więcej stanów;
- (b) określić zakres jurysdykcji, kompetencje (włącznie z prawem do karania za obrazę) i pełnomocnictwa każdego z trybunałów, o których mowa wyżej;
- (c) określić tryb postępowania przed trybunałami, o których mowa wyżej, obejmujący przepisy dotyczące przedawnienia i postępowania dowodowego;
- (d) wyłączyć jurysdykcję wszelkich sądów, z wyjątkiem jurysdykcji Sądu Najwyższego, mocą art. 136, w zakresie wszelkich sporów lub skarg, o których mowa w ust. (1) niniejszego artykułu;
- (e) określić zasady przekazywania do każdego z trybunałów administracyjnych, o których mowa wyżej, spraw rozpatrywanych przez sąd lub inny organ bezpośrednio przed utworzeniem takiego trybunału, a które byłyby objęte obszarem jurysdykcji takiego trybunału, gdyby przesłanki stanowiące podstawę powództwa lub postępowań pojawiły się po powołaniu tego trybunału;
- (f) uchylić lub znowelizować rozporządzenie wydane przez Prezydenta na mocy art. 371D ust. (3);
- (g) zawierać przepisy uzupełniające, przejściowe i dostosowujące (w tym przepisy dotyczące opłat sądowych), które

Parlament może uznać za niezbędne w celu skutecznego funkcjonowania i szybkiego rozstrzygania spraw oraz należytego wykonywania ich orzeczeń.

(3) Postanowienia niniejszego artykułu obowiązują niezależnie od pozostałych postanowień niniejszej Konstytucji lub postanowień innej ustawy obowiązującej w danym czasie.

323B. Trybunały dla rozpatrywania innych spraw

(1) Właściwe Ciało Ustawodawcze może w formie ustawy określić rozstrzygnięcie lub prowadzenie postępowań przez trybunały w sporach i skargach lub naruszeniach prawa odnoszących się do wszystkich lub niektórych spraw określonych w ust. (2), o ile Ciału Ustawodawczemu stanu przysługuje wobec nich uprawnienie do uchwalania ustaw.

(2) Sprawy, o których mowa w ust. (1), obejmują:

(a) nakładanie, ustalanie wysokości, pobieranie i egzekucję zobowiązań podatkowych;

(b) wymianę towarową z zagranicą, import i eksport przez granice celne;

(c) spory przemysłowe i pracownicze;

(d) reformy rolne przeprowadzone w drodze nabycia przez stan majątku w rozumieniu art. 31A lub praw do niego, wygaśnięcia lub modyfikacji takich praw albo w drodze ograniczeń obszaru gruntów rolnych lub w inny sposób;

(e) ograniczenie dotyczące własności gruntów w miastach;

(f) wybory do każdej z Izb Parlamentu lub Izby lub Izb Stanowego Ciała Ustawodawczego, jednak z wyłączeniem spraw, o których mowa w art. 329 i 329A;

(g) wytwarzanie, przetwarzanie, dostarczanie i rozdzielnicstwo żywności (w tym olejów jadalnych i nasion oleistych) oraz dóbr, które Prezydent uzna w drodze publicznego obwieszczenia za towary pierwszej potrzeby dla celów przewidzianych niniejszym artykułem, a także kontrola cen takich towarów;

(h) dzierżawę, jej regulację i kontrolę oraz kwestie związane z najmem, w tym prawa, tytuły i interesy dzierżawcy i wydzierżawiającego;

- (i) naruszenia w zakresie spraw określonych w punktach od (a) do (h) oraz opłaty związane z tymi sprawami;
- (j) inne kwestie wynikające ze spraw określonych w ustępach od (a) do (i).

(3) Ustawa uchwalona na mocy ust. (1) może:

- (a) ustanowić hierarchiczną strukturę trybunałów;
- (b) ustalić jurysdykcję i uprawnienia (włączając w to uprawnienie do karania) oraz zakres władztwa każdego z trybunałów, o których mowa wyżej;
- (c) określić procedurę (w tym terminy przedawnienia oraz zasady postępowania dowodowego) stosowaną przez wyżej wymienione trybunały;
- (d) wyłączyć jurysdykcję wszelkich sądów, z wyjątkiem jurysdykcji Sądu Najwyższego, zgodnie z art. 136, w zakresie wszelkich spraw należących do właściwości trybunałów, o których mowa wyżej;
- (e) określić zasady przekazywania do każdego z trybunałów, o których mowa powyżej, spraw rozpatrywanych przez sąd lub inny organ bezpośrednio przed utworzeniem takiego trybunału, a które należałyby do właściwości takiego trybunału, gdyby przesłanki stanowiące podstawę powództwa lub postępowań wszczętych pojawiły się po powołaniu tego trybunału;
- (f) zawierać przepisy uzupełniające, przejściowe i dostosowujące (w tym przepisy dotyczące opłat), które odpowiednie Ciała Ustawodawcze może uznać za niezbędne dla celów skutecznego działania takich trybunałów i szybkiego rozstrzygnięcia przez nie spraw oraz wykonywania ich orzeczeń.

(4) Postanowienia niniejszego artykułu obowiązują bez względu na inne przepisy niniejszej Konstytucji lub innej ustawy obowiązującej w danym czasie.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu „właściwe Ciała Ustawodawcze” oznacza, w odniesieniu do jakiegokolwiek materii, odpowiednio Parlament lub Ciała Ustawodawcze stanu, do których kompetencji należy uchwalanie ustaw w zakresie tej materii zgodnie z postanowieniami Części XI.

WYBORY

CZEŚĆ XV. WYBORY

324. Nadzór Komisji Wyborczej nad wyborami, kierowanie wyborami i ich kontrola

(1) Nadzór, kierowanie i kontrola przygotowania rejestru wyborców dla celów wyborów do Parlamentu oraz do Ciała Ustawodawczego każdego stanu oraz dla celów wyborów na urzędy Prezydenta i Wiceprezydenta przeprowadzanych na mocy niniejszej Konstytucji należy do Komisji (dalej w niniejszej Konstytucji zwanej Komisją Wyborczą).

(2) Komisja Wyborcza składa się z Generalnego Komisarza Wyborczego oraz innych Komisarzy, w liczbie jaką Prezydent może określić, a Generalnego Komisarza Wyborczego i pozostałych Komisarzy Wyborczych powołuje Prezydent, kierując się ustawą uchwaloną w tej sprawie przez Parlament.

(3) Po powołaniu wszystkich Komisarzy Generalny Komisarz Wyborczy działa jako Przewodniczący Komisji Wyborczej.

(4) Przed każdymi powszechnymi wyborami do Izby Ludu i do Zgromadzenia Ustawodawczego każdego stanu, a także przed pierwszymi powszechnymi wyborami, a następnie przed co drugimi wyborami do Rady Ustawodawczej każdego stanu, w którym istnieje taka Rada, Prezydent może dodatkowo powołać – po zasięgnięciu opinii Komisji Wyborczej – Regionalnych Komisarzy Wyborczych, o ile uzna za niezbędną ich pomoc w Komisji Wyborczej w wykonywaniu zadań Komisji określonych w ust. (1).

(5) Mając na względzie postanowienia ustaw uchwalonych przez Parlament, warunki służby oraz kadencję Komisarzy Wyborczych i Regionalnych Komisarzy Wyborczych określa Prezydent zarządzeniem.

Niezależnie od powyższych postanowień, Generalny Komisarz Wyborczy nie może zostać usunięty z urzędu, chyba że w taki sposób i z takich przyczyn jak te, które odnoszą się do sędziego Sądu Najwyższego, a warunki służby po powołaniu Generalnego Komisarza Wyborczego nie mogą zostać zmienione na niekorzyść.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, żaden inny Komisarz Wyborczy lub Regionalny Komisarz Wyborczy nie może zostać usunięty z urzędu, chyba że na podstawie rekomendacji Generalnego Komisarza Wyborczego.

(6) Prezydent lub Gubernator stanu, na wniosek Komisji Wyborczej, zapewnia Komisji Wyborczej lub Regionalnemu Komisarzowi Wyborczemu personel niezbędny do wykonywania zadań przekazanych Komisji Wyborczej na mocy ust. (1).

325. Niedopuszczalność pozbawienia czynnego prawa wyborczego lub wnioskowania o umieszczenie w specjalnym rejestrze wyborców ze względu na swoją religię, rasę, przynależność kastową lub płeć
W każdym terytorialnie określonym okręgu wyborczym w wyborach do każdej z Izb Parlamentu lub do Izby lub Izb Stanowego Ciała Ustawodawczego istnieje jeden rejestr wyborców, z którego nikt nie może zostać wyłączony, nikt też nie może wnioskować o umieszczenie w specjalnym rejestrze w takim okręgu wyborczym ze względu na swoją religię, rasę, przynależność kastową, płeć lub którąkolwiek z tych cech.

326. Powszechne prawo wyborcze¹ jako podstawa wyborów do Izby Ludu i Zgromadzenia Ustawodawczego

Wybory do Izby Ludu i Zgromadzenia Ustawodawczego każdego stanu przeprowadza się na zasadzie powszechnego prawa wyborczego – oznacza to, że każdy, kto jest obywatelem Indii i ukończył osiemnaście lat w dniu określonym w tym celu w ustawie uchwalonej przez właściwe Ciało Ustawodawcze lub na jej mocy, i kto nie utracił prawa wyborczego na mocy niniejszej Konstytucji lub ustawy uchwalonej przez właściwe Ciało Ustawodawcze z powodu niezamieszkiwania na terenie Indii, niepoczytalności, popełnienia przestępstwa, korupcji lub nielegalnych praktyk, jest uprawniony do zarejestrowania się w takich wyborach jako wyborca.

327. Uprawnienie Parlamentu do uchwalania przepisów odnoszących się do wyborów Ciał Ustawodawczych

Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konstytucji, Parlament może w formie ustawy uchylać przepisy odnoszące się do

¹ W oryg. *adult suffrage*.

wszelkich spraw dotyczących wyborów do każdej z Izb Parlamentu lub Izby lub Izb stanowego Ciała Ustawodawczego lub z nimi związanych, w tym sporządzania rejestrów wyborców, określania granic okręgów i wszystkich innych kwestii niezbędnych do zapewnienia właściwego ukonstytuowania takiej Izby lub Izb.

328. Uprawnienie Stanowego Ciała Ustawodawczego do uchwalania przepisów odnoszących się do wyborów do tego Ciała Ustawodawczego

Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konstytucji, i o ile Parlament nie uchwali przepisu w tej sprawie, Ciało Ustawodawcze stanu może w formie ustawy uchwalać przepisy odnoszące się do wszelkich kwestii dotyczących wyborów do Izby lub Izb Stanowego Ciała Ustawodawczego lub z nimi związanych, w tym sporządzania rejestrów wyborców, określania granic okręgów i wszystkich innych spraw niezbędnych do zapewnienia właściwego ukonstytuowania takiej Izby lub Izb.

329. Wyłączenie właściwości sądu w sprawach wyborczych Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

- (a) moc wiążąca ustawy dotyczącej wyznaczenia granic okręgów wyborczych lub przydzielenia mandatów takim okręgom, wydanej na mocy art. 327 lub 328 lub uważanej za wydaną na ich podstawie nie może być rozpatrywana przez żaden z sądów;
- (b) wybory do jakiegokolwiek Izby Parlamentu lub Izby lub Izb Stanowego Ciała Ustawodawczego nie mogą być kwestionowane, chyba że w drodze protestu wyborczego wniesionego do organu władzy wskazanego w tym celu przez ustawę uchwaloną przez Ciało Ustawodawcze stanu i w sposób w niej określony.

329A. [*Przepis szczególnie odnoszący się do wyborów do Parlamentu dotyczący Premiera i Spikera*] Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Czterdziesta Czwarta Poprawka) z 1978 r., art. 36 (w.e.f. 20-6-1979).

PRZEPISY SZCZEGÓLNE
ODNOSZĄCE SIĘ
DO PEWNYCH
KATEGORII LUDNOŚCI

CZĘŚĆ XVI.
PRZEPISY SZCZEGÓLNE ODNOSZĄCE SIĘ
DO PEWNYCH KATEGORII LUDNOŚCI

330. Rezerwacja mandatów w Izbie Ludu na rzecz przedstawicieli kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku

(1) W Izbie Ludu rezerwuje się mandaty dla:

- (a) kast wyszczególnionych w Załączniku;
- (b) grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku, z wyjątkiem grup etnicznych w autonomicznych okręgach Stanu Assam; oraz
- (c) grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku zamieszkujących autonomiczne okręgi w Stanie Assam.

(2) Liczba mandatów zarezerwowanych na mocy ust. (1) w każdym stanie lub terytorium Unii na rzecz kast lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku winna, w takim stopniu, jak to możliwe, pozostawać w takim samym stosunku do całkowitej liczby mandatów przypadającej temu stanowi lub terytorium Unii w Izbie Ludu co liczba ludności należącej odpowiednio do kast wyszczególnionych w Załączniku zamieszkała w stanie lub na terytorium Unii lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku zamieszkałych w stanie lub na terytorium Unii lub w części stanu lub terytorium Unii, w odniesieniu do których zarezerwowane zostały mandaty, do całkowitej liczby ludności tego stanu lub terytorium Unii.

(3) Niezależnie od postanowień ust. (2), liczba mandatów zarezerwowanych w Izbie Ludu na rzecz wyszczególnionych w Załączniku grup etnicznych w autonomicznych okręgach Stanu Assam winna pozostawać w stosunku do całkowitej liczby mandatów przypadającej temu stanowi nie mniejszym niż stosunek liczby ludności należącej do grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku w okręgach autonomicznych, o których mowa wyżej, do całkowitej liczby ludności w tym stanie.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu i art. 332 wyrażenie „liczba ludności” oznacza liczbę ludności określoną w ostatnim

spisie powszechnym, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane.

Niezależnie od powyższych postanowień, odesłanie w niniejszym objaśnieniu do ostatniego spisu powszechnego, którego odpowiednie wyniki zostały opublikowane, do czasu opublikowania odpowiednich wyników pierwszego spisu powszechnego po 2026 r. należy rozumieć jako odniesienie do spisu powszechnego z 2001 r.

331. Przedstawicielstwo anglo-indyjskiej społeczności w Izbie Ludu
Niezależnie od postanowień art. 81 Prezydent może, jeśli uzna, że anglo-indyjska społeczność nie jest właściwie reprezentowana w Izbie Ludu, powołać nie więcej niż dwóch jej członków do Izby Ludu.

332. Rezerwacja mandatów w Ciałach Ustawodawczych stanów na rzecz kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku

(1) W Ciele Ustawodawczym każdego stanu rezerwuje się mandaty na rzecz kast i grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku, z wyjątkiem wyszczególnionych w Załączniku grup etnicznych zamieszkałych w autonomicznych okręgach Stanu Assam.

(2) Mandaty rezerwuje się również na rzecz autonomicznych okręgów w Zgromadzeniu Ustawodawczym Stanu Assam.

(3) Liczba mandatów zarezerwowanych na mocy ust. (1) na rzecz kast lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku winna w takim stopniu, jak to tylko możliwe, pozostawać w takim samym stosunku do całkowitej liczby mandatów w Zgromadzeniu co liczba ludności należącej odpowiednio do kast wyszczególnionych w Załączniku zamieszkałych w stanie lub grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku zamieszkałych w stanie lub jego części, w odniesieniu do których zarezerwowane zostały mandaty, do całkowitej liczby ludności tego stanu.

(3A) Niezależnie od postanowień ust. (3), do czasu dokonania na mocy art. 170, ponownego przeliczenia liczby mandatów w Zgromadzeniach Ustawodawczych stanów Arunaczal Pradesz, Meghalaja, Mizoram i Nagaland na podstawie pierwszego

spisu powszechnego przeprowadzonego po 2026 r., przyjmuje się następujące zasady rezerwowania mandatów dla grup etnicznych w takim stanie:

- (a) jeśli wszystkie mandaty w Zgromadzeniu Ustawodawczym takiego stanu, istniejące w dniu wejścia w życie Aktu Konstytucyjnego (Pięćdziesiąta Siódma Poprawka) z 1987 r. (dalej w niniejszym ustępie zwane istniejącym Zgromadzeniem) są obsadzone przez członków grup etnicznych wymienionych w Załączniku – tym grupom etycznym przynależą wszystkie mandaty z wyjątkiem jednego;
- (b) w każdym innym przypadku przynależy im taka liczba mandatów, jaka pozostaje w stosunku nie mniejszym do całkowitej liczby mandatów niż stosunek liczby członków (w wyżej wskazanym dniu) należących do grup etnicznych wymienionych w Załączniku w istniejącym Zgromadzeniu do całkowitej liczby mandatów w tym Zgromadzeniu.

(3B) Niezależnie od postanowień ust. (3), do czasu dokonania, na mocy art. 170, ponownego podziału mandatów w Zgromadzeniu Ustawodawczym Stanu Tripura na podstawie pierwszego spisu powszechnego przeprowadzonego po 2026 r., mandaty w Ciele Ustawodawczym takiego stanu zarezerwowane dla grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku wyrażają się w liczbie, jaka pozostaje w nie mniejszym stosunku do całkowitej liczby mandatów co liczba członków Zgromadzenia Ustawodawczego należących do grup etnicznych wskazanych w Załączniku w dniu wejścia w życie Aktu Konstytucyjnego (Siedemdziesiąta Druga Poprawka) z 1992 r. do całkowitej liczby mandatów w tym Zgromadzeniu.

(4) Liczba mandatów zarezerwowanych dla autonomicznego okręgu w Zgromadzeniu Ustawodawczym Stanu Assam winna pozostawać do ogólnej liczby mandatów w tym Zgromadzeniu w stosunku nie mniejszym niż stosunek liczby ludności do całkowitej liczby ludności stanu.

(5) W skład okręgów wyborczych, w których obsadza się mandaty zarezerwowane dla autonomicznego okręgu Assam, nie wchodzi obszary znajdujące się poza tym okręgiem.

(6) Nikt, kto nie jest członkiem grupy etnicznej wyszczególnionej w Załączniku, nie może zostać wybrany w autonomicznym okręgu Stanu Assam do stanowego Zgromadzenia Ustawodawczego z żadnego okręgu wyborczego tego okręgu autonomicznego.

Niezależnie od powyższych postanowień, w wyborach do Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu Assam zachowuje się przedstawicielstwo grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku i grup etnicznych niewyszczególnionych w Załączniku, w okręgach wyborczych wchodzących w skład Okręgu Obszarów Terytorialnych Bodoland, wskazanych w taki sposób i istniejących przed utworzeniem Okręgu Obszarów Terytorialnych Bodoland.

333. Przedstawicielstwo społeczności anglo-indyjskiej w Zgromadzeniach Ustawodawczych stanów

Niezależnie od postanowień art. 170, Gubernator stanu może, jeśli uzna, że społeczność anglo-indyjska wymaga reprezentacji w Zgromadzeniu Ustawodawczym stanu, a nie jest w nim właściwie reprezentowana, powołać jednego jej przedstawiciela do tego Zgromadzenia.

334. Wygaśnięcie zarezerwowanych mandatów i szczególnego przedstawicielstwa

Niezależnie od postanowień poprzedzających przepisów niniejszej Części, postanowienia niniejszej Konstytucji odnoszące się do:

(a) rezerwowania mandatów w Izbie Ludu i Zgromadzeniach Ustawodawczych stanów na rzecz kast i grup etnicznych wymienionych w Załączniku; oraz

(b) przedstawicielstwa społeczności anglo-indyjskiej w Izbie Ludu i w Zgromadzeniach Ustawodawczych stanów pochodzącego z powołania,

wygasają po upływie osiemdziesięciu lat – w odniesieniu do pkt (a), i siedemdziesięciu lat – w odniesieniu do pkt (b), od wejścia w życie niniejszej Konstytucji.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego artykułu nie naruszają przedstawicielstwa w Izbie Ludu lub

Stanowym Zgromadzeniu Ustawodawczym do czasu rozwiązania odpowiednio Izby lub Zgromadzenia istniejącego w danym czasie.

335. Roszczenia kast i grup etnicznych wymienionych w Załączniku do powoływania do służb i na stanowiska

Roszczenia członków grup etnicznych i kast wymienionych w Załączniku rozważa się podczas powoływania do służb i na stanowiska związane ze sprawami Unii lub stanów, mając na uwadze efektywne funkcjonowanie administracji.

Niezależnie od powyższych postanowień, żadne z postanowień niniejszego artykułu nie stanowi przeszkody dla uchwalenia jakichkolwiek przepisów na rzecz członków kast i grup etnicznych wymienionych w Załączniku, łagodzących oceny w postępowaniu kwalifikacyjnym lub obniżających standardy oceny przy rezerwacji dla nich miejsc lub awansie do jednej kategorii lub wielu kategorii służb albo na stanowiska związane ze sprawami Unii lub stanu.

336. Przepis szczególny dotyczący przedstawicieli społeczności anglo-indyjskiej w niektórych służbach

(1) W okresie pierwszych dwóch lat po wejściu w życie niniejszej Konstytucji, powołań członków społeczności anglo-indyjskiej na stanowiska w kolejnictwie, służbie celnej, pocztowej i telegraficznej Unii dokonuje się na tej samej podstawie co bezpośrednio przed dniem 15 sierpnia 1947 r.

W każdym kolejnym okresie dwóch lat liczba stanowisk zarezerwowanych dla członków społeczności, o której mowa wyżej, w służbach, o których mowa wyżej, zostaje pomniejszona o liczbę w takim stopniu zbliżoną do dziesięciu procent liczby zarezerwowanej dla poprzedzającego okresu dwóch lat, jak to tylko możliwe.

Niezależnie od powyższych postanowień, po upływie dziesięciu lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji, wygasają wszelkie rezerwacje, o których mowa wyżej.

(2) Postanowienia ust. (1) nie stanowią przeszkody dla powołania członków społeczności anglo-indyjskiej na stanowiska inne niż te, które zostały zarezerwowane dla tej wspólnoty na mocy tego ustępu; oprócz nich członkowie ci mogą objąć inne stanowiska, o ile w drodze konkursu zostaną uznani za lepiej

spełniających merytoryczne wymogi powołania niż członkowie innych społeczności.

337. Przepis szczególny dotyczący dotacji na cele edukacyjne na rzecz społeczności anglo-indyjskiej

W okresie trzech pierwszych lat finansowych po wejściu w życie niniejszej Konstytucji, Unia i każdy stan przyznaje społeczności anglo-indyjskiej dotacje na rzecz edukacji w wysokości równej dotacjom, jakie przyznano w roku finansowym kończącym się 30 marca 1948 r., o ile zostały one wcześniej przyznane.

W każdym kolejnym okresie trzech lat dotacje mogą być niższe o dziesięć procent od dotacji w bezpośrednio poprzedzającym okresie trzech lat.

Niezależnie od powyższych postanowień, po upływie dziesięciu lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji, dotacje tego rodzaju, w zakresie w jakim stanowią szczególny przywilej na rzecz społeczności anglo-indyjskiej, wygasają.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień żadna instytucja edukacyjna nie jest uprawniona do otrzymywania dotacji na mocy niniejszego artykułu, jeśli co najmniej czterdzieści procent miejsc rocznie nie zostanie udostępnione członkom społeczności innych niż społeczność anglo-indyjska.

338. Narodowa Komisja ds. Kast Wymienionych w Załączniku

(1) Powołuje się komisję ds. kast wymienionych w Załączniku, zwaną Narodową Komisją ds. Kast Wymienionych w Załączniku.

(2) Z zastrzeżeniem przepisów ustawy uchwalonej przez Parlament, Komisja składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego i trzech innych członków, a warunki ich służby oraz kadencję określa Prezydent zarządzeniem.

(3) Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego i pozostałych członków Komisji powołuje Prezydent aktem nominacyjnym przez niego podpisanym i opieczętowanym.

(4) Komisji przysługuje uprawnienie do uregulowania trybu swoich prac.

(5) Obowiązkiem Komisji jest:

- (a) badanie i monitorowanie wszelkich spraw dotyczących gwarancji na rzecz kast wskazanych w Załączniku na mocy niniejszej Konstytucji lub innego obowiązującego prawa lub na mocy rozporządzenia rządu, jak również ocena skuteczności działania takich gwarancji;
- (b) rozpatrywanie poszczególnych skarg dotyczących naruszeń praw i gwarancji przyznanych kastom wskazanym w Załączniku;
- (c) uczestniczenie w procesie planowania rozwoju społeczno-ekonomicznego kast wymienionych w Załączniku oraz udzielanie im rad, jak również ocena postępu ich rozwoju pod rządami Unii lub jakiegokolwiek stanu;
- (d) przedstawianie Prezydentowi, corocznie, a także zawsze, gdy Komisja uzna to za właściwe, sprawozdań z funkcjonowania takich gwarancji;
- (e) przedstawianie w sprawozdaniach, o których mowa wyżej, zaleceń dotyczących działań, jakie Unia lub którykolwiek ze stanów winny podjąć w celu skutecznego wdrażania tych gwarancji oraz innych środków służących ochronie, dobrobytowi i rozwojowi społeczno-ekonomicznemu kast wymienionych w Załączniku; oraz
- (f) wykonywanie innych zadań dotyczących ochrony, dobrobytu, rozwoju i postępu kast wymienionych w Załączniku, które Prezydent może, z zastrzeżeniem postanowień jakiegokolwiek ustawy uchwalonej przez Parlament, określić w zarządzeniu.

(6) Prezydent poleca przedstawienie wszystkich sprawozdań, o których mowa wyżej, każdej z Izb Parlamentu wraz z memorandum wyjaśniającym i przedstawiającym działania podjęte lub proponowane w związku z zaleceniami odnoszącymi się do Unii, jak również przyczyny nieuwzględnienia takich zaleceń, jeśli miało to miejsce.

(7) Gdy sprawozdanie, o którym mowa wyżej, lub jego część dotyczy jakiegokolwiek sprawy stanowiącej przedmiot działania rządu któregośkolwiek ze stanów, kopię sprawozdania przesyła się Gubernatorowi tego stanu, a Gubernator poleca jego przedstawienie Ciału Ustawodawczemu stanu wraz z memorandum wyjaśniającym i przedstawiającym działania podjęte

lub proponowane w związku z zaleceniami odnoszącymi się do stanu, jak również przyczyny nieuwzględnienia takich zaleceń, jeśli miało to miejsce.

(8) Komisja w czasie badania jakiegokolwiek sprawy, o której mowa w pkt (a) lub rozpatrywania skargi, o której mowa w ust. (5) pkt (b), korzysta z wszelkich uprawnień sądu rozpatrującego pozwy w sprawach cywilnych, i w tych sprawach w szczególności może:

(a) wzywać każdą osobę z jakiegokolwiek części Indii i egzekwować jej stawiennictwo, a także przesłuchać ją pod przysięgą;

(b) nakazywać udostępnienie lub sporządzenie jakiegokolwiek dokumentu;

(c) otrzymywać protokoły z zeznań złożone pod przysięgą;

(d) zajmować jakikolwiek dokument publiczny lub jego kopię w jakimkolwiek sądzie lub urzędzie;

(e) udzielać pełnomocnictw do przesłuchania świadków i zbadania dokumentów;

(f) decydować o wszelkich innych sprawach, jakie Prezydent może określić w zarządzeniu.

(9) Rząd Unii i rząd każdego stanu zasięga opinii Komisji we wszystkich istotnych sprawach dotyczących polityki mającej wpływ na kasty wymienione w Załączniku.

(10) Na potrzeby niniejszego artykułu odesłania do kast wskazanych w Załączniku należy rozumieć jako obejmujące odesłania do innych upośledzonych klas społecznych, jakie Prezydent po otrzymaniu sprawozdania Komisji powołanej na mocy art. 340 ust. (1) może określić w swoim rozporządzeniu, jak również do społeczności anglo-indyjskiej.

338A. Narodowa Komisja ds. Grup Etnicznych Wymienionych w Załączniku

(1) Powołuje się komisję ds. grup etnicznych wymienionych w Załączniku, zwaną Narodową Komisją ds. Grup Etnicznych Wymienionych w Załączniku.

(2) Z zastrzeżeniem przepisów ustawy uchwalonej przez Parlament, Komisja składa się z Przewodniczącego, Wiceprze-

wodniczącego i trzech innych członków, a warunki służby i kadencję Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz innych członków określa Prezydent zarządzeniem.

(3) Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz innych członków Komisji powołuje Prezydent aktem nominacyjnym przez niego podpisanym i opieczetowanym.

(4) Komisji przysługuje uprawnienie do uregulowania trybu swych prac.

(5) Obowiązkiem Komisji jest:

(a) badanie i monitorowanie wszelkich spraw dotyczących gwarancji na rzecz grup etnicznych wskazanych w Załączniku na mocy niniejszej Konstytucji lub innego obowiązującego prawa lub na mocy rozporządzenia rządu, jak również ocena skuteczności działania takich gwarancji;

(b) rozpatrywanie poszczególnych skarg dotyczących naruszeń praw i gwarancji przyznanych grupom etnicznym wskazanym w Załączniku;

(c) uczestniczenie w procesie planowania rozwoju społeczno-ekonomicznego grup etnicznych wymienionych w Załączniku oraz udzielanie im rad, jak również ocena postępów ich rozwoju pod rządami Unii lub jakiegokolwiek stanu;

(d) przedstawianie Prezydentowi, corocznie, a także zawsze, gdy Komisja uzna to za właściwe, sprawozdań z funkcjonowania takich gwarancji;

(e) przedstawianie w sprawozdaniach, o których mowa powyżej, zaleceń dotyczących środków, jakie Unia lub którykolwiek ze stanów winny podjąć w celu skutecznego wdrażania tych gwarancji oraz innych środków służących ochronie, dobrobytowi i rozwojowi społeczno-ekonomicznemu grup etnicznych wymienionych w Załączniku; oraz

(f) wykonywanie innych zadań dotyczących ochrony, dobrobytu, rozwoju i postępu grup etnicznych wymienionych w Załączniku, które Prezydent może, z zastrzeżeniem postanowień jakiegokolwiek ustawy uchwalonej przez Parlament, określić w zarządzeniu.

(6) Prezydent poleca przedstawienie wszystkich sprawozdań, o których mowa powyżej, każdej z Izb Parlamentu wraz z memorandum wyjaśniającym i przedstawiającym działania podjęte lub proponowane w związku z zaleceniami odnoszącymi się do Unii, jak również przyczyny nieuwzględnienia takich zaleceń, jeśli miało to miejsce.

(7) Gdy sprawozdanie, o którym mowa wyżej, lub jego część dotyczy jakiegokolwiek sprawy stanowiącej przedmiot działania rządu któregośkolwiek ze stanów, kopię sprawozdania przesyła się Gubernatorowi tego stanu, a Gubernator poleca jego przedstawienie Ciału Ustawodawczemu stanu wraz z memorandum wyjaśniającym i przedstawiającym działania podjęte lub proponowane w związku z zaleceniami odnoszącymi się do danego stanu, jak również przyczyny nieuwzględnienia takich zaleceń, jeśli miało to miejsce.

(8) Komisja, w czasie badania jakiegokolwiek sprawy, o której mowa w pkt (a) lub rozpatrywania skargi, o której mowa w ust. (5) pkt (b), korzysta z wszelkich uprawnień sądu rozpatrującego pozwy w sprawach cywilnych, i w tych sprawach w szczególności może:

(a) wzywać każdą osobę z jakiegokolwiek części Indii i egzekwować jej stawiennictwo, a także przesłuchać ją pod przysięgą;

(b) nakazywać udostępnienie lub sporządzenie jakiegokolwiek dokumentu;

(c) otrzymywać protokoły z zeznań złożone pod przysięgą;

(d) zajmować jakikolwiek dokument publiczny lub jego kopię w jakimkolwiek sądzie lub urzędzie;

(e) udzielać pełnomocnictw do przesłuchania świadków i zbadania dokumentów;

(f) decydować o wszelkich innych sprawach, jakie Prezydent może określić w zarządzeniu.

(9) Rząd Unii i rząd każdego stanu zasięga opinii Komisji we wszystkich istotnych sprawach dotyczących polityki mającej wpływ na grupy etniczne wymienione w Załączniku.

338B. Narodowa Komisja na rzecz Klas Upośledzonych

(1) Powołuje się komisję na rzecz klas upośledzonych społecznie i edukacyjnie, zwaną Narodową Komisją na Rzecz Klas Upośledzonych.

(2) Z zastrzeżeniem przepisów ustawy uchwalonej przez Parlament, Komisja składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego i trzech innych członków, a warunki służby i kadencję Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz innych członków określa Prezydent zarządzeniem.

(3) Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz innych członków Komisji, Prezydent powołuje aktem nominacyjnym przez niego podpisanym i opieczętowanym.

(4) Komisji przysługuje uprawnienie do uregulowania trybu swych prac.

(5) Obowiązkiem Komisji jest:

(a) badanie i monitorowanie wszelkich spraw dotyczących gwarancji na rzecz klas upośledzonych społecznie i edukacyjnie ustanowionych na mocy niniejszej Konstytucji lub innego obowiązującego prawa lub na mocy rozporządzenia rządu, jak również ocena skuteczności działania takich gwarancji;

(b) rozpatrywanie poszczególnych skarg dotyczących naruszeń praw i gwarancji przyznanych klasom upośledzonym społecznie i edukacyjnie;

(c) uczestniczenie w procesie planowania rozwoju społeczno-ekonomicznego klas upośledzonych społecznie i edukacyjnie oraz udzielanie im rad, jak również ocena postępów ich rozwoju pod rządami Unii lub jakiegokolwiek stanu;

(d) przedstawianie Prezydentowi, corocznie, a także zawsze, gdy Komisja uzna za właściwe, sprawozdań z funkcjonowania takich gwarancji;

(e) przedstawianie w sprawozdaniach, o których mowa powyżej, zaleceń dotyczących środków, jakie Unia lub którykolwiek ze stanów winny podjąć w celu skutecznego wdrażania tych gwarancji oraz innych środków służących ochronie, dobrobytowi i rozwojowi społeczno-ekonomicznemu klas upośledzonych społecznie i edukacyjnie; oraz

(f) wykonywanie innych zadań dotyczących ochrony, dobrobytu, rozwoju i postępu klas upośledzonych społecznie i edukacyjnie, które Prezydent może, z zastrzeżeniem postanowień jakiegokolwiek ustawy uchwalonej przez Parlament, określić w zarządzeniu.

(6) Prezydent poleca przedstawienie wszystkich sprawozdań, o których mowa powyżej, każdej z Izb Parlamentu wraz z memorandum wyjaśniającym i przedstawiającym działania podjęte lub proponowane w związku z zaleceniami odnoszącymi się do Unii, jak również przyczyny nieuwzględnienia takich zaleceń, jeśli miało to miejsce.

(7) Gdy sprawozdanie, o którym mowa wyżej, lub jego część dotyczy jakiegokolwiek sprawy stanowiącej przedmiot działania rządu któregośkolwiek ze stanów, kopię sprawozdania przesyła się Gubernatorowi stanu, a Gubernator poleca jego przedstawienie Ciału Ustawodawczemu stanu wraz z memorandum wyjaśniającym i przedstawiającym działania podjęte lub proponowane w związku z zaleceniami odnoszącymi się do danego stanu, jak również przyczyny nieuwzględnienia takich zaleceń, jeśli miało to miejsce.

(8) Komisja, w czasie badania jakiegokolwiek sprawy, o której mowa w pkt (a) lub rozpatrywania skargi, o której mowa w ust. (5) pkt (b), korzysta z wszelkich uprawnień sądu rozpatrującego pozwy w sprawach cywilnych, i w tych sprawach w szczególności może:

(a) wzywać każdą osobę z jakiegokolwiek części Indii i egzekwować jej stawiennictwo, a także przesłuchać ją pod przysięgą;

(b) nakazywać udostępnienie lub sporządzenie jakiegokolwiek dokumentu;

(c) otrzymywać protokoły z zeznań złożone pod przysięgą;

(d) zajmować jakikolwiek dokument publiczny lub jego kopię w jakimkolwiek sądzie lub urzędzie;

(e) udzielać pełnomocnictw do przesłuchania świadków i zbadania dokumentów;

(f) decydować o wszelkich innych sprawach, jakie Prezydent może określić w zarządzeniu.

(9) Rząd Unii i rząd każdego stanu zasięga opinii Komisji we wszystkich istotnych sprawach dotyczących polityki mającej wpływ na klasy upośledzone społecznie i edukacyjnie.

339. Nadzór Unii nad administrowaniem obszarami wskazanymi w Załączniku oraz stanem dobrobytu grup etnicznych wskazanych w Załączniku

(1) Prezydent może w każdym czasie, a po upływie dziesięciu lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji jest do tego zobowiązany, utworzyć w drodze rozporządzenia Komisję do przedstawienia sprawozdania dotyczącego administrowania obszarami wskazanymi w Załączniku i stanu dobrobytu wskazanych w Załączniku grup etnicznych w poszczególnych stanach. Rozporządzenie może określać skład, uprawnienia i tryb działania Komisji oraz zawierać przepisy przejściowe i dodatkowe, jakie Prezydent może uznać za niezbędne lub pożądane.

(2) Władza wykonawcza Unii obejmuje przekazywanie stanom wytycznych dotyczących sporządzania i wykonywania planów określonych w wytycznych jako niezbędne dla zapewnienia dobrobytu zamieszkujących w danym stanie grup etnicznych, wymienionych w Załączniku.

340. Powołanie Komisji ds. Badania Sytuacji Klas Upośledzonych

(1) Prezydent może w drodze rozporządzenia powołać Komisję składającą się z osób, które uzna za właściwe do badania sytuacji klas upośledzonych społecznie lub edukacyjnie na terytorium Indii oraz pracy w trudnych warunkach oraz do wydawania rekomendacji w sprawie podjęcia kroków przez Unię lub jakikolwiek ze stanów w celu usunięcia tych trudności i polepszenia sytuacji tej kategorii ludności oraz dotacji, jakie Unia lub stan winny przyznać w tym celu, a także warunków przyznawania tych dotacji; rozporządzenie powołujące taką komisję winno określać tryb działania komisji.

(2) Powołana w tym trybie Komisja bada przekazane jej sprawy i przedstawia Prezydentowi sprawozdanie zawierające ustalony stan faktyczny oraz wydaje rekomendacje, jakie uzna za właściwe.

(3) Prezydent poleca przekazanie każdej z Izb Parlamentu kopii przedstawianego mu sprawozdania, wraz z memorandum wyjaśniającym i przedstawiającym działania podjęte w tej sprawie.

341. Kasty wyszczególnione w Załączniku

(1) Prezydent może, w odniesieniu do któregośkolwiek ze stanów – po zasięgnięciu opinii Gubernatora tego stanu, a także w odniesieniu do któregośkolwiek terytorium Unii, określić w drodze publicznego obwieszczenia kasty, rasy lub grupy etniczne albo części lub grupy w ramach kast, ras lub grup etnicznych, które dla celów niniejszej Konstytucji uznaje się za kasty wyszczególnione w Załączniku w odniesieniu odpowiednio do tego stanu lub terytorium Unii.

(2) Parlament może w formie ustawy wyłączyć z listy kast wyszczególnionych w Załączniku, określonej w obwieszczeniu wydanym na mocy ust. (1), lub do niej dołączyć, dowolną kastę, rasę, grupę etniczną albo ich część lub grupę w ramach kasty, rasy lub grupy etnicznej; z zastrzeżeniem powyższych postanowień, obwieszczenie wydane na mocy wskazanego wyżej ustępu nie może zostać zmienione w drodze kolejnego obwieszczenia.

342. Grupy etniczne wyszczególnione w Załączniku

(1) Prezydent może, w odniesieniu do któregośkolwiek ze stanów – po zasięgnięciu opinii Gubernatora tego stanu, a także w odniesieniu do któregośkolwiek terytorium Unii, określić w drodze publicznego obwieszczenia grupy etniczne lub wspólnoty etniczne albo części lub grupy w ramach grup etnicznych lub wspólnot etnicznych, które dla celów niniejszej Konstytucji uznaje się za grupy etniczne wyszczególnione w Załączniku w odniesieniu odpowiednio do tego stanu lub terytorium Unii.

(2) Parlament może w formie ustawy wyłączyć z listy grup etnicznych wyszczególnionych w Załączniku, określonej w obwieszczeniu wydanym na mocy ust. (1), lub do niej dołączyć, dowolną grupę etniczną lub wspólnotę etniczną albo ich część lub grupę w ramach grupy etnicznej lub wspólnoty etnicznej, jednak z zastrzeżeniem powyższych postanowień

obwieszczenie wydane na mocy wskazanego wyżej ustępu nie może zostać zmienione w drodze kolejnego obwieszczenia.

342A. Klasy upośledzone społecznie i edukacyjnie

(1) Prezydent może, w odniesieniu do któregośkolwiek ze stanów – po zasięgnięciu opinii Gubernatora tego stanu, a także w odniesieniu do któregośkolwiek terytorium Unii, określić w drodze obwieszczenia klasy upośledzone społecznie i edukacyjnie, które stanowią, odpowiednio, klasy upośledzone społecznie i edukacyjnie w rozumieniu niniejszej Konstytucji.

(2) Parlament może w drodze ustawy umieścić dowolną klasę upośledzoną społecznie i edukacyjnie na Centralnej Liście klas upośledzonych społecznie i edukacyjnie, określonych w trybie wskazanym w ust. (1), lub ją z niej skreślić, jednak z wyżej wskazanymi wyjątkami obwieszczenie wydane w tym trybie nie może zostać zmienione w drodze kolejnego obwieszczenia.

JĘZYK URZĘDOWY

CZEŚĆ XVII. JĘZYK URZĘDOWY

Rozdział I. Język Unii

343. Język urzędowy Unii

(1) Językiem urzędowym Unii jest hindi w zapisie Devanagari. Formę cyfr używaną dla potrzeb urzędowych Unii stanowi międzynarodowa postać cyfr indyjskich.

(2) Niezależnie od postanowień ust. (1), przez okres piętnastu lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji język angielski jest nadal używany dla wszelkich celów urzędowych Unii, dla których był używany bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji.

Niezależnie od powyższych postanowień, Prezydent może w okresie, o którym mowa wyżej, zezwolić w drodze rozporządzenia na używanie języka hindi obok języka angielskiego oraz na stosowanie formy cyfr Devanagari obok międzynarodowej formy cyfr indyjskich dla wszelkich urzędowych potrzeb Unii.

(3) Niezależnie od postanowień niniejszego artykułu, Parlament może w formie ustawy zezwolić na używanie, po upływie terminu piętnastu lat, o którym mowa wyżej:

- (a) języka angielskiego, lub
- (b) formy cyfr Devanagari,

dla potrzeb, jakie mogą zostać określone w ustawie.

344. Komisja i Komitet Parlamentarny ds. Języka Urzędowego

(1) Prezydent po upływie pięciu lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji, a następnie po upływie dziesięciu lat od jej wejścia w życie, tworzy w drodze rozporządzenia Komisję składającą się z Przewodniczącego oraz innych członków posługujących się odmiennymi językami określonymi w Ósmym Załączniku, powoływanych przez Prezydenta, a rozporządzenie to określa tryb działania Komisji.

(2) Obowiązkiem Komisji jest przedstawianie Prezydentowi rekomendacji dotyczących:

- (a) upowszechnienia używania języka hindi dla urzędowych potrzeb Unii;
- (b) ograniczeń w używaniu języka angielskiego dla wszelkich lub niektórych urzędowych potrzeb Unii;
- (c) języka używanego dla wszystkich lub niektórych potrzeb określonych w art. 348;
- (d) formy cyfr używanych dla jednej lub więcej potrzeb Unii;
- (e) wszelkich innych spraw przekazanych Komisji przez Prezydenta i dotyczących języka urzędowego Unii oraz języka używanego w komunikacji między Unią a stanem lub jednym stanem a innym, a także używania tych języków.

(3) Przedstawiając rekomendacje na mocy ust. (2) niniejszego artykułu, Komisja uwzględni przemysłowy, kulturalny i naukowy rozwój Indii oraz uzasadnione roszczenia i interesy osób zamieszkujących obszary, na których nie używa się języka hindi w instytucjach publicznych.

(4) Tworzy się Komitet Parlamentarny składający się z trzydziestu członków, spośród których dwudziestu jest członkami Izby Ludu, a dziesięciu członkami Rady Stanów, wybieranych odpowiednio przez członków Izby Ludu i członków Rady Stanów zgodnie z systemem reprezentacji proporcjonalnej za pomocą metody pojedynczego głosu przechodniego¹.

(5) Obowiązkiem Komitetu Parlamentarnego jest badanie rekomendacji Komisji utworzonej na mocy ust. (1) niniejszego

¹ System pojedynczego głosu przechodniego (PGP), czyli Brytyjskiej Reprezentacji Proporcjonalnej (tzw. STV od *Single Transferable Vote* lub BPR od *British Proportional Representation*) – jeden z proporcjonalnych systemów wyborczych, w którym stosuje się indywidualne głosowanie (na osobę) z użyciem skali rangowej. Wyborca głosuje poprzez wskazanie swojej preferencji wobec każdego kandydata, szeregując potencjalnych przedstawicieli okręgu od najbardziej do najmniej pożądanых (stosowana jest więc ordynacja preferencyjna). Wynik odzwierciedla zatem wszystkie preferencje wszystkich wyborców, którzy oddali głos skuteczny (ważny). W ten sposób spełniony zostaje warunek proporcjonalności. Podobnym systemem jest jednomandatowa metoda głosu alternatywnego stosowana w Australii, z tą różnicą, że w przypadku Brytyjskiej Reprezentacji Proporcjonalnej wybory odbywają się w wielomandatowych okręgach wyborczych. Jest to najstarsza ordynacja proporcjonalna, po raz pierwszy opracowana przez Thomasa Wrighta Hilla w 1819 r. W 1840 r. wykorzystano ją w wyborach samorządu miasta Adelaide, a następnie w wyborach parlamentu duńskiego. Wykorzystywana jest w wyborach w Irlandii, Irlandii Północnej, australijskich wyborach senackich oraz samorządowych wyborach w Australii i Stanach Zjednoczonych.

artykułu i przedstawianie Prezydentowi sprawozdania odnośnie do tych rekomendacji.

(6) Niezależnie od postanowień art. 343, Prezydent może po rozważeniu sprawozdania, o którym mowa w ust. (5), wydawać wytyczne zgodne z całością lub częścią sprawozdania.

Rozdział II.

Języki regionalne

345. Język urzędowy a języki używane w stanach

Niezależnie od postanowień art. 346 i 347, Ciała Ustawodawcze stanu może w formie ustawy przyjąć jeden lub więcej z języków używanych w stanie albo język hindi jako język lub języki, jakie mają być używane dla wszystkich lub niektórych potrzeb urzędowych tego stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień, do czasu gdy Ciała Ustawodawcze stanu nie postanowi w formie ustawy inaczej, w stanie, w którym język angielski był używany przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, język ten pozostaje w użyciu dla potrzeb urzędowych.

346. Język urzędowy używany w celu komunikowania się stanu z innym stanem lub stanu z Unią

Język, który jest używany w Unii jako język urzędowy, stanowi język urzędowy dla potrzeb komunikacji między określonym stanem a innym stanem oraz między stanem a Unią.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli dwa stany lub więcej stanów uzgodnią, że język hindi winien być językiem urzędowym używanym dla celów komunikacji między tymi stanami, język ten może być wykorzystywany dla celów takiej komunikacji.

347. Przepis szczególnie odnoszący się do języka używanego przez część ludności stanu

Prezydent, w odpowiedzi na wniosek w tej sprawie, może, jeśli uzna, że istotna część ludności stanu oczekuje, że język, którym się posługuje, zostanie uznany przez ten stan, zarządzić, że język ten jest również językiem urzędowym w tym stanie lub w jego części, dla potrzeb jakie może określić.

Rozdział III.

Język urzędowy Sądu Najwyższego, Sądu Wyższego i inne postanowienia

348. Język używany w Sądzie Najwyższym i Sądach Wyższych oraz w aktach prawnych i ich projektach oraz inne postanowienia

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Części, do czasu gdy Parlament nie postanowi inaczej:

(a) wszelkie postępowania przed Sądem Najwyższym i każdym Sądem Wyższym,

(b) teksty urzędowe:

(i) projektów ustaw wnoszonych do jednej z Izb Parlamentu lub Izby lub jednej z Izb Ciała Ustawodawczego stanu, a także nowelizacji ustaw, które mają zostać w nich rozpatrzone,

(ii) wszystkich aktów uchwalonych przez Parlament lub Ciało Ustawodawcze stanu oraz wszystkich rozporządzeń z mocą ustawy wydanych przez Prezydenta lub Gubernatora stanu, oraz

(iii) wszystkich rozporządzeń, zarządzeń, aktów wykonawczych i aktów prawa lokalnego wydanych na mocy niniejszej Konstytucji lub na mocy jakiegokolwiek ustawy uchwalonej przez Parlament lub Ciało Ustawodawcze stanu,

sporządza się w języku angielskim.

(2) Niezależnie od treści postanowień ust. (1) pkt (a) niniejszego artykułu, Gubernator stanu może, za uprzednią zgodą Prezydenta, zezwolić na używanie języka hindi lub innego języka używanego w celach urzędowych stanu w postępowaniach przed Sądem Wyższym, którego główna siedziba znajduje się na terytorium tego stanu.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie mają zastosowania do wyroków, nakazów lub postanowień wydanych lub przyjętych przez taki Sąd Wyższy.

(3) Niezależnie od postanowień ust. (1) pkt (b) niniejszego artykułu, gdy Ciało Ustawodawcze stanu przewidziało używanie

innego języka niż angielski w projektach aktów prawnych wniesionych lub uchwalonych w Ciele Ustawodawczym stanu lub w rozporządzeniach z mocą ustawy wydanych przez Gubernatora stanu lub w jakimkolwiek rozporządzeniu, zarządzeniu, akcie wykonawczym lub akcie prawa lokalnego, o których mowa w podpunkcie (iii) tego ustępu, za tekst urzędowy uznaje się na mocy niniejszego artykułu jego tłumaczenie na język angielski ogłoszone decyzją Gubernatora stanu w Dzienniku Urzędowym tego stanu.

349. Szczególna procedura uchwalania niektórych ustaw dotyczących języka

W okresie piętnastu lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji żaden z projektów ustaw ani nowelizacja, zawierające przepis dotyczący języka, który ma być używany dla potrzeb, o których mowa w art. 348 ust. (1), nie mogą zostać wniesione ani rozpatrzone w żadnej z Izb Parlamentu bez uprzedniej zgody Prezydenta, a Prezydent nie udzieli zgody na wniesienie takiego projektu lub rozpatrzenie nowelizacji przed rozważeniem zaleceń Komisji utworzonej na mocy art. 344 ust. (1) oraz sprawozdania Komitetu Parlamentarnego utworzonego na mocy ust. (4) tego artykułu.

Rozdział IV. *Dyrektywy specjalne*

350. Język używany we wniosku o odszkodowanie za wyrządzoną szkodę²

Każdy jest uprawniony do złożenia urzędnikowi lub organowi władzy Unii lub stanu wniosku o odszkodowanie za wyrządzoną szkodę w języku używanym odpowiednio w Unii lub w tym stanie.

350A. Instytucje prowadzące edukację w języku ojczystym na poziomie podstawowym

Zadaniem każdego stanu i każdego organu władzy lokalnej na terenie stanu jest odpowiednie wspieranie instytucji prowadzących edukację w języku ojczystym na poziomie podstawowym dzieci

² *Redress of grievances* – ukształtowany w XIV w. środek prawny, za pomocą którego jednostka mogła się zwrócić do parlamentu w sposób zgodny z *common law*.

należących do mniejszościowych grup językowych; Prezydent może kierować do każdego stanu wytyczne, jakie uznaje za niezbędne lub właściwe w celu zapewnienia wsparcia dla takich instytucji.

350B. Rzecznik Mniejszości Językowych

(1) Tworzy się urząd Rzecznika Mniejszości Językowych, powoływanego przez Prezydenta.

(2) Obowiązkiem Rzecznika jest badanie wszelkich spraw związanych z gwarancjami przysługującymi mniejszościom językowym na mocy niniejszej Konstytucji i przedstawianie Prezydentowi sprawozdań w tym zakresie, w terminach wskazanych przez Prezydenta, a Prezydent poleca przekazanie takich sprawozdań każdej z Izb Parlamentu i przesłanie ich rządowi odpowiednich stanów.

351. Dyrektywa dotycząca rozwoju języka hindi

Obowiązkiem Unii jest wspieranie upowszechniania języka hindi, rozwijanie go, by mógł służyć jako środek wyrażania wszystkich elementów złożonej tradycji kulturowej Indii i zapewnianie jego wzbogacania przez włączanie do niego, bez naruszenia jego istoty, form gramatycznych, stylu i wyrażań języka hindustani i innych języków Indii określonych w Ósmym Załączniku, oraz w każdym przypadku, gdy jest to niezbędne lub pożądane, poszerzanie jego słownictwa o słownictwo zaczerpnięte w pierwszej kolejności z sanskrytu, a w drugiej z innych języków.

PRZEPISY DOTYCZĄCE
STANÓW WYJĄTKOWYCH

PRZEPISY DOTYCZĄCE
STANÓW WYJĄTKOWYCH

CZĘŚĆ XVIII. PRZEPISY DOTYCZĄCE STANÓW WYJĄTKOWYCH¹

352. Ogłoszenie stanu wyjątkowego

(1) Jeśli Prezydent uzna, że zaistniały nadzwyczajne okoliczności zagrażające bezpieczeństwu Indii lub części ich terytorium, bez względu na to, czy jest to związane z wojną, agresją zewnętrzną czy powstaniem zbrojnym, może w drodze proklamacji wprowadzić stan wyjątkowy na całym terytorium Indii lub jego części określonej w tej proklamacji.

Objaśnienie. – Proklamacja stanu wyjątkowego stwierdzająca, że bezpieczeństwo Indii lub części ich terytorium jest zagrożone przez wojnę, agresję zewnętrzną lub powstanie zbrojne, może zostać ogłoszona przed zaistnieniem wojny lub agresji lub powstania, jeśli Prezydent uzna, że istnieje takie bezpośrednie zagrożenie.

(2) Proklamacja wydana na mocy ust. (1) może zostać zmieniona lub uchylona w drodze kolejnej proklamacji.

(3) Prezydent nie wydaje proklamacji na mocy ust. (1) ani proklamacji zmieniającej taką proklamację, jeśli nie zostanie mu przedstawiona na piśmie uchwała Gabinetu Unii (to jest Rady składającej się z Premiera i innych Ministrów Gabinetu powołanych na mocy art. 75), iż taka proklamacja może zostać wydana.

(4) Proklamację wydaną na mocy niniejszego artykułu przedkłada się każdej z Izb Parlamentu, a proklamacja ta, z wyjątkiem proklamacji uchylającej wcześniejszą proklamację, wygasa po upływie jednego miesiąca, chyba że przed upływem tego terminu obydwie Izby Parlamentu zaakceptują ją w drodze uchwały.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli taka proklamacja (niebędąca proklamacją uchylającą wcześniejszą proklamację) zostanie wydana po rozwiązaniu Izby Ludu, lub jeśli rozwiązanie Izby Ludu nastąpi przed upływem jednego miesiąca, o którym mowa w niniejszym ustępie, a uchwała wyrażająca zgodę na proklamację zostanie uchwalona przez Radę Stanów,

¹ W oryg. *emergency provisions*.

a Izba Ludu przed upływem tego terminu nie przyjmie uchwały odnoszącej się do takiej proklamacji, proklamacja wygasa po upływie trzydziestu dni od dnia, w którym Izba Ludu zbierze się na pierwszym posiedzeniu po jej ponownym ukonstytuowaniu, chyba że przed upływem terminu trzydziestu dni, o którym mowa wyżej, Izba Ludu również przyjmie uchwałę wyrażającą zgodę na proklamację.

(5) Tak zatwierdzona Proklamacja wygasa z upływem sześciu miesięcy od dnia przyjęcia na mocy ust. (4) niniejszego artykułu drugiej uchwały zatwierdzającej proklamację.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli za każdym razem obydwie Izby Parlamentu przyjmą uchwałę wyrażającą zgodę na utrzymanie w mocy takiej proklamacji, proklamacja ta obowiązuje przez kolejny okres sześciu miesięcy od dnia, w którym wygasłaby na mocy niniejszego ustępu, chyba że zostanie wcześniej uchylona.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, jeśli rozwiązanie Izby Ludu nastąpiło w okresie sześciu miesięcy, o którym mowa wyżej, a uchwała wyrażająca zgodę na dalsze obowiązywanie tej proklamacji została przyjęta przez Radę Stanu, a Izba Ludu przed upływem tego terminu nie przyjęła uchwały dotyczącej dalszego obowiązywania takiej proklamacji, proklamacja ta wygasa z upływem 30 dni od dnia, w którym Izba Ludu zbierze się na pierwszym posiedzeniu po jej ponownym ukonstytuowaniu, chyba że przed upływem terminu trzydziestu dni, o którym wyżej mowa, Izba Ludu również przyjmie uchwałę wyrażającą zgodę na dalsze obowiązywanie proklamacji.

(6) Na potrzeby ust. (4) i ust. (5) uchwała może zostać przyjęta przez każdą z Izb Parlamentu wyłącznie większością całkowitej liczby członków tej Izby, nie mniejszą niż dwie trzecie członków tej Izby, obecnych i biorących udział w głosowaniu.

(7) Niezależnie od postanowień poprzedzających ustępów, Prezydent uchyla proklamację wydaną na mocy ust. (1) lub proklamację zmieniającą tę proklamację, jeśli Izba Ludu podejmie uchwałę o niewyrażeniu zgody na taką proklamację lub, w zależności od przypadku, odmawiającą wyrażenia zgody na jej dalsze obowiązywanie.

(8) Gdy pisemne powiadomienie, podpisane przez co najmniej jedną dziesiątą całkowitej liczby członków Izby Ludu, o zamiarze rozpatrzenia uchwały w sprawie niewyrażenia zgody na proklamację wydaną na mocy ust. (1) lub wyrażenia zgody na jej dalsze obowiązywanie lub na proklamację zmieniającą taką proklamację zostało przedstawione:

- (a) Spikerowi – jeśli ma miejsce sesja Izby;
- (b) Prezydentowi – jeśli sesja Izby nie ma miejsca;

w terminie czternastu dni od dnia, w którym odpowiednio Spiker albo Prezydent otrzyma takie zawiadomienie, zwołuje się posiedzenie Izby w celu rozpatrzenia tej uchwały.

(9) Uprawnienie przekazane Prezydentowi na mocy niniejszego artykułu obejmuje także uprawnienie do wydawania odrębnych proklamacji na odrębnych podstawach, odnoszących się do wojny, zewnętrznej agresji, zbrojnego powstania, bezpośredniego zagrożenia wojną, zewnętrzną agresją lub powstaniem zbrojnym, bez względu na to, czy wcześniej Prezydent wydał proklamację na mocy ust. (1) i czy proklamacja ta obowiązuje.

353. Następstwa ogłoszenia stanu wyjątkowego

W okresie, w którym obowiązuje proklamacja stanu wyjątkowego:

- (a) niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, władza wykonawcza Unii obejmuje wydawanie wytycznych któremukolwiek ze stanów, dotyczących wykonywania przez ten stan władzy wykonawczej;
- (b) uprawnienie Parlamentu do uchwalania ustaw odnoszących się do dowolnych materii obejmuje uprawnienie do uchwalania ustaw przyznających uprawnienia i nakładających obowiązki lub zezwalających na przekazywanie uprawnień i nakładanie obowiązków na Unię lub urzędników i władze Unii w odniesieniu do tej materii, niezależnie od tego, czy materia ta została wymieniona na Liście odnoszącej się do kompetencji Unii

Niezależnie od powyższych postanowień, w okresie gdy proklamacja stanu wyjątkowego obowiązuje tylko na części terytorium Indii:

- (i) władza wykonawcza Unii w zakresie wydawania wytycznych na mocy pkt (a); oraz
- (ii) uprawnienie Parlamentu do uchwalania ustaw na mocy pkt (b),

obejmuje również każdy stan inny niż stan, w którym, lub na którego części, obowiązuje proklamacja stanu wyjątkowego, jeśli, i w takim zakresie, w jakim bezpieczeństwo Indii lub części ich terytorium jest zagrożone przez działania mające miejsce na terytorium lub na części terytorium Indii, na którym obowiązuje proklamacja stanu wyjątkowego lub w związku z nimi.

354. Stosowanie postanowień odnoszących się do podziału przychodów w czasie obowiązywania proklamacji stanu wyjątkowego

(1) W czasie obowiązywania proklamacji stanu wyjątkowego Prezydent może w drodze rozporządzenia postanowić, że wszystkie lub niektóre z postanowień artykułów od 268 do 279 wywołują, przez okres określony w rozporządzeniu, ale nieprzekraczający roku finansowego, w którym proklamacja taka przestanie obowiązywać, skutki z zastrzeżeniem wyjątków i zmian, jakie uznaje za właściwe.

(2) Rozporządzenie wydane na mocy ust. (1) przedstawia się każdej z Izb Parlamentu niezwłocznie po jego wydaniu.

355. Obowiązek ochrony stanów przed zewnętrzną agresją i wewnętrznymi niepokojami, spoczywający na Unii

Obowiązkiem Unii jest ochrona każdego stanu przed zewnętrzną agresją i wewnętrznymi niepokojami oraz czuwanie, by rządy w każdym stanie były sprawowane zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji.

356. Postanowienia stosowane w przypadku niedostatku mechanizmów konstytucyjnych w stanach

(1) Jeśli Prezydent, po otrzymaniu sprawozdania od Gubernatora stanu, lub z innych względów uzna, że zaistniała sytuacja, w której rządy w stanie nie mogą być sprawowane w sposób zgodny z postanowieniami niniejszej Konstytucji, może w drodze proklamacji:

- (a) przejąć wszystkie lub niektóre kompetencje rządu stanu i wszystkie lub niektóre uprawnienia przysługujące

Gubernatorowi lub wykonywane przez Gubernatora lub inny podmiot lub organ władzy w tym stanie, inne niż kompetencje Ciała Ustawodawczego stanu;

(b) stwierdzić, że uprawnienia Ciała Ustawodawczego stanu wykonuje Parlament lub inny organ przez niego upoważniony;

(c) wydawać przepisy przejściowe i dostosowujące, jakie uznaje za niezbędne lub pożądane dla osiągnięcia celu proklamacji, w tym przepisy zawieszające w całości lub w części stosowanie postanowień niniejszej Konstytucji, odnoszących się do dowolnego podmiotu lub organu władzy w stanie.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie upoważniają Prezydenta do przejmowania uprawnień przysługujących Sądowi Wyższemu lub wykonywanych przez Sąd Wyższy lub zawieszenia w całości lub w części stosowania jakiegokolwiek postanowienia niniejszej Konstytucji odnoszącego się do Sądów Wyższych.

(2) Proklamacja, o której mowa powyżej, może zostać uchylona lub zmieniona w drodze kolejnej proklamacji.

(3) Proklamację, o której mowa w niniejszym artykule, przedkłada się każdej z Izb Parlamentu, a proklamacja ta, z wyjątkiem proklamacji uchylającej wcześniejszą proklamację, wygasa po upływie dwóch miesięcy, chyba że przed upływem tego terminu obie Izby Parlamentu wyrażą na nią zgodę w drodze uchwały.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli taka proklamacja (inna niż proklamacja uchylająca wcześniejszą proklamację) zostanie wydana po rozwiązaniu Izby Ludu lub jeśli rozwiązanie Izby Ludu nastąpi przed upływem terminu dwóch miesięcy, o którym mowa w niniejszym ustępie albo jeśli uchwała wyrażająca zgodę na proklamację zostanie podjęta przez Radę Stanów, a Izba Ludu przed upływem tego terminu nie podejmie uchwały odnoszącej się do takiej proklamacji, proklamacja wygasa po upływie trzydziestu dni od dnia, w którym Izba Ludu zbierze się na pierwszym posiedzeniu po jej ponownym ukonstytuowaniu, chyba że przed upływem terminu trzydziestu

dni Izba Ludu również podejmie uchwałę o wyrażeniu zgody na proklamację.

(4) Proklamacja, na którą wyrażono zgodę w tym trybie, o ile nie zostanie wcześniej uchylona, wygasa z upływem sześciu miesięcy od dnia jej uchwalenia.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli, i w każdym przypadku, gdy obie Izby Parlamentu przyjmą uchwałę wyrażającą zgodę na utrzymanie w mocy takiej proklamacji, proklamacja ta obowiązuje przez kolejny okres sześciu miesięcy od dnia, w którym wygasłaby na mocy niniejszego ustępu, chyba że zostanie wcześniej uchylona, jednak proklamacja taka nie może obowiązywać przez okres dłuższy niż trzy lata.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, jeśli rozwiązanie Izby Ludu nastąpiło w okresie sześciu miesięcy, o którym mowa wyżej, a uchwała wyrażająca zgodę na dalsze obowiązywanie tej proklamacji została przyjęta przez Radę Stanu, a Izba Ludu przed upływem tego terminu nie przyjęła uchwały dotyczącej dalszego obowiązywania takiej proklamacji, proklamacja ta wygasa z upływem trzydziestu dni od dnia, w którym Izba Ludu zbierze się na pierwszym posiedzeniu po jej ponownym ukonstytuowaniu, chyba że przed upływem terminu trzydziestu dni Izba Ludu również przyjmie uchwałę wyrażającą zgodę na dalsze obowiązywanie proklamacji.

Ponadto, w przypadku proklamacji wydanej na mocy ust. (1) w dniu 11 maja 1987 r. w odniesieniu do stanu Pendżab, odsłanie w pierwszym przepisie uzupełniającym do niniejszego ustępu „do trzech lat” należy rozumieć jako do pięciu lat.

(5) Niezależnie od postanowień ust. (4), żadna z Izb Parlamentu nie może podjąć uchwały skutkującej utrzymaniem mocy obowiązującej proklamacji, na którą została wyrażona zgoda na mocy ust. (3), przez okres przekraczający rok od dnia wydania takiej proklamacji, jeśli:

- (a) w dniu podjęcia takiej uchwały na całym terytorium Indii lub, odpowiednio, na całym terytorium stanu lub na jego części obowiązuje proklamacja stanu wyjątkowego, oraz
- (b) Komisja Wyborcza nie stwierdzi, że dalsze utrzymanie w mocy proklamacji, na którą została wyrażona zgoda na

mocy ust. (3), w okresie przewidzianym w takiej uchwale, jest niezbędne z powodu trudności w przeprowadzeniu powszechnych wyborów do stanowego Zgromadzenia Ustawodawczego, do którego się odnosi.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie mają zastosowania do proklamacji wydanej na mocy ust. (1) w dniu 11 maja 1987 r. w odniesieniu do Stanu Pendżab.

357. Wykonywanie uprawnień ustawodawczych na mocy proklamacji wydanej na mocy art. 356

(1) Gdy proklamacja wydana na mocy art. 356 ust. (1) stanowi, że uprawnienia stanowego Ciała Ustawodawczego wykonuje Parlament lub, że wykonuje się je w imieniu Parlamentu:

(a) Parlament jest uprawniony do przekazania Prezydentowi uprawnienia do wydawania aktów prawnych, przysługującego Ciału Ustawodawczemu stanu, oraz może wyrazić zgodę na przekazanie tego uprawnienia – z zastrzeżeniem warunków, jakie uzna on za właściwe – innemu wskazanemu przez niego w tym celu organowi władzy;

(b) Parlament lub Prezydent lub inny organ władzy, któremu na mocy pkt (a) przekazano uprawnienie do wydawania aktów prawnych, jest uprawniony do wydawania aktów prawnych przekazujących uprawnienia i nakładających obowiązki albo zezwalających na przekazywanie uprawnień i nakładanie obowiązków na Unię lub jej urzędników oraz organy władzy;

(c) W czasie gdy Izba Ludu nie obraduje na sesji, Prezydent jest uprawniony do wyrażenia zgody na wydatkowanie środków ze Skonsolidowanego Funduszu stanu do czasu zatwierdzenia przez Parlament.

(2) Akt prawny wydany przez Parlament lub Prezydenta lub inny organ władzy, o którym mowa w ust. (1) pkt (a) w ramach uprawnienia przysługującego Ciału Ustawodawczemu stanu, do uchwalenia którego Parlament lub inny organ nie byłby uprawniony, gdyby nie została wydana proklamacja, o której

mowa w art. 356, obowiązuje nadal po wygaśnięciu proklamacji, do czasu zmiany lub uchylecia lub nowelizacji przez właściwe Ciało Ustawodawcze lub inny organ władzy.

358. Zawieszenie postanowień art. 19 w czasie obowiązywania stanów nadzwyczajnych

(1) W czasie obowiązywania proklamacji o stanie wyjątkowym stwierdzającej, że bezpieczeństwo Indii lub dowolnej części ich terytorium jest zagrożone wojną lub agresją zewnętrzną, postanowienia art. 19 nie ograniczają uprawnień stanu, o których mowa w Części III do uchwalania jakiejkolwiek ustawy lub podejmowania działań o charakterze wykonawczym, do uchwalenia lub podjęcia których stan nie byłby uprawniony, gdyby nie przepisy tej Części; jednak ustawa uchwalona w taki sposób traci moc obowiązującą w zakresie braku uprawnień wraz z wygaśnięciem proklamacji, z wyłączeniem spraw dotyczących działań lub zaniechań, które miały miejsce przed wygaśnięciem takiej ustawy.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy proklamacja stanu wyjątkowego obowiązuje jedynie na części terytorium Indii, ustawa taka może zostać uchwalona, a działanie o charakterze wykonawczym może zostać podjęte na mocy niniejszego artykułu w odniesieniu do stanu lub terytorium Unii, na którym lub na którego części proklamacja stanu wyjątkowego nie obowiązuje lub w takim stanie lub terytorium Unii oraz w zakresie, w jakim bezpieczeństwo Indii lub części ich terytorium jest zagrożone przez działania mające miejsce w części terytorium Indii, w której obowiązuje proklamacja stanu wyjątkowego.

(2) Postanowienia ust. (1) nie mają zastosowania do:

- (a) ustawy, która nie zawiera odniesień wskazujących na to, że została ona wydana w związku z proklamacją stanu wyjątkowego w chwili jej uchwalania;
- (b) działań o charakterze wykonawczym, podjętych w inny sposób niż na mocy ustawy zawierającej takie odesłanie.

359. Zawieszenie w okresie stanu wyjątkowego ochrony uprawnień przekazanych na mocy Części III

(1) W okresie obowiązywania proklamacji stanu wyjątkowego Prezydent może w drodze rozporządzenia stwierdzić, że uprawnienie do zwrócenia się do sądu w celu wykonania uprawnień przyznanych na mocy Części III (z wyjątkiem art. 20 i 21), wskazanych w rozporządzeniu oraz wszelkie postępowania wszczęte przed sądami w sprawie wykonania uprawnień wskazanych w rozporządzeniu zostają zawieszone na okres obowiązywania proklamacji lub krótszy okres, jaki może zostać określony w rozporządzeniu.

(1A) W czasie obowiązywania rozporządzenia wydanego na mocy ust. (1) niniejszego artykułu i ograniczającego prawa określone w Części III (z wyjątkiem art. 20 i 21) żadne z postanowień niniejszej Części nie ogranicza prawa stanu, w zakresie jaki został określony w niniejszej Części, do wydawania ustaw lub podejmowania działań wykonawczych, do których stan nie byłby uprawniony w przypadku braku takich postanowień w tej Części; jednakże jakakolwiek ustawa wydana w tym trybie traci swoją moc w momencie utraty mocy obowiązującej wyżej wskazanego rozporządzenia, z wyłączeniem spraw dotyczących działań lub zaniechań, które miały miejsce przed wygaśnięciem takiej ustawy. Niezależnie od powyższych postanowień, gdy proklamacja stanu wyjątkowego obowiązuje jedynie na części terytorium Indii, ustawa taka może zostać uchwalona, a działanie o charakterze wykonawczym może zostać podjęte na mocy niniejszego artykułu w odniesieniu do stanu lub terytorium Unii, w którym lub w którego części proklamacja stanu wyjątkowego nie obowiązuje lub w takim stanie lub terytorium Unii, oraz jeśli, i w zakresie, w jakim bezpieczeństwo Indii lub części ich terytorium jest zagrożone przez działania mające miejsce w części terytorium Indii, w którym obowiązuje proklamacja stanu wyjątkowego.

(1B) Postanowienia ust. (1A) nie mają zastosowania do:

- (a) ustawy, która nie zawiera odniesień wskazujących na to, że została ona wydana w związku z proklamacją stanu wyjątkowego w chwili jej uchwalania;

(b) działania o charakterze wykonawczym, podjętego w inny sposób niż na mocy ustawy zawierającej takie odeślanie.

(2) Rozporządzenie wydane w sposób wyżej określony może obejmować całe terytorium Indii lub jego część.

Niezależnie od powyższych postanowień, gdy proklamacja stanu wyjątkowego obowiązuje jedynie na części terytorium Indii, rozporządzenie to nie obejmuje innej części terytorium Indii, chyba że Prezydent uzna rozszerzenie jej zakresu za niezbędne, stwierdziwszy, że bezpieczeństwo Indii lub dowolnej części ich terytorium jest zagrożone przez działania, lub w związku z nimi, mające miejsce na części terytorium Indii, na której obowiązuje proklamacja stanu wyjątkowego.

(3) Każde rozporządzenie wydane na mocy ust. (1) przedkłada się do rozpatrzenia każdej z Izb Parlamentu, niezwłocznie po jego wydaniu.

359A. [*Zastosowanie postanowień niniejszej Części do Stanu Pendżab*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Sześćdziesiąta Trzecia Poprawka) z 1989 r., art. 3 (w.e.f.6-1-1990).*

360. Postanowienia dotyczące stanów nadzwyczajnych w dziedzinie finansów

(1) Jeśli Prezydent uzna, że zaistniała sytuacja zagrażająca stabilności finansowej lub wiarygodności Indii lub dowolnej części ich terytorium, może oświadczyć to w drodze proklamacji.

(2) Proklamacja wydana na mocy ust. (1) niniejszego artykułu:

(a) może zostać uchylona lub zmieniona w drodze kolejnej proklamacji;

(b) jest przedstawiana każdej z Izb Parlamentu;

(c) traci moc obowiązującą po upływie dwóch miesięcy, chyba że przed upływem tego terminu obydwie Izby Parlamentu wyrażą na nią zgodę w drodze uchwały.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli proklamacja, o której mowa wyżej, zostanie wydana po rozwiązaniu Izby Ludu lub jeśli rozwiązanie Izby Ludu nastąpiło w terminie dwóch miesięcy, o którym mowa w niniejszym ustępie, i jeśli

uchwała wyrażająca zgodę na proklamację zostanie przyjęta przez Radę Stanów, ale przed upływem tego terminu Izba Ludu nie podejmie uchwały odnoszącej się do takiej proklamacji, proklamacja ta traci moc obowiązującą po upływie trzydziestu dni od dnia, w którym Izba Ludu zbierze się na pierwszym posiedzeniu po jej ponownym ukonstytuowaniu, chyba że przed upływem trzydziestu dni Izba Ludu również przyjmie uchwałę wyrażającą zgodę na proklamację.

(3) W okresie obowiązywania proklamacji, o której mowa w ust. (1), do władzy wykonawczej Unii należy także wydawanie wytycznych stanom w sprawie zasad dyscypliny finansowej, jakie mogą zostać określone w wytycznych, jak również wydawanie wytycznych, jakie Prezydent może uznać za niezbędne i właściwe w tym celu.

(4) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

(a) wytyczne takie mogą obejmować przepisy:

(i) nakładające wymóg obniżenia uposażeń i dodatków wszystkim osobom znajdujących się w służbie stanu lub określonej kategorii takich osób;

(ii) zobowiązujące do przedstawienia Prezydentowi do rozważenia wszystkich projektów ustaw finansowych lub innych projektów ustaw, do których ma zastosowanie art. 207, po ich uchwaleniu przez Ciało Ustawodawcze danego stanu.

(b) Prezydent jest uprawniony w okresie, w którym obowiązuje proklamacja wydana na mocy niniejszego artykułu, do wydawania wytycznych dotyczących obniżenia wynagrodzeń i dodatków wszystkich osób znajdujących się w służbie związanej ze sprawami Unii lub określonej kategorii takich osób, w tym sędziów Sądu Najwyższego i Sądów Wyższych.

POSTANOWIENIA
RÓŻNE

CZĘŚĆ XIX. POSTANOWIENIA RÓŻNE

361. Ograniczenie odpowiedzialności Prezydenta, Gubernatorów i Rajpramuków

(1) Prezydent lub Gubernator lub Rajpramuk stanu nie ponosi odpowiedzialności przed żadnym sądem za wykonywanie uprawnień i obowiązków urzędowych ani za żaden czyn dokonany lub zarzucany mu w związku z wykonywaniem tych uprawnień i obowiązków.

Niezależnie od powyższych postanowień, postępowanie Prezydenta może stanowić przedmiot rozpatrzenia jakiegokolwiek sądu, trybunału lub podmiotu powołanego lub wskazanego przez jedną z Izb Parlamentu w celu zbadania zarzutu, o którym mowa w art. 61.

Ponadto, niezależnie od powyższego, postanowienia niniejszego ustępu nie mogą być rozumiane jako ograniczenie uprawnień kogokolwiek do wszczęcia należytego postępowania sądowego przeciwko, odpowiednio, rządowi Indii lub rządowi stanu.

(2) Przeciwko Prezydentowi i Gubernatorowi stanu nie można wszcząć ani kontynuować żadnych postępowań karnych w czasie trwania ich kadencji.

(3) Żaden sąd nie może wszcząć postępowania zmierzającego do aresztowania lub uwięzienia Prezydenta lub Gubernatora stanu w czasie trwania jego kadencji.

(4) W czasie trwania kadencji Prezydenta lub Gubernatora, do chwili upływu dwóch miesięcy od dostarczenia odpowiednio Prezydentowi lub Gubernatorowi powiadomienia na piśmie wskazującego istotę pozwu, powód jego złożenia, dane osobowe, opis oraz miejsce zamieszkania strony, która wszczyna to postępowanie oraz odszkodowania, którego żąda lub pozostawienia takiego pisma w jego kancelarii, nie można wszcząć przed żadnym sądem postępowania cywilnego, w którym dochodzi się od Prezydenta lub Gubernatora stanu odszkodowania w związku z działaniami podjętymi przez nich osobiście, lub domniemanymi, a które miały miejsce przed lub po objęciu urzędu Prezydenta lub Gubernatora stanu.

361A. Ograniczenie odpowiedzialności za publikację sprawozdań z posiedzeń Parlamentu i stanowych Ciał Ustawodawczych

(1) Nikt nie może być przed jakimkolwiek sądem pociągnięty do odpowiedzialności w postępowaniu cywilnym lub karnym za opublikowanie w prasie w znacznej części prawdziwego przebiegu obrad którejkolwiek z Izb Parlamentu lub Zgromadzenia Ustawodawczego lub którejkolwiek Izby Ciała Ustawodawczego stanu, jeśli nie dowiedziono, że publikacji takiej nie dokonał w złej wierze.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie mają zastosowania do publikacji relacji z przebiegu utajnionego posiedzenia którejkolwiek z Izb Parlamentu lub Zgromadzenia Ustawodawczego, lub którejkolwiek z Izb Ciała Ustawodawczego stanu.

(2) Postanowienia ust.(1) niniejszego artykułu mają zastosowanie do relacji lub informacji nadawanych za pomocą telegrafii bezprzewodowej w ramach jakiegokolwiek programu telewizyjnego lub audycji rozpowszechnianych za pomocą stacji nadawczej, na tej samej zasadzie co sprawozdania lub publikacje w prasie.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu „prasa” obejmuje sprawozdanie agencji informacyjnej zawierające materiał mający zostać opublikowany w prasie.

361B. Utrata zdolności do powołania na stanowisko polityczne za wynagrodzeniem

Członek Izby, należący do dowolnej partii politycznej, który utracił zdolność piastowania mandatu w tej Izbie na mocy paragrafu 2 Dziesiątego Załącznika, traci również prawo sprawowania jakiegokolwiek stanowiska politycznego za wynagrodzeniem przez okres rozpoczynający się w dniu utraty tej zdolności i kończący się w dniu, w którym jego kadencja jako członka Izby wygasłaby lub w przypadku gdy przed upływem takiego okresu weźmie on udział w jakichkolwiek wyborach do jednej z Izb Parlamentu, w dniu, w którym jego wybór zostanie ogłoszony, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu:

- (a) wyrażenie „Izba” ma znaczenie przypisane mu w paragrafie 1 pkt (a) Dziesiątego Załącznika;
(b) wyrażenie „stanowisko polityczne za wynagrodzeniem” oznacza każdy urząd:

(i) podległy rządowi Indii lub rządowi stanu, za którego sprawowanie wypłaca się z publicznych przychodów rządu Indii lub rządu stanu wynagrodzenie lub uposażenie;

(ii) podległy podmiotowi będącemu osobą prawną lub niemającą osobowości prawnej, który w całości lub w części należy do rządu Indii lub rządu stanu, a wynagrodzenie lub uposażenie związane z takim urzędem jest wypłacane przez dany podmiot,

z wyjątkiem przypadku, w którym wynagrodzenie lub uposażenie ma charakter kompensacyjny zwrotu ponoszonych kosztów.

362. [*Uprawnienia i przywileje Władców stanów Indii*] *Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Dwudziesta Szósta Poprawka) z 1971 r., art. 2 (w.e.f. 28-12-1971).*

363. Wyłączenie właściwości sądów w sporach wynikających z niektórych traktatów i porozumień

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, ale z zastrzeżeniem postanowień art. 143, Sąd Najwyższy ani żaden inny sąd nie jest właściwy do rozpoznawania spraw wynikających z traktatu, porozumienia, konwencji, zobowiązania, sanadu¹ lub innego podobnego dokumentu prawnego sporządzonego lub wykonanego przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji przez Władcę księstwa indyjskiego, którego stroną był rząd Dominium Indii lub jakikolwiek poprzedzający go rząd i który pozostawał lub pozostaje w mocy po jej wejściu w życie, ani też do sporów dotyczących uprawnienia przysługującego na jego mocy lub jakiegokolwiek roszczenia lub zobowiązania wynikającego z przepisów niniejszej Konstytucji, dotyczącego takiego traktatu, porozumienia, konwencji, porozumienia, sanadu lub podobnego aktu prawnego.

¹ Akt prawny rządu Indii.

(2) Na potrzeby niniejszego artykułu:

- (a) „księstwo indyjskie” oznacza terytorium uznawane za takie przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji przez Jego Królewską Mość lub rząd Dominium Indii; oraz
- (b) „Władca” oznacza Księcia, Wodza lub inną osobę uznawaną za Władcę dowolnego księstwa Indii przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji przez Jego Królewską Mość lub rząd Dominium Indii.

363A. Wygaśnięcie uznania panowania Władców księstw Indii i zniesienie funduszy pieniężnych na prywatne wydatki Władców
Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji lub jakiegokolwiek ustawy obowiązującej w danym czasie:

- (a) Książę, Wódz lub inna osoba, która przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Dwudziesta Szósta Poprawka) z 1971 r. była uznawana przez Prezydenta za Władcę księstwa indyjskiego Indii oraz jakakolwiek osoba, która przed tym wejściem w życie była uznawana przez Prezydenta za następcę takiego władcy, wraz z wejściem jej w życie nie jest już uznawana za Władcę lub jego następcę.
- (b) Z dniem wejścia w życie Aktu Konstytucyjnego (Dwudziesta Szósta Poprawka) z 1971 r. znosi się fundusze pieniężne na prywatne wydatki Władców, wszelkie uprawnienia, roszczenia i zobowiązania i obowiązki związane z tymi funduszami, zostają zniesione, a odpowiednio Władca, jego następcy, o których mowa w ust. (a), lub jakakolwiek inna osoba, nie otrzymuje z tego funduszu żadnych kwot.

364. Przepisy szczególne dotyczące portów i lotnisk o zasadniczym znaczeniu

- (1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Prezydent może w formie obwieszczenia publicznego ogłosić, że od dnia w nim wskazanego:
  - (a) ustawa uchwalona przez Parlament lub stanowe Zgromadzenie Ustawodawcze nie ma zastosowania do portu i lotniska albo ma zastosowanie z zastrzeżeniem wyjątków i zmian określonymi w obwieszczeniu; lub

(b) obowiązujące ustawy utraciły moc obowiązującą na terytorium portu lub lotnisku o zasadniczym znaczeniu lub mają do nich zastosowanie z zastrzeżeniem wyjątków i zmian ogłoszonych w obwieszczeniu.

(2) Na potrzeby niniejszego artykułu:

(a) „główny port” oznacza port wymieniony jako główny w ustawie uchwalonej przez Parlament lub na jej mocy i obejmuje wszystkie obszary wchodzące w dany czas w skład tego portu;

(b) „lotnisko” oznacza lotnisko w znaczeniu przyjętym w aktach odnoszących się do szlaków lotniczych, statków powietrznych i nawigacji powietrznej.

365. Nastęstwo niezastosowania się do wytycznych wydanych przez Unię lub ich niewykonania

Gdy stan nie zastosował się do wytycznych wydanych przez władze wykonawcze Unii na mocy postanowień niniejszej Konstytucji lub ich nie wykonał, Prezydent jest uprawniony do stwierdzenia, że następstwem zaistniałej sytuacji jest niemożność sprawowania władzy przez rząd danego stanu w sposób zgodny z przepisami niniejszej Konstytucji.

366. Definicje

W niniejszej Konstytucji, jeśli z kontekstu nie wynika inaczej, następujące wyrażenia mają znaczenia przypisane im poniżej:

(1) „dochód z rolnictwa” oznacza dochód z rolnictwa w znaczeniu określonym dla celów aktów dotyczących podatku dochodowego w Indiach;

(2) „osoba pochodzenia anglo-indyjskiego” oznacza osobę, której ojciec lub inny przodek płci męskiej w linii męskiej jest lub był pochodzenia europejskiego i której stałe miejsce zamieszkania znajduje się na terytorium Indii i urodziła się na ich terytorium z rodziców trwale osiadłych na tym terytorium, a nie przebywających na nim jedynie tymczasowo;

(3) „artykuł” oznacza artykuł niniejszej Konstytucji;

(4) „zaciąganie pożyczek” oznacza pozyskiwanie środków finansowych w drodze emisji obligacji, a „pożyczka” należy rozumieć odpowiednio;

(5) „ustęp” oznacza ustęp artykułu zawierającego dane wyrażenie;

(6) „podatek od osób prawnych” oznacza podatek dochodowy należny od przedsiębiorstw i stanowi podatek, w przypadku którego spełnione są następujące warunki:

(a) podatek ten nie obciąża dochodów z rolnictwa;

(b) akty, jakie mogą mieć zastosowanie do tego podatku, nie pozwalają na dokonywanie odliczeń kwot podatku płaconego przez przedsiębiorstwa od dywidend należnych osobom fizycznym od tych przedsiębiorstw;

(c) nie istnieje przepis pozwalający na uwzględnianie tak zapłaconego podatku przy obliczaniu, na potrzeby podatku dochodowego w Indiach, całkowitego dochodu osób fizycznych otrzymujących takie dywidendy, lub przy obliczaniu podatku dochodowego w Indiach należnego od takich osób fizycznych lub im zwracanego;

(7) „odpowiednia prowincja”, „odpowiednie księstwo indyjskie” lub „odpowiedni stan” oznacza w razie wątpliwości prowincję, księstwo Indii lub stan określony przez Prezydenta w konkretnym celu jako odpowiednio „odpowiednia prowincja”, „odpowiednie księstwo indyjskie” lub „odpowiedni stan”;

(8) „dług” obejmuje każde zobowiązanie odnoszące się do obowiązku spłaty środków pieniężnych w formie wykupienia obligacji oraz zobowiązania wynikające z udzielonych gwarancji, a „opłaty dłużne” należy rozumieć odpowiednio;

(9) „podatek spadkowy” oznacza podatek ustalony w sposób zgodny z regułami określonymi w ustawach uchwalonych przez Parlament lub Ciało Ustawodawcze stanu i odnoszącymi się do tego podatku, lub na ich mocy, w wysokości związanej z wartością mienia lub określonej przez odniesienie do wartości mienia nabywanego w przypadku śmierci lub uznawanych za nabyte w ten sposób na mocy przepisów ustaw, o których mowa wyżej;

(10) „obowiązujący akt prawny” oznacza jakąkolwiek ustawę, rozporządzenie z mocą ustawy, rozporządzenie, akty wewnętrzne, zarządzenie lub akty wykonawcze przyjęte lub uchwalone przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji przez którekolwiek Ciało Ustawodawcze, organ władzy lub osobę korzystającą z uprawnienia do uchwalania takiej ustawy, rozporządzenia z mocą ustawy, rozporządzenia, aktów wewnętrznych, zarządzenia lub aktu wykonawczego.

(11) „Sąd Federalny” oznacza Sąd Federalny utworzony na mocy Aktu o rządzie Indii z 1935 r.;

(12) „towary” oznacza wszelkie materiały, produkty i artykuły;

(12A) „podatek od towarów i usług” oznacza jakikolwiek podatek od dostawy towarów lub usług albo obu z wyjątkiem podatków od dostawy napojów alkoholowych;

(13) „gwarancja” obejmuje zobowiązanie podjęte przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji do wypłacenia określonej kwoty w przypadku osiągnięcia przez określone przedsięwzięcie zysków niższych od zakładanych;

(14) „Sąd Wyższy” oznacza sąd uznawany dla celów niniejszej Konstytucji za Sąd Wyższy dla stanu i obejmuje:

(a) sąd na terytorium Indii, utworzony lub przywrócony na mocy niniejszej Konstytucji jako Sąd Wyższy, oraz

(b) każdy inny sąd na terytorium Indii, który może zostać wskazany przez Parlament w formie ustawy jako Sąd Wyższy dla wszystkich lub niektórych celów niniejszej Konstytucji;

(15) „księstwo indyjskie” oznacza terytorium uznawane przez rząd Dominium Indii za takie księstwo przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji;

(16) „Część” oznacza Część niniejszej Konstytucji;

(17) „świadczenie emerytalne” oznacza świadczenie emerytalne jakiegokolwiek rodzaju, opierające się na składkach lub nie, należne dowolnej osobie lub w związku z nią i obejmujące należną tej osobie emeryturę, należny jej dodatek oraz należną jej kwotę lub kwoty o charakterze zwrotu wkładu do funduszu powierniczego, z odsetkami lub bez i z dodatkami lub bez dodatków;

(18) „proklamacja stanu wyjątkowego” oznacza proklamację wydaną na mocy art. 352 ust. (1);

(19) „publiczne obwieszczenie” oznacza powiadomienie zamieszczone odpowiednio w Dzienniku Urzędowym Indii lub Dzienniku Urzędowym stanu;

(20) „linia kolejowa” nie obejmuje:

(a) linii tramwajowej znajdującej się w całości na obszarze gminy,

(b) żadnej linii komunikacyjnej położonej w całości w jednym stanie i uznanej przez Parlament w formie ustawy za niebędącą linią kolejową;

(21) [*Uchylony*]²;

(22) „Władca” oznacza Księcia, Wodza lub inną osobę, która przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Dwudziesta Szósta Poprawka) z 1971 r. była uznawana przez Prezydenta za Władcę księstwa indyjskiego, a także osobę, która przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji była uznawana przez Prezydenta za następcę Władcy;

(23) „Załącznik” oznacza Załącznik do niniejszej Konstytucji;

(24) „kasty wymienione w Załączniku” oznacza kasty, rasy lub grupy etniczne lub ich części lub grupy w ramach tych kast, ras i grup etnicznych, które na mocy art. 341 są uznawane za kasty wymienione w Załączniku dla celów niniejszej Konstytucji;

(25) „grupy etniczne” wyszczególnione w Załączniku oznacza grupy etniczne lub wspólnoty etniczne lub ich części lub grupy w ramach tych grup etnicznych lub wspólnot etnicznych uznawane za grupy etniczne wyszczególnione w Załączniku dla celów niniejszej Konstytucji;

(26) „papiery wartościowe” obejmują akcje;

(26A) „usługi” oznaczają, wszystko, co nie jest towarem;

(26B) „stan” w odniesieniu do artykułów 246A, 268, 269, 269A i art. 279A obejmuje terytorium Unii z Ciałem Ustawodawczym;

² Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Siódma Poprawka) z 1956 r., art. 29 i Zał. (w.e.f. 1-11-1956).

(26C) „klasy upośledzone społecznie i edukacyjnie” oznaczają takie upośledzone klasy, które na potrzeby niniejszej Konstytucji zostały za takie uznane zgodnie z artykułem 342A;

(27) „punkt” oznacza punkt w ustępie zawierającym dane wyrażenie;

(28) „opodatkowanie” oznacza nałożenie podatku lub obciążenia, powszechnego lub lokalnego, a „podatek” należy rozumieć odpowiednio;

(29) „podatek dochodowy” obejmuje podatek o charakterze podatku z tytułu nadmiernego wzbogacenia się;

(29A) „podatek od sprzedaży lub nabywania towarów” oznacza:

(a) podatek od przekazywania, w sposób inny niż w związku z wykonaniem umowy, własności towarów w zamian za gotówkę, płatność odroczoną lub inne świadczenia;

(b) podatek od przekazywania własności towarów (zarówno w postaci towarów, jak i w innej formie) związanego z wykonywaniem umowy zlecenia;

(c) podatek od dostawy towarów w przypadku umowy leasingu lub dowolnego systemu płatności ratalnych;

(d) podatek od przekazywania prawa do korzystania z towarów w dowolnym celu (bez względu na to czy na czas określony, czy nieokreślony) za wynagrodzeniem wypłaconym w gotówce, w formie płatności odroczonej lub inne świadczenie;

(e) podatek od dostawy towarów dokonanej przez stowarzyszenie zwykle lub grupę osób członkowi tej grupy w zamian za gotówkę, płatność odroczoną lub inne świadczenie;

(f) podatek od dostaw towarów żywnościowych lub innych artykułów spożywczych przeznaczonych dla ludzi lub dowolnych napojów (zawierających alkohol lub nie) dokonywanych w związku ze świadczeniem lub jako część świadczenia lub w inny sposób, w przypadku gdy taka dostawa lub świadczenie dokonywane jest w zamian za gotówkę, odroczoną płatność lub inne świadczenie;

a przekazanie, dostawa lub świadczenie dóbr, o których mowa wyżej, uznaje się za sprzedaż tych dóbr przez osobę dokonującą

przekazania, dostawy lub świadczenia, oraz nabycie tych dóbr przez osobę, na rzecz której dokonywane jest takie przekazanie, dostawa lub świadczenie;

(30) „Terytorium Unii” oznacza terytorium Unii określone w Pierwszym Załączniku, i obejmujące także terytorium wchodzące w skład terytorium Indii, ale niewskazane w tym Załączniku.

367. Wykładnia

(1) Jeśli z kontekstu nie wynika inaczej, Akt o postanowieniach generalnych z 1897 r. ma zastosowanie, z dostosowaniami i zmianami, jakie mogą zostać wprowadzane do niego na mocy art. 372, do wykładni niniejszej Konstytucji w taki sam sposób, jak ma zastosowanie do wykładni Aktu o Ciele Ustawodawczym Dominium Indii.

(2) Odesłanie w niniejszej Konstytucji do Aktów lub ustaw Parlamentu albo Aktów lub ustaw Ciał Ustawodawczych stanów należy rozumieć jako obejmujące odesłanie do rozporządzenia z mocą ustawy wydanego odpowiednio przez Prezydenta lub Gubernatora.

(3) Dla celów niniejszej Konstytucji „państwo obce” oznacza państwo inne niż Indie.

Niezależnie od powyższych postanowień, z zastrzeżeniem postanowień jakiejkolwiek ustawy uchwalonej przez Parlament, Prezydent może w drodze rozporządzenia uznać jakiejkolwiek państwo za niebędące państwem obcym dla celów, jakie mogą zostać określone w tym rozporządzeniu.

ZMIANA
KONSTYTUCJI

ZMIANA
KONSTYTUCJI

CZEŚĆ XX. ZMIANA KONSTYTUCJI

368. Uprawnienie Parlamentu do zmiany Konstytucji i przyjęta w tym celu procedura

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Parlament w ramach wykonywanej władzy ustrojodawczej¹ może dokonać zmiany niniejszej Konstytucji przez dodanie, zmianę lub uchylenie jej postanowienia, w sposób zgodny z procedurą określoną w niniejszym artykule.

(2) Zmiana niniejszej Konstytucji może zostać zainicjowana jedynie w drodze wniesienia projektu do jednej z Izb Parlamentu, a po uchwaleniu projektu w każdej z Izb większością ogólnej liczby członków tej Izby i większością nie mniejszą niż dwie trzecie członków tej Izby obecnych oraz biorących udział w głosowaniu, przedstawia się go Prezydentowi, który udziela projektowi sankcji, po dokonaniu czego Konstytucja zostaje zmieniona w sposób zgodny z treścią projektu.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli przedmiotem poprawki jest wprowadzenia zmian:

- (a) do art. 54, 55, 73, 162, 241 lub 279A, lub
- (b) do Rozdziału IV Części V, Rozdziału V Części VI, lub Rozdziału I Części XI, lub
- (c) do którejkolwiek z List zawartych w Siódmym Załączniku, lub
- (d) reprezentacji stanów w Parlamencie, lub
- (e) do postanowień niniejszego artykułu,

zmiana podlega ratyfikacji przez Ciała Ustawodawcze nie mniej niż połowy stanów, w drodze uchwał przyjętych przez te Ciała Ustawodawcze, zanim projekt ustawy zawierający przepis zmieniający zostanie przedstawiony Prezydentowi w celu udzielenia mu sankcji.

(3) Postanowienia art. 13 nie mają zastosowania do zmian dokonanych na mocy niniejszego artykułu.

¹ W oryg. *constituent power*.

(4) Żadna zmiana niniejszej Konstytucji (w tym zmiana przepisów Części III), dokonana lub traktowana jako taka na mocy niniejszego artykułu, nie może być przedmiotem zaskarżenia przed żadnym sądem z jakichkolwiek przyczyn, niezależnie od tego, czy została dokonana przed czy po wejściu w życie art. 55 Aktu Konstytucyjnego (Czterdziesta Druga Poprawka) z 1976 r.

(5) W celu usunięcia wątpliwości stwierdza się niniejszym, że nie istnieją ograniczenia władzy ustrojodawczej Parlamentu do zmiany niniejszej Konstytucji w drodze dodawania, zmiany i uchylania jej postanowień na mocy niniejszego artykułu.

POSTANOWIENIA
TYMCZASOWE,
PRZEJŚCIOWE
I SZCZEGÓLNE

POSTANOWIENIA
TYMCZASOWE,
PRZEJŚCIOWE
I SZCZEGÓLNE

CZĘŚĆ XXI. POSTANOWIENIA TYMCZASOWE, PRZEJŚCIOWE I SZCZEGÓLNE

369. Tymczasowe uprawnienie Parlamentu do uchwalania ustaw odnoszących się do niektórych materii wymienionych na Liście odnoszącej się do kompetencji stanów jak gdyby stanowiły materie wymienione na Liście odnoszącej się do wspólnych kompetencji Unii i stanów

Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, w okresie pięciu lat od wejścia jej w życie Parlamentowi przysługuje uprawnienie do uchwalania ustaw dotyczących następujących spraw tak, jak gdyby były wymienione na Liście odnoszącej się do wspólnych kompetencji Unii i stanów:

(a) handlu i wymiany towarowej na terenie stanu, a także wytwarzania, dostaw i dystrybucji tekstyliów wełnianych i bawełnianych, surowej bawełny (w tym także bawełny przetworzonej i surowej lub kapas), nasion bawełny, papieru (w tym papieru gazetowego), żywności (w tym oleju i jadalnych nasion oleistych), paszy dla bydła (w tym granulatów i innych koncentratów), węgla (w tym miału i pochodnych węgla), żelaza, stali i miki;

(b) naruszeń prawa odnoszących się do spraw określonych w pkt (a), właściwości i uprawnień wszelkich sądów z wyjątkiem Sądu Najwyższego, odnoszących do którejkolwiek z tych spraw, a także opłat dotyczących jakiegokolwiek z tych spraw ale nie obejmujących opłat sądowych;

jednakże ustawa uchwalona przez Parlament, do której uchwalenia Parlament nie byłby właściwy gdyby nie istniały postanowienia niniejszego artykułu, traci moc obowiązującą wraz z upływem wskazanego wyżej terminu, z wyjątkiem czynów dokonanych lub zaniechanych przed upływem tego terminu.

370. Postanowienia tymczasowe odnoszące się do Stanu Dżammu i Kaszmir¹

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

(a) postanowienia art. 238 nie mają zastosowania do Stanu Dżammu i Kaszmir;

(b) uprawnienie Parlamentu do uchwalania ustaw dla stanu, o którym mowa wyżej, obejmuje wyłącznie:

- (i) materie wymienione na Liście odnoszącej się do kompetencji Unii i na Liście odnoszącej się do wspólnych kompetencji Unii i stanów, które po zasięgnięciu opinii rządu stanu zostaną uznane przez Prezydenta za odpowiadające materiom wskazanym w Akcie Akcesyjnym, określającym zasady przystąpienia stanu do Dominium Indii jako materie, w odniesieniu do których Ciało Ustawodawcze stanu może uchwalać ustawy dla tego stanu;
- (ii) inne materie wymienione na listach, o których mowa wyżej, jakie Prezydent może określać w drodze rozporządzenia za zgodą rządu stanu.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu rząd stanu oznacza osobę uznawaną w danym czasie przez Prezydenta za Maharadżę Dżammu i Kaszmiru, działającą po zasięgnięciu opinii Rady Ministrów urzędującej w danym czasie na mocy proklamacji Maharadży z 5 marca 1948 r.;

(c) postanowienia art. 1 oraz niniejszego artykułu mają zastosowanie do tego stanu;

¹ Wykonując uprawnienia wynikające z art. 370 ust. (3) odnośnie do postanowień art. 370 Konstytucji Indii, Prezydent na podstawie rekomendacji Parlamentu postanawia oświadczyć, iż począwszy od 6 sierpnia 2019 r. wszystkie ustępy wspomnianego art. 370 przestają obowiązywać, z wyjątkiem niniejszego, który otrzymuje brzmienie:

„370. Wszystkie postanowienia niniejszej Konstytucji, z uwzględnieniem ich dotychczasowych zmian, bez jakichkolwiek modyfikacji lub wyjątków, będą miały zastosowanie do Stanu Dżammu i Kaszmir bez względu na pozostające w sprzeczności postanowienia art. 152 lub art. 308 lub jakiegokolwiek innego artykułu niniejszej Konstytucji lub jakiegokolwiek innego postanowienia Konstytucji Dżammu i Kaszmiru lub jakkolwiek ustawę, dokument, orzeczenie, rozporządzenie z mocą ustawy, rozporządzenie, akt prawa miejscowego, zarządzenie, akt wykonawczy, notyfikację, zwyczaj lub praktykę na terytorium Indii mające moc prawa lub jakikolwiek inny akt prawny, traktat lub porozumienie, o których mowa w artykule 363 lub w innej formie”.

(Rozporządzenie Ministra Prawa i Sprawiedliwości nr C.O. 273 z dnia 5 sierpnia 2019 r.)

(d) postanowienia niniejszej Konstytucji mają zastosowanie do tego stanu z wyjątkami i zmianami, jakie mogą zostać określone przez Prezydenta w drodze rozporządzenia.

Niezależnie od powyższych postanowień, rozporządzenie odnoszące się do materii określonych w Akcie Akcesyjnym stanu, o którym mowa w pkt (b) podpunkt (i), wydaje się wyłącznie po zasięgnięciu opinii rządu stanu.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, rozporządzenia, które odnoszą się do innych materii niż te, o których mowa w poprzedzającym przepisie uzupełniającym, wydaje się wyłącznie za zgodą tego rządu.

(2) Jeśli zgoda rządu stanu, o której mowa w ust. (1) pkt (b) podpunktu (ii) lub w drugim przepisie uzupełniającym dodanym do pkt (d) tego ustępu ma zostać wyrażona dla celów sporządzenia projektu Konstytucji stanu przed zebraniem się Zgromadzenia Konstytucyjnego w celu sporządzenia projektu Konstytucji stanu, winna zostać przedłożona takiemu Zgromadzeniu w celu podjęcia uchwały w tej sprawie.

(3) Niezależnie od treści poprzedzających postanowień niniejszego artykułu, Prezydent może w drodze publicznego obwieszczenia stwierdzić, że z określonym przez niego dniem niniejszy artykuł traci moc obowiązującą lub obowiązuje z wyjątkami bądź zmianami.

Niezależnie od powyższych postanowień, przed wydaniem przez Prezydenta takiego postanowienia niezbędne jest wydanie rekomendacji przez Zgromadzenie Konstytucyjne stanu, o którym mowa w ust. (2).

371. Przepis szczególny odnoszący się do stanów Maharasztra i Gujarat

(1) [*Uchylony*]².

(2) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Prezydent może w drodze rozporządzenia dotyczącego Stanu Maharasztra lub Stanu Gujarat nałożyć na Gubernatora szczególny obowiązek:

² Uchylony przez Akt Konstytucyjny (Trzydziesta Druga Poprawka) z 1973 r., art. 2 (w.e.f. 1-7-1974).

- (a) powołania odrębnych rad do spraw rozwoju dla Vidarbha, Marathwada i pozostałej części stanu Maharasztra lub, w zależności od przypadku, Saurasztra, Kutch i pozostałej części stanu Gujarat i nałożenia na nie obowiązku corocznego składania Zgromadzeniu Ustawodawczemu stanu sprawozdania z ich działalności;
- (b) sprawiedliwego podziału funduszy na wydatki związane z rozwojem we wskazanych wyżej obszarach, z uwzględnieniem potrzeb stanu jako całości; oraz
- (c) właściwego rozstrzygnięcia odnośnie do instytucji kształcenia technicznego i szkolenia zawodowego oraz odpowiednich możliwości zatrudnienia w służbach znajdujących się pod kontrolą rządu stanu, w odniesieniu do wyżej wskazanych obszarów, z uwzględnieniem potrzeb stanu jako całości.

371A. Przepis szczególny odnoszący się do Stanu Nagaland

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

- (a) żaden Akt Parlamentu odnoszący się do:
  - (i) praktyk religijnych i społecznych grupy etnicznej Naga,
  - (ii) prawa zwyczajowego i zwyczajów Naga,
  - (iii) sprawowania wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych i karnych, w tym orzekanie na podstawie prawa zwyczajowego Naga,
  - (iv) własności i nabywania ziemi oraz jej zasobów naturalnych,

nie ma zastosowania do stanu Nagaland, chyba że Zgromadzenie Ustawodawcze Nagaland postanowi inaczej w drodze uchwały;

(b) Gubernator Stanu Nagaland ponosi szczególną odpowiedzialność za prawo i porządek w stanie Nagaland, tak długo, jak w jego opinii niepokoje wewnętrzne w obszarze wzgórz Naga – Tuensang, zaistniałe bezpośrednio przed utworzeniem stanu, będą utrzymywać się na tym obszarze lub na jego dowolnej części po jego utworzeniu;

Gubernator, wykonując swoje zadania, po zasięgnięciu opinii Rady Ministrów w sposób uznaniowy decyduje o działaniach, które należy podjąć;

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli pojawi się wątpliwość, czy dowolna sprawa jest sprawą, w odniesieniu do której Gubernator na mocy niniejszego punktu jest obowiązany do działania w sposób uznaniowy, rozstrzygnięcie Gubernatora podjęte w ramach swobodnego uznania jest ostateczne, a ważność czynności podjętych przez Gubernatora nie może być podważana na tej podstawie, że nie był obowiązany do działania w sposób uznaniowy.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli Prezydent po otrzymaniu sprawozdania Gubernatora uzna, że nie jest konieczne, by na Gubernatorze spoczywała szczególna odpowiedzialność za prawo i porządek w stanie Nagaland, może w drodze rozporządzenia postanowić, że od dnia wskazanego w rozporządzeniu na Gubernatorze nie spoczywa taki obowiązek.

(c) wydając rekomendację dotyczącą wniosku o przyznanie dotacji, Gubernator stanu Nagaland winien zapewnić, by środki pieniężne przydzielone przez rząd Indii z Funduszu Skonsolidowanego Indii na określoną służbę lub cel zostały uwzględnione we wniosku o przyznanie dotacji odnoszącym się do tej służby lub celu, a nie w innym wniosku;

(d) z dniem wskazanym w tym celu w drodze publicznego obwieszczenia przez Gubernatora Nagaland tworzy się radę regionalną do spraw okręgu Tuensang, składającą się z trzydziestu pięciu członków, a Gubernator w ramach swobodnego uznania wydaje przepisy określające:

(i) skład rady regionalnej i sposób wyboru jej członków;

Niezależnie od powyższych postanowień, Zastępca Komisarza okręgu Tuensand jest z urzędu Przewodniczącym rady regionalnej, a Wiceprzewodniczącym rady regionalnej wybierają spośród siebie jej członkowie.

(ii) warunki wyboru do rady regionalnej i członkostwa w niej;

- (iii) kadencję oraz uposażenia i dodatki, jeśli takie są przewidziane, wypłacane członkom rady regionalnej;
- (iv) procedurę i prace rady regionalnej;
- (v) powoływanie funkcjonariuszy i pracowników rady regionalnej oraz warunki ich służby; oraz
- (vi) inne sprawy, w odniesieniu do których niezbędne jest wydawanie przepisów określających utworzenie i działalność rady regionalnej.

(2) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, przez okres dziesięciu lat od dnia utworzenia stanu Nagaland lub przez kolejny okres, jaki Gubernator może określić w drodze publicznego obwieszczenia, w związku z rekomendacją rady regionalnej:

- (a) administracja okręgiem Tuensang sprawowana jest przez Gubernatora;
- (b) gdy rząd Indii przekazuje rządowi Nagaland środki pieniężne w celu zaspokojenia potrzeb stanu Nagaland jako całości, Gubernator może w ramach swobodnego uznania określić słuszny podział tych środków między okrąg Tuensang a resztę stanu;
- (c) żaden Akt Ciała Ustawodawczego stanu Nagaland nie ma zastosowania do okręgu Tuensang, chyba że Gubernator, działając zgodnie z rekomendacją rady regionalnej, tak postanowi w drodze publicznego obwieszczenia, a wydając postanowienie odnoszące się do tego Aktu, może ogłosić, że Akt ten, w odniesieniu do okręgu Tuensang lub jego części, obowiązuje z zastrzeżeniem wyjątków i zmian określonych przez Gubernatora po uzyskaniu rekomendacji rady regionalnej; Niezależnie od powyższych postanowień, wytycznym wydanym na mocy niniejszego punktu może zostać nadana moc wsteczna;
- (d) Gubernator może wydawać akty wykonawcze służące pokojowi, postępowi i dobremu rządowi w okręgu Tuensang, a akty tak wydane mogą uchylić lub nowelizować z mocą wsteczną, jeśli jest to niezbędne, każdy akt Parlamentu lub każdą inną ustawę, która w danym czasie ma zastosowanie do tego okręgu;

(e) (i) Gubernator, działając po zasięgnięciu opinii Pierwszego Ministra, powołuje jednego z członków Zgromadzenia Ustawodawczego Nagaland, reprezentującego w nim okręg Tuensang, na Ministra ds. Tuensang, a Pierwszy Minister przedstawiając swoją opinię, działa zgodnie z rekomendacją większości tych członków;

(ii) Minister ds. Tuensang współpracuje z Gubernatorem i bezpośrednio się z nim kontaktuje we wszystkich sprawach odnoszących się do okręgu Tuensang, jednak na bieżąco informuje o tych sprawach Pierwszego Ministra;

(f) niezależnie od postanowień poprzedzających przepisy niniejszego ustępu, Gubernator podejmuje wszelkie ostateczne decyzje we wszystkich sprawach odnoszących się do okręgu Tuensang w ramach swobodnego uznania;

(g) odesłania w art. 54 i 55 i art. 80 ust. (4) do pochodzących z wyboru członków Zgromadzenia Ustawodawczego stanu lub do każdego członka obejmują odesłania do członków lub członka Zgromadzenia Ustawodawczego Nagaland wybranych przez radę regionalną utworzoną na mocy niniejszego artykułu;

(h) w art. 170:

(i) ust. (1), w odniesieniu do Zgromadzenia Ustawodawczego Nagaland, wywołuje taki skutek, jak gdyby słowa „czterdzieści sześć” zostały zastąpione słowem „sześćdziesiąt”;

(ii) w ustępie, o którym mowa wyżej, odesłanie do wyborów bezpośrednich z terytorialnie określonych okręgów wyborczych w stanie obejmuje wybory dokonywane przez członków rady regionalnej utworzonej na mocy niniejszego artykułu;

(iii) w ust. (2) i (3) odesłania do terytorialnie określonych okręgów wyborczych oznaczają odniesienia do terytorialnie określonych okręgów wyborczych w okręgach Kohima i Mokokchung.

(3) Jeśli realizacja poprzedzających postanowień niniejszego artykułu wiąże się z trudnościami, Prezydent może w drodze rozporządzenia podjąć dowolne kroki (w tym dostosowanie lub zmianę jakiegokolwiek innego artykułu), jakie uzna za niezbędne w celu usunięcia tej trudności.

Niezależnie od powyższych postanowień rozporządzenia, o którym mowa, nie można wydać po upływie trzech lat od utworzenia stanu Nagaland.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu okręgi Kohmia, Mokokchung i Tuensang oznaczają to samo, co w Akcie o Stanie Nagaland z 1962 r.

371B. Przepis szczególny odnoszący się do Stanu Assam

Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Prezydent może, w drodze rozporządzenia odnoszącego się do Stanu Assam, przewidzieć utworzenie i określić zadania komisji Zgromadzenia Ustawodawczego stanu, składającej się z członków tego Zgromadzenia, wybranych z obszarów etnicznych określonych w Części I tabeli dodanej do paragrafu 20 Szóstego Załącznika, oraz innych członków Zgromadzenia w liczbie określonej w tym rozporządzeniu, jak również zmiany, które należy wprowadzić w regulaminie prac tego Zgromadzenia w celu utworzenia i właściwego działania takiej komisji.

371C. Przepis szczególny odnoszący się do Stanu Manipur

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Prezydent może, w drodze rozporządzenia odnoszącego się do Stanu Manipur, przewidzieć utworzenie i określić zadania komisji Zgromadzenia Ustawodawczego stanu składającej się z członków tego Zgromadzenia, wybranych z Obszarów Wzgórz w tym stanie, jak również określić zmiany, które należy wprowadzić w regulaminie prac rządu i regulaminie prac tego Zgromadzenia Ustawodawczego stanu w celu utworzenia i właściwego działania takiej komisji, jak również nałożyć na Gubernatora szczególny obowiązek zapewnienia właściwego działania takiej komisji.

(2) Gubernator stanu składa corocznie oraz ilekroć Prezydent tego wymaga, sprawozdanie dotyczące administracji Obszarami

Wzgórz w stanie Manipur, a władza wykonawcza Unii obejmuje wydawanie wytycznych stanom w zakresie administrowania tymi obszarami.

Objaśnienie. – Na potrzeby niniejszego artykułu „Obszar Wzgórz” oznacza obszar ogłoszony przez Prezydenta w drodze rozporządzenia Obszarem Wzgórz.

371D. Przepisy szczególne odnoszące się do Stanu Andhra Pradesz lub Stanu Telangana

(1) Prezydent może w drodze rozporządzenia wydanego w odniesieniu do stanu Andhra Pradesz, uwzględniając potrzeby stanu jako całości, przewidzieć zapewnienie równych szans i wsparcia osobom zamieszkałym w różnych częściach stanu, w dziedzinie zatrudnienia w służbie publicznej i w dziedzinie kształcenia, a dla poszczególnych części stanu mogą zostać wydane odmienne przepisy.

(2) Rozporządzenie wydane na mocy ust. (1) może w szczególności:

(a) nałożyć na rząd stanu obowiązek przekształcenia jednej kategorii lub wielu kategorii stanowisk w służbie cywilnej stanu lub jednej kategorii lub wielu kategorii stanowisk podlegających stanowi w oddzielne zespoły kadrowe przynależne do poszczególnych części stanu i przypisać osoby sprawujące takie stanowiska do poszczególnych zespołów w sposób zgodny z zasadami i regułami postępowania określonymi w rozporządzeniu;

(b) wskazać część lub części stanu, które uznaje się za obszar lokalny:

- (i) w celu bezpośredniego naboru na stanowiska w lokalnym zespole kadrowym (przekształconym zgodnie z rozporządzeniem na mocy niniejszego artykułu lub utworzonym w inny sposób), podległym rządowi stanu;
- (ii) w celu bezpośredniego naboru na stanowiska w zespole kadrowym podległym organowi władzy lokalnej w tym stanie; oraz

(iii) w celu przyjęcia na uniwersytet stanu lub do innej instytucji edukacyjnej, która podlega kontroli rządu stanowego;

(c) określić zakres, sposób i warunki udzielania pierwszeństwa i wprowadzania zastrzeżeń:

(i) w odniesieniu do bezpośredniego naboru na stanowiska w zespole kadrowym, o którym mowa w pkt (b), wskazanym w tym celu w rozporządzeniu;

(ii) w odniesieniu do przyjęcia na uniwersytet lub inną instytucję edukacyjną, o której mowa w pkt (b), wskazanej w tym celu w rozporządzeniu,

na rzecz lub na korzyść kandydatów, którzy w czasie określonym w rozporządzeniu zamieszkiwali lub pobierali nauki na obszarze lokalnym związanym z takim zespołem kadrowym, uniwersytetem lub inną instytucją edukacyjną.

(3) Prezydent może w drodze rozporządzenia przewidzieć utworzenie Trybunału Administracyjnego dla Stanu Andhra Pradesz oraz dla Stanu Telangana wykonującego w zakresie swojej jurysdykcji zadania i kompetencje (w tym jurysdykcję, zadania i kompetencje, które bezpośrednio przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Trzydziesta Druga Poprawka) z 1973 r. wykonywał każdy sąd (z wyjątkiem Sądu Najwyższego) lub trybunał lub inny organ wskazany w rozporządzeniu, w odniesieniu do następujących spraw:

(a) powołania, przypisania lub awansu do jednej kategorii lub wielu kategorii stanowisk w dowolnej służbie cywilnej stanu, lub do jednej kategorii lub wielu kategorii stanowisk w służbie cywilnej podległych stanowi lub jednej kategorii lub wielu kategorii stanowisk podległych kontroli dowolnego organu władzy lokalnej w stanie, wskazanych w rozporządzeniu;

(b) rangi służbowej osób powołanych, przypisanych lub awansowanych do jednej kategorii lub wielu kategorii stanowisk w służbie cywilnej stanu, lub do jednej kategorii lub wielu kategorii stanowisk w służbie cywilnej podległych

stanowi lub kategorii lub wielu kategorii stanowisk podległych kontroli dowolnego organu władzy lokalnej w stanie, wskazanych w rozporządzeniu;

(c) innych warunków służby osób powołanych, przypisanych lub awansowanych do jednej kategorii lub wielu kategorii stanowisk w dowolnej służbie cywilnej stanu, lub do jednej kategorii lub wielu kategorii stanowisk w służbie cywilnej podległych stanowi lub kategorii lub wielu kategorii stanowisk podległych kontroli dowolnego organu władzy lokalnej w stanie, wskazanych w rozporządzeniu.

(4) Rozporządzenie wydane na mocy ust. (1) może:

(a) upoważnić Trybunał Administracyjny do rozpatrywania wniosków w sprawie zadośćuczynienia za wyrządzone krzywdy związane ze sprawami należących do jego właściwości i wskazanych przez Prezydenta w rozporządzeniu, jak również wydawania w tej sprawie postanowień, jakie uznaje za właściwe;

(b) zawierać przepisy odnoszące się do zadań i kompetencji oraz procedury Trybunału Administracyjnego (w tym przepisy odnoszące się do uprawnień Trybunału Administracyjnego do karania za jego obrazę, które Prezydent może uznać za niezbędne);

(c) przewidzieć przekazanie Trybunałowi Administracyjnemu postępowań oczekujących na rozpatrzenie przed dowolnym sądem (z wyjątkiem Sądu Najwyższego), trybunałem lub innym organem bezpośrednio przed wejściem w życie takiego rozporządzenia, odnoszących się do spraw należących do jego właściwości i spełniających wymogi, jakie mogą zostać określone w rozporządzeniu;

(d) zawierać przepisy uzupełniające, przejściowe i dostosowujące (w tym przepisy dotyczące opłat oraz ograniczeń, dowodów lub stosowania jakiegokolwiek ustawy obowiązującej w danym czasie), z zastrzeżeniem wyjątków i zmian, jakie Prezydent może uznać za niezbędne.

(5) Decyzja Trybunału Administracyjnego rozstrzygająca w sposób ostateczny każdą sprawę podlega wykonaniu z chwilą

potwierdzenia przez rząd stanu lub po upływie trzech miesięcy od dnia wydania decyzji, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej.

Niezależnie od powyższych postanowień, rząd stanu może, w drodze specjalnego rozporządzenia wydanego na piśmie i z powodów w nim określonych, zmienić lub uchylić decyzję Trybunału Administracyjnego przed uzyskaniem przez nią prawomocności; w takim przypadku decyzja Trybunału Administracyjnego staje się prawomocna jedynie w zmienionym brzmieniu lub nie staje się prawomocna w ogóle.

(6) Rozporządzenie specjalne wydane na mocy przepisu uzupełniającego dodanego do ust. (5) przedkłada się niezwłocznie po jego wydaniu obu Izbowi Ciała Ustawodawczego stanu.

(7) Sąd Wyższy stanu nie jest uprawniony do nadzorowania Trybunału Administracyjnego, a żaden sąd (z wyjątkiem Sądu Najwyższego) lub trybunał nie wykonuje jurysdykcji, zadań lub kompetencji dotyczących spraw należących do jurysdykcji, zadań lub kompetencji Trybunału Administracyjnego lub w związku z nim.

(8) Jeśli Prezydent uzna, że dalsze istnienie Trybunału Administracyjnego nie jest konieczne, może w drodze rozporządzenia znieść Trybunał Administracyjny i wydać w drodze tego rozporządzenia przepisy, jakie może uznać za właściwe dla przekazania i rozpatrzenia spraw toczących się przed Trybunałem bezpośrednio przed jego zniesieniem.

(9) Niezależnie od dowolnego wyroku, nakazu lub zarządzenia sądu, trybunału lub innego organu:

(a) powołanie, delegowanie, przeniesienie na wyższe stanowisko lub przeniesienie jakiegokolwiek osoby:

(i) które miało miejsce przed 1 listopada 1956 r. na jakiegokolwiek stanowisko podległe rządowi stanu Hyderabad, w granicach istniejących przed tym dniem, lub organowi władzy lokalnej tego stanu, które istniało przed tym dniem; lub

(ii) które miało miejsce przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Trzydziesta Druga Poprawka)

z 1973 r na jakiegokolwiek stanowisko podległe rządowi Stanu Andhra Pradesz lub organowi władzy lokalnej lub innej tego stanu; oraz

(b) żadna czynność ani żaden czyn dokonany przez osobę, o której mowa w pkt (a) lub w jej obecności, nie mogą zostać uznane za niezgodne z prawem lub nieważne lub stać się niezgodne z prawem lub nieważne tylko z tej przyczyny, że powołanie, delegowanie, przeniesienie na wyższe stanowisko lub przeniesienie takiej osoby nie zostało dokonane w sposób zgodny z jakąkolwiek ustawą obowiązującą w danym czasie, przewidującą wymóg zamieszkiwania na terytorium Stanu Hyderabad lub, w zależności od przypadku, na dowolnej części Stanu Andhra Pradesz, w związku z tym powołaniem, delegowaniem, przeniesieniem na wyższe stanowisko lub przeniesieniem.

(10) Postanowienia niniejszego artykułu oraz każdego rozporządzenia wydanego przez Prezydenta na jego mocy będą obowiązywały niezależnie od jakichkolwiek innych postanowień niniejszej Konstytucji lub jakiegokolwiek ustawy obowiązującej w danym czasie.

371E. Utworzenie Uniwersytetu Centralnego w Andhra Pradesz
Parlament może w formie ustawy nakazać utworzenie Uniwersytetu w Stanie Andhra Pradesz.

371F. Przepisy szczególne odnoszące się do Stanu Sikkim

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

(a) Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu Sikkim składa się z nie mniej niż trzydziestu członków;

(b) z dniem wejścia w życie Aktu Konstytucyjnego (Trzydziesta Szósta Poprawka) z 1975 r. (dalej w niniejszym artykule zwanym dniem wyznaczonym):

(i) Zgromadzenie Sikkim utworzone w następstwie wyborów przeprowadzonych w Sikkim w kwietniu 1974 r. w składzie trzydziestu dwóch członków wybranych w tych wyborach (dalej zwanych członkami

stałymi) uznaje się za stanowe Zgromadzenie Ustawodawcze właściwie utworzone na mocy niniejszej Konstytucji;

(ii) stałych członków uznaje się za członków stanowego Zgromadzenia Ustawodawczego właściwie wybranych na mocy niniejszego Konstytucji; i

(iii) Stanowe Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu Sikkim korzysta z uprawnień i wykonuje kompetencje stanowego Zgromadzenia Ustawodawczego na mocy niniejszej Konstytucji;

(c) w przypadku Zgromadzenia Ustawodawczego uznanego za stanowe Ciało Ustawodawcze Stanu Sikkim na mocy pkt (b), odesłania do okresu pięciu lat, o którym mowa w art. 172 ust. (1), należy rozumieć jako odesłania do okresu czterech lat, a okres czterech lat należy uznawać za rozpoczynający się w dniu wyznaczonym;

(d) do czasu gdy Parlament nie uchwali innych przypisów w formie ustawy, Stanowi Sikkim przypisuje się jedno miejsce w Izbie Ludu, a Stan Sikkim stanowi jeden okręg wyborczy w wyborach do Parlamentu, zwany okręgiem wyborczym w wyborach do Parlamentu dla Sikkim;

(e) przedstawiciela Stanu Sikkim w Izbie Ludu istniejącej we wskazanym dniu wybierają członkowie stanowego Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu Sikkim;

(f) Parlament może, mając na względzie ochronę praw i interesów różnych grup ludności Sikkim, uchylać przepisy dotyczące liczby mandatów w stanowym Zgromadzeniu Ustawodawczym Stanu Sikkim, które mogą zostać obsadzone przez kandydatów należących do takich grup ludności, oraz odgraniczające okręgi wyborcze w wyborach do Zgromadzenia Ustawodawczego, z których kandydaci należący do takich grup mogą kandydować w wyborach do Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu Sikkim;

(g) na Gubernatorze Stanu Sikkim spoczywa szczególnie obowiązek dbania o pokój i utrzymywanie właściwych relacji zapewniających rozwój społeczny i ekonomiczny poszczególnych grup ludności Sikkim, a wypełniając

szczególony obowiazek na mocy niniejszego ustępu, Gubernator Sikkim dziala w ramach swobodnego uznania, z zastrzezeniem wytycznych, jakie Prezydent moze w dowolnym czasie wydac;

(h) wszelkie mienie i majatek (niezaleznie od tego, czy znajduje sie na terytoriach wchodzacych w sklad Stanu Sikkim, czy poza nimi), ktore bezposrednio przed wskazanym dniem nalezaly do rządu Sikkim lub innego organu wladzy lub podmiotu, dla celow rządu Stanu Sikkim, nalezy do rządu Stanu Sikkim, poczynajac od wyznaczonego dnia;

(i) Sąd Wyższy dzialajacy w tym charakterze bezposrednio przed wyznaczonym dniem na terytoriach wchodzacych w sklad Stanu Sikkim uznaje sie, poczynajac od wyznaczonego dnia, za Sąd Wyższy dla Stanu Sikkim;

(j) wszelkie sądy wlasciwe w sprawach cywilnych, karnych i podatkowych, wszelkie organy wladzy i funkcjonariusze sądowi, wykonawczy i ministerialni na całym terytorium Stanu Sikkim wykonuja, poczynajac od wyznaczonego dnia, swoje kompetencje z zastrzezeniem postanowien niniejszej Konstytucji;

(k) wszelkie ustawy obowiazujace bezposrednio przed wskazanym dniem na terytoriach wchodzacych w sklad Stanu Sikkim lub jakiegokolwiek jego czesci pozostaja w mocy do czasu nowelizacji lub uchylenia przez wlasciwe Ciało Ustawodawcze lub inny wlasciwy organ.

(l) w celu ulatwienia stosowania jakiegokolwiek ustawy, o ktorej mowa w pkt (k) w odniesieniu do administracji Stanu Sikkim i w celu dostosowania przepisow takiej ustawy do postanowien niniejszej Konstytucji, Prezydent moze, w okresie dwuch lat od wyznaczonego dnia, dokonywac w drodze rozporzadzenia takich dostosowan i zmian ustawy, przez nowelizacje czy uchylenie, jakie moga byc niezbedne lub pozadane, a po ich dokonaniu ustawa taka obowiazuje z zastrzezeniem dokonanych dostosowan i zmian, a wszelkie dostosowania i zmiany nie moga byc podwazane przed jakimkolwiek sądem;

(m) ani Sąd Najwyższy, ani żaden inny sąd nie jest właściwy w odniesieniu do sporu lub innej sprawy wynikającej z jakiegokolwiek traktatu, umowy, porozumienia lub innego podobnego aktu prawnego odnoszącego się do Sikkim, który został zawarty lub wykonany przed wyznaczonym dniem i którego stroną był rząd Indii albo którykolwiek z poprzedzających go rządów, jednak postanowienia niniejszego ustępu nie mogą być rozumiane jako uchylające postanowienia art. 143;

(n) Prezydent może w drodze publicznego obwieszczenia rozszerzyć o Stan Sikkim zakres jakiegokolwiek aktu obowiązującego w dowolnym stanie Indii w dniu wydania obwieszczenia, z zastrzeżeniem ograniczeń i zmian, jakie uznaje za właściwe;

(o) Jeśli zaistnieje jakakolwiek trudność przy wprowadzaniu w życie któregośkolwiek z powyższych postanowień niniejszego artykułu, Prezydent może w drodze rozporządzenia podjąć dowolne kroki (w tym dostosować lub zmienić inny artykuł), jakie uzna za niezbędne w celu usunięcia tej trudności;

Niezależnie od powyższych postanowień, rozporządzenie takie nie może zostać wydane po upływie dwóch lat od wskazanego dnia;

(p) Wszelkie czyny i czynności dokonane w Stanie Sikkim lub na terytoriach wchodzących w jego skład lub w związku ze Stanem Sikkim, w okresie rozpoczynającym się w wyznaczonym dniu i kończącym się bezpośrednio przed dniem, w którym Akt Konstytucyjny (Trzydziesta Szósta Poprawka) z 1975 r. otrzyma sankcję Prezydenta, w zakresie w jakim są zgodne z postanowieniami niniejszej Konstytucji w brzmieniu nadanym Aktem Konstytucyjnym (Trzydziesta Szósta Poprawka) z 1975 r., uznaje się dla wszystkich celów za dokonane lub podjęte zgodnie z niniejszą Konstytucją w obecnym brzmieniu lub na jej mocy.

371G. Postanowienie szczególne odnoszące się do Stanu Mizoram

Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

(a) żaden Akt Parlamentu odnoszący się do:

- (i) praktyk religijnych i społecznych członków grupy etnicznej Mizo,
- (ii) prawa zwyczajowego i zwyczajów Mizo,
- (iii) sprawowania wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych i karnych związanych z podejmowaniem decyzji na podstawie prawa zwyczajowego Mizo,
- (iv) własności i przekazywania gruntu,

nie ma zastosowania do Stanu Mizoram, jeśli Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu Mizoram tak postanowi w drodze uchwały.

Niezależnie od powyższych postanowień, przepisy niniejszego ustępu nie mają zastosowania do żadnego aktu władz centralnych obowiązującego na terytorium Unii – Mizoram bezpośrednio przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Pięćdziesiąta Trzecia Poprawka) z 1986 r.

(b) Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu Mizoram składa się z nie mniej niż czterdziestu członków.

371H. Przepis szczególny odnoszący się do Stanu Arunaczal Pradesz

(1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

(a) na Gubernatorze Arunaczal Pradesz spoczywa szczególna odpowiedzialność za prawo i porządek w Stanie Arunaczal Pradesz, a wykonując swoje kompetencje w odniesieniu do tego stanu Gubernator, po zasięgnięciu opinii Rady Ministrów, w ramach swobodnego uznania decyduje o działaniach, które należy podjąć.

Niezależnie od powyższych postanowień, jeśli pojawi się wątpliwość, czy jakakolwiek kwestia stanowi kwestię, w odniesieniu do której Gubernator na mocy niniejszego ustępu jest

obowiązany do działania w ramach swobodnego uznania, rozstrzygnięcie Gubernatora jest ostateczne, a ważność czynności podjętych przez Gubernatora nie może być podważana na podstawie tego, że nie był obowiązany do działania w ramach swobodnego uznania.

Ponadto, niezależnie od powyższych postanowień, jeśli Prezydent po otrzymaniu sprawozdania Gubernatora lub w inny sposób uzna, że nie ma już potrzeby, by na Gubernatorze spoczywała szczególna odpowiedzialność za prawo i porządek w Stanie Arunaczal Pradesz, może w drodze rozporządzenia postanowić, że od dnia wskazanego w rozporządzeniu na Gubernatorze nie spoczywa taki obowiązek;

(b) Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu Arunaczal Pradesz składa się z nie mniej niż trzydziestu członków.

371I. Przepis szczególny odnoszący się do Stanu Goa

Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu Goa składa się z nie mniej niż trzydziestu członków.

371J. Przepisy szczególne odnoszące się do Stanu Karnataka

(1) Prezydent może, w drodze rozporządzenia wydanego w odniesieniu do Stanu Karnataka, przewidzieć szczególną odpowiedzialność Gubernatora za:

(a) powołanie oddzielnej rady rozwoju dla regionu Hyderabad-Karnataka z zastrzeżeniem, że sprawozdanie z działalności rady będzie przedkładane corocznie stanowemu Zgromadzeniu Ustawodawczemu;

(b) sprawiedliwy podział środków na wydatki związane z rozwojem we wskazanym regionie, w zgodzie z potrzebami stanu jako całości; oraz

(c) zrównanie szans i wprowadzenie udogodnień służących ludności zamieszkałej we wskazanym regionie, w sprawach zatrudnienia w służbie publicznej, edukacji i kształcenia zawodowego, w zgodzie z potrzebami stanu jako całości.

(2) Rozporządzenie wydane na podstawie ust. (1) pkt (c) może określać:

(a) proporcję miejsc w instytucjach edukacyjnych i instytucjach kształcenia zawodowego w regionie Hyderabad-Karnataka, zarezerwowanych dla uczniów związanych z tym regionem przez urodzenie lub zamieszkanie; oraz
(b) stanowiska lub ich grupy podległe rządowi stanu lub jakiegokolwiek organowi lub organizacji pozostających pod kontrolą rządu stanu w regionie Hyderabad-Karnataka, wraz z rezerwacją części z tych stanowisk dla osób, które są związane z tym regionem przez urodzenie lub zamieszkanie i które będą powołane na te stanowiska w drodze bezpośredniego naboru lub przez przeniesienie na wyższe stanowisko lub w inny sposób, który może zostać określony w rozporządzeniu.

372. Utrzymanie w mocy obowiązujących ustaw i ich dostosowanie

(1) Niezależnie od uchylenia przez niniejszą Konstytucję aktów, o których mowa w art. 395, jednak z zastrzeżeniem innych postanowień niniejszej Konstytucji, wszystkie ustawy obowiązujące na terytorium Indii bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji pozostają w mocy do czasu ich zmiany, uchylenia lub nowelizacji przez odpowiednie Ciało Ustawodawcze lub inny właściwy organ.

(2) W celu dostosowania przepisów jakiegokolwiek ustawy obowiązującej na terytorium Indii do postanowień niniejszej Konstytucji, Prezydent może w drodze rozporządzenia dokonywać dostosowań i zmian tej ustawy przez uchylenie lub nowelizację, jakie mogą być niezbędne lub pożądane, oraz postanowić, że ustawa ta obowiązuje od dnia, jaki może zostać określony w rozporządzeniu, z zastrzeżeniem dokonanych w niej dostosowań i zmian, a te zmiany i dostosowania nie mogą być kwestionowane przed żadnym sądem;

(3) Postanowienia ust. (2) nie mogą być rozumiane jako:

- (a) przyznające Prezydentowi uprawnienie do dokonywania dostosowań i zmian jakiegokolwiek ustawy po upływie trzech lat od wejścia w życie niniejszej Konstytucji; lub
- (b) stanowiące przeszkodę dla właściwego Ciała Ustawodawczego lub innego właściwego organu do uchylania lub

nowelizowania ustawy dostosowanej lub zmienionej przez Prezydenta na mocy tego ustępu.

Objaśnienie I. – Na potrzeby niniejszego artykułu wyrażenie „ustawy obowiązujące” obejmuje ustawy przyjęte lub uchwalone przez Ciało Ustawodawcze lub inny właściwy organ na terytorium Indii przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, a które nie zostały wcześniej uchylone, niezależnie od tego, czy takie ustawy lub ich części nie obowiązują w tym czasie wcale lub obowiązują wyłącznie na określonych obszarach.

Objaśnienie II. – Ustawa przyjęta lub uchwalona przez Ciało Ustawodawcze lub inny właściwy organ na terytorium Indii, która bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji wywoływała skutki zarówno poza terytorium Indii, jak i na terytorium Indii, z zastrzeżeniem wszelkich dostosowań i zmian, o których mowa powyżej, wywołuje nadal skutki poza terytorium Indii.

Objaśnienie III. – Postanowienia niniejszego artykułu nie mogą być rozumiane jako utrzymujące w mocy jakąkolwiek ustawę przejściową obowiązującą w danym czasie po upływie terminu wskazanego jako dzień jej wygaśnięcia, lub po upływie terminu, w którym wygasłaby, gdyby niniejsza Konstytucja nie weszła w życie.

Objaśnienie IV. – Rozporządzenie z mocą ustawy wydane przez Gubernatora Prowincji na mocy art. 88 Aktu o rządzie Indii z 1935 r. i obowiązujące bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji wygasa, chyba że zostanie wcześniej wycofane przez Gubernatora odpowiedniego stanu po upływie sześciu tygodni od czasu pierwszego po jej wejściu w życie posiedzenia Zgromadzenia Ustawodawczego tego stanu działającego na mocy art. 382 ust. (1) a; żadne z postanowień niniejszego artykułu nie może być rozumiane jako utrzymujące w mocy takie rozporządzenie z mocą ustawy po upływie wskazanego okresu.

372A. Uprawnienie Prezydenta do dostosowywania ustaw

(1) W celu dostosowania przepisów jakiegokolwiek ustawy obowiązującej na terytorium Indii lub na jego części, bezpośrednio przed wejściem w życie Aktu Konstytucyjnego (Siódma Poprawka) z 1956 r., z postanowieniami niniejszej Konstytucji

w brzmieniu nadanym przez ten Akt, Prezydent może w drodze rozporządzenia wydanego przed 1 listopada 1957 r. dokonywać dostosowań i zmian tej ustawy, jakie mogą być niezbędne lub pożądane, niezależnie od tego, czy przez uchylenie, czy nowelizację, i stwierdzać, że ustawa taka obowiązuje od dnia określonego w rozporządzeniu, z zastrzeżeniem dokonanych w niej dostosowań i zmian, a dostosowania i zmiany nie mogą być kwestionowane przed żadnym sądem.

(2) Żadne z postanowień ust. (1) nie może być rozumiane jako ograniczające uprawnienia właściwego Ciała Ustawodawczego lub innego właściwego organu do uchylenia lub nowelizowania ustawy dostosowanej lub zmienionej przez Prezydenta na mocy tego ustępu.

373. Uprawnienie Prezydenta do wydania rozporządzenia w sprawie osób aresztowanych przewencyjnie w niektórych przypadkach

Do czasu uchwalenia przez Parlament przepisu na mocy art. 22 ust. (7) lub do upływu roku od wejścia w życie niniejszej Konstytucji, w zależności od tego, co nastąpi wcześniej, artykuł ten wywołuje taki skutek, jak gdyby każde odesłanie w jego ust. (4) i (7) do Parlamentu zostało zastąpione odesłaniem do Prezydenta, a każde odesłanie w tych ustępach do ustawy uchwalonej przez Parlament zostało zastąpione odesłaniem do rozporządzenia wydanego przez Prezydenta.

374. Postanowienia dotyczące sędziów Sądu Federalnego i spraw rozpatrywanych przez Sąd Federalny lub przez Jęgo Królewską Mość w Radzie

(1) Sędziowie Sądu Federalnego sprawujący urząd bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, jeśli nie zdecydowali inaczej, stają się z dniem wejścia jej w życie sędziami Sądu Najwyższego i są odtąd uprawnieni do wynagrodzeń i dodatków oraz korzystają z uprawnienia do urlopu i świadczeń emerytalnych, które zostały określone na mocy art. 125 w odniesieniu do sędziów Sądu Najwyższego.

(2) Wszelkie sprawy powództwa, apelacje i postępowania cywilne lub karne, będące w toku w dniu wejścia w życie niniejszej Konstytucji przed Sądem Federalnym, przekazuje się

Sądowi Najwyższemu, a Sąd Najwyższy jest właściwy do ich rozpoznania i rozstrzygnięcia; wyroki i postanowienia Sądu Federalnego wydane lub przyjęte przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji mają taką samą moc obowiązującą i wywołują te same skutki, jak gdyby zostały wydane lub przyjęte przez Sąd Najwyższy.

(3) Postanowienia niniejszej Konstytucji nie prowadzą do zniesienia właściwości Jego Królewskiej Mości w Radzie do rozstrzygania apelacji i zażaleń od wyroków, postanowień lub zarządzeń dowolnego sądu na terytorium Indii lub w związku z nimi, w zakresie w jakim wykonywanie takiej jurysdykcji jest dozwolone na mocy ustawy, a każda decyzja Jego Królewskiej Mości w Radzie wydana w sprawie takiej apelacji lub zażalenia po wejściu w życie niniejszej Konstytucji wywołuje, dla wszelkich celów, taki skutek, jak gdyby stanowiła ona zarządzenie lub postanowienie wydane przez Sąd Najwyższy w związku z wykonywaniem właściwości przekazanej temu sądowi na mocy niniejszej Konstytucji.

(4) Poczynając od dnia wejścia w życie niniejszej Konstytucji, właściwość organu działającego jako Tajna Rada w stanie określonym w Części B Pierwszego Załącznika do rozpatrywania i rozstrzygania apelacji i zażaleń od wyroków, postanowień lub zarządzeń jakiegokolwiek sądu na terytorium tego stanu lub ich dotyczących wygasa, a apelacje i inne postępowania będące w toku w dniu jej wejścia w życie przekazuje się Sądowi Najwyższemu, który je rozstrzyga.

(5) Parlament może w formie ustawy wydać dalsze przepisy w celu wprowadzenia w życie postanowień niniejszego artykułu.

375. Utrzymanie w mocy wykonywania kompetencji przez sądy, organy władzy oraz funkcjonariuszy, z zastrzeżeniem postanowień Konstytucji

Wszystkie sądy właściwe w sprawach cywilnych, karnych i podatkowych, wszystkie organy władzy, jak również funkcjonariusze organów sądowych, przedstawiciele władzy wykonawczej i funkcjonariusze ministerialni na całym terytorium Indii, z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konstytucji, wykonują nadal swoje kompetencje.

376. Postanowienia dotyczące sędziów Sądów Wyższych

(1) Niezależnie od postanowień art. 217 ust. (2), sędziowie Sądu Wyższego w każdej prowincji, sprawujący urząd bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, jeśli nie zdecydowali inaczej, z dniem jej wejścia w życie stają się sędziami Sądu Wyższego w odpowiednim stanie i są odtąd uprawnieni do uposażeń i dodatków oraz korzystają z uprawnień do urlopu i świadczeń emerytalnych, które zostały określone na mocy art. 221 w odniesieniu do sędziów tego Sądu Wyższego. Każdy sędzia, o którym mowa wyżej, bez względu na to, czy jest obywatelem Indii, może zostać powołany na Prezesa Sądu Wyższego, o którym mowa wyżej, lub na Prezesa lub innego sędziego jakiegokolwiek innego Sądu Wyższego.

(2) Sędziowie Sądu Wyższego w księstwie indyjskim odpowiadającym stanowi określonemu w Części B Pierwszego Załącznika, sprawujący urząd bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, jeśli nie zdecydowali inaczej sposób, z dniem jej wejścia w życie stają się sędziami Sądu Wyższego w tak określonym stanie, niezależnie od postanowień art. 217 ust. (1) i (2), jednak z zastrzeżeniem postanowień przepisu uzupełniającego do ust. (1) tego artykułu, i sprawują swój urząd do czasu upływu terminu określonego przez Prezydenta w drodze rozporządzenia.

(3) Na potrzeby niniejszego artykułu, słowo „sędzia” nie obejmuje osoby pełniącej obowiązki sędziego ani akcesoryjnego sędziego.

377. Postanowienia odnoszące się Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego Indii

Audytór Generalny Indii, sprawujący urząd bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, jeśli nie zdecydował inaczej, z dniem jej wejścia w życie staje się Rewidentem Księgowości i Audytorem Generalnym Indii i jest odtąd uprawniony do wynagrodzenia oraz korzysta z takich uprawnień do urlopu i świadczeń emerytalnych, jakie zostały określone na mocy art. 148 ust. (3) w odniesieniu do Rewidenta Księgowości i Audytora Generalnego Indii, a także jest uprawniony do dalszego sprawowania swojego urzędu, do czasu upływu kadencji określonej na mocy przepisów,

które miały zastosowanie do niego bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji.

378. Postanowienia odnoszące się do Komisji Służby Publicznej

(1) Członkowie Komisji Służby Publicznej dla Dominium Indii, sprawujący urząd bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, jeśli nie zdecydowali inaczej, z dniem jej wejścia w życie stają się członkami Komisji Służby Publicznej Unii niezależnie od postanowień art. 316 ust. (1) i (2), jednak z zastrzeżeniem postanowień przepisu uzupełniającego do ust. (2) tego artykułu, i sprawują swój urząd do czasu upływu kadencji określonej na mocy przepisów, które miały do nich zastosowanie bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji.

(2) Członkowie Komisji Służby Publicznej prowincji lub Komisji Służby Publicznej służącej potrzebom grupy prowincji, sprawujący urząd bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, jeśli nie zdecydowali inaczej, z dniem jej wejścia w życie stają się odpowiednio członkami Komisji Służby Publicznej odpowiedniego stanu lub członkami Wspólnej Komisji Służby Publicznej służącej potrzebom odpowiednich stanów niezależnie od postanowień art. 316 ust. (1) i (2), jednak z zastrzeżeniem postanowień przepisu uzupełniającego do ust. (2) tego artykułu, i sprawują swój urząd do czasu upływu kadencji, określonej na mocy przepisów, które miały do nich zastosowanie bezpośrednio przed jej wejściem w życie.

378A. Przepis szczególny dotyczący okresu funkcjonowania Zgromadzenia Ustawodawczego Andhra Pradesz

Niezależnie od postanowień art. 172, Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu Andhra Pradesz utworzone na mocy przepisów art. 28 i 29 Aktu o reorganizacji stanów z 1956 r., o ile nie zostanie wcześniej rozwiązane, działa nadal przez okres pięciu lat od dnia, o którym mowa w tymże art. 29, i nie dłużej, a upływ tego okresu skutkuje rozwiązaniem tego Zgromadzenia Ustawodawczego.

379.–391. *Uchylone przez Akt Konstytucyjny (Siódma Poprawka) z 1956 r., art. 29 i Zał. (w.e.f. 1-11-1956).*

392. Uprawnienie Prezydenta do usuwania trudności

(1) Prezydent może, w celu usunięcia trudności, w szczególności trudności związanych z zastąpieniem przepisów Aktu rządu Indii z 1935 r. przez postanowienia niniejszej Konstytucji, ogłosić w drodze rozporządzenia, że niniejsza Konstytucja w okresie wskazanym w rozporządzeniu obowiązuje z zastrzeżeniem dostosowań dokonanych w drodze modyfikacji, dodania oraz pominięć, jakie może uznać za niezbędne lub pożądane. Niezależnie od powyższych postanowień, rozporządzenie, o którym mowa powyżej, nie może zostać wydane po pierwszym posiedzeniu Parlamentu ukonstytuowanego zgodnie z postanowieniami Rozdziału II Części V.

(2) Rozporządzone wydane na mocy ust. (1) przedkłada się Parlamentowi.

(3) Uprawnienia przekazane Prezydentowi na mocy niniejszego artykułu, art. 324, art. 367 ust. (3) i art. 391 do czasu wejścia w życie niniejszej Konstytucji wykonuje Gubernator Generalny Dominium Indii.

TYTUŁ SKRÓCONY,
WEJŚCIE W ŻYCIE,
TEKST URZĘDOWY,
TEKST W JĘZYKU
HINDI ORAZ PRZEPISY
UCHYLAJĄCE

CZEŚĆ XXII. TYTUŁ SKRÓCONY, WEJŚCIE W ŻYCIE, TEKST URZĘDOWY, TEKST W JĘZYKU HINDI ORAZ PRZEPISY UCHYLAJĄCE

393. Tytuł skrócony

Niniejsza Konstytucja może być przywoływana jako Konstytucja Indii.

394. Wejście w życie

Niniejszy artykuł oraz art. 5, 6, 7, 8, 9, 60, 324, 366, 367, 379, 380, 388, 391, 392 i 393 wchodzi w życie niezwłocznie, a pozostałe postanowienia niniejszej Konstytucji wchodzi w życie 26 stycznia 1950 r., który to dzień jest określony w niniejszej Konstytucji jako wejście w życie niniejszej Konstytucji.

394A. Tekst urzędowy w języku hindi

(1) Prezydent, na mocy przyznanych mu uprawnień, poleca opublikowanie:

- (a) tłumaczenia niniejszej Konstytucji na język hindi podpisanego przez członków Zgromadzenia Konstytucyjnego ze zmianami, jakie mogą być niezbędne dla zachowania zgodności językowej, stylistycznej i terminologicznej z tekstami urzędowymi Aktów Głównych w języku hindi oraz uwzględnienia w nim wszelkich zmian niniejszej Konstytucji dokonanych przed tą publikacją;
- (b) tłumaczenia na język hindi każdej zmiany niniejszej Konstytucji, wprowadzonej w języku angielskim.

(2) Tłumaczenie niniejszej Konstytucji i każdej jej zmiany, opublikowane na mocy ust. (1), należy rozumieć w taki sposób, by miało to samo znaczenie co podstawa tłumaczenia, a jeśli takie rozumienie dowolnej części tego tłumaczenia będzie wiązało się z trudnościami, Prezydent poleci, by znaczenie w nim nadane było zgodne z podstawą tłumaczenia.

(3) Tłumaczenie niniejszej Konstytucji i każdej jej zmiany opublikowanej na mocy niniejszego artykułu, należy, dla wszystkich celów, uznawać za tekst urzędowy w języku hindi.

395. Przepis uchylający

Niniejszym uchyla się Akt o niepodległości Indii z 1947 r. oraz Akt o rządzie Indii z 1935 r. wraz ze wszystkimi aktami normatywnymi nowelizującymi lub uzupełniającymi ten ostatni akt, ale z wyłączeniem Aktu o zniesieniu jurysdykcji Tajnej Rady z 1949 r.